

דף ב.א

מתני'. **בתולה נשאת ליום הרביעי** - תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא. **שפעמים בשבת** - אבתולה קאי. **בשני ובחמישי** - אחת מעשר תקנות שתקן עזרא בבבא קמא בפרק מרובה (דף פב) מפרש לכולהו ולכך תקנו שתנשא ברביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לב"ד בעוד כעסו עליו [ואם יש שהות בינתים יש לחוש] שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן (סוטה דף כח) מונסתרה והיא נטמאה ומתוך שיבא לבית דין יתברר הדבר כשיצא הקול שמא יבואו עדים ובגמר' פריך ותינשא באחד בשבת. **גמ'. לפי ששנינו כו'** - לקמן מקשי עלה. **הגיע זמן ולא נישאו** - לקמן בפרק אע"פ תנן נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל והזהיר על הנישואין לפרנס עצמה בתכשיטין, לפרנס קנדיר"ר בלע"ז ולא למנה שלשים יום. **הגיע זמן** - זה ולא נישאו לחופה לקמן מפרש שעכב הבעל. **אוכלות משלו** - שהבעל חייב במזונות אשתו מתקנת ב"ד כדלקמן בפרק נערה כתובות (דף מו). **ואוכלות בתרומה** - אם כהן הוא והיא בת ישראל שהכהן מאכיל את אשתו תרומה כדיליף (לקמן כתובות דף נז) מוכהן כי יקנה נפש. **לכך שנינו בתולה נשאת כו'** - להודיע שתקנת חכמים מעכבתו מלכנוס ואין עכבה זו שלו. **מריה דאברהם כו'** - תמה על דברי רבו ואמר מריה דאברהם מה זה היה לשמואל לומר כן ועוד שחלה רב יוסף ושכח תלמודו ותוהה על דבריו הראשונים. **תלי תניא בדלא תניא** - תולה טעם משנה שנויה במשנה שאינה שנויה. **ומקשינן לרב יוסף הי תניא והי לא תניא הא תניא והא תניא** - זו שנויה וזו שנויה. **אלא תלי תניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא** - משנתינו טעמא מפורש בתוכה כדי שישכים לבית דין והגיע זמן אין שום טעם מפורש בה לומר מפני מה אם הגיע זמן באחד בשבת אינו מעלה לה מזונות. **ותינשא באחד בשבת** - כולה רב יוסף קאמר לה. **ועכשיו ששנינו שקדו** - ובשביל תקנה זו הוא מעוכב מלכנוס באחד בשבת מעתה אותה ששנינו כו'. **לפיכך** - רב יוסף מסיים לה משמיה דנפשיה ומסבריה ואמר לפיכך הואיל ולמדנו שהמעוכב מחמת אונס אינו חייב לזונה חלה הוא כו'. **הא קאימנא** - הנני מזומן. **נסתחפה שדהו** - לשון מטר סוחף (משלי כח) נשטפה שדך כלומר מזלך גרם כי מהיום אני מוטלת עליך לזון.

דף ב.ב.

פשיט רב אחאי - הך בעיא ממתניתין דקתני לא נישאו ולא קתני לא נשאו דלישתמע שהבעלים מעכבים. **אלא לא נישאו** - הן לבעלים תלה העכבה בנשים. **ואיידי דתנא רישא בדידהי** - נותנין לבתולה שנים עשר חדש ולאמנה שלשים יום. **ולענין גיטין אינו כן** - אלפיכך קאי דאשמעינן שעכבת האונס פוטרנו מן המזונות לענין גיטין אין טענת אונס מועלת אם נתן גט לאשתו ע"מ אם לא אבא עד זמן פלוני יהא גט [ונאנס] ולא בא הרי זה גט ואינו יכול לומר אונס הייתי. **אלמא קסבר אין אונס בגטין** - אין טענת אונס בגיטין ולקמיה מפרש טעמא. **אינו גט** - ואם אין לה בנים זקוקה ליבם. **מת הוא דאינו גט** - דהא לא שויא גיטא עד י"ב חדש והוא מת בתוך הזמן ומאן קא מגרש לה מהשתא אין המתים מגרשים. **מת הוא דאינו גט** - משום דאין גט לאחר מיתה אבל משום אונס אחרינא לא מפקע גיטא אלמא אין אונס בגטין דאי סלקא דעתך חלה נמי אינו גט ניתני חלה וכל שכן מת שאין אונס גדול מזה. **היא גופא קמ"ל** - כלומר האי דתנא מת לאו לדיוקא דילה תניה למידק הא חלה הרי זה גט אלא לאשמעינן היא גופא דאין גט לאחר מיתה ואפי' בלא תנאי כגון האומר לאשתו הרי זה גיטיך לאחר מותי אינו גט לפוטרה מן היבם. **זה גיטך אם מתי** - שכיב מרע שכתב גט לאשתו באחד מן הלשונוות הללו זה גיטך אם מתי או זה גיטך מחולי זה משיפסוק חולי זה (מעלי) משמע והוא מת מאותו חולי לא אמר כלום שהרי משפסק אינו בחיים ואינו יכול לגרש. **דלמא** - הא דאיצטריך סיפא אם לא באתי וכו' לאפוקי מדרבותינו איצטריך דפליגי עלה ואמרי דאין גט לאחר מיתה הוא דכיון דכתוב בגט זמן כתיבתו הוא מוכיח שכך אמר לה אם לא באתי לאותו זמן יהא גט למפרע מהיום דאי לא משוה גיטא עד שנים עשר חדש למה כתב יום כתיבת הגט בתוכו לכתוב אם לא באתי לר"ח פלוני יהא גט. **התירוה לינשא** - בלא חליצה לההיא דאם לא באתי. **זמנו של שטר מוכיח עליו** - לא לחנם נכתב זמנו לתוכו אם לא להודיע שמיום הכתיבה והמסירה הוא מגרשה אם לא יבא לאותו זמן הלכך אע"ג דלא כתב זה גיטך מהיום אם לא באתי כו' כמאן דכתב מהיום דמי ובבבא בתרא (דף קלו) אמרה רבי יוסי דתנן הכותב נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ואם לא כתב מהיום אינה מתנה רבי יוסי אומר אינו צריך. **ואלא מסיפא** - גמר רבא דאין אונס בגיטין.

הרי זה גט - ואע"ג דאין אונס גדול ממיתה אלמא אין אונס בגיטין והוא הדין לחלה. **דלמא מת זוקא** - דכל עצמו שכתב לה גט מחמת כן כתב לה שאם ימות יהיה גט למפרע שלא תיזקק ליבם ובהאי אונסא לא ניחא ליה למיבטל גיטא אבל באונסא אחרינא דניחא ליה לבטולי גיטא ביה אימא לך יש אונס בגיטין. **ופסקיה מברא** - הנהר הפסיקו שהיתה המעבורת מצד העיר ולא יכול לעבור. **חזו דאתאי** - שבאתי. **לא שמיה מתיא** - והוי גיטא ואם רצתה תינשא לאחר וגם לכהונה נפסלת מהיום.

דף גא.

זימנין דלא אניס - והוי גיטא. **וסברה** - דלמא אניס ואינו גט ותדאג להינשא. **ומינסבא** - וכשיבא ויאמר נאנסתי נמצא גט בטל ובניה מן האחרון ממזרים לפיכך אמרו יהא גט. **דמדאורייתא לא הוי גיטא** - שמצינו טענת אונס מן התורה שנאמר (דברים כב) ולנערה לא תעשה דבר. **כל המקדש** - אשה על דעת שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה שיהיו קיימין קידושין לפי דברי חכמים ויהיו בטילים לפי דברי חכמים על ידי גיטין שהכשירו חכמים. **ואפקעה רבנן לקידושין** - כשיבא גט כזה אחריהם. **תינח** - למימר אפקעתא כדקדיש בכספא דנימא גט זה עוקר הקידושין ועושה מעות מתנה מעיקרון. **קדיש בביאה מאי** - אפקעתא מעיקרא איכא בשלמא על ידי גט כשר אע"פ שהקידושין קיימים עד עכשיו גזירת הכתוב היא שהגט כורתו ומתיר איסורו מכאן ולהבא אבל זה שאינו גט מן התורה ואתה מכשירו מפני דעתו של זה שקידשה על דעת חכמים ושביטלו על פי חכמים צריך אתה לומר שמעיקרון לא יהו קידושין ואי קדיש בביאה ואתה עוקר קידושין למפרע מה תהא על ביאתו. **שויה רבנן לבעילתו** - למפרע על ידי גט שהוא מדבריהם בעילת זנות ויש בהן כח לעשות כן שהרי הוא תלה בהן, שמעתי כל רבותי מפרשים דקדיש בכספא דקידושי דרבנן נינהו ואי אפשר לומר כן חדא דגזירה שוה היא קיחה קיחה משדה עפרון (קידושין דף ב) וכל הלמד מגזירה שוה כמו שכתוב מפורש הוא לכל דבר ועוד אי דרבנן נינהו היאך סוקלין על ידו ומביאין חולין לעזרה על שגגתן וסוף סוף כי קא משנינן שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות על כרחך צריך אתה לפרש כמו שפירשתי שהקידושין נעקרין מעיקרון ולא מכאן ולהבא והמפרש לומר שויה רבנן לכל מקדשי בביאה בעילת זנות טעות גמור הוא ובא להתיר אשת איש

המתקדשת בביאה בלא גט מן הטעם הזה ולא מצינו זאת בהתלמוד. וכן לענין גיטין - אלפיכך קאי דטענינן טענת אונס בתנאי הגט להפקיעו. שבת דנין קבועין בכל יום - כלומר שקביעות כל הימים שוה. והא בעינן שקדו - שיהא טורח בסעודה שלשה ימים. דטריח ליה - אם טרח לפני השבת ותיקן צורכי סעודה כונסה באחד בשבת או בשני בשבת.

דף ג.ב.

מאי שקדו - היכן שנינו שקדו דמקשינן לה הכא אי משום דאמר שמואל לעיל לית לן לאותביה מינה לאמוראה אחרינא. **ומן הסכנה ואילך** - לקמן מפרש לה. **ובשני לא יכנוס** - בשביל אותה סכנה ואין צריך לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד ויהיה טורח מיהת שני ימים בצורכי סעודה. **ואם מחמת האונס** - לקמן מפרש. **תחלה** - אם ביאה ראשונה היא מפרישין אותה ממנו לילי שבת. **נהגו** - בתמיה סכנת נפשות היא ואת אמרת נהגו לכנוס ביום שלישי אבל מיעקר רביעי לגמרי לא עקרו. **ניעקריה** - ויתקנו להם ימים אחרים. **ולדרוש להו דאונס שרי** - דנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה דילפינן לקמן כתובות בפרק ד' (דף נא) מוהיא לא נתפשה ולא לימסרו נפשיהו למיתה. **איכא פרוצות** - דאי מקילינן להו עבדי ברצון ונאסרות על בעליהן. **ואיכא נמי כהנות** - שנאסרות על בעליהן אף באונס ואינהו מסרן נפשיהו למיתה דאשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה ולקמן בפרק ד' (שם) כתובות דף נ"א) ילפינן לה. **וליעקריה** - הואיל וזמנין דאיכא סכנה. **בשלישי נמי אתי ובעיל** - כיון דידע שהתחילו לנהוג בשלישי. **מספיקא לא עקר נפשיה** - כיון דלאו קביעות גמור הוא על ידי תקנת ב"ד ספיקא היא לו אם יש נישואין היום בעיר ולא עקר נפשיה לבא בעיר. **התם נהגו** - משמע רובם נהגו. **הכא מותר** - לא גרסינן לכתחילה והכי קא מתמה הכא מותר קתני דמשמע אם ימלך איש יחידי בבית דין יתירו לו אבל נהגו לא קתני. **שר צבא בא לעיר** - ויחטפו צורכי סעודה מאשר ימצאו. **וחליף** - לאחר רביעי. **לענב** - עד יום רביעי של שבת הבא. **בשלישי לכנוס** - למה נתיר לו לקדום כל כך שלא יטריח בסעודה אלא יום אחד ומיעקרא תקנתא דשקדו. **איספרווא דידיה** - חיל משרתיו המכינים לו צורכי סעודה בלשון לעז הירניי"ש. **כדתניא** - חתן שמת אביו בשני ואין יכול להמתין עד למחר שצריך להשהות את המת עד שיכנסו לחופה. **ויינו מזוג** - במים שיהא ראוי לשתיה ושוב אינו מתקיים.

אביו של חתן או אמה של כלה - דוקא נקט אביו של חתן שהוא הטורח בצורכי סעודה ואמה של כלה היא המכינה לה תכשיטין לפיכך אם יעבור המועד שוב אין מכין להם והתירו להם להכניס את המת לחדר שלא יקברוהו דאם כן חלה אבילות על האבל בסתימת הגולל כדלקמן ושוב לא יוכל לכנוס עד שיעבור האבילות.

דף ד.א.

ופורש - ויקברו את המת מיד דכיון דחלה עליו חתונה הויא לגביה כרגל ולא אתיא אבילות וחיילא ונוהג שבעת ימי המשתה כו'. **וכל אותן הימים** - של ימי המשתה ושל אבילות. **הוא ישן כו'** - ואין מתיחדין זה עם זה שמא יבעול ואבל אסור בתשמיש המטה כדילפינן באלו מגלחין (מו"ק דף טו) ואף בשבעת ימי המשתה שהן כרגל נוהג הוא אבילות של דברי צינעא דהיינו איסור תשמיש כדלקמן. **ואין מונעין** - בשביל האבילות אין אוסרין עליה תכשיטיה שלא תתגנה על בעלה. - כל שלשים יום - ואע"פ שהן ימי אבילות לשאר בני אדם וכל שכן משלשים ואילך. **דליכא איניש דטרח** - אם יפסידו מה שהכינו. **שנתן מים על גבי בשר** - שוב אינו ראוי למוכרו במקולין. **בכרך** - שכיחי אינשי טובא ויש קופצים הרבה. **אלא דרב חסדא** - דמפליג בין נתן ללא נתן. **היכי משכחת לה** - לא בכרך ולא בכפר. **דמפקא מכרך ומפקא מכפר** - מוצאה מכלל כרך ומוצאה מכלל כפר גדולה מכפר וקטנה מכרך. **תניא כרב חסדא** - דמוקי לה בנתן מים על גבי בשר. **וכן מי שפירסה אשתו נדה** - בכניסתה לחופה. **הוא ישן כו'** - ואין נאמנין זה עם זה. **בין כך ובין כך** - בין יש אונס בין אין אונס. **לא יבעול** - בעילה ראשונה. **לא בערב שבת כו'** - בליל שבת מפני שעושה חבורה. **ולא במוצ"ש** - לקמן מפרש. **מסייע ליה** - הא דקתני דאסור בתשמיש בשבעת ימי המשתה שהן לו כרגל. **של צינעא** - שאינו ניכר לבריות שהוא אבל בכך. **לא שנו** - דאין נאמנין להתייחד. **אלא שלא בעל** - דתקיף ליה יצריה. **דבעל עסקינן** - דקתני בועל בעילת מצוה לפני קבורת המת. **כי קאמר** - רבא לא שנו אפירסה אשתו נדה קאמר דכיון דנדה חמורה בעל מהימן עלה דלא אתי לזלזולי באיסור כרת. **הא וכן קתני** - קס"ד אכולה מילתא דאבילות מדמינן ליה ובאבילות דבעל עסקינן.

דף ד.ב.

ה"ק כו' - כלומר כי קאמר וכן אהוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים קאמר ולעולם הך בשלא בעל קאי. **קילא ליה** - לעבור עליה מנדה דאבילות לא מהימנת ליה ואנדה מהימנת ליה. **מלאכות שהאשה עושה לבעלה** - לקמן תני להו בפרק אע"פ. **חוץ ממזיגת הכוס** - להושיט לו. **והצעת המטה והרחצת פניו כו'** - שדרך קירוב וחיבה הן ובאין לידי הרגל דבר. **אין אדם רשאי לכוף את אשתו** - בימי אבלה כשמת אביה או אמה. **פוקסת** - מעברת שרק על פניה. **מוזגת לו** - ולא חיישינן להרגל דבר אלמא אבילות חמירא ליה. **כאן באבילות דידיה** - לעולם אבילות קילא ליה מנדה והני מתניתא הכי מתרצן הא דקתני לעיל הוא ישן בין האנשים כו' באבילות דידיה והך דקתני מוזגת לו כו' באבילות דידה קאי דקתני אין אדם רשאי לכוף כו' אלמא באבילות דידה קיימינן שאינה רוצה לכחול ולפקוס והיינו טעמא דמוזגת דאם יתגבר יצרו עליו כיון דאבילות דידה הוא אינה שומעת לו. **והא אביו של חתן כו'** - אלמא באבילות דידה נמי אחמיר תנא דלעיל. **כי קתני** - אמה של כלה אשאר אמוכניסים המת לחדר אבל הוא ישן בין האנשים אאבילות דחתן קאי. **ונוהגת עמו אבילות** - אלמא מדלא קתני באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים שמע מינה חמיר ליה ולא שני לן. ה"ג - תני באבילות דידיה הוא ישן כו'. **הכי גרסינן והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה** - אלמא אאבילות דידיה נמי מהימן. **לא עמו בבית** - וטעמא לאו משום דמהימן נקט לה אלא לאשמועינן דאין אבילותו מוטל עליה אלא בפניו משום כבודו וכן הוא אין אבילותה מוטל עליו אלא לפניה ולכבודה. **כדאמר ליה רב לחייא בריה** - כשמת חמיו באפה נהוג אבילותא כו'. **פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע** - במועד קטן. **גולל** - זהו כסוי של ארון המת.

דף ה.א.

משום חשבונות - שאם יכנוס למוצאי שבת יעשה סעודה בלילה ויחשוב בשבת מהו צריך להוציא וכתוב ודבר דבר (ישעיהו נח). **מפקחים** - מוציאין לאור. **פיקוח** - פושקונברמ"ש בלעז. **טרטיאות** - פלטי מלכים ושלטונים. **ללמדו אומנות** - מצוה הוא דכתיב (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת למוד אומנות שתחיה הימנו עם התורה ואמרינן בקידושין (דף כט) שאביו חייב ללמדו אומנות. **שמא ישחוט בן עוף** - בשבת לצורך מוצאי שבת שיהא טרוד וישכח שהוא שבת. **שחל להיות בשני בשבת** - שצריכין להרבות

בסעודה אחר השבת שהוא ערב יום כפורים. **ידחה** - לשלישי בשבת שמא ישחוט בן עוף לצורך סעודת מחר. **אית ליה רווחא** - לשחוט בלילה שהסעודה אינה עד למחר. **הכא לית ליה רווחא** - שהסעודה בלילה אחר השבת משחשיכה מיד. **ולא חיישינן לאיקרוי דעתא** - אם לא ימצא לה בתולים לא חיישינן שיתקרר כעסו בהאי פורתא. **ונבעלת בחמישי** - משתחשך ברביעי ותיכנס ליל חמישי. **ברכה לדגים** - פרו ורבו ומלאו את המים כו' (בראשית א). **הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם** - פרו ורבו ומלאו את הארץ (שם בראשית א). **טעמא משום ברכה** - אבל מאן דלא קפיד אברכה משום איקרורי דעתא לא חיישינן משום האי פורתא. **ברכה דאדם עדיפא ליה** - ומיהו בששי לא תנשא בתולה דבזמן ארוך עד שני בשבת דאתו דייני חיישינן לאיקרוי אבל מרביעי עד חמישי לא חיישינן. **למחר משכים לאומנתו והולך** - שאין משתה אלמון באלמנה אלא יום אחד כדלקמן בפירקין כתובות (דף ז). **חמישי בשבת** - יום חופה. **וששי בשבת** - חיבת ביאה. **אדם בטל** - למ"ד ברכה דאדם עדיפא אף זו תיבעל בששי למ"ד משום שקדו נבעלת בחמישי דהא לא ישכים לאומנתו. **גדולים מעשה צדיקים ממעשה יצירת שמים וארץ** - ומשום בר קפרא נקט לה דאיירי לעיל באגדה. **אף ידי** - חדא יד. **מקדש** - מעשה ידי צדיקים הוא. **הכי קאמר** - האי ומעשה ידיו במעשה הצדיקים כתיב שקרוין מעשה שלהם מעשה ידיו של הקב"ה וה"ק ומעשה ידיו דהוא מעשה הצדיקים מגיד הרקיע שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים שמתפללין על הגשמים ומטר יורד. **יתד** - קבילי"י בלע"ז.

דף ה.ב.

יניח אצבעו - שהיא שפוייה כיתד. **מ"ט** - כלומר במאי דומות כיתידות. **אי נימא דמחלקן** - שמחולקות זו מזו ואינן מחוברות יחד. **חדא חדא למילתיה** - קושיא היא כל אחת יש בה צורך ואף בצורכי גבוה. **זו זרת** - מן הקטנה מודדין זרת של חושן. **זו קמיצה** - מאצבע שאצל הקטנה מתחילין לקמוץ חופה שלש אצבעות על פס ידו הקמיצה והאמה והאצבע וקומץ. **זו אמה** - מהגדולה מודדין אמת בנין ואמת כלים. **זו אצבע** - למתן דמים של חטאת דכתיב ביה באצבעו (ויקרא ד). **זה גודל** - לבהן יד דאהרן (שם ויקרא ח) ודמצורע (שם ויקרא יד). **משופות** - אגויישיד"ש בלעז. **אליה** - בשר שבסוף

האוזן. **נכוית תחילה לאברים** - רכות ודקות ליכוות מכולם והכי נמי אמרינן במסכת ע"ז (דף לח) האי עובד כוכבים דחריך רישא שרי למיכל אפילו מריש אודניה ואע"פ שממהר ליבשל. **מהו לבעול בתחלה** - לא שמיע להו הך מתניתא דלעיל א"נ שמיע להו ומיבעיא להו הלכה או אין הלכה. **מיפקד פקיד** - כמו פקדון כנוס ועומד ואינו נבלע בדופני הרחם להיות יציאתו על ידי חבורה אלא שהפתח נעול בפניו ופותחין לו ויוצא. **או חבורי מיחבר** - דם בתולים היוצא על ידי חבורה הוא בא שהדופן מתפרק מחברו. **אם תימצי לומר מיפקד פקיד** - ואין בו משום חבורה כוונת המוציאו למאי לדם הוא צריך ומתכוין להוציאו. **ושרי** - דהא מיפקד פקיד. **או דלמא לפתח מתכוין** - והרי הוא כבנין ואסור. **ואם תימצי לומר לדם הוא מתכוין** - ולא לפתח ומיהו על כרחך פיתחא ממילא הוי. **הלכה כרבי יהודה** - בדבר שאין מתכוין ואסור. **או כר"ש** - ומותר וא"ת פסיק רישיה ולא ימות הוא הא פרכינן לה לקמן ומשנינן יש שבקיאין בהטיה ואין דם יוצא ואף אין פתח נפתח הלכך לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא. **ואת"ל הלכה כרבי יהודה** - אכתי איכא למיבעי דקיימא לן (שבת ד' קו) כי אמר רבי יהודה במתקן אבל במקלקל אינה מלאכה ויש לשאול על פתח זה אם תקון הוא אצלה או קלקול הוא אצלה שהבתולה חשובה מן הבעולה. **ואת"ל מקלקל הוא** - ל"ג דאי מקלקל לדברי הכל מותר שאין לך מקלקל חייב אלא חובל ומבעיר אליבא דרבי שמעון והכא לאו חובל הוא דהא באת"ל דם מיפקד פקיד בעי לה ואזיל. **ודם ממילא קא הוי** - הוא אינו מתכוין להוציאו אבל הוא יוצא ונמצאת חבורה נעשית שלא בכוונה. **הלכה כרבי יהודה** - בדבר שאינו מתכוין ושמה מתקן הוא ואסור. **או הלכה כר"ש** - דדבר שאין מתכוין מותר. **ואם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה** - קלקול הוא ומותר או תקון הוא ואסור ואפי' אם קלקול הוא יש למצוא צד איסור אם בדבר שאין מתכוין סבירא לן כרבי יהודה ובמקלקל בחבורה סבירא לן כר"ש דמחייב דאמרינן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ואוקימנא כר"ש בפרק האורג (שבת קו). **הלכה כרבי יהודה במקלקל** - ומותר דכי אמר רבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור במתקן אבל במקלקל לא אמר.

דף ו.א

או הלכה כר"ש - דמקלקל בחבורה חייב כיון דתימצי לומר הלכה כר' יהודה

בדבר שאין מתכוין דאסור. **בנהרדעא** - מקומו של שמואל. **וסימניך** - שלא תטעה להחליף שמעתתא דבי רב לנהרדעא ודנהרדעא לדבי רב. **אלו מקילין לעצמן** - דבי רב שצריכים לעשות כדברי רבן אומרים שרבן התיר ונהרדעא העושים כשמואל רבן אומרים שמואל התיר. **ורב שרי** - בתמיה אלמא דבר שאין מתכוין מותר סבירא ליה. **מסוכריא דנזייתא** - סתימת נקב גיגית שמוציאין השכר דרך הנקב וסותמין אותו בבלאי בגדים. **אסור להזוקה** - משום סחיטה. **מודה ר"ש כו'** - אבל כאן יש שבקיאים בהטייה כדלקמן. **הלכה כרבי יהודה** - באין מתכוין. **בלא גברי** - בלא אמוראי אליבא דרב ואליבא דשמואל אלא רב ושמואל גופייהו. **להך לישנא דאמרת דם מיפקד פקיז** - והאיסור משום פתח הוא. **מקלקל הוא אצל הפתח** - ובמקלקל מודה רבי יהודה. **מקלקל בחבורה הוא** - ורב סבר לה כרבי יהודה אף במקלקל בחבורה לקולא דקא פטר בה רבי יהודה. **שלא הגיע זמנה לראות** - במסכת נדה אמר אימתי הגיע זמנה לראות משיגיעו ימי הנעורים. **נותנין לה ארבעה לילות** - שכל דמים שתראה בהן מחמת תשמיש מחזקינן להו בדם בתולים. **עד שתחיה המכה** - כל זמן שאינה משמשת בלא דם לא חיתה המכה. **הגיע זמנה לראות** - ולא ראתה. **לילה הראשון** - אפילו לבעילות הרבה.

דף ו.ב.

מאי לאו - הנך ארבעה לילות עד מוצאי שבת דקתני להכי תני להו דאי לא בעל בעילה גמורה מצי למיבעל וכל דם שהוא מוציא תמיד בהערותיו הוה דם בתולים ושמעינן מינה נמי דמותר לבעול בחבורה בשבת. **והא ארבעה לילות עד מוצאי שבת קתני** - ולא משכחת ליה לבר משבת דהא ברביעי ניסת ויש כאן לילי חמישי וששי ושבת ומוצאי שבת. **אי כשבעל** - ולא אתא לאורויי לן אלא היתר דם בתולים האי דנקט עד מוצאי שבת מאי קמ"ל ליתני נותנין לה ארבעה לילות על כרחך משום בעילת שבת נקט לה. **שמשיר צרורות** - והאי נמי דלמא מחבל פורתא ומספיקא לא אסרינן ליה. **מאי לאו** - האי דפטר ליה מק"ש - בלילי שבת משום דטריד במצוה דבעי למיבעל והעוסק במצוה פטור מן המצוה. **דטריד דלא בעל** - מצטער שלא בעל. **משום דטריד פטור** - בתמיה ומשום צער פטור מאחר שאינו מחשב לעסוק במצוה. **שנאמר בהן פאר** - פארך חבוש עליך (יחזקאל כד) ואבל מעולל בעפר קרנו וראשו ואין זה פאר לתפילין. **נאלא אמר רבא** - ודאי לא מצית לתרוצי הא דחתן פטור

מק"ש משום דלא מצי בעיל דא"כ לא הוה פטור דהא לא טריד בדבר מצוה. **תנאי היא** - בעילת חבורה בשבת ומאן דאסר לבעול בשבת כתנאי אמרה לשמעתיא דאיכא תנא אחרינא דאסר למיבעל דתנא חדא כו'. **פטור** - מקרית שמע. **שלישי חייב** - דשבת הוא ואסור לבעול. **ואביי** - אמר לך הנך תנאי נמי בטירדא פליגי והאי דפטר ליה מק"ש לאו משום דשרי למיבעל אלא קסבר המצטער צער של מצוה פטור מקריאת שמע ולא דמי לאבל דטריד טירדא דרשות שאין צערו מצוה אע"פ שאבילותו מצוה ומאן דמחייב סבר טירדא לא פטר [ורבא אמר דבמותר לבעול פליגי והני תנאי כהני תנאי]. **בהטייה** - שמטין לצדדין ואין מוציאים דם. **אם כן** - דבקיאים. **טורד למה** - מהו טרדו להפטר מק"ש. **בקי מותר** - לבעול בשבת דלא פסיק רישיה ולא ימות הוא. **רוב בקיאים הן** - הילכך סתמא לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא. **שושבינין למה** - מאחר שיש בקיאים לבעול בלא דם הא דתניא לקמן כתובות (דף יב) היו מעמידין להן שני שושבינין אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה כלומר לבקר אחריהם שלא ינהגו בה רמאות בטענת בתולים ואי בקיאים בהטייה מה שושבינין מועילין. **מפה למה** - לברר את הבתולים וליטעמיד ל"ג אלא ה"ג שושבינין למה מפה למה. **אמר ליה שמא יראה ויאבד** - שמא לא יטה ויוציא דם ויאבדנו ויאמר לא מצאתי דם דאילו בהטייה אם בא לטעון תאמר לו עדיין בתולה אני. **המפיס מורסא** - הפותח פה נפח שקורין קלו"ג. **אם לעשות לה פה** - שמתכוין ליפותה ולהיות לה פתח זה ליום מחר. **חייב** - שהוא מתקן פתח וחייב משום בונה, דאשכחן בנין בבעלי חיים דכתיב ויבן את הצלע (בראשית ב).

דף זא.

פטור - וקיימא לן פטור ומותר לכתחלה ביציאות שבת (דף ג) קשיא למאן דאסר דהאי נמי להוציא דם הוא. **התם** - גבי ליחה. **פקיד** - כנוס ביחד. **ועקיר** - כולו מן הבשר ועומד לצאת. **הכא** - דם בתולים. **פקיד הוא ולא עקיר** - לגמרי אלא נבלע קצת בכתלים אע"פ שאינו מחובר כשאר דם האברים אלא כנוס מיהו דומה למחובר הוא שאינו מוכן לצאת כליחה. **אתפסוה מטלטלי** - תנו לה מטלטלין תחת ידה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובתה בשעבוד קרקעות. **מאי דעתיך** - למישרי יו"ט יותר מבשבת. **לצורך** - אוכל נפש כגון שחיטה. **מוגמר** - בשמים על האש לגמר את הכלים ואת

הבגדים. **עליך אמר קרא לכל נפש דבר השוה לכל נפש** - מותר ובעילה שוה לכל אבל מוגמר אינו אלא למפונקים. **ומי איכא הוראה לאיסור** - ומי קרי איסור הוראה משום דכל אדם רשאי להחמיר והאוסר אין זה סמיכת דברים שאפי' מן הספק שאין ההלכה ברורה לו הוא בא ואוסר אבל המתיר סומך על שמועתו או על סברת חכמתו והיא הוראה. **הורוה ב"ה** - משנה היא במסכת נזיר בהילני המלכה שיצא בנה למלחמה ונדרה שבע שנים בנזיר בחוצה לארץ ועלתה לארץ הורוה ב"ה שתהא נזירה עוד ז' שנים אחרות. **חוט השדרה שנפסק ברובו** - טריפה. **טעונה ברכה** - ברכת חתנים. **בועז אלמון הוה** - דאמר מר אבצן זה בועז וכבר היו לו ל' בנים ושלישים בנות בבבא בתרא (דף צא). **האמרת שבעה** - דמדאינה טעונה דקאמר רב הונא אוקימנא דאינה טעונה שבעה מכלל דטעונה דקאמר רבי אבא שבעה.

דף ז.ב.

מברכין לבתולה שבעה - לקמן מפרש כשבאו פנים חדשות מברך כולן כל ימי המשתה ואי לא מברך חדא. **במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל** - על ברכת מקור צריך קהל והיינו עשרה כמו הקהל את העדה (במדבר כ) ואין הקהל בפחות מעדה ועדה עשרה כדילפינן (ברכות דף כא) מעדת מרגלים עד מתי לעדה הרעה יצאו יהושע וכלב. **בגדתאה** - עיר שבבבל ושמה בגדת בפסק סדרו של רב שרירא גאון היא נזכרת. **המזכה** - מתנה על ידי אחר. **לעובר** - שבמעיי אמו קנה. **בבית חתנים** - כשנכנסה לחופת נישואין. **אף בבית האירוסין** - כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים כדמפרש. **אמר אביי וביהודה שנו** - [הא דר"י ביהודה שנו]. **שמתייחד עמה** - באירוסין כדי שיהא לבו גס בה כדלקמן כתובות (דף יב) לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה דתניא במסכת כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. **ואסר לנו את הארוסות** - מדרבנן שגזרו על הייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה ובברכה כדפרישית כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה (שבת דף כג). **והתיר לנו** - את נשותינו הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין. **אברכת פירות** - בורא פרי העץ. **ברכת מצות** - על השחיטה ועל המילה דכיון דכולה חדא הודאה היא ואין הפסק בקשה בינתיים לא בעיא חתימה כדאמר בערבי פסחים (פסחים דף קה) ברכת המצות טעמא מאי משום דהודאה היא הא

נמי כולה הודאה היא. **מידי דהוה אקידושא** - כיון דבלשון קדושה היא כקידוש היום חתמינן בה כי התם דבההיא חתמינן משום דיש בה הפסק כגון כי הוא יום תחלה למקראי קודש. **והוא שבאו** - אל המשתה. **פנים חדשות** - בכל יום שלא היו שם אתמול. **מאי מברך אמר רב יהודה כו'** - נראה בעיני סדר ברכות שנסדרו על עסקי הזוג אינו אלא מאשר יצר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בשניהם אשר יצר את האדם מדבר בזכר

דף ח.א.

והתקין לו ממנו בנין עד עד - היא הנקבה. **שוש תשיש** - לפי שאנו צריכין להעלות זכרון ירושלים על ראש שמחתנו שנאמר (תהלים קלז) תדבק לשוני לחכי וגו'. **שמח תשמח** - ברכה לחתן וכלה שיצליחו בשמחה וטוב לב ואשר ברא לשם כל ישראל ולפי שהסדר מתחיל מאשר יצר לפיכך פתח בה בברוך וחתם בה בברוך כדרך כל ראשי סדרי ברכות ושוש תשיש ושמח תשמח מפני שהן ברכה הסמוכה לחברתה לא פתח בה בברוך שכן תיקנו לכל הברכות שסמוכות אחר הראשונה על הסדר ואשר ברא מפני שהיא נאמרת יחידית ברוב ימי המשתה כשאין שם פנים חדשות לפיכך אינה מן הסמוכות והוצרך לפתוח בה בברוך ולסיים בה בברוך אבל שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר אלא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו ואסיפה זו כבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה ומשעת אסיפה היא ראויה לברך אלא מכיון שיש ברכה על הכוס הזקיקוה לסדרה עליו מידי דהוה אברכת בשמים וברכת על האור במוצאי שבת דאמרי' (ירושלמי דפסחים פ"י (מסורת הש"ס: דברכות פ"א ה"ה) רבי מפזרן וחוזר וסודרן על הכוס ורבי חייא מכנסן הואיל ויש שם כוס ולפי שאינה משאר סדר הברכות וכולה הודאה אחת לא חתמו בה בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות וכן ברכת יוצר האדם שתיקנוה ליצירה ראשונה של אדם הראשון כדלקמן אי למ"ד ב' יצירות הוו אי למ"ד ב' יצירות עלו במחשבה ובתר מחשבה אזלינן מ"מ אינה מסדר ברכות הזווג דהא ביצירה הראשונה אכתי נקבה לא הואי וא"ת למה היא באה מתוך שאנו מברכין על יצירה השניה תקנו אף על הראשונה שהיא עיקר ותחילתו. **והתקין לו ממנו** - מגופו מצלעותיו. **בנין עדי עד** - בנין נוהג לדורות וחיה קרי לה בנין על שם ויבן את הצלע (בראשית ב). **עקרה** - ירושלים. **ריעים האהובים** -

החתן והכלה שהן ריעים האוהבים זה את זה. **כשמחך יצירך** - כמו ששמחת את אדם הראשון. **בגן עדן מקדם** - דכתיב ויטע גן בעדן מקדם וישם שם וגו' (שם בראשית ב'). **משמח חתן וכלה** - ובאחרונה משמח חתן עם הכלה לפי ששמחת ברכה הראשונה לא בשמחת חתונה אנו אומרים שהרי תפלה היא שמתפללים ומברכין שיהו שמחים בהצלחה כל ימיהם לפיכך אין לחתום בה משמח חתם עם הכלה דמשמע איש באשתו אלא ברוך ה' משמח את שניהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב ובאחרונה שבח שמשבח להקב"ה שברא חתונת דיבוק איש באשה על ידי שמחה וחדוה לפיכך יש לחתום משמח חתן עם הכלה שהוא לשון שמחת איש באשה. **ברוך חמש** - שהכל ואשר יצר ושוש תשיש שמח תשמח אשר ברא. **ברוך שית** - יוצר האדם הוסיף. **חדא יצירה הואי** - כמאן דאמר בעירובין (דף יח) ויבן את הצלע פרצוף שמתחילת ברייתו נברא שני פרצופין זכר מלפניו ונקבה מאחור. **שתי יצירות** - כמאן דאמר זנב היה וממנו נבראת האשה והרי כאן שתי יצירות. **בתר מחשבה אזלינן** - ששנים עלו במחשבה להבראות ונברא אחד בעירובין בפ' עושין פסין. **מברך שהשמחה במעונו** - בתחילת הזימון. **בין אמר להן** - לקרואין. **מחמת הלולא** - קראתי לכם הלום לסעודה. **מעיקרא** - קודם החופה אם הזמין קרואים ואמר להם מחמת שאני רוצה להכניס בני לחופה. **מאימתי** - היא התחלת שמחת חופה לברך שהשמחה במעונו. **מכי רמי שערי באסינתא** - יש שורין שעורים בעריבת מים להטיל שכר לצורך חופה וי"א לשם החתן והכלה זורעין שעורין בעציץ לומר פרו ורבו וצמחו כשעורים הללו. **דהוה טריח ליה** - מתוקנים היו לו כל צרכי חופה וסעודה. **איעסק לבריה** - שידך לו אשה. **ובריך משעת אירוסין** - שהשמחה במעונו. **והדרי בהו** - לא נתנו לו האשה. **שית אריכתא** - הוסיף דברים על שהכל ועל ברכת יצירה ראשונה וחתם בהם בברוך. **ולית הלכתא כוותיה** - כדפי' לעיל. **לבי מהולא** - לסעודת מילה. **חתנים מן המנין** - לקמן מפרש למאי הלכתא.

דף ח.ב.

בברכת המזון - להצטרף לג' לזמן עליו שהרי הוא חייב בכל המצות. **בשורה** - כשהיו חוזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין אותו והן עומדים סביב ואמר' בסנהדרין (דף יט) אין שורה פחות מ'. **ברחבה** - כשמברין את האבל סעודה ראשונה משל אחרים כדאמרינן במועד קטן (דף

כז) היו מברין אותנו ברחבה ומברכין שם ברכת אבלים כדמפרש לקמיה ברוך מנחם אבלים. **אמר ליה** - למתורגמניה. **כל קביל ינוקא** - לנגד המאורע דברים ניחומים על מיתת הילד. **וירא ה'** - מה עשו אבות. **וינאץ מכעס** - שהכעיסוהו וגרמו לו לפקוד על בניהם ובנותיהם. **ואית דאמרי** - לא תינוק היה המת אלא בחור היה והך קרא אמר על בחוריו וגו'. **של ע' שנה** - ועוד דריש כמו ועד עולמו של אדם נטויה נהפכת מטוב לרע. **אתא לנחומי צעורי מצער ליה** - בתמיה מוכיח על פניו שבשביל עונו מת בנו. **חשיב את לאתפוסי אדרא** - חשוב אתה למעלה לתופסך ואת בניך בעון הדור דקי"ל בזמן שצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט). **האל** - הגדול ברוב גודלו - בברוך פתח בה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל הגדול וכו'. **אחינו המיוגעים כו'** - ברכה הסמוכה לחברתה היא וכן סדורות על הסדר. **באבל הזה תנו לבבכם לחקור זאת שזאת עומדת לעד** - שהכל מתים ולא תבכו יותר מדאי. **משתה הראשונים לימא** - משתה ראשונים הוא. **בבריתו של אברהם** - שגמל חסדים דכתיב (בראשית כא) ויטע אשל ר"ת אכילה שתיה לוייה. **עשרה כוסות** - להרבות לו בשתיה כדכתיב (משלי לא) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש. **קודם אכילה** - שהיו רגילין להמשיך פרפראות לפני סעודה כגון כיסנין וסופגנין ואיסקריטין ובאותם פרפראות משקין לאבל ג' כוסות. **אחד כנגד הזן** - על כל ברכה שותה הכוס ומוזגין לו אחר. **כנגד חזני העיר** - תקנו להם ברכה עליו לפי שהיו שמשי העיר להתעסק במתים ובשאר צרכי ציבור. **פרנסי העיר** - שהיו עשירים מבזבזים ממונם לקבורת עניים. **כנגד בהמ"ק** - תקנו עליו ברכת ניחומים שינחמנו המקום בבניינו מאבלנו שאלו מתאבלים עליו כעל מת. **כנגד ר"ג** - לקמן מפרש. **ליושנה** - עשרה כוסות. **הוצאת המת** - שהיו קוברים אותו בכלים יקרים כגון שיראין וסרקות. **בצרדא בר זוזא** - בגד קנבוס שאינו שוה אלא דינר.

דף ט.א

האומר פתח פתוח מצאתי - וטענת דמים אין לו כגון שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בתולים כדלקמן כתובות (דף י) או שנאבדה ממנו מפה ולא ידע אם היה דם אם לאו אבל זאת ברורה לו שפתח פתוח מצא. **נאמן לאוסרה עליו** - ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא על פיו לגבי

נפשיה הוי מהימן לשוייה עליה חתיכה דאיסורא אבל להפסידה כתובתה לא מהימן. **ואמאי** - מיתסרא עליה אפי' אי מהימנת ליה דנבעלה. **ספק תחתיו** - משנתארסה זינתה. **ספק אין תחתיו** - אלא קודם שנתארסה זינתה. **ספק באונס** - ואנוסה שריא באשת ישראל כדלקמן כתובות (דף נא) מוהיא לא נתפשה. **באשת כהן** - שהאונס אסור בה הלכך חד ספק הוא. **פחותה מבת ג' שנים** - ועכשיו היא גדולה ופיתויה פיתוי ואינו אונס הלכך חד ספק איכא ספק אונס ספק רצון אבל ספק תחתיו ספק אין תחתיו ליכא שאילו נבעלה קודם לכן היו בתוליה חוזרים כדתנן במסכת נדה (דף מד) פחות מכאן כנותן אצבע בעין שהדמעה יוצאת וחוזרת. **מאי קמ"ל תנינא** - שאדם נאמן על עצמו לאסור לו את המותר על פיו. **הוא אסור בקרובותיה** - באמה ובתה ואחותה דשוינהו אנפשיה חתיכה דאיסורא. **והיא מותרת בקרוביו** - שהרי אינה מודה בקידושין ובמסכת קידושין מוקמינן לה באומר קידשתיה בפני עדים והלכו להם למדינת הים. **זודאי קים ליה** - שקידשה. **אבל הכא** - אימא מתוך שפנוי היה ואינו בקי מיקם הוא דלא קים ליה כסבור שמצא פתח פתוח ואינו כן ולא תיאסר קמשמע לן. **ומי אמר רבי אלעזר הכי** - דאשה מזנה נאסרת על פי בעלה. **קינוי** - שאמר לה אל תסתרי עם פלוני. **וסתירה** - שבאו עדים שנסתרה עמו אחר קינוי. **וכמעשה שהיה** - דבת שבע. **ותסברא** - דהכי א"ר אלעזר מעשה שהיה מי הוה ביה קינוי. **ועוד מי אסרוה** - על אוריה דאילו נאסרה על אוריה נאסרה אף על דוד דקיימא לן (סוטה דף כז) כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל. **הא לא קשיא** - כלומר משום הא קושיא לא תדחייה לרבי אלעזר. **הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה ממעשה שהיה** - ממעשה דבת שבע אנו למדין כן שלא היה שם קינוי וסתירה ולא אסרוה. **עדים לא** - בתמיה אפי' יש עדים שזינתה שמא אינה נאסרת בלא קינוי והא כתיב (דברים כד) כי מצא בה ערות דבר ועוד הא לא נתפשה אסורה. **אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד** - דיליף (סוטה דף ג) דבר דבר מממון. **וקינוי וסתירה** - אם יש עדים שקינא לה ויש עדים שנסתרה אחר קינוי. **אפי' בעד אחד** - אפי' אין בטומאה אלא עד אחד נאמן דכתיב (במדבר ה) ועד אין בה ואמר מר (סוטה ב) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים וקאמר רחמנא עד אין בה תרי אלא חד והיא לא נתפשה אסורה שרגלים לדבר שזינתה שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה ומהשתא לא תקשי לך דרבי אלעזר דפתח פתוח לאוסרה על

עצמו כשני עדים דמי שהרי דבר ברור הוא לו שנבעלה. **מפני מה לא אסרוה** - על דוד שהרי עדים הרבה ידעו.

דף ט.ב.

גט כריתות כותב לאשתו - שאם ימות במלחמה יהא גט מיום כתיבתו והרי מת אוריה במלחמה. **דכתיב** - במלחמת שאול ואת אחיך כו' ודוד למד מישי אביו להנהיג שאף היוצאין למלחמותיו עושין כן. **דברים המעורבים בינו לבינה** - אלו קדושין. **תקח** - תטול מביניהם על ידי גט. **אף אנו נמי תנינא** - דטוען פתח פתוח מצאתי אסרה עליו ולא אמרינן לא קים ליה. **איקרורי דעתא** - עד שני בשבת הבאה. **ולמאי** - קפדי רבנן אי מקררא דעתיה. **ניתב לה** - מה לנו להפסידה והרי הוא נותן מדעת. **אלא לאו לאוסרה** - הוא דקפדינן שלא יקרר דעתו ויקיים את האסורה לו אלמא כי אתי וטעין אסרינן לה עליה. **טענת דמים** - דטענה מבוררת היא וליכא למימר לא קים ליה אבל בפתח פתוח אימא לך לא קים ליה. **להפסידה כתובתה** - על פי עצמו וטעמא לקמן מפרש חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. **האוכל אצל חמיו** - בימים שבין אירוסין לנשואין. **אין יכול לטעון טענת בתולים** - כשתכנס לחופה. **מפני שמתייחד עמה** - ביהודה היו מיחדין אותם כדי שיהא לבו גס בה. **ביהודה אמאי לא** - האומר פשיטא לי שלא באתי אליה והא ודאי מאחר זינתה שוייה עליה חתיכה דאיסורא מה לי גליל מה לי יהודה. **אלא לאו להפסידה כתובתה** - וביהודה לא מפסידה על פיו דאמרינן הוא בא עליה בארוסין ובגליל מצי טעין דהא לא נתייחד. **מאי לאו דקטעין טענת פתח פתוח מצאתי** - דאע"ג דאין עדים בדבר זה ולא טענה מוכחת אלא עליה סמכינן דאמרינן אי לאו דקושטא הוא לא היה מפסיד סעודתו ואם היה שונאה מתחלה היה מגרשה ולא טרח בסעודת נשואין ומיהו ביהודה לא מהימן שמא בעל בימי אירוסין ושכח או הערה בה מתוך חבתה ולא ידע ששיבר בתוליה. **לא דקא טעין טענת דמים** - לעולם אימא לך בדבר שאינו יכול לבררו אינו נאמן להפסיד כתובתה ודיוקא דמתני' דדייקינן הא בגליל מצי טעין דטעין טענת דמים וכגון שהיו להם שושבינים שמשמשו אותן ולא נעשית אונאה בדבר ולא ראה ואיבד וטענה ברורה היא.

דף י.א.

חכמים תקנו לאשה כו' - כלומר אי הואי כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות ידועה אבל כתובתה חכמים תיקנוה הם אמרו והם אמרו הם שתיקנוה אמרו שהוא נאמן להפסידה אף בטענת פתח פתוח. **א"כ** - שבידו להפקיעה. **מה הועילו חכמים בתקנתן** - שתקנו לה כתובה. **חזקה אין אדם טורח בסעודה כו'** - אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה מתחילה. **אלא מן הזיבורית** - אם באת לגבות כתובתה ויש לו עידית וזיבורית ובינונית אינה יכולה לומר תן לי עידית או בינונית בשווייה אלא אם בא ליתן לה זיבורית בשווייה יתן. **[מאי קנסא** - כלומר מאי פשע דקא קנסינן ליה]. **מן התורה** - מכסף ישקול כדלקמן. **כסף ישקול** - במפתה נאמר. **כמוהר הבתולות** - האמור במאנס את הבתולה (דברים כב) קנסו הכתוב נ' כסף בשביל מוהר בתוליה. **שיהא זה כמוהר הבתולות** - הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס מה להלן נ' אף כאן נ' ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול אף להלן שקלים דלא תימא מעות. **מכאן סמכו** - מדקרי לה מוהר. **נותן לה ממעות קפוטקיא** - בפרק בתרא תנן נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י שהן קלות נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י מנין הכתוב בכתובה דאזלינן לקולא רשבג"א נותן לה ממעות קפוטקיא שנשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא. **אסבוהו כופרי** - הלקוהו מלקיות במקלות חריות של דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצין כדאמרינן בסוכה (דף לג) ואימא כופרא דרכיה דרכי נועם כתיב. **מברכתא חביטא ליה** - זונות העיר הזאת ששמה מברכתא חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח. **בחור לא מהימן** - ומסבינן ליה כופרי על שמעיז פניו נשוי מהימן ולא מסבינן ליה כופרי. **הטה** - כשהגיע לפתח ביתו הסגור ויש בו דבר מעכבו מלפתוח וכשמטין אותו לצדדין נפתח. **איכא דאמרי** - בלא מתכוין לא שכיח הטיה ולא אמרי' שמא הטה אלא כך בדקו שמא במזיד הטיה ועקרת לדשא ועברא עקרת הדלת והברית. **הטה במזיד** - במתכוין ובכת. **וכבסו** - שהיו טיפי הדמים מכוסים בשכבת זרע.

דף יב.

גיהוץ - לשיקיי"ר באבן הזכוכית. **ככיבוס שלהן** - שהיו מימיהם יפים לכבס

או סמנין יפים היו להן לכבס ובכיבוס שלנו אין הבגד מלובן עד שיהיה מגוהץ. **מעברא ליה חומרתא** - שפשוף האבן מעביר את הדם. **חומרתא** - אבן כדאמרינן בגיטין (דף סט) ונזדהר בחומרתא דנפק מיניה אבן הנמצאת באמה מחמת חולי. **ריחה נודף** - מפיה מריחין ריח היין שנכנס לה דרך פתח הפתוח. **גמרא הוה שמיע ליה** - שעשו כן לבנות יבש גלעד במסכת יבמות (דף ס). **זור קטוע** - שאין להם לא דם נדה ולא דם בתולים. **יפין לאשה** - למהר לה הריון. **נתחיב במקחך** - על כרחך תקבל חובה הבאה לך במקחך לשון אין חבין לאדם (לקמן כתובות דף יא) דבר שהוא לרעתו קרוי חובה. **שפניהם שחורים** - מחמת רעבון. **צפד עורם** - דונש פירש כמו דבק עורם על עצמם ומנחם פירש שחר עורם. **מתני'**. **בתולה אלמנה וגרושה** - בין בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין וחזרה ונשאת. **כתובתה** - מן השני. **מאתים** - שהרי בחזקת בתולה היא נשאת לו. **ויש להם טענת בתולים** - אם לא מצאה הב' בתולה אבדה כל כתובתה דמקח טעות היא לו. **גמ'**. **בגדתאה** - דמן בגדת. **על שם מנה** - שאם נשאת משנתאלמנה אין לה כתובה אלא מנה. **דכתיבא באורייתא** - ועדיין לא נתקנו כתובות. **ומי כתיב קרא** - לקרות על שם דבר העתיד. **זו סליקא** - שם עיר. **ומי הואי** - העיר בנויה בבריאת עולם דכתיב ההולך קדמת אשור. **[מטר]** - ולא מאותיות דריש הכי אלא לפום סברא]. **מזבל** - את הארץ. **מעדן** - נותן עדנה וזיו בפירות. **תלמיה** - של א"י. **רוה נחת גדודיה כאשר ברביבים תמוגגנה** - רוה הרי משקה ומרוה תמוגגנה הרי מזבל מעדן וממשיך את הפירות נפקא מצמחה תברך, תמוגגנה דישטנפי"ר. **מזיח** - קס"ד מזיח עונות. **מזין** - בזכות הקרבנות העולם נזון שהקרבנו' באין מן המזון וגורמין לו ברכה. **מחבב** - את ישראל אל אביהם. - היינו מזיח היינו מכפר - הי ניהו מזיח הי ניהו מכפר. **מזיח גזירות** - רעות מעל ישראל. **משחנן** - מחממות. **משלשן** - שלשול. **מאשרן** - מחזיקות כח כמו אשרו חמוץ (ישעיהו א). **ולא מפנקן** - אינן מרבות אסטניסא על הלב וכלן לשבת. **אל יורה** - שום הוראה לפי שטורדות דעתו כשיכור. **שחרית וערבית יפות** - כללא דמילתא לאחר אכילה יפות שחרית דרכן של בני אדם בפת שחרית כדאמר בהמקבל (ב"מ קז) ערבית לאחר אכילה. **במנחה רעות** - שהן קודם אכילה לאחר שינת הצהרים. **בצהרים** - לאחר הסעודה שאכל ושבע. **אין כמותם** - וטובות יותר מערבית לפי שאינו מעוכב ביום מלילך לשדות לבית הכסא בכל עת שירצה אבל בלילה טורח הוא לו. **מבטלות מחשבה**

רעה - דאגה לפי שמשמחות את הלב וצהרים שעת אורה וצהלה היא. **כי עברא לדשא** - מחזיקות את הגוף כבריא את הדלת.

דף יא.א

אף **אנו נאמר** - אף אנו נדרוש את השמות מה לשון איילונית שקראו חכמים לאשה שאינה ראויה לילד. **דזכרנית** - לשון איל תמים דמתרגמינן דכר שלים (ויקרא ה) הרי היא כאיל שאינו יולד. **גמ'** (על דעת ב"ד) (מסורת הש"ס: **ג**ר **קטן**) - אם אין לו אב ואמו הביאתו להתגייר. **מטבילין** - דאין לך גר בלא מילה וטבילה. **על דעת בית דין** - שלשה יהו בטבילתו כדין כל טבילת גר שצריכים ג' והן נעשין לו אב והרי הוא גר על ידיהן ומגעו ביין כשר. **מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה** - וחוב הוא לו ואין אדם נעשה שליח לאדם לחובתו שלא בפניו כלומר שלא מדעתו וקטן לאו בר דיעה הוא. **דהא גבי עבד קי"ל** - בפ"ק דגיטין (דף יג) דודאי בהפקירא ניחא ליה נוח לו להיות עבד ויהא מותר בהפקר זימת השפחות מהיות בן חורין להיות מותר בבת ישראל דלא זילא ליה ולא שכיחא ליה להפקירא. **קמ"ל** - הכא דגבי עובד כוכבים קטן לא אמרינן הכי. **דהני מילי** - דניחא ליה בהפקירא. **גדול** - שגדל [במדות] הפקירות וטעים ליה טעמא דאיסורא. **הגדילו** - קטנים שנתגיירו ואפי' עם אביהן. **יכולין למחות** - ולומר אי אפשר לנו להיות גרים וחוזרין לסורן ואין לנו לענשן בב"ד ואפי' ידינו תקיפה ואם קדש אשה משמיחה אינה צריכה גט להיות כישראל מומר. **לכי גדלה** - לא יהינן לה עד שתגדיל. **שוב אינה יכולה למחות** - ואם מיחתה הרי היא כישראל מומרת ליענש בכל עונשי ב"ד. **שיש להן קנס** - נ' כסף אם יאנסו. **הבא על הממזרת** - ואע"ג דלא קרינן ביה ולו תהיה לאשה שהרי אינה ראויה לקיימה אפילו הכי יש לה קנס כדלקמן. **אביי לא אמר כרבא** - דמותיב מקנסא דקסבר לאו תיובתא היא דטעמא דקנסא שלא יהא חוטא נשכר להפטר. **רבא לא אמר כאביי** - דמותיב מכתובה דהתם טעמא מאי תקינו לה רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכל זמן שלא מיחתה גיורת היא ועבדינן לה תקנתא. **מתני'** **הבא על הקטנה** - פחותה מבת שלש שאין ביאתה ביאה שהרי בתוליה חוזרין. **וקטן** - פחות מבן תשע שאמרו חכמים אין ביאתו ביאה ובא על הגדולה. **ומוכת עץ** - שנתקע לה עץ באותו מקום. **כתובתן מאתיים** - אם נשאו לאיש אחרי כן לא אבדו בכך את כתובתן אם נשאה סתם ולא

פירש לה כלום. **בתולה** - שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה. **מן הנישואין** - כגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת שלא נבעלה. **כתובתה מנה** - אם ניסת לאחר סתם כתובתה מנה דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה.

דף יא.ב

ואין להן טענת בתולין - אין יכול להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות. **גמ' עשאה מוכת עץ** - נהי דאין ביאתו ביאה מיהו לא גרע מעץ הנתקע ולרבנן דפליגי אמוכת עץ כתובתה מנה וכן לענין כהן גדול דתנן (יבמות דף נט) לא ישא את מוכת עץ הא נמי אסירא ליה. **אין מוכת עץ בבשר אדם** - ואי בעולה לא הויא מוכת עץ נמי ליתא. **באפי נפשה** - בלא גברי דלא אמר רב יהודה משמיה דרב ומשמיה דשמואל אלא אינהו גופייהו איפלוג בה. **וקטן שבא על הגדולה ומוכת עץ** - ומדפלגינהו תנא לתרתי ולא איפלוג רבנן אלא במוכת עץ שמעת מינה אין מוכת עץ בבשר. **הכי קאמר גדול הבא על הקטנה ולא כלום** - אינה ביאה לדברי הכל הלכך כתובתה מאתים ולא איפלוג רבנן עלה דפחות מכאן כנותן אצבע בעין דתנן במסכת נדה (דף מד) גבי בת פחותה מג' שנים ויום אחד מה הדמעה היוצאת ע"י אצבע באה אחרת תחתיה אף בתולים של פחות מכן חוזרין אחרים תחתיהם. **וקטן שבא על הגדולה** - מוכת עץ היא זו וכתובתה מאתים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל מוכת עץ כתובתה מנה והא נמי דקא משוית לה מוכת עץ כתובתה מנה. **כשהכיר בה** - כשכנסה וכתב לה כתובה היה יודע שהיא מוכת עץ. **מדמי לה לבוגרת** - דקיימא לן שכלו בתוליה במס' יבמות (דף נט) דקתני בבתוליה פרט לבוגרת שכלו בתוליה ואפי' הכי כתובתה מאתים. **ולא כלום** - דמקח טעות הוא ואפי' מנה אין לה. **היא אומרת מוכת עץ אני** - משנתנו היא. **והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את** - הנושא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים היא אומרת מוכת עץ אני כו' ש"מ אית לה כתובה או מנה או מאתים דאי לית לה מאי נאמנת דקאמר רבן גמליאל אלמא מוכת עץ שלא הכיר בה יש לה כתובה תיובתא דרמי בר חמא דאמר לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום. **אלא אמר רבא לר"מ בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים** - ומתני' דקתני היא אומרת מוכת עץ אני וקא תבעה מאתים רבי מאיר היא. **לרבנן הכיר בה מנה** - ומתני' דהכא דקתני וחכמים אומרים מוכת עץ מנה כשהכיר בה. **לא הכיר בה ולא כלום** - והא לא מצינו

למימר לר' מאיר הכיר בה מאתים לא הכיר בה מנה דאי במקח טעות מחזקינן ליה משום דלא הכיר בה לית לה מידי ואי לאו מקח טעות הוא אין חילוק בין הכיר ללא הכיר. **והדר ביה רבא גר' ול"ג מההיא** - והדר ביה רבא ממאי דאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום אלא בין הכיר בין לא הכיר יש לה מנה לרבנן ומאתים לר"מ ומתני' דהתם דברי הכל. **הוצאת שם רע** - ליענש מאה כסף אם שקר וליסקל אם אמת היה. **בא לב"ד** - זקוק לבוא לב"ד ואומר כו'. **ואמר רב חייא** - גרסי'. **ומותיב רב נחמן** - גר'. **נסתחפה שדהו** - מזלך גרם כאדם שהמטר בא וסוחף את זריעתו ועוקרה. **מקח טעות לגמרי משמע** - ואין לה כלום. **כי אמרה רב ששת להא שמעתתא** - להאי זאת אומרת דלעיל דיש לה כתובה מנה. **וקשיא להו** - הא דאותבינן. **ואמר רבא** - גרסי'. **ואלא קשיא הך** - ואקשינן לרבא אלא קשיא הך דלעיל דקתני זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה. **תריץ** - לההיא דלעיל דכיצד הוצאת ש"ר תירוצא דתרצת לה לא תתרצה הכי אלא הכי אם יש עדים כו'. **נמצאת** - לא הכיר בה משמע וקא מתרץ רבא יש לה כתובה מנה אלמא הדר ביה מההיא דלעיל דהא איהו אמר לרבנן ולא כלום וכרבי מאיר נמי לא תוקמה דהא רבי מאיר מאתים קאמר. **ויש לה עדים שלא נסתרה** - רבותא אשמעינן דאפ"י הכי אין השני יכול לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה ולימא מקח טעות הוא. **שהרי כנסה ראשון** - ועליו לדעת שנבעלה.

דף יבא

זאת אומרת כו' - דהא ודאי בחזקת בתולה כנסה דסמך אעדים וקאמר אין יכול להפסידה מנה הראוי לאלמנה מן הנישואין. **וניחוש שמא תחתיו זינתה** - אמתניתין פריך דקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים ולא מזקינן ליה לבא לבית דין ולא יתברר הדבר אם תחתיו זינתה אם לא ושמא אסורה היא לו בשלמא אהנך דלעיל דאמרן כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה לא מקשינן דאיכא למימר כשבא לבית דין ובאו עדים שזינתה קודם לכן אבל הכא קתני אין יכול לטעון מתוך כך לא יבא לב"ד. **כשקידש ובעל לאלתר גרסינן ולא גרסינן כשקידש לאלתר ובעל לאלתר** - שלא פירש ממנה בין קידושין לבעילה דודאי לא תחתיו זינתה. **ואיכא דמתני לה** - להא דרבה ורב אשי ורב שרביא אמתני'. **זאת אומרת** - מדקתני מתני' אין להן טענת בתולים. **וליחוש שמא תחתיו זינתה** - ואמאי תני אין להן טענת בתולים. **מאן**

דמתני לה - להא דרבה ורב אשי אברייתא. **כ"ש אמתני** - דכיון דאברייתא אע"ג דאמרו עדים לא נסתרה לראשון ושני זה בחזקת בתולה כנסה ואפילו הכי אהדר ליה רב אשי לרבה לעולם לא תשמע כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה דשאני הכא שהרי כנסה ראשון כל שכן אמתניתין דלא הבטיחוהו עדים על כך איכא למתנייה לדרבה ומאי דאהדר ליה רב אשי. **ומאן דתני לה** - דרבה ורב אשי אמתניתין. **אבל אברייתא לא** - מתני להו דמברייתא ודאי שפיר ש"מ זאת אומרת דרבה ועלה לא הוה לרב אשי לאהדורי שאני הכא שהרי כנסה ראשון דמצי אמר אנא אעדים סמכי וכיון דקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים שמעינן ודאי דזאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה. **מקומות מקומות יש** - שחלוקין במנהגם ונפקא מינה דהיכא דלא נהיגי לייחד יכול לטעון. **כדתניא** - דמקומות מקומות יש. **למשמש** - לפשפש ולמשמש במעשיהן באותו הלילה שלא יקלקלו זה את זה במעשיהם בתרמית שלא יראה זה דם בתולים ויאבד וזו לא תביא מפה שיש עליה טיפי דמים ובמקום שנהגו למשמש לא נהגו לייחד דאילו במקום שנהגו לייחד מאי מישמוש בעי הרי אין שם טענת בתולים אלמא ביהודה מקומות מקומות יש. **אילימא ארישא** - אמנהג דמייחדין. **כל שנהג להתייחד מיבעי ליה** - דאין יכול לטעון. **אלא אסיפא** - אמנהג דמשמוש שושבינין. **כל שלא מושמש מיבעי ליה** - דהטוען טענת בתולים הוא הבעל והוא אינו נוהג מישמוש שבו [שאינו תלוי בבעל] אלא על אבי הכלה למשמשו שלא יאבד את בתוליה ומשמוש בכלה שלא תביא דם מן החוץ תלוי בבעל והיכי תני כל בעל שלא נהג מישמוש אינו יכול לטעון טענת בתולים כ"ש דאם לא נהג למשמש והם מישמשו אותו דיכול לטעון הכי איבעי ליה למתני כל שלא מושמש אינו יכול לטעון דשמא ראה ואבד. **אלא אמר רבא** - האי כל שלא נהג אמנהג דגליל קאי דתנא בברייתא ובגליל לא היו עושין כן ועלה קאי כל שלא נהג כמנהג הזה בגליל אלא נתייחד כמנהג שביהודה אינו יכול לטעון. **מתני**. **אלמנת כהנים** - אלמנה בת כהן. **היו גובין לבתולה** - בת כהן כשנישאת לכהן וכ"ש כשנישאת לישראל. **גמ**. **שתי תקנות הו** - לאלמנה בת כהן.

דף יבב

דמזלזלי בהו - באלמנות קלות בעיניהם להוציאן מפני שכתובתן מועטת

תקינו להו מאתן דגנאי היה להן ואע"פ שאלמנות ישראל נמי כתובתן מנה מיהו כהנים חשיבי טפי וגנאי להם גירושי בנותיהן יותר מישראל. **מתני'.** **נאמנת** - קא סלקא דעתך משום דברי ושמא ברי עדיף. **הרי זו בחזקת** - שנבעלה עד שלא תתארס והטעתו. **גמ'.** **חייב** - לשלם. **פטור** - מלשלם ומכל מקום משבעינן ליה שבועת היסת שכן הוא כדבריו שאינו יודע שהוא חייב לו. **וכהן הוא** - כלומר מיוחד הוא. **אף בראשונה** - גבי תביעת כתובה. **[אוקי כתובה אחזקתה** - אחזקת הבעל ה"נ גבי מנה לי בידך איכא למימר נמי אוקי ממונא בחזקת מריה ופטור. **אלא דאיכא מגו]** - כגון משארסתני נאנסתי וכגון היא אומרת מוכת עץ אני דאמרינן מגו דאי בעיא טענה טענה מעלייתא מהך כגון גבי משארסתני נאנסתי הוה טענה מוכת עץ אני [טענה מעלייתא] דלא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי [משארסתני] וקא מיפסלה נפשה דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהן ש"מ קושטא קאמרה וגבי היא אומרת מוכת עץ אני אי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ואית לה מאתן וקא אמרה מוכת עץ אני קודם לכן ואין לי אלא מנה. **אבל הכא** - גבי האי תובע מאי מגו איכא דלהמניה הלכך אוקי ממונא בחזקת מריה. **אוקמה אחזקה** - מספקא לן אשעת ארוסין אי בתולה הואי ונשתעבד לה למאתים אי בעולה הואי העמד אשה על חזקתה ובתולה נולדה והך השתא הוא דאיתניסה אחר אירוסין. **מאי חזקה אית ליה להאי** - תובע דנוקמיה אחזקיה לגבות הלכך זיל בתר חזקה דממונא.

דף יגא.

דא"כ - דרב נחמן לא מיתוקם כרבן גמליאל אלא כרבי יהושע קשיא הלכתא אהלכתא. **מתני'.** **דרוסת איש את** - קודם שארסתיך. **גמ'.** **טענתייהו במאי** - מה היא תובעתו ומה הוא רוצה ליתן. **במאתים ומנה** - היא אומרת מוכת עץ אני ויש לי מאתים ואע"פ שלא הכרת בי והוא אומר דרוסת איש את ואין לך אלא מנה וקסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה. **במנה ולא כלום** - היא תובעת מנה והוא אומר אין לך כלום. **סבר לה** - תנא דמתני' דאילו רבי יוחנן לא שביק רבנן ועביד כר"מ. **קסבר** - ר' יוחנן כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה הלכך על כרחך מוכת עץ דמתני' ר"מ היא דאמר מאתים והוא אומר דרוסת איש את ויש לך מנה דאי רבנן היא לא תבעה אלא מנה והוא אומר דרוסת איש את ויש לך מנה מאי איכא

בין טענתא דידיה לטענתא דידה. **בשלמא לרבי אלעזר** - דאמר דרוסת איש אין לה כלום. **היינו דקתני תרתי** - בבי במתני' גבי פלוגתא דממונא היא אומרת משארסתני נאנסתי והיא אומרת מוכת עץ אני. **חדא לאפוקי מדרמי בר חמא וחדא לאפוקי כו'** - היא אומרת משארסתני נאנסתי תנא למיתני בה והיא מקחי מקח טעות לגמרי משמע ואין לה כלום לאפוקי מדרב חייא בר אבין דאמר לעיל כתובות (דף יא) כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה ותנא היא אומרת מוכת עץ אני לאפוקי מדרמי בר חמא דאמר לעיל גבי מוכת עץ אבל לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום. **אלא לרבי יוחנן** - דאמר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה אם כן מאי מקח טעות דקתני אמאתים אבל מנה יש לה למה לי למיתני כלל לההיא אי לאשמועינן פלוגתא דרבן גמליאל ור' יהושע בברי ושמא ואוקי ממונא בחזקת מריה ליתני חדא לאפוקי מדרמי בר חמא ולאשמעינן פלוגתייהו. **דאיכא למימר מגו** - מגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני. **בתרייתא** - ליכא למימר מגו לר' יוחנן דמוקי מתני' כרבי מאיר דאמר מוכת עץ שלא הכיר בה כתובתה מאתים ליכא שום מגו דמה לי אומרת מוכת עץ אני תחתך מה לי אמרה מעיקרא. **מתני'**. **[ראוה מדברת** - בפנויה ומשום חששא דפסולין לנתין ולממזר וכיון שנבעלה לפסול פסלה מן הכהונה]. **נאמנת** - וכשרה לכהונה ולא מספקינן לה בנבעלה לפסול לה. **היתה מעוברת כו'** - בגמ' מפרש תרתי למה לי. **גמ'**. **נסתרה** - ואע"פ שלא ראוה שנבעלה נפסלה לכהונה לרבי יהושע כדלקמן דמעלה עשו ביוחסין. **אכלה ומחתה פיה** - אלמא נקט תשמיש בלשון אכילה. **בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי** - מדברת להודיעך כחו דר' יהושע דאע"ג דלא ראוה שנבעלה פסולה ומעוברת להודיעך כחו דרבן גמליאל. **בבתה** - אם העובר הזה נקבה תנשא לכהונה לר"ג דאי אשמועינן בדידה הוה אמינא איהי הואיל דהוה לה חזקה דכשרות מעיקרא אמרי' אוקמה אחזקה ואל תפסילנה מספק אבל עובר דלא הוה ליה חזקה דכשרות אימא לא. **הניחא למ"ד כו'** - לקמן בשמעתין. **מאי איכא למימר** - תרתי להכשיר בה למה לי כיון דמדברת בראוה שנבעלה. **מלקין על היחוד** - מכת מרדות. **ואין אוסרין** - אשה על בעלה בשביל יחוד בעלמא. **לימא דלא כרבי יהושע** - דמשום יחוד מחזיק לה בנבעלת. **ביוחסין** - בכהונה. **לסתר** - משמע יחוד בעלמא.

דף יג.ב

לחורבה - סתמא לבעילה שהוא מקום לזנות. **חורבה דמתא** - סתם בעילתה מאחד מבני העיר ואיכא למימר בעיר שרובה ישראל כשרים קאמר. **דזברא** - ספק אחד מסוף העולם בא לכאן ורוב העולם עובדי כוכבים הם ופוסלים אשה בביאתם לכהונה כדאמר ביבמות (דף מה) ובקדושין (דף עה) יצאו עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה. **זו עדות שהאשה** - עצמה כשרה לומר לכשר נבעלתי. **אינה נאמנת** - לינשא לכהן. **אמרו לו אבל** - הן כמו אבל שרה אשתך (בראשית יז) דמתרגמינן בקושטא. **ומה הפרש בין זו לזו** - ר' יהושע קאמר לה. **לזו יש עדים** - שנבעלה דכיון דנשבית לבין העובדי כוכבים והם פרוצים בעריות כולנו עדים שנבעלה. **ולזו אין עדים** - שנבעלה שלא ראוה אלא מדברת ומיגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי כי אמרה נמי לכשר נבעלתי מהימנא. **אף לזו** - כלומר אף כאן יש אחת שיש לה עדים ואתם חולקים עלי בהיותה מעוברת. **אמרו ליה כו'** - לקמיה מפרש מאי קא מהדרי ליה על מאי דקאמר להו. **אין אפוטרופוס כו'** - לקמן מפרש. **בד"א** - דנאמנת לר"ג. **בעדות אשה בגופה** - כלומר להכשיר את עצמה לכהונה דלא מחזקינן לה בנבעלה לפסול. **מאי קאמר להו כו'** - כלומר מאי קאמר להו איהו דקא מהדרי ליה אינהו רוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות כלום תשובה היא זו על מה שאמר להם אף לזו יש לה עדים אין לך פרוץ גדול מזה דקחזינן דנתעברה ממנו. **השבתנו על המעוברת** - תשובה גמורה ונצחת. **מדברת היינו שבויה** - מה מדברת אין לה עדים אף שבויה אין לה עדים בבעילה ואתם מחזיקים אותה כנבעלה. **פרוצים בעריות** - והא ודאי נבעלה. **אין אפוטרופוס לעריות** - אין אתם יכולים להיות לה אפוטרופוס לומר לא נבעלה. **ותיפוק ליה וכו'** - לרבי יהושע פריך נהי נמי דאין אפוטרופוס לעריות תיפוק ליה דלא דמי לשבויה דהתם רוב פסולין כו'. **מכשיר אפי' ברוב פסולים** - דאמרינן אוקמה אחזקה ועל רוב פסולים שהיו מכשירים אותה הביא הוא להם ראייה מן השבויה. **אית לה חזקה דכשרות** - וי"ל אשה זו בחזקת כשרות עומדת ומספק אתה בא לפוסלה אל תפסילנה מספק. **לא שתוקי וכשר** - כלומר שתוקי הוא במקצת שאם כהן היה הבועל והעובר יהיה זכר משתקין אותו מדין כהונה כדלקמן אבל כשר הוא ליוחסין שאם נקבה היא תינשא לכהונה ואם זכר הוא בתו ואלמנתו כשרות לכהונה. **ופירש אחד מהן** - ואין ידוע איזה הוא. **הולד שתוקי** - ואע"פ שברור לנו שמכהן כשר בא והאי שתוקי

על כרחך כשר ליוחסין ואם נקבה היא ראויה לכהן וקרי ליה שתוקי. **מדין כהונה** - שלא יעבוד עבודה ולא יאכל תרומה. **מיוחס אחריו** - שאנו יודעין מי אביו.

דף יד.א

אין מינאי - אמת ממני הוא. **ובהא כי לא מודי כו'** - דקא אמרת ועוד. **ארוסה** - הכל פסולין אצלה חוץ מן הארוס. **הא לכתחלה** - אם בא כהן לימלך לבית דין לא שרינן ליה לכונסה אא"כ היו רוב כשרים אצלה. **דיעבד** - אם נשאה כהן ולא נמלך לא מפקינן לה מיניה. **והא נמי כדיעבד דמי** - שנתעברה ואתה בא לפסול העובר ולאוסרה על הארוס דאם אין אתה מאמינה הרי אתה מוציאה מבעלה. **מי אמר רבי יהושע אינה נאמנת** - אלמא לא מוקמינן לה אחזקה. **עיסה** - לשון ספק. **על אלמנת עיסה** - שהיא באה מכח ספק חלל כדלקמן שנטמע בה ספק חלל כגון שזרק בעל אמו הראשון לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה ומת ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה ונשאה כהן והוליד ממנה בן זהו ספק חלל והעיד ר"י על אלמנתו של זה שהיא כשרה אלמא מוקמינן לה אחזקה ואמרינן אל תפסילנה לזו מספק כלומ' שמא בעלה חלל היה. **בודקת וניסת** - וי"ל שבדקה אחר אותן גירושין והוגד לה שקרוב לו היו ולא נתגרשה כלל ואלמנה היתה וכשרה לכהן. **בודקת ומזנה** - בתמיה. **דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא** - בתמיה דלא חיישת לתרוצינהו. **הא קתני סיפא** - דההיא אמר להן כו'. **קבלנו עדותכם** - נאמנים אתם לנו שכך שמעתם. **על כך** - להתירה לכהונה דודאי אסורה. **שהכהנים שומעין לכם** - אם תאמרו אסורה. **אבל לא לקרב** - אם תאמרו מותרת. **התם ברי** - מתניתין היא אומרת ברי לי שלכשר נבעלתי. **הכא** - גבי אלמנת עיסה כי היכי דלדידן מספקא לן לדידה נמי מספקא לה וליכא למימר בה ברי ושמא ברי עדיף. **חד ספיקא** - מתניתין חד ספיקא היא ספק נבעלה לכשר ספק נבעלה לפסול שהרי לא בא זה לפנינו ואילו בא שמא היינו מכירים בו שהוא פסול. **הכא** - גבי אלמנת עיסה. **תרי ספיקי** - אמו של ספק חלל זה בה נולד הספק והיא עצמה לא נאסרה אלא מספק וזו שבאה מחמת בנה קרי לה ספק ספיקא ומדברי רבי יוסף טוב עלם מצאתי [אלמנת עיסה] אשה שהיה בעלה ספק ספיקא כגון שנתגרשה אמו מבעלה הראשון ספק קרוב לו ספק קרוב לה ומת בתוך שלשה חדשים ונשאת לכהן תוך - שלשה חדשים

וילדה את זה ספק שהוא בן תשעה לראשון וכשר ואפילו היתה מגורשת שהרי קודם לגט נתעברה או אפילו אחר הגט והוא ישראל ולא כהן וספק בן שבעה לאחרון ובנו של כהן הוא והרי הוא ספק חלל הרי ספק ספיקא שמא אינו בנו של כהן ואת"ל בנו הוא שמא לא היתה אמו גרושה אלא אלמנה ולהכי קרי לה עיסה שיש בה עירובי ספיקות הרבה כעיסה זו שהיא בלוסה והא דאמרינן לקמן כל שנטמא בה ספק חלל היינו פירושה כל שנטמעו בה ספק עירובי חלל. **נטמע** - נתערב. **איזוהי אלמנת עיסה** - שהעידו עליה שהיא כשרה. **כל שאין** - בעירובי ספקותיה לא ספק ממזרות ולא ספק נתינות ולא ספק עבדי מלכים אלא ספק חלל לבדו מש"ה נקט עבדי מלכים משום עבדי שלמה שהיו עשירים ובעלי זרוע ונשאו להם בנות ישראל וכגון זרעו של הורדוס שהי' עבד לבית חשמונאי וגברה ידו ומלך.

דף יד.ב

שמעתי כו' - לקמיה פריך היינו תנא קמא דתנא קמא נמי הכי אמר דמשום דאין בה אחד מכל אלו העידו עליה להכשיר. **מכירין ישראל ממזרין שביניהן** - וספק ממזר יש לך להכשיר דאי ממזר הוה מידע הווי ידעי ביה. **ואין מכירין חללין שביניהן** - וספק חלל יש לך לפסול ולקמיה פריך הא אמרת רישא איזוהי אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל אלמא ספק חלל כשר. **הא חלל כשר** - משום ספק חלל לא פסיל לה. **מאי שנא הנך** - דפסיל לה ספק דידהו. **דאורייתא** - משום דוודאן פוסלין מן התורה בביאה דנפקא לן ביבמות (דף סח) מכי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה. **חלל נמי** - ודאי פסול מדאוריית' דילפינן לה התם מלא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הוא פוסל בביאתו אף זרעו פוסל והוא גופיה נפקא לן מלא יחלל שני חילולין במשמע אחד לזרעו ואחד לאשתו. **ר"ש בן אלעזר כו'** - סיפא דמילתיה ארישא דמילתיה פריך דקתני סיפא אין מכירין חללין שביניהן משמע אפשר שהיה חלל אבל לא היו מכירין בו אלמא אית ליה דפסיל ורישא אמר איזוהי אלמנת עיסה והכשיר כל שנטמע בה ספק חלל. **אמר ר' יוחנן ממזר צווח וחלל שותק איכא ביניהו** - אדם שכשקורין אותו ממזר הוא צווח וכשקורין אותו חלל שותק איכא בין ר"מ לת"ק ובין תנא קמא דברייתא אליבא דר"מ ור"ש בן אלעזר אליבא דר"מ. **תנא קמא סבר כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול** - דהודאה היא וכל שאין בה לא משום ממזרות כו' דקאמר אשתיקות

קאי. והכי קאמר איזוהי אלמנה עיסה - להכשיר. כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות - וכיון דתלה טעמא בשתיקה הוא הדין לכל שתוקי פסול ולא הוצרך למנות את כולם ובאיזו הכשירו באשת ספק חלל שאנו מכירין את ספיקו שנתגרשה אמו ספק אבל מי שאין מכירין בו ושמענו שפוסלין אותו ושותק פסול. וקאמר ליה ר"מ - דוקא הני אבל שתוק חלל לא פסול. והא דשתיק - לאו משום דאודי אלא משום דלא איכפת ליה הואיל ולא פסול קהל הוא והיינו דקאמר כל שאין בה אחד מכל אלו שתיקות משיאין בנותיהן לכהונה ואפי' יש בו שתוק חלל. וקאמר ליה ר"ש לתנא קמא - לאו לתנא קמא דברייתא קאמר דההיא רבנן היא אלא לתנא ששנה דברי ר"מ בבית המדרש ואמר בשם ר"מ שמעתי כל שאין בה כו'. אי שמיע לך כו' - והכי קאמר איזו היא אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל שאנו מכירין את פסולו שהיתה אמו ספק גרושה אבל שתוק חלל ואין אנו מכירין בו פסול כתנא קמא ומיהו בהא פליג רבי מאיר אתנא קמא דאיהו כל פסול דשתיק ביה פסיל ולרבי מאיר חלל שתוק הוא דפסול דסבר מסתייה דלא מפקי ליה מקהל ואם אני צווח יכריזו עלי ויודע פסולי בברור ועכשיו אין מכירין ישראל חללין שביניהם אבל שתוק ממזר כשר דהאי דשתיק סבר הכל יודעין שאיני ממזר דמכירין ישראל ממזרין שביניהן. מתני'. מן העין - מן המעיין. אם רוב העיר - כשרין להשיא בנותיהן ואלמנותיהן לכהונה שאין רוב בני העיר מן הפוסלין אשה לכהונה בביאתן אף זו תינשא לכהונה. גמ'. דאמר כמאן - דבעי רוב כשרין. אפילו ברוב פסולין נמי מכשר - דאית ליה העמד אשה על חזקתה. אמר ליה הכי אמר כו' - לעולם כרבי יהושע והכא משום דאיכא תרי רובי לכשרות אכשרה וכדרב יהודה ולקמן מפרש טעמא ואזיל מאי שנא תרי רובי מחד רובא.

דף טו.א

בקרונות של ציפורי - ביום השוק שסיעות ושיירות ממקום אחר באות שם. וכדרכי אמי - דהשתא איכא רוב סיעה ורוב העיר. נבעלת בקרונות - משמע על הקרון. בשעת קרונות - שהשיירות באות לעיר. כשרה לכהונה - כדקאמר והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברת שם דאיכא למימר שמהם היה. אבל פירש אחד מציפורי - דידעינן ודאי דמן העיר היה אע"פ שציפורי עיר שרובה משיאין לכהונה. הולד שתוקי - דבחד רובא לא מכשר. וכי הא

דכי אתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא ואמרי לה - שלא הוזכר רב דימי כאן אלא זעירי אמר רבי חנינא דבעינן תרי רובי וכדמפרש טעמא. הולכין אחר רוב העיר - להכשיר. ואין הולכין אחר רוב סיעה - כגון במקום רחוק מן העיר דבודאי מאנשי הסיעה הוה אין מכשירין אותה ואפילו רובן כשרין. וקשיא לן כלפי לייא - כנגד איפוא הדבר הזה סובב. הני ניידזי - רוב סיעה ניידזי ויש להלך בהן אחר הרוב. והני - של עיר. קביעי - ואמרינן לקמן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואפילו אין שם אלא אחד פסולה. ולא אחר רוב סיעה גרידתא - והכי קאמר אין הולכין אחר רוב סיעה לבדה וכל שכן אחר רוב העיר לבדה. מ"ט - אחר רוב סיעה לא. גזרה אטו רוב העיר - דקביעי. ופרכינן - רוב העיר נמי אי עקר הבועל מביתו ואזל לגבה הוה נייד וקי"ל כל דפריש מרובא פריש. ומשני - איכא דקאזלא לגבייהו כו' ולא גרסינן מאי איכא יש שהולכת היא אצלו והוה ליה קבוע הלכך אפילו ברוב כשרים או רוב העיר או רוב סיעה פסול כרבי יהושע ומשום תרי רובי אכשרה דליכא למיגזר מידי. ולקח בשר מאחת מהן - במקום קביעות. ספיקו אסור - דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ובנמצא - בשר הנמצא בשוק ולא ידעינן מאיזה פירש. הלך אחר הרוב - הואיל והבא לפנינו לא במקום קביעות לקחה וכבר פירשה על ידי אחר וכל דפריש מרובא פריש. דקאתי לה רובא מעלמא - וכגון שרוב סיעת טבחי ישראל כשרים באו לכאן דאיכא תרי רובי או שרוב טבחי כל המדינה ישראל דאיכא תרי רובי רוב העיר ורוב המדינה דניידזי. אלא מתשעה צפרדעים כו' - תוספתא היא במס' טהרות תשעה צפרדעים מתים ברשות היחיד ושרץ אחד כגון צב שהוא דומה לצפרדע ביניהם ונגע באחד מהן ספיקו טמא. אלא מתשעה שרצים כו' - אף היא תוספתא במס' טהרות וקתני ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור אלמא כמחצה דמי ולקולא דאי לאו כמחצה דמי אין כאן ספק טומאה אלא ודאי טומאה דהא רובא שרצים. אמר קרא וארב לו עד שיהא מתכוין לו - פרט למתכוין להרוג את זה והרג את זה הכי דריש ליה ר"ש בסנהדרין ואמרינן התם ורבנן היכי דרשי ליה. אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו - לתוך חבורת בני אדם כנענים וישראלים אבל שני ישראלים עומדין ונתכוין להרוג זה (והרג זה) והתרו בו וקבל התראה ונפלה הכאה על חבירו חייב והיינו טעמא דקאמר הכא ורבנן משום דבסנהדרין הכי איתא. תיפוק ליה דרובא כנענים נינהו - ולמה לי קרא ואי נמי פלגא ופלגא אכתי לא איצטריך קרא דמהיכא תיתי

דניקטליה. **ספק נפשות** - דיני נפשות להקל דהא והצילו העדה כתיב (במדבר לה). **דהוה ליה כנעני קבוע ביניהם** - ואשמועינן האי קרא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. **הוראת שעה היתה** - הך דריב"נ צורך שעה היתה או ראו שם שאר צידי היכר דברים להתיר אבל לדורות תרי רובי בעינן. **מתיב רבי ירמיה כו'** - קס"ד דמשום רוב העיר גרידתא אכשרוה ואמר רב הלכה כרבי יוסי.

דף טו.ב

מצא בה תינוק מושלך - משנה היא בסדר טהרות גבי עיר שישראלים ועובדי כוכבים דרים בה. **מחצה על מחצה ישראל** - לקמיה מפרש מאי איכא בין רוב ישראל למחצה על מחצה דפליג להו בתרי. **לא שנו** - דאם רוב ישראל ישראל. **אלא להחיותו** - ב"ד מצווין לפרנסו משום וחי אחיך עמך (ויקרא כה). **אבל ליוחסין לא** - דאם בת היא אסורה לכהן ואפי' ליכא למיחש משום אסופי כגון הנך דאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עג) משלטי הדמיה תלי פיתקא תלי קמיעא מיהו חיישינן שמא בת עובד כוכבים היא ולמ"ד גיורת פסולה לכהונה אפילו קטנה זו אסורה לכהן דתרי רובי בעינן ליוחסין. **ושמואל אמר אף לפקח עליו את הגל** - בשבת חשבינן ליה לישראל. **אשתמיטתיה** - לרבי ירמיה. **הא דאמר רב יהודה** - דהכא נמי תרי רובי הוו. **ולרב חנן בר רבא דאמר** - משמיה דרב. **הוראת שעה היתה** - והתם תרי רובי הוו וקאמר הוראת שעה היתה אבל לדורות לא בעינן תרי רובי. **קשיא הא** - דרב דאמר אבל ליוחסין לא אלמא רב תרי רובי בעי. **לא מתני הא** - דאמר רב יהודה אמר רב בקרונות של צפורי הוה מעשה וחד רובא הוה הלכך הוראת שעה היתה. **מי אמר שמואל הכי** - דלענין פיקוח נפש בעינן רובא. **אין הולכין כו'** - דאפילו בספק עובד כוכבים ספק ישראל ברוב עובדי כוכבים מפקחין. **ולענין פיקוח נפש אינו כן** - דאפילו ברוב עובדי כוכבים מפקחין דאין הולכין בה אחר הרוב. **למאי הלכתא** - כיון דאמר שמואל מפקחין עליו את הגל אלמא לאו עובד כוכבים הוא לכל מיילי ולמאי הלכתא חשיב ליה עובד כוכבים. **להאכילו נבלות** - בידים וכ"ש שלא יחזירו לו אבידה ולנזקין. **להחזיר לו אבידה** - רבותא היא דמוציאין מיד ישראל הזוכה בה ועוד דאמור רבנן (סנהדרין דף עו) המחזיר אבידה לכנעני עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה שהשוה מצרים לחשיבתן של ישראל ונאמר לא יאבה ה' סלוח לו. **מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא** - להחזיר לו אבידה לא מצית

אמרת דא"כ למאי הלכתא פלגינהו מהדדי. **לנוקין** - דתנן ב"ק (דף לז) שור של ישראל שנגח לשור של כנעני פטור ושור של כנעני שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם וישראל לישראל תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם. **אילימא כו'** - וקאמרת דדיינינן ליה כישראל ומחייבת ליה לשלם לו חצי נזקו. **לימא ליה** - ישראל אייתי ראייה דהא מחצה על מחצה הוא וספיקא הוא. **לא צריכא כו'** - וקא תבע ליה ישראל נזק שלם לתם כדין כנעני ואשמעינן תנא דכישראל דיינינן ליה ולא משלם אלא חצי נזק דא"ל אייתי ראייה. **הדרן עלך בתולה נשאת. מתני' האשה שנתארמלה או נתגרשה** - ותובעת כתובתה. **והוא אומר** - אנתגרשה קאי ולא למנה היורשין אומרים לה אלמנה נשאך אבינו ואין לך אלא מנה ושטר הכתובה אבד. **אם יש עדים** - על נשואיה שיצאת מבית אביה לבית בעלה. **בהינומא** - בגמ' מפרש. **וראשה פרוע** - איצטייבליד"ה שיערה על כתיפיה כך היו נוהגין להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה. **אף חילוק קליות** - רגילים היו לחלק קליות להתינוקות בנישואי הבתולות. **קליות** - כשהשבולין לחין מייבשין אותן בתנור והן קליות ומתוקין לעולם. **ומודה ר' יהושע** - מפרש בגמ' אהיכא קאי ומאי מודה.

דף טזא

שהפה שאסר - זה אינו יודע שהיתה של אביו אלא על פיו של זה ומה שאסר הרי התיר. **גמ' טעמא דאיכא עדים** - דיצתה בהינומא. **הבעל מהימן** - ולא אמרינן הואיל ומספקא לן על יום נישואיה אם בתולה היתה אם בעולה העמד אותה על חזקתה של קודם לכן ומתחלה בתולה היתה. **היא נאמנת** - דאזיל בתר חזקה דגופא. **בברי ושמא** - - גבי משארסתני נאנסתי היא טוענת ברי לי הוא והוא אינו טוען אלא שמא עד שלא ארסתיך דהא אינו יודע מתי נאנסה. **ודקארי לה** - למימר סתמא דלא כרבן גמליאל. **מאי קארי לה** - ומאי עלה בדעתו לאפוקי מדר"ג הא לא דמיא לה. **כיון דרוב נשים בתולות נישאות** - קרובה טענתה להיות אמת יותר משלו וכברי ושמא דמיא. **והכי נמי מסתברא** - דר"ג מודה בה דבעל מהימן. **אי אמרת בשלמא איירי ר"ג במודה** - דהך רישא הודאה הוא דקא מודה ר"ג לרבי יהושע ואמר אע"ג דפליגנא עלך בברי ושמא מודינא לך בברי וברי היינו דשייך למיתני בתריה ור' יהושע מודה לר"ג בהאומר לחברו שדה זו כו' דאע"ג דפליגנא בפ"ק במשארסתני

נאנסתי דאע"ג דאיכא למימר מגו לא מהימנא מודינא בהאי מגו דאי בעי שתיק ולא א"ל של אביך היתה כי אמר ליה נמי לקחתיה הימנו מהימן כדלקמן. **אלא אי אמרת לא איירי** - רישא במודה ר"ג מאי מודה רבי יהושע מאי שייך למיתנייה הכא ואהיכא קאי. **אמגו קאי** - אפלוגתא דאיכא למימר בה מגו בפ' קמא קאי וקאמר אע"ג דפליגנא במגו דהתם במגו דהכא מודינא כדלקמן. **אהייא** - איכא מגו. **הרי כריסה בין שיניה** - ואינה יכולה לומר לא נבעלתי. **וקאמרה נבעלתי** - ולכשר נבעלתי מהימנא. **בשלמא לר' אלעזר דאמר** - בפרק קמא טענתייהו במנה ולא כלום מוכת עץ שלא הכיר בה אינה יכולה לתובעו אלא מנה והוא אומר דרוסת איש את ואין לך כלום איכא מגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתך. **משארסתני** - אירע לי ונסתחפה שדהו ואית לי מאתים. **וקאמרה** - מוכת עץ אני מעיקרא ולא תבעה אלא מנה מהימנא. **אלא לר' יוחנן** - דאמר טענתייהו במאתי ומנה שהיא תובעתו מאתים ליכא מידי בין תחתיו למעיקרא מאי מגו איכא. **הכא** - גבי שדה אין שור שחוט לפניך שיעלה על לב בעליו לתבוע מי שחטו כלומר אם שתק זה לא היו לו עוררים הלכך אי לאו דדבר פשוט הוא שלקחה הימנו לא היה אומר לו של אביך היתה הלכך אמרי' מגו אבל גבי לא מצא לה בתולים שור שחוט לפניך בתולים שלא מצא לה הם הסיתוהו לבא לב"ד ואע"פ שיש לה להשיב טענה טובה מזו לא אמרינן מגו דדלמא לא אסקה אדעתה א"נ איערומי קא מערמא. **וכיון שרוב נשים** - קושיא היא. **יש לה קול** - והרבה יודעים שיצאה בהינומא.

דף טז.ב

וזה הואיל ואין לה קול - שאין מעיד עליה שיצתה בהינומא. **כי אתו עדים מאי הוי** - כיון דחזקה דיש לה קול הרבה היו יודעין. **דלמא מפקא עדים** - עדי הינומא. **כותבין שובר** - שכשיפרע לה כתובתה תכתוב לו שקבלה כתובתה ויהיה בידו לזכות. **זאת אומרת** - ודלא כמאן דאמר אין כותבין בבבא בתרא. **רב פפא אמר** - לעולם אין כותבין דנמצא זה צריך לשמור שוברו מן העכברים ומי שיש לו שטר על חברו או יביא השטר ויחזירנו או לא יטול כלום ומתני' במקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי בית דין שתקנו לכתולה מאתים ולא למנה מנה דליכא למיחש לדלמא הדרה ומפקא לה. **דמתני לה** - לדרכי אבהו ולדרב פפא. **הטמינה כתובתה** - והיא תובעת

מאתים והוא אומר אלמנה נשאתיך. **רקדו לפנייה** - אם יש עדים שרקדו לפנייה ביום נישואיה. **כוס של בשורה** - המבשר עליה סימני בתולות ולקמן מפרש מאי היא. **אלא** - הכי קאמר כל איבדה כמי שהטמינה בפנינו דמי ולא גביא והכי קתני איבדה כתובתה הטמינה כתובתה נשרפה כתובתה אם רקדו לפנייה וכו' והכי פירושה אמרה אבד שטר כתובתה הרי היא כמו שהטמינה כתובתה בפנינו כדי להוציא ולגבות פעם שניה ואינה גובה כלום אא"כ תביא השטר ואם אמרה נשרפה ויש עדים שנשרפה דהשתא ליכא למיחש למידי תביא עדים שרקדו לפנייה שזהו סימן לכתולה ותגבה מאתים. **מאן דמתני לה** - לדרבי אבהו ורב פפא אברייתא. **כל שכן אמתניתין** - דכיון דאברייתא דקתני בהדיא איבדה כתובתה גביא ועלה קאמר רב פפא דלא גביא ומתרץ לה דחדא קתני איבדה כתובתה הרי היא כמו שהטמינה וכשנשרפה הוא דקא גביא ולעולם אין כותבין שובר כל שכן דאמתני' איכא למיתני פלוגתא דרב פפא אדר' אבהו למימר דבמקום שאין כותבין כתובה עסקי'. **ומאן דמתני -** פלוגתא דרב פפא ודר' אבהו אמתני'. **אבל אברייתא לא** - מתני ליה דודאי שמעינן מינה דכותבין שובר דהא במקום שכותבין כתובה עסקינן. **כי קושיין** - דקתני איבדה כתובתה ולא ניחא לשנויי שינויא דחיקא למימר איבדה כתובת' כהטמינה כתובתה קאמר. **כיון דלא אפשר** - כגון במקום שאין כותבין כתובה וגובות על פי עדים ויש לחוש לשמא תלך לב"ד אחר ותביא עדים אחרים ותגבה פעם שניה ודאי כתבין שובר. **ראויה היתה זו לאכול בתרומה** - אי נישאת לכהן דבתולה שלמה נמצאת ולא בעולה שתפסל לכהן מחמת זנות. **מתקיף לה רב פפא** - ומה זו עדות ללא נישאת אלמנה. **אטו** - אי נישאת כשהיא אלמנה לכהן הדיוט מי לא אכלה בתרומה. **זו ראשית** - בעילתה ראשית. **זימנין דתפסה מאתים** - בלא בית דין וכי בעינן לאפוקי מינה משום דאין עדים שהעבירו לפנייה אמרה איתנוסי הוא דאיתניסו שיכורים היו מאונס יין המשתה הלכך השתא אתו עדים שהעבירו לפנייה פתוחה ותו ליכא מידי. **כיצד מרקדים** - מה אומרים לפנייה.

דף יזא

כמות שהיא - לפי יופיה וחשיבותה מקלסין אותה. **חסודה** - חוט של חסד משוך עליה. **מכאן אמרו** - מדברי ב"ה שאמרו ישבחנה. **תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות** - לעשות לאיש ואיש כרצונו. **משרו** - משוררים. **לא כחל**

- אינה צריכה כחל. **ולא שרק** - צבע המאדים את הפנים. **פירכוס** - קליעת שיער זו לא כחלה ולא שרקה ולא פירכסה והרי היא יעלת חן. **כל מן דין** - כל כמות אלו הוו סומכין לנו לקרותן רבי ולמנותם דיינין. **סרמיסין** - מסרסין הלכות בהיפך טעמיהן. **סרמיטין** - לשון סמרטוטין. **חמיסין** - אומרים חמישית הטעם. **טורמיסין** - לא איתפרש. (**טורמיסין** - כי ההיא דאמר בב"ר (פ' מ"א) על טורמיסין למיקרב למסאנא דמטרוניתא אנשים ריקנים). **ממתיבתא** - מבית המדרש. **רבא דעמיה** - נשיא בעמו. **מדברנא** - מנהיג. **בריך מתייך לשלם** - ברוך בואך לשלום. **בוצינא דנהורא** - על שהיה קלסתר פניו מבהיק כדאמרינן בב"ב (דף נח) שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דרבי יוחנן דנפקי זיהרורית מיניה כדמפרש התם. **אתלת** - שלש בדין זורק אחת ומקבל אחת. **מכסיף לן סבא** - שמזלזל בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש בעצמו. **שוטיתיה** - שוט של הדס שהיה מרקד בו. **שיטתיה** - שיטתו ומנהגו. **שטותיה** - שהיה מתנהג כשוטה. **מרכיב לה אכתפיה** - את הכלה. **כי כשורא** - כקורה בעלמא שאין אתם מהרהרין עליה. **לחבבה** - כשרואה הכל מסתכלים בה נכנס יופיה בלבו. **מעבירין** - כשכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה ונושאי מת יוצאים ובזו ובזו אוכלוסים הרבה ואין רוצין להתערב מעבירין את המת (אפילו) דרך אחרת. **אפילו למ"ד** - פלוגתא בפרק קמא דקדושין. **שום תשים עליך מלך** - ישראל הוזהרו שישימו עליהם שימות הרבה כלומר שתהא אימתו עליהם הלכך אין כבודו מחול שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה. **פרשת דרכים הוה** - ולא ניכר שעבר מלפניה אלא כאילו הוא צריך לפנות לאותו הדרך. **שיפורי** - מכריזין עליו שיבואו לכבודו. **דחייצי גברי מאבולא לסיכרא** - משער העיר ההיא עד הקבר. **נטילתה** - של תורה ממנו כנתינתה בסיני נטילתה היינו כשמת ותלמודו בטל. **למאן דקרי** - מקרא. **ותני** - משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים.

דף יז.ב.

אבל למאן דמתני - לאחרים. **לית ליה שיעורא** - וממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין אם יש לו מתעסקין כדי קבורה בעלמא בשאלתות דרב אחאי מצאתי כן. **תנורא דאסא** - כמין חופה של הדס עגולה. **קריתא** - צעיף על ראשה משורבב על עיניה כמו שעושין במקומינו ופעמים שמנממת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין ולכך נקרא הינומא על שם תנומה. **ביהודה**

ראיה - כל הני דמתני' ששם היו רגילין בסימנין הללו לבתולה. **דרדוגי מישחא** - הנשים נותנים שמן בראש התלמידים ושפות. **מישחא דחפיפותא** - [שמן של בשמים שמתוקן לחופות (מסורת הש"ס: לחפיפות)] קאמר מר וכי בעלי חפיפות הן לסוכן שמן. **יתמא** - יתום ממנהג הנוהג. **איעסק לבריה** - לישא לו אשה. **ודרדיג מישחא** - שף שמן בראש התלמידים. **ארמלתא מאי** - מה סימנין עושים לאלמנה להודיע שאלמנה נישאת. **לית לה כיסני** - אין לה קליות וזה סימנה. **וליתני מודה ר' יהושע כו' שדה זו שלך היתה** - כיון דטעמא משום דאין שור שחוט לפניו הוא שלא היה אדם תובעו מה לי של אביו ומה לי שלו ומאי שנא של אביך דנקט. **שני חזקה** - שלש שנים שתיקנו חכמים לכל מחזיקים בקרקע דמשאכלה שלש שנים בלא עירעור נאמן לומר לקחתיה ואבד שטרי דכולי האי לא מזדהר איניש בשטרא. **בשלמא גבי אביו משכחת לה** - דאיצטריך למיתנייה כגון דאכלה שני חזקה ואפילו הכי לא מהימן וכגון שאכלה שתי שנים ראשונות בחיי אביו ומת ואכלה השלישית לפני הבן הזה והוא היה קטן ולא עירער ואיצטריך לאשמועינן דכיון דקטן היה אין השנה הזאת עולה מן המנין. **וכדרב הונא דאמר אין מחזיקין בנכסי קטן** - המחזיק בנכסי קטן שלש שנים אינה חזקה דהאי דלא מיחה משום דקטן הוא ואפילו הגדיל לאחר מיכן והחזיק זה בפניו כמה שנים אינה חזקה הואיל ותחלתו כשהוא קטן ראהו מוחזק בה לא ידע כשהגדיל שהיתה של אביו עד ששומע מפי אחרים. **ורב הונא מתניתין אתא לאשמועינן** - בתמיה כיון דמתניתין בהכי עסקינן ולא מיתוקמא אלא בהכי מאי אתא רב הונא לאשמועינן הרי כבר שנויה ועומדת ודבר השנוי במשנתנו שגור בפי הכל. **דיוקא דמתניתין אתא לאשמועינן** - משום דמתני' לא מיפרשא בהדיא דבהכי עסקינן ואתא רב הונא לאשמועינן בהדיא ומדיוקא דמתני' קא יליף לה. **וליתנייה בדידיה** - שדה זו שלך היתה אם יש עדים כו' - אינו נאמן ואע"ג שאכלה שני חזקה וכגון שהיו שתיים בפניו ואחת שלא בפניו. **כגון שברח** - ואשמעינן דההיא שתא לא סלקא ליה. **אי ברח מחמת ממון** - שאינו ירא מן המלכות אלא מצעקת הצועקים בעיר. **איבעי ליה למחויי** - במקום שהוא שם וכיון דלא מיחה חזקה מעלייתא היא. **שלש ארצות לחזקה** - שלש ארצות של א"י חשובות חלוקות זו מזו לענין חזקה כאילו הן ארצות נכריות ואם היה בזו והחזיק אחר בקרקע שיש לו בחברתה אינה חזקה. **במדינה** - או שניהם בגליל או שניהם ביהודה ואפ"ל הן בשתי עיירות. **אפ"ל יהודה וגליל נמי** - הוה

ליה למחויי היכא דהוי ומדלא מחי תיהוי חזקה. ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה - כגון אם היה בעיר אחת ומיחה שלא בפניו בפני שנים בעיר אחרת. אפילו יהודה ויהודה - בשתי עיירות נמי לא תיהוי חזקה דלא הוה ליה למחויי שלא בפניו. הויא מחאה - דחברך חברא אית ליה דהני דמחי באנפיהו מגלו לאחרני ובא הדבר לאזני המחזיק וה"ל לאזדהורי בשטריה. ומתני' - דקתני יהודה וגליל לא. בשעת חירום שנו - דיכול לומר לא נגלית לי מחאתו שאשמור את שטרי. ומאי שנא יהודה וגליל דנקט - אם יש חירום נמי מעיר לעיר אפי' שתי עיירות באותה מדינה נמי לא.

דף יח.א

וליתני מנה לוייתי ממך - מלתיה דר' יהושע דאשמועינן דמודה היכא דאין שור שחוט לפניך מאי שנא דאשמעינן בקרקע ואיצטריך למתנייה באביו משום סיפא לנקוט מלתיה במטלטלין ולישמעינן בדידיה גופיה. נאמן - מדאורייתא בלא שבועה. וניתני מודה ר' יהושע כו' והאכלתיו פרס - פרעתו חציו שהוא נאמן בלא שבועה הואיל ואין שור שחוט לפניו דאשמועינן רבותא דאע"ג דמודה במקצת פטור הואיל ואינו תובעו. אליבא דמאן - תנאי פליגי בהא מילתא בשבועות (דף מב) ואי אמר רבי יהושע הכי לא כחד מנייהו הוא דאי כרבנן הא אמרי אפי' תובעו וזה מודה במקצת משיב אבידה הוא דתנן בשבועות מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר פטור משום שהוא כמשיב אבידה ומאי אשמעינן רבי יהושע באין שור שחוט אפי' שור שחוט לפניו נמי נאמן ואי אליבא דר' אליעזר בן יעקב כי לא תבע ליה נמי האמר שבועה בעי. ורבי אליעזר לית ליה משיב אבידה פטור - מן השבועה בתמיהה הא תקנתא דרבנן היא במס' גיטין (דף מח) המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם וכיון דכי אינו תובעו נמי מחייב ליה שבועה הרי אין לך משיב אבידה גדולה מזה וחייב. אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן - משנה היא בשבועות. טענת אחרים הוא - ומאי פעמים דקאמר ומאי טענת עצמו. אלא הכא בדרבה קא מיפלגי - אלא לעולם בטוענו קטן ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן הני מילי בשטוענו קטן אני נתתו לך וקרא כתיב כי יתן איש אל רעהו ולא קטן ומהכא יליף לה בשבועות אבל הכא שבא בטענת אביו אית ליה לרבי אליעזר בן יעקב נשבעין ורבנן פליגי עליה אפילו בטוענו גדול וקרו ליה משיב אבידה ובדרבה קא מיפלגי.

דף יח.ב

לא שנא בו ולא שנא בבנו - ואפילו הוא קטן. **אינו מעיז** - ולהכי קרי ליה טענת עצמו משום דטענת קטן בעלמא לית בה מששא. **אבל בבנו מעיז** - ואפילו הוא גדול. **מתני'**. **העדים שאמרו כו'** - שהיו מעידים על חתימתם לקיים את השטר. **פסולי עדות היינו** - קרובים או משחקים בקוביא. **הרי אלו נאמנים** - כיון דאין כתב ידם ניכר אלא על פיהם הפה שאסר הוא הפה שהתיר כי היכי דמהימנת להו אהא הימנינהו אהא. **יוצא ממקום אחר** - חתומים בשטר אחר שהוחזק בב"ד וכתוב בו הנפק ובא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמן דומין של זה לשל זה אין כאן הפה שאסר ואין נאמנים לומר פסולים היינו. **גמ'**. **לא שנו** - דאם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין. **אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון** - דלאו כל כמינייהו לשוויי נפשייהו רשעים בעדות פיהם ולפסול את השטר דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה בדיני נפשות ובפסולי עדות להעשות רשע ופסול על פיו ואלו פוסלים עצמן באומרם חתמנו שקר בשביל אונס ממון ורישא טעמא משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר. **מחמת נפשות** - שאמר בעל השטר הזה להרגנו ואדם חזק הוא. **כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד** - דגבי עדות חדא הגדה כתיבא אם לא יגיד וגו' (ויקרא ה) והכא נמי כיון דחתימי בשטרא היינו הגדה דידהו והיכי מהימני תו למיעקר הואיל וכתב ידן יוצא ממקום אחר בשלמא רישא כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ועלייהו סמכינן כולה חדא הגדה היא דהא באותו דבור [בכדי] שאילת שלום קאמרי אבל אנוסים היינו אבל הכא לאו אפומייהו סמכינן. **הני מילי על פה** - כגון המעיד בב"ד ולאחר כדי דבור בא לשנות בו. **אבל בשטר לא** - דהגדה כתיב. **לא שנו** - דאמרינן הפה שאסר כו'. **אלא דאמרי מחמת נפשות** - נאנסנו דלא משו נפשייהו רשעים וכיון דעלייהו סמכינן הא בתוך כדי דבור עקרוה לסהדותייהו והפה שאסר התיר. **אין אדם משים עצמו רשע** - אינו נאמן לפסול את עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות. **אין נאמנין לפוסלו** - ארישא דמתניתין פליג העדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו כו'. **הפה שהתיר** - וכיון דמחמת נפשות קאמרי נאנסנו לא משו נפשייהו רשעים ופסולי עדות דקאמרי היינו טעמא דלאו בעדותן משו נפשייהו רשעים אלא דאמרי קרובים או עבדים היינו ועכשיו אנו משוחררים.

בשלמא פסולי עדות - או קטנים כיון דמודים הם שהשטר כדין נכתב שההלואה או המקח אמת אבל אנחנו לא היינו ראויים והויא לה כמלוה על פה או אי מכירה היא לא נקנה הקרקע בשטר זה אמר ר"מ דלא מהימני דא"כ מלוה לא שדי זווי בכדי וכי מחתים עדים על שטרו מידק דייק שיהו כשרים.

דף יט.א

אלא אנוסים מ"ט לא - נימא הפה שאסר הוא שהתיר. **אא"כ נעשה בגדול** - כל מעשה השטר בגדולים הלוקח והמוכר וגבי עדים נמי אמר' חזקה אין הלוקח מחתים בו קטנים. **יהרגו ואל יחתמו שקר** - הלכך כי אמרי נמי אנוסים היינו מחמת נפשות משוו נפשיהו רשעים. **מודה בשטר שכתבו** - לזה שהודה בשטר שכתבו ועל פיו נחתמו העדים. **אין המלוה צריך לקיימו** - בעדים החתומים בו שאין הלוח שוב נאמן לומר פרעתיו ולא אמרינן בהאי הפה שאסר הוא שהתיר דמכיון שאמר כשר היה הרי הוחזק השטר וכי אמר פרעתיו לא מהימן שהרי ביד המלוה הוא ור"מ נמי דאמר אין נאמנים לפוסלו במודה לוח שכתבו קאמר וקסבר לא צריכין תו לעדים ולא אפומייהו מיקיים שטרא. **גנבא** - מתגנב אתה לומר דברך בלשון שלא נחלקו בו היחיד והמרובים כדי שלא יבטלו את דברך דאמרת כיחידאה. **אי סבירא לך כר"מ אימא הלכה כר"מ** - ולא תנקוט לה כמילתא באנפי נפשה. **ומר היכי סבירא ליה** - במודה בשטר שכתבו. **כי אתו לקמן** - מלוי מביאין שטרות. **קיימו שטרייכו** - כך אני רגיל לומר למלויים המביאים שטרותיהם לפני ואין עדיהם עמהם אני אומר להם לכו ובקשו עדיכם וקיימוהו דאי לאו הכי אע"ג דמודה לוח שכתבו מצי למימר פרעתיו. **שטר אמנה** - לא לוח כלום אלא כתבו ומסרו למלוה שאם יצטרך ללות ילוח והאמינו שלא יתבענו אא"כ מלוהו. **כל כמיניה** - והלא עדים חתומים בו פשיטא דיתקיים בחותמיו. **כדרב הונא** - ואשמעינן רב יהודה נמי הכי דלוח שאמר כתבתיו ומסרתיו לו אבל שטר אמנה הוא אין צריך המלוה לחזור ולהביא להעיד על החתימה דאין נאמן לוח לפוסלו דלא עביד איניש דכתב ומסר בלא הלואה. **שחב לאחרים** - בהודאה זו שהוא מודה שהוא שטר אמנה חב ומפסיד את אחרים הנושים בו ואין לו מה להגבותם והיו רוצים לגבות חוב זה. **ונתן לאשר אשם לו** - ולא כתב לאשר הלוחו אלא לאשר האשם שלו ואשם הוא קרן כדאמר' בהגוזל

(ב"ק דף קי) למי שהקרן שלו.

דף יט.ב

ואמר רב ששת - גרסי'. אעולה לא חתמי - וכי אמרי חתמנו אין נאמנים להרשיע את עצמן. **על פשיטי דספרא -** שעל הלוח ליתן שכר הסופר ופעמים שאין לו ונותנו המלוה וחוזר וגובהו ממנו בשעת פרעון ומעכב השטר עליו. **ספר שאינו מוגה -** תורה נביאים וכתובים. **מוגה -** מן טעיות שבו. **עדים -** החתומים בשטר ואמרו אמנה היו דברינו לא הלוהו כלום אלא כתבנו לו לכשיצטרך ילוה לו וזה שיעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה אפילו לאחר זמן דלאו מוקדם ליהוי לטרופי שלא כדין. **מודעא היו דברינו -** אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא בפנינו והראנו אונסו והכרנו בו. **אין נאמנין -** דלא אתי על פה ומרע ליה לשטרא. **מודעא -** ניתן לעדים לכתוב את השטר כדי להציל האנוס מאונסו אמנה לא ניתן להכתב דעולה הואי וכי אמרו חתמנו משוי לנפשייהו רשעים ואין אדם נאמן לשום עצמו רשע. **תנאי היו דברינו -** על תנאי מכרה לו שיעשה לו כך וכך ולא ראינו שקיים לו תנאו וזה אומר לא קיים לי ואינו מכר. **מודעא ואמנה -** טעמא מאי קאמר מר אין נאמנין. **דקא עקרי ליה לשטרא -** בעדותן זה ולא אתי על פה ומרע לשטרא הכא נמי כו'. **או דלמא -** הא לא עקרתא דשטרא הוא דמודים הם שהשטר אמת אלא שתנאי היה ביניהם וזו עדות אחרת היא ושטרא ממילא מיעקר לאחר זמן ביום שלא קיים תנאו בזמנו. **כי אתו לקמן -** לקוחות שעדיהם מעידים שתנאי היו דבריהם. **אמרי' להו זילו קיימו תנאיכו -** לבעלים. **וחותו לדינא -** אם יעכב שוב הקרקע. **תרוייהו בשטרא מעליא קא מסהדי -** שניהם מעידים שהשטר אמת וכמות שהוא כתוב בלא תנאי חתמוהו. **והאי דקאמר תנאי חד הוא -** ואינו נאמן לעקור שטר ששניהם חתומים בו. **אי הכי אפילו תרוייהו נמי אלא אמרינן כו' -** אי הכי דכיון שהעיד על כתב ידו עשית לזה אחד ממקיימי השטר כמות שהוא כתוב בלא תנאי והוי להו עדיו שנים ועדות אחרונה דברי אחד במקום שנים. **אפי' תרוייהו נמי -** אמרי תנאי היו דברינו לא ליתהימנו דכיון שהעידו על כתב ידן קיימו השטר כמות שהוא כתוב וכי אמרי תנאי היו דברינו הוו להו מגידים וחוזרים ומגידים ואמאי אמר רב נחמן קיימו תנאיכו כו'. **אלא -** על כרחך לאו חתימה מקויימת הוא דכיון דתוך כדי דבור מסקי דבורייהו ואמרי אבל

תנאי היה ביניהן אמרינן הני למיעקר סהדותייהו שאמרו כתב ידינו הוא קאתו ולומר לא חתמנו אלא ע"מ שיקיים את התנאי וכיון דתנאי מלתא אחריתי היא שאינה עוקרתו אלא לאחר זמן לא דמיא למודעא ואמנה ומהימני דעדות בפני עצמה היא. **האי נמי** - כי סיים ואמר תנאי הוה עקר לחתימת ידיה לומר לא חתמתי אלא על מנת כן וכיון דאית לן דמלתא אחריתי היא ושטרא ממילא מיעקר אישתכח דאין בשטר חתום אלא ע"א. **שקרא עליו ערער** - שרצה הנתבע לפוסלו. **ומגבינן ביה** - בתמיה. **תרי ותרי נינהו** - עדי השטר ב' ואלו ב' מעידים עליהם שפסולים היו באותה שעה.

דף כ.א.

וכשם שאין מזימין העדים אלא בפניהם - שהרי הם באין לחייבן כדי לעונשן או נפש או ממון והתורה אמרה והועד בבעליו יבא בעל השור ויעמוד על שורו (ב"ק דף קיב). **כך אין מכחישינן** - אפילו לבטל עדותן. **לא הוו משגיחין בהו** - בעדי השטר לגבות על פיהם. **השתא** - דאיכא למימר אילו הוו קמן הוו מודו להני אמרת מהימני. **ואוקי ממונא בחזקת מריה** - בחזקת הלוח ואם קרקע היא תעמוד בחזקת המוכר ודקתני בברי' אין נאמנים לא דליהוי שטרא מעליא למיגבי ביה אלא דלא קרעינן ליה ואי תפיס מידי והדר אתי האי ותבע מיניה לא מפקינן מיניה דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי וממונא בחזקת היכא דקאי. **זבין נכסיה** - מכר קרקעותיו. **חלים** - בריא. **ולא אמרן** - דאוקי נכסי בחזקת - בר שטיא. **אלא דאית ליה** - בנכסים הללו חזקה דאבהתא שהיו של אבותיו דחזקה מעלייתא היא. **אבל לית ליה בהו חזקה דאבהתא** - אלא חזקה דנפשיה שקנאן הוא והוחזקו בידו כקנייתו כך מכירתו ואין חזקתו חזקה לבטל מכירתו. **נהי דהזמה לא הויא** - לעונשם לא נפש ולא ממון הכחשה הויא לבטל עדותן. **אין מקיימין את השטר** - מתוך שטר אחר. **אא"כ קרא ערער** - על אותו שטר האחר והוחזק בב"ד על ידי עדיו דאי לא קרא עליו ערער חיישינן דלמא ההוא גופיה מזוייף הוא. **משתי שדות** - מעדים האלה אם חתומים על שני שטרות אחרים שהן מכר שתי שדות ואכלום הלקוחות ע"י שטרות הללו שלש שנים מקיימין שטר שלישי מהן אם החתימות דומות. **בשופי** - בלא ערעור. **וביוצא מתחת ידי אחר** - שהשטרות הללו שמקיימין את השלישי מהם יוצא מתחת ידי אחר ולא מתחת ידיו של זה המוציא את השלישי. **זיופי זינף** - הסתכל בכתב של אותן שטרות וכיון

וחתם הוא עצמו את השלישי דוגמת אותה חתימה. **מכוין** - מצמצם כתב בכתב הואיל ואינו לפניו. **כותב אדם** - אם עשאוהו עד בדבר וירא לשוכחו כותבו על חתיכת קלף ומצניעה. **ומעיד** - ע"פ אותו כתב אפי' לאחר כמה שנים. **שוזכרה מעצמו** - בלא ראיית השטר נזכר קצת מעדותו מאליו. **אע"פ שאין זוכרה מעצמו** - אלא לאחר שרואה בשטר נתן בלבו ונזכר שלא נשתכח ממנו כל כך שכשמוזכרים לו נזכר אבל אינו נזכר לגמרי לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. **עצמו מאי** - אם בעל דין עצמו מזכירו עד שנזכר מאי.

דף כב.

ואי צורבא מרבנן הוא - העד. **אפי' לעצמו** - של בעל דין דצורבא דרבנן אי לאו דכי רמי אנפשיה מדכר שפיר לא הוה סמיך אספיקא למיקם ואסהודי. **מחסם** - מגמגם תמה על רב אשי שהעיד בדבר. **התלוליות** - תילי קרקע ודרך בני אדם לקבור בתל משום דאין בני אדם מטין מן הדרך לעבור עליו ועיר ודרך לקמן מפרש להו. **אחד חדשות** - שאין זמן רחוק שלא היה כאן תל דאיכא למימר כיון דחדשה היא אם איתא שנקבר שם מת מדכר דכיר ליה אפ"ה טמאות מספק דכיון דסמוכה לעיר איכא למימר אשה יחידה הלכה וקברה שם נפל שלה. **הרחוקות** - דאין אשה יחידה הולכת שם. **חדשות טהורות** - דאם איתא דנקבר ביה הווי ידעי ליה. **ישנות טמאות** - שכבר נשתכח הדבר מן היודעים. **ואיזו היא קרובה** - לעיר שאנו אומרים עליה שאף החדשה טמאה חמשים אמה. **ואיזו היא ישנה** - שאנו אומרים עליה שאפי' היא רחוקה טמאה ששים שנה. **שאין קרובה הימנה** - אבל אם יש קרובה הימנה אפי' היא בתוך חמשים אמה הויא כרחוקה וחדשה טהורה דאם איתא דהלכה אשה יחידה לקבור לא שבקה קרובה הימנה ואזלא לגבי דהך. **שאין אדם זוכרה** - שאין אדם אומר זכור אני שלא היה כאן תל ובימי נעשה תל זה כאן. **עילה מצאו** - עלילה בעלמא מצאו חכמים והחזיקו בה לתלות עליה ולטהר את ארץ ישראל במסכת נזיר בפרק בתרא אלמא מספיקא לא מחזקינן טומאה בקרקעה של ארץ ישראל. **וטיהרו את א"י** - גרסי' ולא גרסינן כל. **דמתרמי בין השמשות** - של ערב השבת ואין שהות לילך עד בית הקברות. **ומוכי שחין** - שאבריהן נופלין או שחותכין אותן ואבר מן החי מטמא כאבר מן המת כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכט). **ש"מ** - מדקתני לעיל איזו היא ישנה ששים שנה וטעמא משום דלא דכירי לה הוא האי

סהדות' כו'. **אבל הכא** - שעשאוהו עד בדבר אפילו טובא נמי סמכינן אסהדותיה אי מסהיד. **מתני'** **הרי אלו נאמנין** - דאיכא תרי סהדי דמסהדי אכל כתב וכתב. **צריכים לצרף עמהן אחר** - שיכיר כתב ידי שניהם דתרי סהדי בעינן אכל כתב וכתב וטעמא מפרש בגמרא. **גמ'** **כשתימצי לומר לדברי רבי** - כשתעמוד לסוף דבריו קסבר

דף כא.א

על כתב ידן הן באין להעיד כשמקיימין השטר בב"ד לפיכך צריך שנים על כל כתב וכתב. **לדברי חכמים על מנה שבשטר הם מעידים** - אנחנו ראינו המלוה וחתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מינייהו לאסהודי אדחבריה. **מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידן** - אנו נזקקין שיעידו. **או על מנה שבשטר** - ומשום שמא על כתב ידן הן מעידין מצריך תרי לכל כתב וכתב ומיפשט מיהא לא פשיטא ליה. **ונפקא מינה** - בין ספק לודאי לשנים החתומים על השטר ומת אחד מהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו ואין זה כשר להעיד על כתב ידו ועל של חברו ולצרף אחד עמו שיעיד על שתיהן דדלמא על מנה שבשטר הן מעידין וכי אומר זה כתב ידי נפיק פלגא דממונא אפומיה וזה שמעיד עמו על חתימתו לא מעלה ולא מוריד דאינו צריך לו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא אפומיה אשתכח דכולא ממונא נכי ריבעא נפיק אפומיה ואנן ע"פ שנים עדים בעינן חצי דבר על פיו של זה וחצי דבר על פיו של זה הלכך ניבעי תרי דכיון דספיקא היא ניזיל הכא לחומרא והכא לחומרא היכא דשניהם קיימים אזלינן לחומרא ואמרינן על כתב ידן הן מעידין ובעינן תרין על כל כתב וכתב והיכא דמית חד מנייהו בעינן תרין מן השוק שיעיד האחד על כתב יד המת ואחד מהן יעיד על כתב יד המת והחי דאי הוה פשיטא לן דעל כתב ידן מעידין הוי סגי בחד מן השוק שיעיד על שתי החתימות והחי יעיד גם הוא על שתיהם ולא נפיק כולא ממונא נכי ריבעא אפומא דחד דאיהו נמי צריך לאותו מן השוק שיעיד על חתימתו אבל השתא דמספקא לן דלמא על מנה שבשטר הן מעידין ועל כתב ידו הוא נאמן ואין צריך לצירוף ועוד אנו צריכים לו שיעיד על חותם המת נפקי תלתא ריבעי אפומיה אי ליכא תרין מן השוק שלא יהא זה צריך להעיד על המת קמ"ל דפשיטא ליה וסגי בחד מן השוק ושניהם יעידו על שתיהן. **בין לקולא** - כי הכא דאילו לרבנן בעי שנים מן

השוק שיעידו על של מת וזה לבדו יעיד על חתימתו. **נכי ריבעא** - חסר ריבעא.
צריך שנים - לדברי חכמים. **ואי ליכא שנים** - שיכירו כתב המת. **אלא חד** -
וזה החי נמי מכירה מאי נייעביד. **לכתוב** - זה שנשאר בחיים. **חתימת ידיה**
אחספא ונשדייה בני דינא - ויטלוגה הדיינים ויקיפוגה אצל חתימתו שבשטר.
ומחזקי - ההיא דשטרא מהך דאחספא דלא צריך לאסהודי אחתימת ידיה.
וכתב עליה מאי דבעי - למעלה מן החתימה יכתוב שזה החתום לוגה ממנו
מנה וכותב כך אני פלוני החתום למטה לויתי מנה מפלוני. **מנכסים בני חורין**
- וממשעבדי לא דלית ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים. **מהו דתימא** - כי
היכי דהלכה כרבי מחבירו ה"נ אפילו מחביריו. **דנפיק מבי דינא דמר שמואל**
- שקיימוהו בבית דינו וכך נמצא כתוב בהנפק שכתבו הדיינים בו. **מדאתא רב**
ענן כו' - אלמא כרבי ס"ל שצריך לומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירו.
שטרא דיתמי הוה - שהוצרך לעיין בתקנתם. **וחש שמואל** - שאם לא כתב בו
אלא פלוני העיד על כתב ידו ופלוני על כתב ידו שמא כשיוציאו היתומים
שטר זה בב"ד לגבות יהא אותו ב"ד טועה לומר שהלכה כרבי ויאמרו שאין
זה קיום. **איכא דס"ל** - בעלמא ולא מחביריו ובהא אפ"ל מחביריו. **עד ודיין** -
שטר שכתוב בו הנפק וחתמו הדיינים על הנפק שלו ולאחר זמן כשהוציאו
המלוה לגבות ערער הלוגה לומר מזוייף הוא ובא אחד מעדי השטר והעיד על
כתב ידו ואחד מן הדיינים העיד על כתב ידו מצטרפין להכשירו. **מאי דקא**
מסהיד סהדא כו' - עדי השטר מעידים על מנה שבשטר כרבנן והדיינים
מעידים בפנינו נתקיים. **רב יהודה** - אחוה דרמי בר יחזקאל הוה.

דף כא.ב.

איקלע רבנאי למיזבן שומשמי - גרסי' ולא גרסי' דאיקלע ולא גרסינן לגבן
ולאו רמי אמרה דא"א לומר כן שאמר רמי עדות זו על אמימר ורב אשי שהרי
רב אשי כמה דורות היה אחריו דאמרינן בקדושין (דף עב) יום שמת רב
יהודה נולד רבא יום שמת רבא נולד רב אשי. **אבוה דאמך** - רמי בר חמא.
שלשה שיסבו - בב"ד. **לקיים השטר** - ובלא העדאת עדים שיעידו על כתב
ידן לפי שהדיינים עצמן מכירין אותה השנים מכירין אותה ואחד אינו מכיר.
עד שלא חתמו - השנים על ההנפק. **מעידים** - לפני השלישי שזהו כתב ידן של
חתומים. **וחותם** - עמהם על מה שכותבין אשרנוהי וקיימוהי לשטרא דנן
במותב תלתא דאשתמודענא דחתימת ידא דסהדי היא. **משחתמו אין מעידים**

- דחתימה קמייתא בשקרא הוה דלאו תלתא הוו דידיעי. ומי כתבינן - לאשרתא דידיה בתמיה וכי קודם שנתקיים לפני שלשתן יכתבו במותב תלתא הוינא ואשתמודענא כו'. **אשרתא** - לשון חוזק שמחזקים [את השטר] וכותבין אשרנוהי. **דנכתבא מקמי דניחו סהדי כו'** - עד שלא העידו העדים על כתב ידם כתבו הדיינין במותב תלתא הוינא ונפיק שטרא דנן קדמנא ואסהידו פלוני ופלוני אחתימת ידיהו ואשרנוהי וקיימנוהי. **עד נעשה דיין** - שהרי השנים העידו על החתימות. **צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד** - שאם העידו בפני השנים אין הג' יכול לחתום דהא הכא הוצרכו השנים להעיד בפני הג'. **דלמא לעולם צריכין** - להעיד שאין עדות אלא ע"י הגדת עדות. **ושאני הכא דקא מקיימא הגדה** - בפני היחיד שאינו מכיר. **דלא מקיימא הגדה כלל** - אי לא הוו מסהדי באפיה. **ראוהו ג'** - בעדות החדש קאי. **והן בית דין** - מסנהדרין המקדשין את החדש. **יעמדו השנים** - להיות עדים והתם פרכינן לא תהא שמיעה גדולה מראיה ומוקמינן לה כשראוהו בלילה לפיכך אם לא יעידו לבקר על מה יאמרו מקודש. **שאינ היחיד נאמן** - לקדש החדש ביחיד. **ליתבו בדוכתייהו** - אחר שהעידו בפניו. **וקרא ערער על הא'** - שהוא פסול. **עד שלא חתמו** - השני דיינים על האשרתא. **מעידין** - על זה שהוא כשר. **משחתמו** - הוו נוגעין בעדות שגנאי להם שישבו עם פסול בדין.

דף כב.א

תרי ותרי נינהו - כי אמרי לא גזל הוו תרי ותרי ולא מתכשר בהכי דקי"ל לקמן בפרקין כתובות (דף כו) אין ערער פחות משנים. **דפגם משפחה** - שהעידו עליו שהוא עבד ועבד פסול לדין ולעדות ק"ו מאשה כדאמר בפ' החובל (ב"ק פח.). **גלוי מילתא בעלמא הוא** - משחתמו אמאי אין מעידין עליו מאי חשד נוגע בעדות איכא הכא דבר זה צריכין הן לברר ודבר העשוי לגלות הוא שיבדקו אחריו עד שיבורר הדבר ואין עדותן של אלו תלוי בהגדתן ואינן אלא מגלי דבר בעלמא. **דעבד תשובה** - והשיב את הגזלה. **ואי לאו רבי אבא דמן עכו** - שהזכירה לי לאחר זמן. **שכחתה** - שכחתיה. **ומת אחד מהן** - עד שלא חתמו. **צריכין למיכתב כו'** - דקיום השטר בשלשה והרואה שנים חתומין בו יאמר שבשנים קיימוהו. **ואי כתב ביה שטרא דנן נפק קדמנא בי דינא תו לא צריך** - דלא מקרי בי דינא בציר מתלתא. **בי דינא דרבנא אשי** - אורחא דמילתא נקט שהוא היה ראש ישיבה במתא מחסיא בימי רב נחמן בר

יצחק דהוא מרא דשמעתא דודאי בי דינא - דרב אשי לא עבדין בתרין. **ואמר לנא רבנא אשי** - לאזדקוקי ליה ולקיומי דכיון דרב אשי גופיה הזקיקן איהו ודאי לתלתא אמר ויש מפרשין ואמר לנא רבנא אשי תלתא נינהו ולא נהירא לי דאי רב אשי חד מנהון מאי ואמר לנא דכתבי ביה. **מתני!** **נשביתי** - לבין העובדי כוכבים. **וטהורה אני** - שלא נבעלתי לעובד כוכבים. **נאמנת** - ומותרת לכהן. **ואם משניסת באו עדים** - בגמרא מפרש אהייה קאי. **גמ!** **נתתי לאיש אסרה** - לכל העולם דלא ידעינן למאן וכי אמר הזה התירה לו. **שנאמן לאסור את בתו** - כשהיא קטנה או נערה שבידו לקדשה כדאמרי' בפ' נערה שנתפתתה מנין שאם אמר קדשתיה לפלוני שהוא נאמן לאוסרה על הכל. **את בתי נתתי** - אלמא בדידיה תליא נתניה והימניה קרא למימר הכי. **הזה למה לי** - כיון דלאו להפה שאסר מיבעי ליה. **ולא ליבם** - אם הוציא שם רע על נישואי אחיו שאין היבם נידון כמוציא שם רע ליענש במאה כסף והכי מוכח לקמן בפרק נערה.

דף כ.ב.

אמתלא - משל וטעם למה אמרה תחלה מקודשת אני. **אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת** - הואיל ונתנה אמתלא נאמנת. **אמרה טמאה אני** - אמרה לבעלה נדה אני. **טהורה אני** - לא הייתי נדה. **לא עבד שמואל עובדא בנפשיה** - פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש הימנה עד שטבלה. **לא תצא** - ולקמיה פריך תרי ותרי נינהו. **שבאו עדים** - שאמרו לא מת. **באשם תלוי** - בא על ספק כרת. **לאחד מעדיה** - שאמרו מת דאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו וזה אומר ברי לי. **באומרת ברי לי** - אין לבי נוקפי שברי לי אילו היה קיים היה בא. **תרגמה** - להא דר' יוחנן. **בעד אחד** - ולא שנים איתמר אלא עד אומר כו' ועד אומר כו'. **הימנוהו רבנן כבתרי** - לומר מת כדאמרינן ביבמות בהאשה מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלתה עליה בתחלתה. **אפי' לכתחלה נמי** - תינשא. **דרב אסי** - ביבמות בפ' שני. **תרוייהו באשת איש קא מסהדי** - שניהן מעידין שאשת איש היתה. **מיתה אינה יכולה מכחשתו** - אם יבא בעלה אינה יכולה לומר מת אתה הלכך אי לאו דברי לה שמת מירתתא ולא מינסבא. **גירושין יכולה מכחשתו** - אם יבא ויאמר לא גירשתוך היא תאמר גירשתני הלכך אי שרית לה סמכה אהכחשה ומינסבא על פי עדים הללו מספק ולא מירתתא למידק שפיר. **עכשיו מת** -

היום. **ליכא לברורה** - אם אמרו טבע במים או אכלו ארי אין אנו יכולין לברר הדברים הלכך לכתחלה לא תינשא ואם ניסת לא תצא כרבנן וכשניסת לאחד מעדיה. **אחזי גיטיך** - דבשעתא פורתא לא מהימנא למימר אירכס לי. **הרי זו לא תנשא** - לאחר.

דף כג.א

תרוייהו בפנויה קמסהדי - לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת פנויה היתה [קודם שנתקדשה]. **איפוך** - ברישא תני אם ניסת תצא וסיפא אם ניסת לא תצא. **דמגרשי בצנעא** - ואפילו הכי לכתחלה לא תנשא משום לזות שפתים. **ארישא** - אם משניסת באו עדים שהיתה אשת איש והיא ניסת על פי עצמה שאמרה גרושה אני. **אסיפא** - אנשביתי וטהורה אני והתירוה לינשא ואח"כ באו עדים שנשבית. **בשבויה הקילו** - דחששא בעלמא הוא דאיכא שמא נבעלה לעובד כוכבים ונפסלה לכהונה. **דרב המנונא** - דאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת הלכך הא דאמרה גרושה אני מהימנא. **ויש לי עדים** - שהיו עמי תמיד שלא נתייחדתי עם עובד כוכבים. **ואח"כ באו עדים** - שנשבית דהשתא לאו הפה שאסר הוא אפי' הכי לא תצא. **אפי' יש לה כמה בנים** - מן הכהן הזה שנשאה. **דאתיין לנהרדעא** - להפדותן. **אוקמינהו לשבויהו אבראי** - שלא יבואו לפני ב"ד ולא ידעו ב"ד שהן שבויות אלא ע"פ עצמן ויתירום. **בנן דמוריין אינון** - בנות אדם גדול ובעל הוראה הוא שידעו לעשות הן. **לרב שמן** - כהן היה. **איטפל בקרובותיך** - שא אחת מהן שהן קרובותיך. **והא איכא סהדי במדינת הים** - שראו שנשבו ודלמא אתו לקמן למחר וליומא אוחרן לאחר שתנשא. **השתא מיהא לא איתנהו** - קודם נישואין ומשום דלמא אתו לא אסרינן לה השתא. **עדים בצד אסתן** - בצד צפון [מצפון זהב יאתה (איוב לז) מתרגם מדאיסתנא]. **ותאסר** - בתמיה הא [לא] אתו קודם נשואין.

דף כג.ב

מתני'. **שתי נשים שנשבו** - שיש עדים שנשבו. **שמעידות זו את זו** - כל אחת אומרת חברתי טהורה. **הרי אלו נאמנות** - דבשבויה הקילו להאמין עד אחד ואפילו אשה. **גמ'**. **נאמנת** - על הכל. **אינה נאמנת** - על כלום ולקמיה מפרש לה לכולה. **אי דליכא עדים** - שנשבו. **אלא פשיטא דאיכא עדים** - הלכך

אעצמה אינה נאמנת לטהרה וחברתה נמי אע"ג דאנן אמרינן בחזקת טמאה קיימא ההוא לאו משום הימנותא דהך הוא דבלאו סהדותא דידה נמי בחזקת טומאה היא. **ואינה נאמנת על חברתה** - על כרחך משמע דחברתה בחזקת טהורה קיימא דבשלמא אינה נאמנת דרישא אע"ג דאכולה מילתא משמע שייך למיתנייה משום דידה אלא הכא דבהדיא תנא אינה נאמנת על חברתה קשה. **אלא פשיטא דליכא עדים** - ואדידה מהימנא דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא. **דאפיך** - מיפך את כל דבריה. **חברתה משתריא אפומא דידה** - דבשבויה האמינו חכמים עד אחד להקל ואפילו עבד או שפחה כדקתני מתני' (לקמן כתובות דף כז) אם יש להן עדים אפילו עבד כו' וכל מקום שנאמן בו עד אחד הרי הוא כשנים ואין דברי אחד שכנגדו לטמא עומד במקום שנים. **הכי גרסינן איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה** - ואעדי שבויה קאי דעד אחד בטומאה אינו כלום אלא בסוטה בלבד שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה. **שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא** - לפיכך אין העד נאמן לטהרה. **היינו רישא** - הני מילי תרוייהו אשמעינן ברישא חתיכה דאיסורא מרישא שמעינן שריותא דחברתה אפומא דעד מסיפא דרישא שמעינן תרתי בבי קמייתא רישא קרי להו דדמיין להדדי ותרתני בבי בתרייתא חדא מילתא היא דבכל חדא תנן מילתא וחילופה בין ברישא בין בסיפא. **מהו דתימא כו'** - ומשום נאמנת על עצמה תנא ליה. **איהי כיון דאיכא עדים** - גרסינן. **היינו רישא דרישא** - דהא ודאי משום דאינה נאמנת על עצמה לא אצטריך למיתנייה דהא טובא אשמועינן דבמקום עדי שבויה לא מהימנא למימר טהורה אני ומשום נאמנת על חברתה הוא דאצטריך דאע"ג דעד קא מכחיש לה מהימנא והא ברישא דרישא אשמעינן. **במקום דפסלה לנפשה** - התם הוא דמהימנא אחברתה משום דקאמרה טמאה אני. **אבל היכא דמכשרא נמי לנפשה** - אימא משום דידה הוא דקאמרה ולא אחברתה. **קמ"ל** - גרסינן. **ל"א גרסינן** - מהו דתימא כי מהימנא במקום עד פסול כגון דעד דקא מפיק הוי אשה אבל במקום עד כשר לא תנא משנה יתירה דאפי' במקום עד כשר. **מתני'**. **וכן שני אנשים** - לא גרסינן שנשבו. **אין נאמנים** - ליתן להן תרומה. **ובזמן שמעידין זה את זה** - שכל אחד אומר אני וחברי כהן. **רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד** - ואפילו היכא דליכא גומלין וכל שכן הכא דאיכא למיחש לגומלין העד אתה עלי ואני עליך. **עוררין** - שקורין עליו שם פסול. **מעלין** - היכא דליכא גומלין והיינו דאיכא בין ר' אלעזר לתנא קמא דר'

יהודה. **רבן שמעון כו'** - בגמ' מפרש מאי בינייהו. **גמ'. כל הני** - דתנא מתניתין לאשמועינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר ל"ל. **משום דאיכא דררא דממונא** - הלכך אי לאו דפשיטא מלתא שלקחה מאביו לא היה אומר של אביך היתה וגורם לעצמו הפסד ממון וכשאומר תחלת דבריו על שם סופו אמרו לגמור בהן ולקחתיה הימנו. **אבל עדים** - שאמרו כתב ידינו הוא. **דליכא דררא דממונא** - לגבייהו דלימטינהו פסידא בהאי עדות. **אימא לא** - ליתהמנו למימר אנוסין היינו דמעיקרא כי אמרו כתב ידינו הוא אדעתא דסהדותא אמרו ולא למיגמר בה אנוסים היינו והדר אימליכו למיגמר בה הכי קמשמע לן. **דלעלמא** - אין הדבור האחרון מהני לעצמו אלא לאחרים ומשום אחרים לא הוו הדרי במלתייהו אבל איהו גופיה דלנפשיה מהני כי הדר ואמר לקחתיה.

דף כד.א

משום דבעי למיתני שתי נשים שנשבו - לאשמועינן דבזמן שמעידות זו את זו נאמנות. **נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה** - מיוחסת מעלה היא ביוחסין. **למימרא כו'** - קא ס"ד דטעמא דרבי יהודה משום גומלין. **החמרים** - סוחרי תבואה ומוליכין ממקום הזול לכרכין. **שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן** - משבח את של חברו ומזלזל את שלו שלי אינו מעושר של חברי מעושר שלי חדש ואינו יבש עדיין כל צורכו [ושל חברי ישן ויבש כל צורכו] דסתם ישן טוב מן החדש בעת הגורן כדאמרי' באיזהו נשך (ב"מ עב) היו חדשות מארבע וישנות משלש. **אינו נאמן** - הואיל ועם הארץ הוא ואינו נאמן על המעשר אע"פ שמעיד על שלו שאינו מתוקן ועוד שמוסיף עם זו דברים אחרים לשבח את של חברו אינו נאמן להחזיק את של חברו בחזקת מתוקן שאינן אלא מערימין אמור אתה כאן ואני במקום אחר.

דף כד.ב

בשכלי אומנותו בידו - חמר המביא תבואה למכור היה נושא בידו כלי היכר של מכירה כגון מחק שמוחקין בה המדה והמביאה להצניע אינו נושא בידו כלי אומנות מכר והכא כגון שכלי אומנותו בידו של זה המזלזל את שלו דאנן סהדי שלמוכרה הביאה הלכך אין זה אלא גומל וזה יעיד עליו בכרך

שלפניהם. **הקדר** - שהוא חבר. **הפנימיות טהורות** - כולה מתרצא ואזלא לקמיה. **בשכלי אומנותו בידו** - להיכר שהוא נושאן למוכרן. **ממשמת בהן** - לבדוק ולקח. **ומשום חיפופי רשות הרבים** - שנותנים בני אדם אבנים גדולות או יתדות לצידי רה"ר להרחיק העגלות מלהזיק את הכתלים ומתוך שהן דוחקות את רה"ר וזה הניח קדירותיו אצלם דחק גם הוא את הדרך והעוברין שם מתחככין בהן ובגדיהן עוברין על פני אוירן ובגדי עם הארץ טמאים הם ומטמאים את החיצוניות. **במעלין מתרומה ליוחסין** - רבי יהודה סבר הרואה שמאכילין תרומה לאדם בחזקת כהן מעיד עליו בכל מקום שהוא כהן ומעלין אותו ליוחסין הלכך אם תאכילהו תרומה הרי אתה מביאו להשיאו אשה וטעמיה לאו משום גומלין הוא ורבנן סברי אין מעלין מתרומה ליוחסין. - דאיסור מיתה - אם זר הוא לא היה אוכל תרומה שהוא עון מיתה. **דאיסור עשה** - כה תברכו (במדבר ו) אתם ולא זרים ולא הבא מכלל עשה עשה. **גדולה חזקה** - שאין ב"ד יכולין להוציא דבר מחזקתו. **בקשו כתבם המתחשים** - שיהו כהנים כשרים לפי שהתחתנו כהנים בגולה בגויי הארץ וילדו להם בנים כדכתיב בספר עזרא והם חללים הוצרכו הנוולדים בגולה להתייחס כשעלו מן הגולה לשרת בבנין שני. **ויגאלו** - נפסלו מלשון לחם מגואל (מלאכי א). **התרשתא** - הוא נחמיה בן חכליה וכן כתוב בספר עזרא (נחמיה ח). **עד עמוד כהן לאורים וגו'** - כאדם שאומר לחבירו עד שיבא המשיח דאורים ותומים לא הוו במקדש שני שנחסרו חמשה דברים כדאמרינן בסדר יומא (דף כא). **מקדשי הקדשים** - דוקא מקדשי המקדש פסלינהו אבל תרומה שהיו רגילין בה בגולה לא אסר עלייהו משום דהוחזקו בה. **קדשי הגבול** - תרומה שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים. **אף כאן בקדשי הגבול** - ומדאמר רבי יוסי גדולה חזקה ש"מ נשיאות כפים נמי לא אסר עלייהו שהרי הוחזקו בה בגבולין. **ואי סלקא דעתך כו' אתו לאסוקינהו** - ומה הועילו בתקנתם. **שאני הכא** - דליכא למיחש דליסוקינהו דהא ריע חזקייהו שהרי הכל רואין שאר כהנים אוכלין קדשי המקדש והם אינן אוכלין יש כאן היכר גדול שיש בהן צד פסול אבל שאר בני אדם כגון בזמן הזה לעולם מעלין מנשיאות כפים ליוחסין. **[דאי לא תימא הכי** - דעל דא סמיך שיש בהן היכר תרומה נמי תקשי למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין].

ואלא מאי גדולה חזקה - דקאמר ר' יוסי למה לנו [לחוש] להשבית חזקתם כי מה יש לחוש לבטלה. **בתרומה דרבנן** - שהרי בגולה היו שאין שם תרומה מן התורה דכל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ כדאמרין בקידושין (דף לו). **ואיבעית אימא השתא נמי בתרומה דרבנן אכול** - תרומת פירות האילן וירק. **דאורייתא** - דגן תירוש ויצהר לא אכול ומש"ה לא קשיא למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין דכי מסקינן ליוחסין מתרומה דאורייתא כו'. **דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא** - שהרי לארץ באו ומצויה שם תרומה גמורה דאורייתא מה שלא היה מצוי להם בגולה ויש לחוש פן יאכילום בה. **לא במידי דאקרי קדש** - והיינו תרומה. **וכל זר לא יאכל קדש** - בתרומה משתעי דכתיב בפרשה לעיל מיניה ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואוקמינן בתרומה ביבמות בהערל (דף עד). **ולא במידי דאקרי קדשים** - אפילו חזה ושוק של שלמים הנאכלים לנשי כהנים ולעבדיהם. **ואמר מר** - ביבמות בפרק יש מותרות בבת כהן שניסת לישראל ונעשית אלמנה וגרושה וזרע אין לה שחוזרת לתרומת אביה ואינה חוזרת לחזה ושוק ויליף לה מהאי קרא כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל עוד. **חזקה לכהונה** - להעיד עליו שהוא כהן. **נשיאות כפים בבבל** - הרואה נושא כפיו בבבל מעיד עליו בכל מקום שהוא כהן ומקבלין הימנו לפי שיש שם ישיבה וב"ד קבוע בודקין אחר נושאי כפים אבל אכילת חלה ותרומה אינה חזקה דחוצה לארץ לאו דאורייתא תרומה דיליה ולא קפדי כולי האי. **ואכילת חלה בסוריא** - היא ארם צובה שכיבשה דוד וחיברה לא"י וקסבר האי תנא כיבוש יחיד שמיה כיבוש וחלתה ותרומתה דאורייתא וקס"ד תנא חלה וה"ה לתרומה. **וחילוק מתנות** - דהזרוע והלחיים. **בכרכין** - ואע"ג דאיסורין אין איסור לזרים הואיל וכרכים מקום שווקין הן ומצויין בו עוברים ושבים המכירין בו אי לאו דכהן הוה לא מחציף נפשיה. **לא לתרומה** - הרואה נושא כפיו בבבל או אוכל חלה דווקא בסוריא והעיד עליו בא"י מקבלין עדותו להאכילו תרומה אבל לא ליוחסין. **מה אכילת חלה** - עדות חזקתה. **ליוחסין** - דאי לתרומה פשיטא היא גופה תרומה היא וכבר הוחזק בה. **ומסקינן מחלה דרבנן כו'** - דאי לאו כהן הוא לא הוה ספו ליה חלה גזירה משום תרומה. **וכדאפיך** - לקמן מפרש. **נשיאות כפים וחילוק גרנות** - דתרומה. **בא"י** - נושאי כפים דאיכא ב"ד קבועין ובדקי וחילוק גרנות קס"ד השתא דתרומה בזמן הזה דאורייתא וכיון דעון מיתה איכא מסקינן מינה ליוחסין. **בסוריא**

וכ"מ ששלוחי א"י מגיעין - להודיע לגולה יום שקידשו ב"ד את החדש לעשות פסח בזמנו דהיינו היושבים בתוך מהלך חמשה עשר יום. **נשיאות כפים ראיה** - לפי שב"ד קבוע שם שמקבל שליחות החדש של ב"ד הגדול. **אבל לא חילוק גרנות** - דתרומה דידהו לאו דאורייתא ובסוריא נמי האי תנא סבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש ופלוגתא דתנאי היא בהך מילתא (ע"ז דף כא). **בבי רב** - בית המדרש קרי בי רב. **נתחייבו בחלה** - דכתיב בבואכם אל הארץ ותניא בספרי ר' ישמעאל אומר שינה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכולן נאמר כי תבאו כי יביאך וכאן בבואכם ללמדך שכיון שנכנסו לה נתחייבו. **ולא נתחייבו בתרומות ומעשרות** - דכתיב דגנך תבואת זרעך המיוחדת לך ועוד שהרי תלה הכתוב המעשר במנין שנות השמטה דכתיב בשנה השלישית שנת המעשר ושמטות לא מנו אלא משכבשו וחילקו כדאמרינן בסדר עולם ובמסכת ערכין (דף יב). **הכי גרסינן אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלושה מרגלים תלמוד לומר בבואכם בביאת כולכם כו'** - והכי פירושו כיון דשינה הכתוב ביאה זו לכתוב בה בבואכם ולא כתב כי תבאו יכול משנכנסו לה מרגלים ת"ל כו'.

דף כהב.

לאו כולהו סלוק - רובן נשארן בבבל דכתיב כל הקהל כאחד ארבע רבוא (עזרא ב). **ועדות** - אם באו עדים שהוא כהן שמכירין את אביו ואת אמו. **ועדות חזקה היא** - בתמיה וכי עדות חזקה קרי ליה. **עדות הבאה מכח חזקה כחזקה** - העדות נקבל ונאכילו בתרומה כאילו ראינוה אנן לאותה חזקה שזה העיד. **או בחזקת שהוא גדול** - כדאמרינן בעלמא (גיטין דף נט) רב קרי בכהני ואע"ג דלאו כהן הוה. **שקרא אחריו לוי** - ואי לאו כהן הוא אין לוי קורא אחריו דאמרינן במסכת גיטין (שם דף נ"ט) אם אין שם כהן נתפרדה חבילה ומפרשינן דאין לוי קורא במקום שאין כהן ויש מפרשים נתפרדה החבילה שבמקום שאין כהן אם רוצה ישראל לקרות לפני לוי קורא ודוקא דאין שם כהן אבל היכא דאיכא כהן לא נתפרדה החבילה ולא יקרא ישראל גדול לפני לוי והכא כהן אחר הוה התם הלכך אי לאו דהאי כהן הוה לא הוה לוי קרי אבתריה. **שקרא לפניו כהן** - ואי לאו דהאי לוי הוא לא היה קורא שני אלא שלישי שנים כהנים היו קורין לפניו והוא שלישי דהכי אמרינן במסכת גיטין אם אין שם לוי קורא כהן במקומו. **ללויה** - לתת לו מעשר ראשון. **ואם אין**

שם גורן - אם אין שם זורעי תבואה במקומו. **זימנין** - פעם אחרת. **הדר** - ריש לקיש. **חזייה לרבי אלעזר בישות** - החזיר פניו ונסתכל ברבי אלעזר בעין רעה שהבין שמפי ר' יוחנן שמע לשון זה וכשאמר לשון זה לא אמרה בשם רבי יוחנן לפיכך לא קיבלה הימנו. **להשיאו אשה** - שמא ממזר או נתין הוא. **שיש ביזו להאכילו תרומה** - שהרי הוא כהן והכל חולקין לו תרומה.

דף כו.א

והטבילוני - מפני שסתם תינוק מטפח באשפות ושרצים מצויין שם. **לערב** - דצריך הערב שמש. **והחולק בב"ד** - קא ס"ד שעל פי ב"ד הקבוע בעיר היו חולקין לו תרומה בבית הגרנות ולקמיה פריך אי בב"ד לא הוי חזקה היכא הויא חזקה. **בתר דקנסינהו עזרא** - ללויים דלא ליתבו להו כדאמרי' ביבמות בפ' יש מותרות (דף פו). **לוי דלאו לוי הוא** - כלומר בלוי ליכא לספוקי דהא אביו כהן. **למ"ד כו'** - פלוגתא היא ביבמות (שם דף פ"ו). **בנכסי אביו כו' אינה חזקה** - להשבית מעליו קול היוצא על אמו שהיא גרושה והוא חלל. **פשיטא** - דהא אפי' הוא חלל יורש את אביו. **רבן שמעון היינו רבי אליעזר** - דהא ודאי במקום שיש עוררין לא אמר רבן שמעון דליהוי חד נאמן וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר. **דר"א סבר ערער חד** - הוי ערער ואין אחד נאמן עליו להכשירו. **ונפק עליה קלא** - קול בעלמא ולא עדות. **ואחתנייה** - מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר שמעלה הוא לכהונה.

דף כו.ב

ואסקיניה - דבמקום קול הוי חד מהימן. **ודכולי עלמא** - בין לר' אלעזר בין לר"ש. **מצטרפין** - שני עדים המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות. **דחיישינן לזילותא דבי דינא** - שהורידוהו שני פעמים ועכשיו יעלוהו ויבטלו דבריהם והיינו דקאמר ר' אלעזר דמאחר שהורדנוהו ע"פ העוררין אין מעלין ע"פ עד זה השני אע"פ שיש לצרפו עם האחר. **ואנן מסקינן ליה** - ואי קשיא תרי ותרי נינהו אוקי תרי לבהדי תרי ואוקמינן אחזקיה קמייתא דאסקיניה ע"פ עד הראשון שהוא נאמן דהא אכתי אין עוררין דקול לאו עוררין הוא. **אפילו תרי** - אתו בהדי הדדי נמי בפעם שניה לרבי אלעזר לא מסקינן ליה. **עד שיראו שניהם כאחד** - את העדות לאפוקי אחד אומר בפני הלווה ואחד אומר בפני הודה לו עליו. **ואין עדותן מתקיימת** - להתקבל בב"ד ואפי' ראו

שניהן כאחד ופלוגתא אחריתי היא ולא ר' יהושע בן קרחה קאמר לה ורבי אלעזר ורבן שמעון בפלוגתא דרבי נתן ורבנן פליגי. **מתני'**. ע"י **ממון מותרת לבעלה** - דמרתתי להפסיד ממון ואינן מפקירין אותה. ע"י **נפשות** - שהיתה נידונת למות. **אסורה לבעלה** - דהואיל ונוהגין בה הפקר חוששין שמא נתרצתה באחד מהן. **גמ'**. **לא שנו** - דע"י ממון מותרת לבעלה. **אלא שיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים** - ויראים לעשות שלא כדין שמא יפסידו ממונם. **שהורהנה** - נתמשכנה. **ועדיה** - אותן שהעידו שהורהנה. **והא אשקלון** - דארץ פלשתים היא ועוד כבר גלו ישראל.

דף כזא

הורהנה - דמדעת וכיון דהגיע זמן ולא נפדית הרי היא של עובדי כוכבים בדיניהם משום הכי בעינן עדים מעידין אותה שלא נסתרה. **נחבשה** - דאינה נחלטת להם לא בעינן עדים הואיל ועל ידי ממון הוא. **ואיכא דרמי לה מרמא** - לא מתני לה להא דרב שמואל בר רב יצחק אפירושא דמתניתין בלשון לא שנו אלא רמי מירמא מתניתין וברייתא אהדדי ועלה שני רב שמואל חילוק בין יד ישראל תקיפה ליד העובדי כוכבים תקיפה. **הני נשי דגנבי** - שבעליהן ניתלין ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהן. **בן דונאי** - רוצח היה ואלעזר שמו כדאמרינן בפ' עגלה ערופה (סוטה מז) אבל נשי דגנבי הגונבים ממון לא מפקרי. **מתני'**. **כרכום** - מצור מתרגמינן כרכומא (דברים כ). **פסולות** - אסורות לבעליהן דאשת כהן אסורה - באונס. **גמ'**. **בלשת** - חיל על שם שמחפשים כל המטמונים. **לבעול יש פנאי** - דתקיף להו יצרייהו. **רבי יצחק בן אלעזר אמר** - אף בבעילה פעמים שהן מותרות. **כרכום של אותה מלכות** - אינו רוצה להשחית את בני העיר וכשכובש עיר הסמוך לממשלתו שומרה והיא לו למס עובד. **משמרות** - מקום מעמד השומרים שהעמיד המלך שלא יחבל אדם באנשי העיר. **דמהדר למתא כו'** - שמו סביבות העיר שלשלות ברזל שישמיעו קול בהכשל איש רץ עליהם וכלבים ואווזים זועקין. **וגווא** - מקלות וקיסמין להכשל בהן. **ולא קשיא ליה מידי** - לא חייש למיעקר איניש יחידאה ולבעול הואיל ואין הדבר הפקר. **ומאי שנא משני שבילין** - דכיון דבא לשאול עליו ועל חבירו אמר רבי יוסי טמאין הכא נמי לכולהו שרינן כי הדדי. **אחד טמא** - שיש בו קברות מפסיק כל רחבו ואין ידוע איזהו הטמא אבל כך מוחזקים באחד מהן. **ועשה טהרות** - נגע בטהרות. **טהורים** - דכל

חד כי אתי לקמן תלינן ליה למימר בטהור הלך דהוה ליה ספק טומאה בר"ה
וספיקו טהור. **טמאין** - דהיכי נימא להו טהורים אתם חד מינייהו ודאי
בטמא אזל. **בבת אחת** - באו לשאול בבת אחת. **הכא נמי כו'** - ור' יהודה ור'
יוסי הלכה כר' יוסי.

דף כזב.

מה לי לשקר - אי בעיא אמרה נחביתי. **במקום עדים** - דאנן סהדי דכל
שעתא איכא מיא. **ודאי איטמי** - בתמיה. **לא תתייחד עמו** - במסכת גיטין
היא שכיב מרע שכתב ומסר גט לאשתו על מנת שאם מת יהא גט למפרע
ולא תיזקק לחליצה לא תתייחד עמו שמא יבא עליה והוה ליה גט ישן ותנן
בית הלל אוסרין לפטור בגט ישן ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר
שכתבו לה וטעמא גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. **ואפילו על פי עבד** -
דייה בעבד שהיה עמה. **שלבה גס בשפחתה** - ותשמש בפניה. **רב אשי אמר**
הא והא בשפחה דידה - והיינו טעמא דבמתני' מהימנא והתם לא מהימנא
דשפחה דידה מיחזא חזיא בקילקול גבירתה ושתקה. **התם** - גבי גט.
דשתיקותה מתירתה - שאינה צריכה שתעיד לומר לא שמשה אלא שתאמר
אני הייתי עמה. **לא מהימנא** - להיות זו מותרת על ידה דאי נמי חזיא לא
מסהדא. **הכא** - גבי שבויה. **דשתיקותה** - דשפחה. **אוסרתה** - לגבירתה דכל
כמה שאינה מעידה לומר טהורה היא מחזקינן לה בטמאה כי מסהדא
ואמרה טהורה היא מהימנא דלשקורי לאו אורחא אלא למשתק. **השתא נמי**
- כיון דרחמא לה לגבירתה או דדחלה מינה אתיא ומשקרא ואמרה טהורה
היא. **תרתיה לא עבדא** - חדא למשתק בקלקולה ועוד דתיתי ותשקר. **אחא מבי**
חוזאה - שהלך אביו שם והוליכו עמו וגדלו שם ומת אביו וחזר לעירו ותבע
חלקו בנכסי אביו. **א"ל** - רב חסדא להווא אחא. **שפיר קאמר לך** - שאינו
מכירך לפי שיצאת בלא חתימת זקן [ובאת בחתימת זקן]. **ויכר יוסף את אחיו**
- שכשפירש מהן כבר היו חתומי זקן. **א"ל** - רב חסדא למרי. **זיל אייתינהו את**
- להנהו סהדי המכירין אותו ויעידוך שאינו בן אביך. **השתא נמי** - כיון דדחלי
מיניה אתו ומשקרי. **תרתיה לא עבדי** - חדא דשתקי מלהעיד אמת וחדא
דמסהדי שיקרא. **לימא כתנאי** - שפחתה אי מהימנא אי לא. **זו עדות** - עדות
זו של שבויה הכל כשרים בה איש ואשה תינוק ותינוקת. **חוץ מהימנה** - היא
עצמה. **דרב פפי ורב אשי** - דאמרו לעיל שפחה דידה מהימנה. **ודאי תנאי**

היא - על כרחך יאמרו אנן דאמר' כי מתניתא בתרייתא מדקשיא להו קמייתא. **דרב פפא** - דאמר לא מהימנה. **מי לימא תנאי היא** - כלומר דחוק הוא לומר אנא דאמרי כי מתניתא קמייתא או יוכל לתרץ מתניתא בתרייתא נמי כוותיה למימר שפחתה כעצמה דמי והרי היא בכלל חוץ מהימנה דקתני בה או תירוצא אחרינא. **אמר לך רב פפא כי תניא ההיא** - דקתני הכל נאמנים ואפילו שפחה דידה במסיחה לפי תומה. **רב חנא קרטיגנאה משתעי** - רב חנן דמן קרטיגי היה מספר מעשה זה. **מתני' המעון הזה** - שבועה היא. **גמ' ואעפ"כ** - שאסרו עליו לפי שכהן היה. **כשהיא יוצאה** - והוא בחצר. **יוצאה בראש בניה** - שיהו הבנים עמהם שלא יתייחדו. **וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה** - כדי שלא יהא הוא והיא בחצר והבנים מבחוץ. **בגרושה** - כהן שגירש את אשתו מהו לדור עמו בחצר. **לא תנשא בשכונתו** - לפי שמכירה ברמיזותיו וקריצותיו שמא יבואו לידי עבירה.

דף כח.א

ואם היה כהן - אפילו לא ניסת. **לא תדור עמו במבוי** - שמא יבא עליה וכהן אסור בגרושה אבל ישראל כל זמן שלא ניסת תדור בשכונתו. **ואמר רב** - גרס ומהאי קרא שמעינן לה. **לוה הימנה** - בהיותה תחתיו. **בנכסי אביה** - שהיו בידה נכסי מלוג ובכהן שגירש את אשתו קא מיירי. **אינה נפרעת** - הימנו ע"י עצמה שלא יקרבו בדברים. **באבל רבתי** - מסכתא היא וקורין אותה שמחות וזו היא משנה ראשונה שלה הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו. **ארוס וארוסתו** - כהן היה. **והאמר רב נחמן תנא באבל רבתי** - דמן האירוסין נפרעת על ידי עצמה. **דגייסי בהדדי** - מכירין זה את זה ברמיזות וקריצות בלע"ז פ"ו ר"י פ"ו. **מתני' זה כתב ידו של אבא** - ומקיימין השטר על פיו אע"פ שמת אביו בעוד זה קטן. **שיצאת בהינומא** - והוא סימן שניסת בתולה וכתובתה מאתים כדאמרינן בריש פירקין. **יוצא מבית הספר** - כשהיינו למידין תינוקות בבית רבן ובכולהו מפרש טעמא בגמרא. **אבל אין נאמנין כו'** - דאפוקי ממונא הוא ובעינן עדות מעלייתא וכתובה היינו טעמא דרוב נשים בתולות נישאות. **מעמד ומספד** - מקום היה לו כאן להספיד מתיו כשמוליכן לבית קברות שלו ולעשות שם מעמדות ומושבות שהיו עושין שבעה למת. **רבי יוחנן בן ברוקא אומר נאמנים** - לא גרסינן ליה במתני' אלא בברייתא ולא אדרך מעמד ומספד קאי. **גמ' דשכיח גביה** - ונתן עיניו בקטנותו בכתב יד אביו. **קיום**

שטרות מדרבנן - דמדאורייתא לא בעינן קיום דאמר ר"ל (לעיל כתובות דף יח) עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד. **הימננהו רבנן בדרבנן** - בדבר שהוא מדבריהם האמינו ואין זה עוקר דבר מן התורה הם אמרו והם אמרו הם הצריכו קיום העדות והם הכשירו בו את אלו. **גלוי מלתא בעלמא הוא** - כלומר אין הדבר צריך עדות אלא לפרסם שיצא הדין לאור בלא גמגום.

דף כח.ב

אפוטרופוס - מסר נכסיו בידו להכניס ולהוציא לסחורה. **הרי זה לא יצא לחירות** - ולא אמרינן אי לאו דשחרריה לא הוה יזיף מיניה ולא הוה שביק ליה לנהוג מנהג בן חורין ושמעינן מינה דיש עבד שלומד תורה. **בתרומה דרבנן** - כגון תרומת חוצה לארץ או פירות המנינהו להני להאכילו על פיהם. **הכי גרסינן דתניא שאין חולקין תרומה לעבד כו'** - ורישא דברייתא כהנת שנתערב וולדה בוולד שפחתה שניהן יוצאין לגורן ונוטלין חלק אחד שאין חולקין תרומה לעבד כו' הלכך אי אזיל חד מינייהו לא פלגינן ליה דלמא אתי לאחזוקי בכהן ודלמא האי ניהו העבד. **במקומו של ר' יהודה** - משום הכי אמר אין חולקין. **בהמתן של צדיקים** - חמורו של רבי פנחס בן יאיר בהכל שוחטין (חולין ז). **חזא באתריה דרבי יוסי** - שחלקו לו תרומה בגורן. **ואסהיד באתריה דרבי יהודה** - ושם לא היו חולקין תרומה לעבדי כהנים. **בית הפרס** - החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה שכך שיערו שהמחרישה מולכת את עצמות המת ודלמא נגע או הסיט המהלך בו את עצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא. **מנפח אדם בית הפרס** - וסומך על כך שאם יש עצם רואהו ואע"ג דמאהיל לא חיישינן דאין עצם כשעורה מטמא באהל עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמה או רוב בנין או רוב מנין. **שנידש** - דישה רבה ברגלים הרבה. **טהור** - דתלינן לקולא ואמרינן כל העצמות נכתתו לפחות מכשיעור אלמא חששא דרבנן בעלמא הוא. **נאמן התינוק** - להעיד בגודלו מה שראה בקוטנו. **טמאה וטהורה סלקא דעתך** - מה טומאה וטהרה יש לומר במשפחות. **בקצצה** - לקמן מפרש לה. **של בת פלוני לפלוני** - כשנשא פלוני את בת פלוני. **ושהיינו מוליכין כו' על ידי עצמו** - אם כך העיד התינוק על ידי היה אבא שולח לו חלה ומתנות. **אם היה עובד כוכבים ונתגייר** - והעיד משנתגייר שראה את אלה בנכריותו אינו נאמן. **דוגמא** - אות

וסימן זכרון לדורות הבאים. **הדרן עלך האשה שנתארמלה.**

דף כט.א.

מתני'. **אלו נערות** - דוקא נערה משהביאה שתי שערות עד שתבגר והם ששה חדשים שבין נערות לבגרות אבל קטנה ובוגרת אין להם קנס. **שיש להן קנס** - אם אנסה אדם נותן לאביה חמשים כסף כדכתיב ונתן האיש השוכב וגו' (דברים כב). **הבא על הממזרת** - בגמרא פריך אבל כשירות לא ומשני פסולות איצטריכא ליה לאשמועינן. **נתינה** - מן הגבעונים והיא אסורה לקהל דדוד גזר עליהם כדאמרינן ביבמות (ד' עח) ועל שם ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים וגו' (יהושע ט) קרי להו נתינים. **כותית** - קסבר גירי אריות הן וישנן בלאו לא תתחתן בם (דברים ז). **ועל השבויה** - ישראלית שנפדית פחותה מבת שלש שנים דבחזקת בתולה היא שאפי' נבעלה בשביה בתולה חוזרים. **ועל אשת אחיו** - שנתקדשה לו לאחיו וגירשה - שאין בה מיתה אלא כרת. **ועל אשת אחי אביו** - שנתקדשה לו וגירשה. **אע"פ שהן בהכרת הרי אין בהם מיתת ב"ד** - וכרת לא פטר ליה מן התשלומין. **גמ'. ר"מ היא** - כדמייתי ברייתא לקמיה. **יש לה מכר** - יש לאביה בה זכייה למכרה לשפחות. **ואין לה קנס** - שהבא עליה אינו חייב קנס. **ואין לה מכר** - כדתניא (ערכין דף כט) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ק"ו מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר. **מבת ג' שנים ויום אחד** - שהיא ראויה לביאה. **מכר לא** - בתמיה.

דף כט.ב.

אף קנס במקום מכר - ומשום קנס נקט בת שלש אבל למכר מבת יום אחד ועד שתביא שתי שערות. **ואמאי** - יש להן קנס לנערות פסולות. **איקרי כאן כו'** - אמתני' מקשי. **ה"ג נערה נערה הנערה** - באונס כתיב כי ימצא איש נערה בתולה וגו' וכתוב בתריה ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה ודרשינן נערה יתירה וה"א יתירה דהנערה דמצי למיכתב ונתן לאביה. **חד לגופיה** - לכשרה. **בתולה בתולות הבתולות** - במפתה כתיב וכי יפתה איש בתולה וקרא אחרינא בתריה כסף ישקול כמוהר הבתולות ומצי למיכתב כמוהר בתולות הא תלת דדרשינן ה' יתירה ובתולות דמצי למיכתב כמוהר ולשתוק. **ההוא מיבעי ליה** - ההוא הנערה הא דלא כתיב ונתן לאביה מיבעי ליה לכדאביי

שאם לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה פטור. **לאבי הנערה** - משמע שהיא קיימת. **מיבעי ליה לג"ש** - בתולה דכתיב גבי מפתה מיבעי ליה לג"ש בתולה בתולה לג"ש מה כסף האמור באונס חמשים אף מפתה חמשים ומה מפתה שקלים דכתיב ביה ישקול אף חמשים של אונס שקלים קאמר. **כמוהר הבתולות** - חמשים כסף המפורשים במאנס את הבתולה. **שיהא זה** - חמשים כמוהר הבתולות. **ומוהר הבתולות** - יהיו שקלים כזה. **וחד לג"ש** - ותהי מופנה מצד אחד ולמידים הימנה. **ולאפוקי מהאי תנא** - מתני' דקתני יש קנס לממזרת ולאחותו לאפוקי מהאי תנא. **שיש בה הויה** - שקדושין תופסין לו בה פרט לאחותו ולכל חייבי כריתות דילפינן בקדושין שאין קדושין תופסין בהן בפרק שלישי קדושין (דף סז) ומשמע ליה תהיה לשון הויה קדושין ור"ש בן מנסיא משמע ליה תהיה לשון קיום. **הא נמי אית בה הויה** - דקדושין תופסין בחייבי לאוין והתם יליף לה. **ולר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין** - ביבמות בהחולץ (דף מד) בברייתא המחזיר גרושתו ר"ע אומר אין לו בה קדושין. **מאי בנייהו** - משום ר"ש בן מנסיא קא פריך לה דאילו שמעון התימני שמעינן ליה ביבמות (דף מט) דפליג עליה דר"ע בהא דתנן איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר"ע שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים אלא לר"ש בן מנסיא קא בעינן לה אי ס"ל כר"ע מאי איכא בין משמעותא דתהיה לשון קיום למשמעות דשמעון התימני אי נמי משמע ליה לר"ש בן מנסיא לשון הויה אימעייטא לה ממזר ומה בין ראויה לקיימה ליש בה הויה. **אלמנה לכהן גדול** - דמודה בה ר"ע שקדושין תופסין לו בה ואע"פ שהיא בלאו וכרבי סימאי והוא הדין גרושה להדיוט. **מן הכל** - כל הנולדים מחייבי לאוין. **לא יקח** - וסמך ליה ולא יחלל זרעו מדין כהונה הוא מחללו ולא שם ממזרים עליהם. **בואו ונצוח על עקיבא בן יוסף** - שמרבה ממזרים בישראל חנם. **שהוא אומר כל שאין לו ביאה בישראל** - הבא על אשה שאין לו בה היתר ביאה הולד ממזר אפי' אלמנה לכ"ג נמי.

דף לא.

חייבי עשה מצרי ואדומי - בתוך שלשה דורות דכתיב (דברים כג) דור שלישי יבא להם דור שני לא ולא הבא מכלל עשה עשה. **הניחא** - אי רבי ישבב האי כל שאין לו היתר ביאה דקאמר אליבא דר"ע לאו כללא כייל אלא לאפוקי מדרבי סימאי לחודיה אתא ואחייבי לאוין הוא דפליג לאוסופי חייבי לאוין

בכהונה אבל שום חייבי עשה לא הוסיף. **שפיר** - מצינו למימר איכא בינייהו דשמעון התימני ור"ש בן מנסיא חייבי עשה. **אלא** - אי לאו אדרבי סימאי קאי וטעמא דנפשיה קאמר בשם ר"ע שכל שאין לו היתר ביאה באשה זו הולד ממזר מאי איכא למימר. **בעולה לכ"ג** - שאין בה לאו דאלמנות וגירושין אלא עשה דבתולה יקח (ויקרא כא) ולא בעולה וא"ת יש כאן לאו דזונה לא אשכחן תנא דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה אלא ר' אלעזר ולית הלכתא כוותיה ואין זונה אלא הנבעלת לפסול לה ובבעולה שלא כדרכה איירי דאי כדרכה תו ליכא קנס. **ומאי שנא** - האי עשה משאר עשה דמודה ביה ר"ע. **דהוה ליה עשה שאינו שוה בכל** - שאינו נוהג אלא בכ"ג אבל עשה דמצרי ואדומי נוהג בכל הקהל. **הא נמי יש בה הויה** - המקדש אשה בימי נדותה מקודשת. **ולאפוקי מדר' נחוניא** - מתני' דמחייב תשלומין לבא על אחותו ואע"פ שמתחייב כרת בביאתו מפקא מדר' נחוניא. **את יום הכפורים כשבת** - לפטור המדליק את הגדיש ביום הכפורים כאילו הדליקו בשבת. **מה שבת** - שהוא מיתת ב"ד. **פטור מן התשלומין** - כדתנן במתני' גבי בא על בתו ויליף לה מולא יהיה אסון ענוש יענוש. **אף יום הכפורים** - שהוא בכרת חיוב נפש הוא זה ופטור מן התשלומין. **אסון בידי אדם** - ולא יהיה אסון דמשתעי במיתת ב"ד למימר דהיכא דליכא מיתת ב"ד משלם דמי ולדות. **אסון בידי שמים** - וקראהו אסון. **צינים פחים** - קור וחום. **בידי שמים** - אם באים פורעניות על האדם גזירת המלך הוא. **חוץ מצינים ופחים** - שפעמים שבאין בפשיעה. **בידי אדם נינהו** - שלא מגזירת מלך.

דף לב.

דין ד' מיתות - עונש דוגמתם. **נופל מן הגג** - דומה לנסקל שדוחפין אותו מבית הסקילה לארץ דגבוה ב' קומות היה כדאמרי' בנגמר הדין (סנהדרין דף מה). **חיה דורסתו** - ארי מפילו לארץ והורגו בדריסה. **נחש מכישו** - והארס שורפו. **נמסר למלכות** - והן מתיזין ראשו בסייף כי כן דרך המומתין על ידיהן וזו היא מיתת סייף. **סרונכי** - אסכרא והוא בגרון מלנ"ט. **מן האיש ההוא** - שהוא חייב מיתת ב"ד. **ושמתי אני את פני והכרתי** - למדנו שהכרת במקום מיתה וחילופה. **זר שאכל תרומה** - במזיד הוא במיתה בידי שמים ולא בכרת, כרת הוא וזרעו נענשין דכתיב (ויקרא כ) ערירים יהיו. **לאביי פטור** - מתשלומין דנפקא ליה מאסון בידי שמים וכל אסון במשמע בין במיתה בין

בכרת. **ולאביי פטור** - בתמיה נהי נמי דמיתה בידי שמים פוטרת מתשלומין אבל היכא דאכיל תרומה דגזילה מי מיפטר הא כיון דאגבהה קניה וחייב בתשלומין ואפילו תישרף ומתחייב בנפשו לא הוי עד דאכיל לה. **שתחב לו חברו** - דלא אגבהה ולא קניה ולא מיחייב בתשלומין אלא בבליעתו מתחייב דמי הניית מעיו ולא דמי כולה ובההיא שעתא חיוב מיתה נמי איכא. **איבעי ליה לאהדורה** - וכי לא אהדרה מההיא שעתא איהו מזיק לה דראשון לאו מידי עבד ולא נתחייב לכהן כלום. **ואי דלא מצי לאהדורה אמאי חייב** - מיתה אנוס הוא. **ע"י הדחק** - דאי נמי אהדרה ממאסה ולא חזיא לבעלים הלכך מגזל לא גזלה אמאי קא מחייבת ליה בתשלומין אהנאת גרונו ומעיו ההיא שעתא חיוב מיתה איכא. **משקין של תרומה** - ולא תדחקה לשנויה בבית הבליעה אלא מכיון שתחבה לתוך פיו אימאסא לה ולא מצית לאיחויבי משום גזילה דהא לא חזיא למידי אלא אהניית גרונו ומעיו מיחייב ומיתה ותשלומין באים כאחד.

דף לא.א

וקרע שיראים - בשעה שבולעה ואע"ג דמיתה לאו משום ממונא דניזק אתיא ליה מיפטר וסבירא ליה לרב אשי מיתה לזה ותשלומין לזה פטור. **שעקירה צורך הנחה היא** - הלכך אע"ג דחיוב ממון מקמי הנחה אתיא ליה פטור הואיל ובין עקירה והנחה אתיא ליה מיתה ותשלומין באין כאחד שעקירה צורך הנחה היא ומההיא שעתא אתחלה לה מלאכה. **דאי בעי גחין** - למטה מג' טפחים ואכיל ובציר מג' לאו הגבהה היא. **לא מצי לאהדורה** - משזרק את החץ הלכך משעת עקירה סופו לקרוע לו שיראין. **הכא מצי מהדר ליה** - הלכך לא אמרי' משעת הגבהה אתחלה לה אכילה. **המעביר סכין** - בידו בהליכה. **הגונב כיס בשבת** - הגביהו ברשות הבעלים והוציאו לרה"ר. **חייב** - בתשלומין אף על פי שנהרג. **שכבר נתחייב בגניבה** - לשלם דהגבהה קונה בכל מקום וקמה לה ברשותיה אף להתחייב באונסים. **היה מגרר ויוצא** - שלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאו אלא בהוצאה מרשות הבעלים פטור שאיסור שבת כו'. **ואמאי** - כי הגביהו ברשות הבעלים וקנאו אמאי חייב נימא משעת הגבהה אתחלה לה הוצאה. **וכה"ג מי חייב** - משום שבת. **לכך** - להוציאו. **לא תימא בהגביהו ע"מ להצניעו אלא הגביהו ע"מ להוציאו** - ודקשיא לך נימא הגבהה צורך הוצאה היא. **הכא במאי עסקינן כשעמד** -

ועמידתו היא הנחה לעקירה ראשונה ואין חיוב שבת באה לו ע"י עקירת חפץ הראשונה אלא ע"י עקירת גופו שעוקר עצמו אחר העמידה על מנת להוציא ועקירת גופו כעקירת חפץ. **אורחיה הוא** - ואין עמידתו הנחה לבטל עקירה ראשונה ממלאכת שבת.

דף לא.ב.

פטור - מתשלומין דאתי עליה חיוב שבת מחמת הגבהה ראשונה שבה נקנה לו הכיס ומיתה ותשלומין באין כאחד. **ניפלוג בדידה** - במגביה עצמו יכול לשנות בו חיוב ופטור. **אלא** - לא תוקמה כשעמד ואפ"ה חיוב שבת דעקירה לאו מחמת עקירה ראשונה דהגבהה אתיא ליה אלא בעקירת גופו של פסיעה אחרונה כשיוצא מן הבית ובן עזאי היא. **דאמר** - בפ"ק דשבת. **מהלך כעומד דמי** - ועקירת כל פסיעה היא עקירה והנחת הרגל היא הנחה הלכך קניה משעת הגבהה וחיוב מיתה בפסיעה בתרייתא קא אתיא ליה. **אבל זורק מאי** - הגביהו וזרקו. **פטור** - מתשלומין דאתיא ליה חיוב שבת ע"י חיוב הגבהה דתו ליתא עקירה אחריתי. **אין דרך הוצאה בכך** - ואין כאן חיוב שבת. **ובמאי** - איצטריך לאשמועינן דדרך הוצאה בכך. **אי ברברבי** - כיס גדול שיש בו משוי להגביהו. **אורחיה הוא** - לגררו ופשיטא דהוצאה היא. **לאו אורחיה הוא** - ואמאי חייב משום שבת. **איסור גניבה ליכא** - דמשיכה בלא הגבהה קס"ד דלא קניא ברה"ר. **לרשות היחיד** - לרשותו שהיתה חצירו סמוכה לחצר הבעלים. **צידי רה"ר** - סמוך לבתים שנותנין להלן מן הבתים אבנים ומכשולין להרחיק חיכוך העגלות ומאותן חיפופי ולפנים קרי צידי רה"ר. **פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בעירובין בפרק כל גגות**. **דהא לא שכיחי רבים** - והוי ליה כסימטא דתיקון בה משיכה. **רב אשי אמר** - מגרר ויוצא דקאמר פטור לעולם ברשות הרבים ודקשיא לך איסור גניבה ליכא. **כגון שצירף ידו** - השניה לפחות משלשה סמוך לקרקע ובידו אחת גיררה ונפלה לתוך חברתה - וידו קניא ליה. **כדרבא דאמר רבא ידו של אדם חשובה** - לענין הנחת שבת כמקום ארבעה על ארבעה וכי היכי דלענין שבת חשוב מקום לענין מיקנא נמי חשוב מקום למיקני כאילו הגביהה למעלה משלשה ומיהו ברשות היחיד לא אגבהה דתיקני ליה מקמי דליתי חיוב שבת עליה וביאתה לרה"ר וקנייתה באין כאחד ולהכי משני כשצירף דלא תיהוי הגבהה ברשות היחיד כדקתני מגרר ויוצא. **רב אחא מתני הכי** - כדאמרן דמשיכה ברשות הרבים לא קני

ומוקים לה כשצירף ידו וקיבלה לתוכה. **היה מושכו** - בגונב בהמה ברשות בעלים קאי בפרק מרובה. **ומת** - השור. **ברשות הבעלים פטור** - הגנב מלשלם כלום דלא קני להתחייב באונסין. **הגביהו** - אפיל' ברשות הבעלים. **הא הוציאו** - כל היכא דאפקיה ואפיל' לרה"ר. **אלו הן הלוקין** - אם התרו בהן. **וקיימא לן דאין לוקה ומשלם** - דנפקא לן לקמן מכדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות.

דף לבא

מתני' באחותו נערה - דאיכא קנס וסבירא ליה דממונא משלם ולא לקי וההיא דמכות בבוגרת דאין לה קנס. **בושת ופגם** - דגבי קנס הוא דבעינן נערה אבל בושת ממונא הוא. **ופגם** - כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה פיחתה מדמיה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו כדלקמן כתובות (דף מ) והא בבוגרת נמי איתא. **בשוטה** - שאין לה בושת ודמים למכור בשוק נמי אין לה. **והא איכא צערא** - דהכי תנן במתניתין המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו האונס שנותן את הצער. **במפותה** - דאין לה צער כדאמריל' לקמן בפירקין כתובות (ד' לט) פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער. **ביתומה** - שקנסה ובושתה ופגמה שלה. **ומפותה** - כיון שהכל שלה אין כאן חיוב ממון דהא עבדא מדעתה ואחולי אחלה גביה. **שוטה לא גרסי'** - דבפקחת נמי אין שום חיוב ממון במפותה יתומה. **קסבר עולא** - דאוקי מתני' דמכות בבוגרת ולא אוקמה למתני' דהכא בשלא התרו בו שמעת מינה אפיל' אתרו ביה נמי ממונא משלם ולא לקי. **חובל בחבירו** - איכא מלקות דלא יוסיף (דברים כה) וממונא משלם כדכתיב (שמות כא) שבתו יתן ואפילו אתרו ביה נמי מרבי ליה לקמן בשמעתין בהדיא לתשלומין. **מה לחובל בחבירו** - דין הוא לידון בממון שהוא חמור ממלקות שכן יש בו חומר אחר. **שחייב בחמשה דברים** - נזק צער ריפוי שבת ובושת. **ואי ממונא לקולא הוא** - וא"ת ממון קל מן המלקות ואין זו תשובה שהשבנו דכ"ש בעלמא מה זה שחמור להתחייב בחמשה דברים נדון בקלה שבשני חיובין שבהן ק"ו לשאר חייבי ממון הקלין שידונו בממון הקל איכא למיפרך מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו בב"ד דניתן רשות לב"ד להלקותו תאמר בשאר חייבי ממון כגון קנס דאונס ומפתה שלא הותרו מכללן בב"ד. **אלא גמר מעדים זוממים** - במה מצינו. **דאיכא ממון** - דכאשר זמם. **ומלקות** - דלא תענה. **ממונא משלם** -

לקמן יליף לה בשמעתין. **שכן אין צריכין התראה** - ונענשין במיתה או במלקות או בממון ודין הוא שידונו בחמורה כי איכא תרתין. **ואי ממונא קולא הוא** - אשכחן בהן צד הקל ודין הוא שידונו בקלה. **שכן לא עשו מעשה** - אלא בדיבורא בעלמא מיענשי. **מתרוייהו** - כי פרכת מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים עדים זוממין יוכיחו מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראה חובל יוכיח וחזר הדין.

דף לבב.

תחת תחת גמר - וגזירה שוה מופנה היא ולמדן ואין משיבין. **אפי' תימא** - ההיא דמכות באחותו נערה וכשהתרו בו דאיכא ממון ומלקות ואשמעינן דלקי ולא משלם ומתניתין דכתובות בשלא התרו בו דליכא מלקות. **וסמך ליה ארבעים יכנו** - דהיכא דאיכא שתי רשעיות ניעבד ביה הכאה. **בפירוש ריבתה** - לקמיה מפרש היכא. **שלא השם המביאו לידי מכות כו'** - המקרא המביאו לידי מלקות אינו מביאו לתשלומין מלקות מלא תענה תשלומין מכאשר זמם וכיון דשני שמות הן חייב על שניהם. **נימא כל הלוקה אינו משלם** - ונידייניה במלקות מאי שנא ממון דפשיטא להו. **יד ביד** - דסמך ליה לא תחוס עינדך נפש בנפש וגו'. **כן ינתן** - כאשר יתן מוס באדם וגו'. **מאי טעמא לא אמר כעולא** - דגמר גזירה שוה לעונשו ממון ולא מלקות לכל חייבי ממון ומלקות. **אם כן** - דפטרת בא על אחותו ממלקות בטלת לאו שבה שעונש לאו במלקות.

דף לגא.

ופרכינן חובל בחבירו - דעל כרחך בממון נידון תקשי בטלת לאו דלא יוסיף פן יוסיף שהוא אזהרה למכה את חבירו. **והיה אם בן הכות** - במסכת מכות (דף ב) מוקמינן לה בעדים זוממין. **אלא** - על כרחך כיון דרבייה קרא לתשלומין איכא לאוקמא לעונש מלקות דלאו דידיה במעידין אנו את איש פלוני כהן שהוא בן גרושה דליכא לאוקמי כאשר זמם ולומר יהא הוא בן גרושה תחתיו אלא סופג את הארבעים והכי תנן במסכת מכות וחובל בחבירו נמי מוקמינן ליה בשאין בה שוה פרוטה בכל חמשה דברים שבה כגון שלא פיחתו מכספו וממלאכתו וריפוי לא הוצרך ולא צער היה בה ובשוטה שאין לה בושט והכא נמי באחותו מצית לאוקמי מלקות דידיה בבוגרת אבל נערה

לישלם ולא לילקי הואיל וריבתה גזירה שוה דתחת תחת לתשלומין. **לכדאביי** - בשילהי פירקין דפרכינן ואימא חמשים אמר רחמנא מכל מילי ושני אביי חמשים כסף נתחדשו תחת קנס העינוי אבל בושת ופגם שהוא בשאר חובלים לא כלל כאן. **השוכב עמה** - קרא יתירא הוא לדרשה נימא ונתן לאבי הנערה חמשים כסף. **מכלל דבושת ופגם** - דלאו מחמת הנאת שכיבה נינהו שהרי ישנן בשאר חובלים לא כיילינהו בגוייהו דהני. **רבי אלעזר אומר עדים זוממין דממונא משלמי ולא לקו** - לא צריכי קרא דסברא היא דמלקות לא שייך בהו. **דלאו בני התראה נינהו** - קודם עדות כדמפ' רבא ואזיל הלכך אי איכא למענשינהו לא תענשינהו אלא ממון דאין עונש הגוף בלא התראה ואע"ג דגבי בן גרושה ובן חלוצה ענשינן להו מלקות בלא התראה התם גזירת הכתוב דאשכחן בהו מלקות בהדיא והיה אם בן הכות ומוקמינן לקרא במידי דלא מצית למענשינהו מכאשר זמם אבל היכא דמצית למיעבד בהו הזמה לא שייך בהו מלקות. **תדע** - שאי אפשר להתרות בהם. **מעיקרא** - יום או שעה קודם שיעידו העדות. **אמרי אישתלין** - שכחנו ההתראה הרי שבטלה ההתראה. **פרשי ולא מסהדי** - אפילו אמת הואיל ואנו חשודים בעיניכם מה לנו ולצרה. **לבסוף** - לאחר שהעידו. **מאי דהוה הוה** - דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ואינן יכולין לחזור. **וניתרי בהו בתוך כדי דבור** - לאחר שהעידו דתוך כדי דבור כדבור דמי ויכולים לחזור. **תוך כדי דבור** - כדי שאילת שלום. **ונרמו רמוזי** - בשעת העדות נרמוז להם רמזים על ההתראה להזכירם ובלשון רך שלא יקפידו. **לאו מילתא היא דאמרי** - שיהו עדים זוממין צריכין התראה. **ה"ג** - דאינהו בעו למיקטל בלא התראה ואינהו בעו התראה כו'. **כאשר זמם** - והם זממו להרוג את זה בעדותן שלא היה ולא נברא ולא התרו בו ההתראה שהעידו עליה. **אלא מעתה** - דהאי דלא בעו התראה משום כאשר זמם הוא מלקות של זוממי עדות בן גרושה ובן חלוצה. **דלאו מכאשר זמם אתי** - עונש דידהו שהרי לא זממו להלקותו אלא לחללו. **משפט השוה** - וכיון דרוב זוממין לאו בני התראה נינהו הני נמי לא בעו התראה. **במצות שבמיתה** - שמתכוין היה להורגו. **הכתוב מדבר** - דכתיב אם אסון יהיה שמתה האשה ונתת נפש ואע"פ שלא נתכוון אלא לחבירו ואשמעינן נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב. **אי דלא אתרו ביה** - אם תמיתנו תהרג. **לדבר חמור** - מיתה. **הוי מותרה לדבר הקל** - שאם יכנו ולא ימות ילקה ואפילו הכי אמר רחמנא דכי אין שם חיוב מיתה יענש דמי ולדות ואף על גב דאיכא התראה

למלקות אלמא משלם ואינו לוקה.

דף לגב.

נגדזה - יסורין. **ולא שני לך כו'** - יסורי המלכות הכאה שאין לה קצבה היא אבל מלקות יש לה קצבה ארבעים. **הניחא לרבנן דאמרי** - בסנהדרין באלו הן הנשרפים (עט) נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב והאי ונתת נפש ממש קאמר אית לן למידק ואוקמי קרא בשהתרו בו ולמילף דאע"ג דאיכא התראה יענש ממון כשאין שם מיתה. **אלא לרבי דאמר** - התם נתכוון להרוג את זה והרג את זה אינו נהרג אלא משלם דמי האשה ליורשיה אם כן אפשר לאוקמי קרא בשלא התרו בו ומשום הכי כי אין אסון משלם דמי ולדות וכי יש אסון משלם דמי אשה אבל אתרו ביה אימא לך לוקה ואינו משלם. **מאי איכא למימר** - מהיכא תיתי חובל בחבירו לתשלומין ואף כשהתרו בו. **על משענתו** - כדמתרגמינן על בוריו ששב לכחו ולאיתנו הראשון. **אלא מלמד שחובשין אותו** - לא נאמר מקרא זה אלא ללמדך דהיכא דהכהו ולא מת ונפל למשכב יחבשו את המכה ההוא בבית האסורין עד שנראה אם יקום והתהלך בחוץ אז ונקה המכה מכלל דעד השתא לא יצא מידי בית דין אלא נחבש. **ואי מיית קטלינן ליה** - [כיון דאמרת חובשין מכלל דאי מיית ניזק קטלינן ליה להאי דאי לאו לקטלא למאי חבשינן ליה. **לדבר חמור** - מיתה. **לדבר הקל** - מלקות דלא יוסיף דחובל ולא מת]. **ואמר רחמנא** - להיכא דלא מת דאיכא ממון ומלקות נידון בממון דכתיב שבתו יתן. **ממאי** - דהאי והכה איש את רעהו במזיד קא משתעי והאי ונקה דילפינן מיניה חבישה ונקה מקטלא קאמר דתשמע מינה דאי מיית קטלינן ליה ועל כרחין בהתרו בו. **דלמא בשוגג** - משתעי ולא התרו בו וחבישה לאו לקטלא ונקה נמי לאו לקטלא אלא מגלות דערי מקלט וחבישה דילפינן מינה לגלות קאמר ומשום הכי כי נקה מגלות ישלם ממון אבל היכא דאתרו ביה אימא לך דכי לא מיית לוקה ואינו משלם. **ריש לקיש** - מהדר אשינויא דרומיא דרמינן בריש שמעתין מתני' דמכות אדכתובות. **הא מני** - מתניתין דקתני בא על אחותו נותן קנס ר"מ היא דאמר לעיל לוקה ומשלם שלא השם מביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומין. **אפי' בתו נמי** - דמיקטיל עלה לישלם דהא לא סבירא ליה לר"מ דפטור משום דרבה מיניה ואמאי תנן מתני' הבא על בתו פטור מן הקנס. **וטבח בשבת** - איכא חיוב מיתה וכן לעבודת כוכבים. **שור הנסקל** - לקמן

פריך הא לא שוה מידי. **בטובח על ידי אחר** - הגנב צוה לשלוחו לשחוט. וכי - שליח חוטא ושולח מתחייב קנס דארבעה וחמשה והא קיימא לן בקדושין (מב) אין שליח לדבר עבירה. **מכירה** - אי אפשר אלא ע"י אחר שהלוקח לוקחו ממנו. **תחת השור** - מצי למכתב ישלם בשור. **עבד איהו לא מיחייב** - דהא מיקטיל. **לאו משום דלא מיחייב הוא** - דחיובא רמיא עליה אלא משום דקם ליה בדרבה מיניה.

דף לד.א

רבי שמעון - בפרק מרובה ובכסוי הדם ובאותו ואת בנו. **התינח עבודת כוכבים** - דזבחי מתים אסורים וכן שור הנסקל דמשנגמר דינו אסור בהנאה כדאמרינן בב"ק (דף מא) ובפסחים (דף כב) ממשמע שנאמר סקול יסקל איני יודע שהוא נבילה ונבילה כו'. **בשוגג יאכל** - אפ"ל בו ביום. **במזיד לא יאכל** - הוא לעולם אבל אחרים ישראלים אוכלים. ר' יהודה אומר **בשוגג יאכל** - הוא - למוצאי שבת ולא בו ביום דקנסין שוגג אטו מזיד. **במזיד לא יאכל** - הוא עולמית אלא אחרים. **בדרבי יוחנן הסנדלר** - גרסינן יאכל. **לאחרים** - לישראל. **לא לו ולא לאחרים** - ישראל אבל מוכרו ונותנו לעובדי כוכבים. מ"ט **דר' יוחנן הסנדלר** - דאמר מעשה שבת אסורין באכילה. **יכול אפילו בשוגג** - תאסר באכילה אם שגג בבישול שלא ידע שהוא שבת. **מחלליה וגו'** - היכא דאיכא חיוב מיתה אסירי באכילה כי קודש. **במזיד אמרתי** - שהוא אסור כקודש דהא גבי חיוב מיתה כתיב ולא בשוגג. **מעשה שבת** - במזיד אסורין מן התורה באכילה לר' יוחנן הסנדלר. **מ"ט דרבנן** - דפליגי אדרבי מאיר ופטרי מקנס ארבעה וחמשה הואיל ובטובח על ידי אחר אוקימתא הא שחיטה ראויה היא מדאורייתא. **אשאר** - אעבודת כוכבים ואשור הנסקל. **כיון דשחט ביה פורתא איתסר ליה** - דאמר מר (חולין דף מ) היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עבודת כוכבים כיון ששחט בה סימן אחד אסרה. **לאו דמריה קא טבח** - דהא איתסרא עליה וחיובא דתשלומי ארבעה וחמשה טביחה כתיב בהו ועד גמר שחיטה לא מיחייב ומקמי דמטי גמר שחיטה איתסרא בהנאה על בעליה ומההיא שעתא אפסדה מיניה דאי איתא לא הדרא בעינא ולא דמריה היא. **באומר בגמר זביחה הוא עובדה** - לעבודת כוכבים אינו עובד לעבודת כוכבים עד גמר זביחה. **פלוגתא דר' יעקב** - בבבא קמא. **החזירו שומר לבעליו מוחזר** - דאמר ליה תורא אשלמת לי תורא אשלימית לך.

כממון דמי - והאי נמי אע"ג דלא שוי מידי גורם לממון הוא דכי ליתא בעי לשלומי ליה תורא מעליא. **דר' שמעון** - בבבא קמא בפרק מרובה קדשים שחייב באחריותן משלם ארבעה וחמשה משום דגורם לממון הוא ואע"ג דהקדש לאו ממון בעלים הוא ובהקדש לא שייך קנס דרעהו כתיב. **רבה** - גרסינן בכולהו ותדע מדאמר לקמן א"ל רב פפא לאביי לרבה דאמר חידוש הוא כו' ואם איתא דרבא גרסינן הא רב פפא תלמידו של רבא היה כדאמר לקמן אמר ליה רב פפא לרבה הי מכה מאי שנא דשבקיה לרבא ולא שייליה [לתרוצי שמעתיה] ושייליה לאביי [שמעתא דרבא] אלא רבה גרסינן ורב פפא לא היה בימיו ושייל לאביי שהיה תלמידו של רבה. **רבה אמר לעולם בטובח בעצמו**

דף לדב.

ור' מאיר - בעלמא בתשלומי ממון לית ליה מת ומשלם והכא תשלומי ארבעה וחמשה קנס הם וכל משפט קנס חידוש הוא הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מיניה ולקמן פריך לרבה אליבא דרבי מאיר קשיא בתו דמתניתין נמי קנס הוא וקא פטר ליה אבתו. **היה גדי גנוב לו** - גנב גדי בחול ונתחייב הקרן וטבחו בשבת דלא אתי עליה חיובא דממון באיסור שבת אלא חיוב קנס. **חייב** - ד' וה' דקנס חידוש הוא ורבה סבירא ליה כרבי מאיר. **גנב וטבח בשבת** - דחיוב ממון דקרן אתא עליה באיסור שבת. **פטור** - דקיימא לן אין מת ומשלם וכיון דאקרן לא מיחייב קנס נמי לא משלם דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה ולא סבירא לן כרבי נתן דאמר (שבת דף צד) חי נושא את עצמו אי נמי בכפות. **שאם אין גניבה** - כלומר שמאחר שפטור על הקרן משום מיתה. **אין טביחה ואין מכירה** - אינו מחויב קנס כדפירשתי דתשלומי ארבעה וחמשה כתיב ולא תשלומי שלשה וארבעה. **מחתרת** - שחתר בית והוציאו. **וטבחו במחתרת** - עצמה דההיא שעתא בר קטלא הוא אי הוה אשכחיה בעל הבית כדכתיב (שמות כב) אין לו דמים. **משום דאסוריה איסור עולם** - כל זמן שיעידו עליו שחילל שבת ימיתוהו בית דין הלכך חמירא מיתה דילה לפוטרו מממון. **דאיסור שעה** - אי לא משכח ליה ההיא שעתא תו לא מיקטיל. **היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור** - דההיא שעתא דקא טבח לה גזיל לה ממרה ומיתה וממון באין כאחד ולא גרסינן שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה דגבי שואל לא שייך לא כפל

ולא ארבעה וחמשה שהרי חייב בקרן לעולם אפילו טוען טענת גנב ואין קנס אלא או בגנב או בשומר חנם הפוטר עצמו בטוען טענת גנב שאומר נגנבה. **פרה אתא לאשמועינן** - בתמיה מה למדנו ממנה שלא למדנו מגדי דקאמר רבה. **שאולה אתא לאשמועינן** - דטובחה בשבת פטור. **ס"ד אמינא הואיל ואמר רב פפא** - בהשוכר את הפועלים. **הכא נמי** - נימא משעת שאלה רמיא עליה חיוב קרן וכי טבחה בשבת ליחייב. **קמ"ל** - כיון דכל כמה דאיתא הדרא בעינא ההיא שעתא דקא טבח לה קא גזיל לה. **כל ימי שאלתה** - כל ימי משך הזמן ששאלה אביהן מן הבעלים. **אין חייבין באונסה** - דאינהו לאו שואלין נינהו עלה. **דמי בשר בזול** - כל זוזא חשבינן בארבעה דנקי הכי אמרינן בפרק מי שמת (ב"ב קמו) והעור יחזירו לבעלים. **אחריות נכסים** - קרקעות. **איכא דמתני ארישא** - להאי הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם ואמרינן דחייבין באונסין דאישתעבוד נכסים דאבוהון מחיים משעת שאלה. **כ"ש אסיפא** - כשטבחה ואכלה. **ופליגא דרב פפא** - דאמר לעיל ההיא שעתא דמטו לה אונסין הוא דאתי חיובא עליה ולא משעת שאלה. **ואיכא דמתני לה אסיפא** - היכא דטבחה אם הניח להן אביהן אחריות נכסים משלמין תשלומי מעליא ולא בזול דאיבעי להו למידק. **אבל ארישא** - אם מתה לא מיחייבי לשלומי ולא אמרינן אישתעבוד נכסי דאבוהון משעת שאלה. **והיינו דרב פפא** - דאמר לעיל לא אמרינן משעת שאלה רמו עליה תשלומין אלא משעת אונסין ואילך וההיא שעתא ליתיה לשואל דליחייב. **בשלמא רבי יוחנן** - דמוקי מתניתין בשלא התרו בו. **לא אמר כריש לקיש** - דאוקמיה כר' מאיר. **כי לא אתרו ביה נמי פטור** - הואיל ואיכא צד מלקות. **שוגגין** - שלא התרו בהן. **ודבר אחר** - ממון ואכולה מילתא קאי כלומר חייבי מיתות שוגגין וממון או חייבי מלקות שוגגין וממון. ר' יוחנן **אומר חייב** - בתשלומין. **דהא לא אתרו ביה** - ואין אתה מחייבו אלא משום רשעה אחת דממון. **כי לא אתרו ביה נמי פטור** - ולקמן יליף טעמא.

דף לה.א

מאי לאו אסון ממש - אם לא מתה האשה יענש הנוגף בדמי ולדות הא אם מתה לא יענש ואפי' לא התרו בו וקשיא לר' יוחנן. **לא דין אסון** - הכי קאמר קרא אם אין משפט מות לנוגף כגון שלא מתה האשה או מתה ולא התרו בו ענוש יענש. **מכה אדם ומכה בהמה** - מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא

ישלם אלא יומת הקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לחיוב אף מכה אדם אין לך בו חילוק לפטור מכה בהמה לעולם חייב דאמרי' בב"ק (דף כו) פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון. **שאינ מתכוין** - אין בו חיוב מיתה באדם. **דרך עלייה** - שהכהו בהגבהת ידו או שחתכו בחרבו מלמטה למעלה. **בין דרך ירידה לדרך עלייה** - משום דגבי גלות דהורג בשוגג איכא חילוק בין דרך ירידה לדרך עלייה כדאמרי' במכות (דף ז) כל שבדרך ירידתו גולה דכתיב ויפל עליו עד שיפול כדרך נפילה. **כולי עלמא לא פליגי דפטור** - מדתנא דבי חזקיה. **חייבי מיתות איתקוש** - למכה בהמה. **אתיא רשע רשע** - נאמר בחייבי מיתות אשר הוא רשע למות ונאמר בחייבי מלקות והיה אם בן הכות הרשע. **רבא אמר אתיא מכה מכה** - דמלקות נמי איתקוש למכה בהמה ולא מגזרה שוה דחייבי מיתות ילפינן. **ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו** - והאי יעשה לו מלקות קאמר ולקמן פריך והא חובל בחבירו בתשלומין ולא מלקות. **והאי** - מלקות לאו מכה כתיב אלא כי יתן מום ומאי אתיא מכה מכה דקאמר רבא. **הכאה הכאה קאמרינן** - ומום ע"י הכאה הוא ניתן. **וחובל בחבירו בר תשלומין הוא** - והיכי מוקמת ליה את במלקות ופטור ממון. **אם אינו ענין** - האי קרא. **להכאה שיש בה שוה פרוטה** - ולתשלומין דהא מקרא דבתריה ילפינן דכתיב ביה כן ינתן בו דבר הניתן מיד ליד. **תנהו ענין** - להאי כן יעשה לו. **להכאה שאין בה שוה פרוטה** - ולמלקות ואיתקיש למכה בהמה שלא תחלוק בו.

דף לה.ב

סוף סוף - האי לא תחלוק בו לחייבו ממון טעמא משום דאין בו כדי תשלומין ולא משום היקישא אבל היכא דיש בה שוה פרוטה אימא תחלוק. **לא צריכא** - להכי איתקש. **דבהדי דמחייה קרע שיראין וכו'** - כלומר ואשמועינן דלוקה משום חבלה ופטור מתשלומי קריעה לא שנא התרו בו ולא שנא לא התרו דלא לקי פטור מתשלומין מהיקישא דלא תחלוק. **ממאי דבחול כתיב** - דפשיטא ליה דמכה בהמה בין שוגג בין מזיד חייב לשלם. **דלמא בשבת כתיב** - ועל כרחך אשוגג כתיב קרא דאי במזיד הו"ל מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין. **איכא לאיפלוגי** - בין שוגג למזיד. **לא ס"ד** - דבשבת כתיב ובשוגג. **ואי בשבת מכה בהמה ישלמנה** - בתמיה. **אלא לאו**

בחול - דליכא לפלוגי ואיתקש לה מכה אדם שלא תחלוק בו ואפי' אינו חייב מיתה. **לרבה דאמר** - לרבי מאיר חדוש הוא כו'. **מתניתין כמאן מוקים** - לשנויי רומיא דרמינן עלה דאלו הן הלוקין וקיימא לן דאין לוקה ומשלם. **אי כר' מאיר** - דאמר לוקה ומשלם וכדשנינהו ריש לקיש. **קשיא בתו** - דבשלמא לריש לקיש דאוקמה לההיא דגנב וטבח בשבת בטובח על ידי אחר אבל בטובח על ידי עצמו לא משלם לא קשיא דמת ומשלם לית ליה לר' מאיר אפי' בקנס אלא לרבה קשיא בתו דקנס הוא וקתני מתניתין פטור. **ואי כר' נחוניא בן הקנה** - דאית ליה נמי לוקה ומשלם כר' מאיר מדקאמר יום הכפורים כשבת יה"כ הוא דפטור מתשלומין ומשום כרת דאית ביה ומג"ש דאסון אסון אבל משום לאו ומלקות דאית ביה לא פטר ומתניתין נמי דאית ליה לוקה ומשלם דידיה הוא ומת ומשלם לית ליה אפי' בקנס. **קשיא אחותו** - נהי נמי דמשום מלקות לא פטר ליה ליפטריה משום כרת. **ואי כרבי יצחק** - תוקמה דאמר במסכת מכות (דף יד) אין חייבי כריתות בכלל מלקות מ' ולית ליה האי דאלו הן הלוקין הבא על אחותו ומשום הכי חייבין בתשלומין. **קשיא ממזרת** - דהכל מודים שהוא במלקות וקתני אית לה קנס. **הניחא אי סבר** - רבה כר' יוחנן כשלא התרו בו דמשלם דחייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר חייב. **איהו נמי** - מוקי למתני' בשלא התרו בו כר' יוחנן. **אלא אי סבר לה** - בממון ומלקות דאפי' לא התרו בו פטור מממון ופליג אדרבי יוחנן וכל שכן אדעולא דאמר אפילו התרו בו משלם ממון ואינו לוקה. **היכי מתרץ לה** - לא כר' יוחנן ולא כעולא ולא כריש לקיש. **על כרחך** - אי סבירא ליה בממון ומלקות דלוקה ואינו משלם כרבי יוחנן סבירא ליה בשוגגים דמשלם ממון ומוקי לה בשלא התרו בו. **לריש לקיש דאמר בפירוש ריבתי תורה כו'** - דחייבי מלקיות שוגגין פטורין משלם. **מאן תנא דפליג אדר' נחוניא** - ומחייב תשלומין בחייבי כריתות כגון ההיא דשבועות ושהדליק גדיש ביה"כ חייבין בפרק שבועת העדות (שבועות לג) ומתני' דהכא דקנסה באחותו ונהי נמי דלית ליה אסון אסון למיפטריה משום כרת ליפטריה משום לאו בין התרו בו בין לא התרו בו דאין כרת בלא לאו חוץ מפסח ומילה דבשלמא ר' יוחנן מוקי לה אפילו כרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר דאמרי אין לוקה ומשלם והני בשלא התרו בו אלא לריש לקיש כמאן מוקי לה. **אי רבי מאיר** - דאמר לוקה ומשלם. **אי רבי יצחק** - דאמר לא שייך מלקות בחייבי כריתות וג"ש דאסון אסון לית ליה ובמאי ליפטר הילכך מתניתין דהכא על כרחך ר"מ היא ולא

רבי יצחק משום דקשיא ממזרת אבל ההיא דשבועות בין כר"מ בין כרבי יצחק. **ערויות ושניות** - לקמן מפרש להו. **קנס** - דאנוסה. **פיתוי** - דמפותה. **הממאנת** - בבעלה כגון יתומה קטנה שהשיאתה אמה ומיאנה בבעלה. **אין לה קנס** - שאינה בחזקת בתולה הואיל וניסת. **איילונית** - שאין לה סימני נערות לעולם ואינה יולדת לשון איל זכר דזכרניתא דלא ילדה (לעיל כתובות דף יא). **אין לה קנס** - לפי שאין קנס אלא לנערה וזו שלא תביא שערות לעולם כל כ' שנה היא בחזקת קטנה ומשם ואילך בוגרת. **והיוצאת משום שם רע** - קס"ד שלא מצא לה בעלה בתולים ולקמן פריך בת סקילה היא. -

דף לו.א

ערויות ממש - המפורש באחרי מות והן בכריתות. **שניות** - שגזרו חכמים על שניות להן להרחיק מן העבירה כגון אם אמו ואם אביו ושאר ערויות השנויות בפרק ב' דיבמות (דף כא). **כיון דשניות חזיין ליה מדאורייתא** - קרינן ביה ולו תהיה לאשה. **אמאי אין לה קנס** - בשלמא בערויות איכא למימר כשמעון התימני דלית ליה נערה נערה הנערה אלא שניות קשיא. **שמעון התימני** - בריש פירקין דאמר אשה שיש בה הויה. **ר"ש בן מנסיא** - דאמר אשה הראויה לקיימה. **רבנן היא** - דפליגי אדר"מ בריש פירקין. **ובממאנת סבר לה כר' יהודה** - דאמר נערה ממאנת והכי תידוק מינה נערה ממאנת אין לה קנס הא נערה בעלמא יש לה קנס. **עד שתביא שתי שערות** - ומשהביאה אינה ממאנת ואפילו לא בעל לאחר מיכן. **רבי יהודה אומר** - אם לא בעל לאחר שגדלה ממאנת. **עד שירבה שחור על הלבן** - ובנדה מפרש שתי שערות שוכבות ונראה כמו שירבה השחור. **אלא ר' יהודה היא** - ובממאנת נערה אשמעינן דאין לה קנס ולא תדוק הא קטנה יש לה קנס וגבי אילונית דתנא נמי אין לה קנס משום דבקטנה סבר כר"מ וזו מקטנותה יצאת לבגר. **זו דברי כו'** - לקמן בפרקין כתובות (דף מ). **סבר לה כר' מאיר** - דקטנה אין לה קנס משום הכי אין קנס באילונית. **ופליג עליה** - בממאנת ואמר עד שירבה השחור וכי תנא הממאנת אין לה קנס הא הראויה למאן יש לה קנס בנערה קאמר. **מאי ממאנת הראויה למאן** - כלומר כל קטנה קאמר וכולה ר"מ היא. **ויש להן טענת בתולים** - להפסידה כתובה. **הא ר"מ** - דאמר קטנה אין לה קנס ואילונית מקטנותה יצתה לבגר. **ודקארי לה מאי קארי לה** - מי שהשיב תשובה זו בבית המדרש מה עלתה על רוחו ולא סבירא ליה דאיכא

לאוקמינהו כר"מ ורבנן. **משום דאית ליה למירמא אחריתא עליה** - לא הביאה לבית המדרש אלא לפי שיש להשיב אחרת על זו חרשת ושוטה אחרשת ושוטה. **בוגרת** - בתוליה כלים מאיליהן. **הא רבן גמליאל** - דאמר בפ"ק כתובות (דף יב) היא אומרת משאירסתני נאנסתי נאמנת הכא נמי אין לה טענת בתולים להפסידה כתובתה דאמרינן אי הוה פקחת לטעון הוה טענה משאירסתני נאנסתי ומהימנא. **הא רבי יהושע** - דאמר לא מפיה אנו חיין הכא יש לה טענת בתולים דאי נמי הוה טענה קמן לא מהימנינן לה. **נותנין לה לילה הראשון** - ובוועל כמה בעילות ותלינן כל דמים של אותו הלילה בדם בתולים אלמא אית לה דם בתולים לבוגרת דאי לא לא הוה בעי למיתב לה אלא בעילת מצוה וכיון דאית לה בתולים היכא דבעל ולא מצא דם תפסיד כתובתה דהא כנסה בחזקת בתולה ומצאה בעולה.

דף לו.ב

ה"ג אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי הב"ע דקטעין טענת פתח פתוח - אי דקאמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענה מעלייתא היא והכא דקתני אין לה טענת בתולים דקטעין ואמר פתח פתוח מצאתי ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו בנערה וקטנה טענה היא כדאמרינן בפ"ק ואע"פ שאין יכול לברר דבריו בפנינו אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אבל משבגרה אין רחמה צר כבתחילה ודומה לו כאילו פתח פתוח. **שנחבטה** - ובתוליה נושרין. **כולהו רואות** - אם נשרו בתוליהן [רואות דם]. **ומראות לאמן** - ופוסקות עליהן שאינן בתולות ואם לא הודיעתו הטעתו. **וזו אינה רואה ואינה מראה לאמה** - וזה שכנסה בחזקת נחבטת כנסה ואין אדם פוסק עליה ולא טעות הוא. **ריעא** - שיצא עליו שם זיוף. **אין חוששין לה** - אפילו לכהונה. **אלא** - יצא עליה שם רע היכי דמי כגון בעדים ולא שאמרו עליה שנבעלה דא"כ מאי למימרא הא לאו בתולה היא אלא אמרי לדידהו תבעתנהו לאיסורא הפקירה עצמה לכך ולא שמענו לה. **בשלמא התם כו'** - היכי גמר רב פפא מינה דלא מגבינן בשטרא כי האי בשלמא התם שכיחי פרוצין וכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחר הזנות הרבה מצאה לה משום הכי אין לה קנס לאחר זמן דלאו בחזקת בתולה הוא. **אלא** - לגבי שטר. **אם הוא הוחזק** - לחזור אחר עידי שקר. **כל ישראל מי הוחזקו** - להיות שומעין לו לזיוף. **אימר זיופי זייף** - הוא עצמו למד לכוין כתב הדומה לכתב ידי עדים

שחתם בו. **מתני' יתירות על בנות שלש שנים** - דכיון דראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנכריותן והשבוייה בשבויתה. **ולא יהיה אסון ענוש יענש** - הא אם יהיה אסון לא יענש. **גמ' שבויה** - בת כהן. **אוכלת בתרומה** - ולא מחזקינן לה בחזקת בעולה לפסול לה המחללה בביאתו. **מפני שמיעך לה** - כלומר אין נוהגין בהן הפקר לאונסן בבעילה אלא לשחק עמהן. **[רבנן** - פליגי אדרבי דוסא ואמרו יש שבויה אוכלת ויש שאינה אוכלת כיצד האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני אוכלת ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה אוכלת במסכת עדיות]. **אלא בתרומה בזמן הזה דרבנן** - דכיון דאפילו נבעלה איסורא דרבנן בעלמא הוא לא גזרו על ספיקה אבל קנס דאפוקי ממונא הוא אימא לך ספק בעולה היא ומספיקא לא מפקינן ממונא. **דלמא ממנעי ולא נסבי לה** - אי פחתת כתובתה משוית לה בחזקת בעולה ומרחקי לה אפילו ישראל. **מעיד בה** - קא סלקא דעתין דאפודה קאי שאם היה מעיד בה שלא נבעלה לעובד כוכבים לא ישאנה אם כהן הוא. **משום דמעיד בה וכו'** - והא אמרו הפודה את השבויה ישאנה. **הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה** - דאי לאו דקים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי שהרי לישאנה פדאה. **מעיד בה כדי לא ישאנה** - שמא עיניו נתן בה.

דף לזא

וראתה דם - בו ביום. **דיה שעתה** - ולא גזרו בה טומאת מעת לעת לטמא טהרות שנגעה בהן משעת טבילה עד שעת ראייה דהא אפיל' יצא דם זה מאתמול והעמידוהו כותלי בית הרחם שזהו הטעם של מעת לעת בבנות ישראל הלא דם כנענית כדם בהמה ואם תאמר ניחוש שמא משטבלה נעקר ויצא מיד טומאה למפרע דרבנן היא והיכא דאיכא למיגזר מעת לעת שלם גזור מפקידה לפקידה והיכא דלא גזור מעת לעת לא גזור מפקידה לפקידה. **וצריכה להמתין ג' חדשים** - שלא תנשא להבחין בין זרע הנזרע בקדושה לזרע הנזרע שלא בקדושה. **רבי יוסי מתיר** - לקמיה מפרש טעמא. **צריכות להמתין** - ואף על פי שקטנה אינה מתעברת גזירה קטנה אטו גדולה. **משמשת במוך** - נותנת מוך לאחר בעילה ושואבת הזרע. **מנטרא נפשה** - ומזמנת לה מוך. **דלא ידעה היכא ממטו לה** - שבאים למוכרה וסברה דלמא ממטו לה לגבי ישראל ופרקו לה ומנטרא נפשה לשמש במוך. **אלא יוצאה בשן ועין** - שפחה שסימא אדוניה את עינה ויצאה לחירות מנא הות ידעה

מעיקרא דתיפוק לחירות דמנטרא נפשה לזמן מוך לשימושה. **כל ממילא** - מידי דליכא לאיזדהורי ביה מעיקרא דתיפוק לחירות מודה רבי יוסי. **הרי אנוסה דממילא** - דלא הות ידעה דליסליק בה הכי ותזמן לה מוך. **מתהפכת** - שיצא הזרע ולא יקלוט והא אפילו במידי דממילא מצו למיעבד וכולן עושות כן. **משום דאיכא איבוד נשמה** - יש כאן עונש חמור ודיו בכך אם ענשתו לאבד נשמה ליהרג. **אימא לא** - אין זה עונש יתירה וליעביד ביה תרתני. **דלא חמיר איסוריה** - לא עבר עבירה חמורה ודיו שתענשנו עונש אחד.

דף לזב.

לא תקחו כופר - משמע נמי אם תהרגנו לא תענשנו ממון. **דאמר רחמנא** - שנויא הוא דמשנין לאו לאשמעינן דלא תעביד ביה תרתני אלא לאשמעינן בחיוב מיתה לבדה שלא יפדה בממון. **לא תקחו כופר לנוס** - קא ס"ד לא תעביד ביה תרתני להורג בשוגג גלות וממון. **וצריכי דאי אשמעינן מזיד** - דלא ליפרוק נפשיה בממון הוה אמינא משום דחמיר איסוריה אבל בשוגג ליפרוק נפשיה בממון מגלות. **ואי אשמעינן שוגג** - דמשום דאין בגלותו איבוד נשמה להכי לא לפטריה בממון אלא ליגלי. **אבל מזיד** - משום איבוד נשמה אימור נישקול ממונא ונקיים נפש בישראל. **כי אם בדס שופכו** - ולא בפדיון ממון למה לי מלא תקחו כופר נפקא. **שאין פוטרין אותו** - לומר כבר נתכפר בעודו ספק שהעגלה מכפרת על הספק. **ואתה תבער** - בתר עריפה כתיב. **מיתה יפה** - בסייף ומצד הסימנים שימות מהר. **כל חרם וגו'** - משמע לשון חייבי מיתות כמו זובח לאלהים יחרם (שמות כב). **ערכו עלי** - ואע"פ שערך אינו לפי דמים אלא לפי שנים לא אמר כלום דמעטיה קרא הכא והאי חרם לשון הקדש הוא. **שדמיו קצובין** - בתורה לפי שנים ולא דמי לאומר דמיו עלי דדמים אין לו אבל ערך יש לו. **למומתין בידי שמים** - כגון מי שהרג שורו את הנפש דכתיב ביה יומת ולא מיתת בית דין דנפקא לן בסנהדרין (דף טו) מות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו והאי יומת בידי שמים. **יכול אף** - חייבי מיתות ב"ד יפדו בממון. **חרם מן האדם** - אדם שמחויב חרם. **אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה** - כיון דקרא לא פריש כל מיתות מיסתייך אי שדית הך חומרא דאין ממונו מצילו אמיתות חמורות ומאי נינהו כגון העושה חבורה באביו או גונב נפש מישראל שאין כפרה כתובה בשגגתו שאין כרת בזדונו דליחייב חטאת

בשגגתו. **מיתות קלות** - היינו כל מיתות האמורות בהן כרת על זדונו בלא התראה יש כפרה בשגגתה בחטאת כגון עבודת כוכבים ושבת ועריות א"נ רוצח שיש כפרה לשגגתו בגלות. **ולא ממילא** - שמעת לה מלא תקחו כופר הא גבי רוצח כתיבא וניתנה כפרה לשגגתו ואשמעינן קרא שלא יציל את עצמו בממון ולמה לי תו כל חרם.

דף לח.א

הני מילי - דלא תקחו כופר לפטור רוצח מזיד מקטלא. **היכא דהרגו** - במזיד דרך עלייה בהנפת ידו הכהו מאחריו דדכוותה בשוגג לא ניתן לכפרת גלות כדכתיב ויפל דרך נפילה. **מדתנא דבי חזקיה נפקא** - שאין חילוק בין דרך עלייה לדרך ירידה. **לחייבו ממון** - והוא הדין לפדותו ולא יהיה אסון מיהא איצטריך דאי מהיקישא הוה אמינא אדרבה לאידך גיסא מה מכה בהמה לעולם ישלם אף מכה אדם ישלם והשתא דנפקא לן פטור תשלומין למזיד מלא יהיה אסון על כרחך היקישא לפטור שוגג דרך עלייה. **הכי גרסינן אלא אמר רמי בר חמא כו'** - איצטריך חד מהני קראי לאשמועינן דלא ליעביד ביה תרתני ואף על גב דנפקא לן מולא יהיה אסון. **הני מילי** - דלא ענשינן - ליה בתרתני היכא דסימא את עינו והרגו בה באותה מכה ומת. **בדבר אחר** - במכה אחרת ובבת אחת. **אימא** - ניענשיה דמי עין ומיתה בשביל ההריגה. **הא** - דסימא עינו והרגו בה. **מאי דבי חזקיה נפקא** - דלא תיענשיה. **ולא עין ונפש תחת עין** - מיניה קיימא לן בהחובל דעין תחת עין לאו ממש דאי אמרת ממש דלמא בהדי דסמינן לעיניה מיית והוה ליה עין ונפש תחת עין מיהו שמעינן מינה דלא תעביד ביה תרתני לא שנא מת באותה מכה לא שנא לא מת. **סלקא דעתך אמינא חידוש הוא שחידשה תורה** - בכל תשלומי קנס שאינו דין אלא גזרת מלך בעלמא וכיון דחידוש הוא וגזירת חוק אימא אע"ג דאיכא בהדיה מיתה לשלם. **קמ"ל** - חד מהנך קראי יתירא שאינו ענין לממון תניהו ענין לקנס. **כתנא קמא** - ודריש ליה באומר ערכו של יוצא ליהרג עלי. **מתני'** **שנתארסה ונתגרשה** - דאילו ארוסה שלא נתגרשה חייב מיתה ואין שם קנס. **אין לה קנס** - טעמא מפרש בגמרא ורישא דקתני אשת אחיו ואשת אחי אביו דבנתארסה ונתגרשה עסקינן וקתני יש להן קנס ר' עקיבא היא. **גמ'** **אלא מעתה** - לר' עקיבא הא דכתיב נערה למעוטי בוגרת ובתולה למעוטי בעולה. **הכי נמי** - דלא ממעט לגמרי ותדרוש נערה לאביה הא בוגרת

לעצמה הא לא אשכחן דאישתמיט תנא ומתני בוגרת יש לה קנס ונימא רבי עקיבא היא. **וקנסה לאביה** - ולקמן מקשינן דר"ע אדר"ע. **הואיל ואביה זכאי בכסף קידושיה** - שלו הוא בנערותה ולקמן יליף לה בפרק נערה שנתפתתה (דף מו). **מה כסף קידושיה אף על פי שנתארסה ונתגרשה** - מאחר כשחוזרת ומתקדשת בתוך נערות. **לאביה הוי** - דהא כל קידושי נערות ילפינן לאביה דגבי קידושין לא כתיב מיעוטא דאשר לא אורסה כי הכא. **נאמר כאן** - באונס. **להלן** - במפתה. **מה להלן** - במפתה שקלים דכתיב ישקול.

דף לחב.

אימא בתולה לגזירה שוה - ולא למעוטי בעולה ויהא קנס לבעולה. **מסתברא אשר לא אורסה לגזירה שוה** - ואפ"ל אורסה אית לה קנס. **שהרי אני קורא בה נערה בתולה** - אע"פ שנתארסה ונתגרשה דהא נערה בתולה היא כדכתיב קרא אבל בעולה שאין אני קורא בה נערה בתולה אין לה קנס. **אדרבה בתולה לגזירה שוה** - ולא למעוטי בעולה בזנות אלא יש לה קנס לבעולה בזנות שהרי אני קורא אותה נערה אשר לא אורסה. **מסתברא** - ארוסה יש לה קנס ובעולה אין לה. **דהא אישתני גופה** - ופגמה אין רב כל כך. **והא** - דנתארסה ונתגרשה לא נשתנה גופה. **הא סברא** - דחמשים כסף דאונס שקלים הן וכסף ישקול דמפתה יהו חמשים. **כמוהר הבתולות** - מנין המפורש אצל אונס דהיינו חמשים. **ומוהר הבתולות** - יהיו שקלים. **כזה** - שכתוב בו ישקול. **קשיא דרבי עקיבא** - דברייתא דאמר קנסה לאביה. **אדרבי עקיבא** - דמתני'. **לא אתיא גזירה שוה ומפקא לקרא מפשטיה לגמרי** - דאתא פשטיה לאשמועינן הא ארוסה לעצמה וחד מתרווייהו לאפנויי אי נמי לא מופני ליכא למיפרך מידי. **אלא לרבי עקיבא דברייתא וכי אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי** - דלא דריש פשטא דאשר לא אורסה כלל ומשוי אורסה כלא אורסה ואם כן מיעקר משמעותיה. **קרי ביה** - בפשטיה אשר לא ארוסה למעוטי ארוסה. **בת סקילה היא** - ומלא יהיה אסון נפקא פטורא מתשלומין. **קנסה למי** - קא סלקא דעתך בסתם אנוסה קאי. **בא עליה ומתה** - לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה. **יש בגר בקבר** - אם מתה בנערותה עד שלא עמדה בדין והגיע זמן בגרותה בקבר מי חשיב בגר או לא ולקמיה מפרש ואזיל למאי הלכתא. **יש בגר בקבר** - וכי היכי דאם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה תנן לקמן בפרק נערה שנתפתתה (דף מא)

דהרי הן לעצמה ולא לאביה והשתא נמי בגר בקבר מפקיע כח האב ובנה ירית לה אם יש לה בן.

דף לט.א

ומי מעברא - בקטנות או בנערות כשהיא בת קנס שתלד בנערות. **משמשות במוך** - מותר להן לשמש במוך ואינן כמשחיתות זרע. **שמא יעשה עוברא סנדל** - שאם תתעבר עובר שני פוחת השני את צורת הראשון ודומה לסנדל שהוא דג שבים. **שמא תגמול את בנה** - מפני שהחלב נעקר כשמתעברת ואינו טוב ליונק ותצטרך להעתיקו משדים וימות. **פחות מכאן** - מבת אחת עשרה שנה משמשת כדרכה לפי שלא תתעבר. **ויתר על כן** - על בת שתים עשרה שנה משמשת כדרכה שאם תתעבר לא תמות אלמא בקטנות לא מיעברא שיבא לכלל לידה דהא ותמות קתני. **וכי תימא** - מבת שתים עשרה ויום אחד שהגיעו ימי הנעורים נתעברה וילדה בנערות ומתה בנערות הא נמי ליתא דאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים משתביא שתי שערות הויא נערה באותן שתביא משתים עשרה שנה והלאה ומשתביאם עד שתבגור ששה חדשים ותו לא ומתניתא דקתני מבת שתים עשרה ואילך אי מעברא לא מתה במביאה שתי שערות קודם שתתעבר קאמר אבל כל זמן שלא הביאה קטנה היא והאי דנקט מנין שנים משום דבבציר משתים עשרה ויום אחד אפילו הביאה שערות אינו אלא שומא כדאמרינן במסכת נדה ובקדושין. **ופקע אב** - פקעה תביעת אב וזכה הלה במה שבידו שאין בעל דינו קיים וקנס לאו ממון הוא להורישו לאביה בתורת ירושה כל כמה דלא גבתיה. **או אין בגר בקבר** - לאפקועי תביעת אב. **מר בר רב אשי** - לא בעי לה בעיא דרבא משום בגר בקבר אלא אם מתה בנערותה מי פקעה כי בגרות דמחיים או לא ולהאי לישנא דמר בר רב אשי אליבא דרבא אמרו לעיל מילתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא דאילו ללישנא קמא מפשט פשיטא ליה לרבא דמיתה לא מפקעא ודלא כאביי כל זמן שלא בגרה וכי קא מיבעיא ליה בבגר בקבר קמבעיא ליה אבל במיתה כל זמן שלא בגרה פליג אדאביי ואמר לא מפקעא וחייב. **מיתה עושה בגרות** - עושה דין בגרות דמפקעא כח אב כי בגרות. **מהו** - מי הוי לאביה או לעצמה. **בגרות מוציאה מרשות אב** - דלא מצינו שזיכתה לו תורה בבתו אלא מכר בקטנות ושאר שבח כגון קנסה ומעשה ידיה בנערות כדילפינן בפרק נערה (לקמן כתובות

דף מו) אבל בבגרות לא אשכחן וכיון דלא זיכתה לו תורה אנן מהיכא תיתי לן לזכותו בשלה. **ונשואין מוציאין מרשות אב** - כדאשכחן בהפרת נדרים דכל זמן דלא ניסת אביה מיפר ומשניסת אין יכול להפר. **בא עליה** - כשהיא נערה ובגרה. **לעצמה** - דכתיב ונתן האישה השוכב עמה לאבי הנערה אם נערה היא בשעת נתינה. **אביה ובעלה** - ואינו מופר עד שיפרו שניהם. **מתני'**. **בושת ופגם** - במתני' לקמן מפרש להו. **האונס נותן מיד** - לאביה אע"פ שכונסה. **לכשיוציא** - בגמרא פריך אטו אשתו היא ומפרש לה לכשלא יכנוס דאם כנסה אינו נותן קנס כדכתיב מהר ימהרנה לו ואם מאן ימאן וגו' כסף ישקול אבל אונס כתיב ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה. **שותה בעציצו** - בכלי שבחר לו לשתות בו כלומר על כרחו ישאנה כדכתיב לא יוכל לשלחה (דברים כב). **גמ'**.

דף לטב.

שסופה להצטער כו' - ואי חיבוט על גבי קרקע הוא וכי סופה ליחבט על גבי קרקע תחת בעלה. **שלי** - בתמיה. **דאבוה הוא** - דהא כל שבח נעורים ילפינן לקמן כתובות (דף מו) לאביה והיאך היא יכולה למחול. **ריבדא דכוסילתא** - פוצטווייר"א דפלמוא"ה בלע"ז. **ריבדא** - ניקור. **כוסילתא** - כלי אומן מקיז ואית דגרסי כי תרפתא דסיכורי והיא היא. **אמרה לי אם** - אומנתו היתה. **בת רב חסדא** - אשתו של רבא. **בת אבא סוראה** - דביתהו דרב פפא. **נהמא אקושא בחינכי** - כלחם קשה שגורר את החיך. **אשתו היא** - וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא. **לכשלא יכנוס** - שתמאן היא או אביה או המפתה עצמו. **יכולין לעכב** - שלא יכניסנה. **תהיה** - משמע היא מהוה את עצמה לו. **מצי מעכב** - שאם רצה אינו כונס כדאמרינן לקמן ימהרנה לו מדעתו. **אביה נמי לא מצי מעכב** - אי לאו שלא יהא חוטא נשכר. **אע"פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאנה אין לה עליו כלום** - ולא אמרינן אין קנסה תחת כתובתה שהרי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה הוא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה. **מי מצי מפיק לה** - לא יוכל לשלחה כתיב. **כשתצא היא** - אם יצתה מאליה ותבעה הימנו גט. **טעמא מאי תקינו רבנן כתובה** - לשאר נשים. **מיגמר גמרי מהדדי** - אונס ממפתה לשקלים ומפתה מאונס לחמשים.

דף מא.

להא מילתא - שיהיה מפתה נושא על כרחו. **עשה** - לו תהיה לאשה. **ונדחה את לא תעשה** - דאינה ראויה לבא בישראל כגון ממזרת. **מי איתיה לעשה כלל** - השתא נמי מלמדן אותה לומר איני רוצה. **מתני'**. **יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור** - דכיון דיתומה היא וקנס שלה היא ואחילתיה דמדעתה נתפתתה לו פטור ובגמרא מפרש דנתארסה ונתגרשה מילתא אחריתי היא ולא איתומה קאי. **גמ'**. **בשיטת ר"ע רבו אמרה** - דאמר במתני' נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה והך נתארסה ונתגרשה דר' אלעזר כשאביה קיים וקרי לה יתומה משום דפקע זכות אב מינה לגבי קנסא. **ממאי** - דכר"ע סבירא ליה. **מדקתני אונס חייב ומפתה פטור** - אלמא יש לה קנס ולעצמה הלכך מפתה פטור דמדעתה עבד ואונס חייב ואפילו אביה קיים דאי יתומה כדקתני פשיטא דמפתה פטור אלא הא קמ"ל כו'. **יתומה פשיטא** - מסקנא דמילתא דר' יוחנן היא. **טובינא דחכימי** - מאושר שבחכמים אשרי מתרגמינן טובאי, ר' אלעזר הוא ר' אלעזר בן שמוע ותלמידו של ר"ע היה כדאמרינן ביבמות בהבא על יבמתו (דף סב) והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע. **מתני'**. **הכל לפי המבייש** - אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב. **והמתבייש** - לפי חשיבותו בושתו. **כאילו היא שפחה** - בגמרא מפרש מאי גריעותא מחמת בעילה. **גמ'**. **יאמרו כו'** - והיכן הוא חילוק שביניהן אצל בושת הלכך יהיב בושת. **גבי עבד** - שנגחו שור שנתנה תורה קצבה ל' שקלים.

דף מ.ב.

מעשה מחט - חייט תופר. **אלא אמר רבי זירא** - מהכא מסתברא שאין בושת בכלל חמשים דאם כן אין הפרש בין בעל שלימה לבעל פגומה שנבעלה שלא כדרכה והיכן הוא הפרש שביניהם ש"מ גבי בושת כיון שנפגמה כבר אין בושתה רב כשלימה. **תחת אשר עינה** - גבי חמשים כסף כתיב. **מכלל דבושת ופגם** - שאינם משום עינוי שהרי ישנן בשאר חובלין אינו בכלל זה, פגם הוא נזק הנישום נמי בשאר חבלות. **ואימא לדידה הוי** - דבשלמא קנס כתיב ביה ונתן לאבי הנערה אלא הני ליהו לדידה. **בנעוריה בית אביה** - גבי נדרים כתיב ומיהו איכא למשמע מינה דבימי נעוריה תלאה הכתוב בבית אביה. **בתו לאמה** - הקיש בת לאמה. **תיפוק ליה כו'** - אלא על כרחך מהתם לא מצי

למילף דההוא בהפרת נדרים כתיב. **נילף מקנסא** - מה קנסה לאביה אף שאר שבח ממון נעורים לאביה. **אלא מסתברא** - דבושת ופגם דאב הויא שהרי בידו לביישה בבושת בעילה ולפוגמה בפגם בעילה. **דאי בעי מסר לה** - לקדשה בביאה. **למנוול ומוכה שחין** - כדתנן לקמן האב זכאי בבתו בקידושי' בכסף ובשטר ובביאה וכיון דבידו ליטול ממון לפוגמה ולביישה בושה זו השתא אפסדיה האי דפגמה. **[מאי נפקא ליה** - לכל אדם בבעילתה אם בעולה היא הואיל ולמלאכה קיימא]. **ולעבדו מאי נפקא ליה** - למריה מינה אם בעולה היא מי קפיד מריה אלא שיהו להן ולדות. **קורת רוח** - שזהיר בעבודתו ואף הוא רוצה לעשות לו נחת רוח להטעימו טעם בתולה. **מתני'**. **כ"מ שיש מכר** - לאב בבתו דהיינו בקטנותה. **אין לו בה קנס** - דאין קנס לקטנה. **כל מקום שיש קנס** - משהיא נערה. **אין מכר** - דתניא (ערכין דף כט) יכול ימכור אדם בתו כשהיא נערה אמרת מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר. **גמ'**. **זו דברי ר"מ** - דאמר אין קנס לקטנה. **מבת ג' שנים** - שביאתה ביאה ואין בתוליה חוזרין. **מכר לא** - בתמיה. **אף קנס במקום מכר** - משתהא ראויה לביאה עד שתביא שתי שערות הוו תרוייהו ומשהביאה שערות עד שתבגר קנס ולא מכר. **מאי טעמא דר"מ** - דאמר קטנה אין לה קנס. **דאמר קרא** - גבי קנס ולו תהיה לאשה. **במהוה עצמה** - במי שיש בידה להקנות עצמה לאישות הכתוב מדבר. **אהא מתניתו לה** - להא דריש לקיש דאמר כ"מ שנכתב נער בלא ה' וקרינן נערה ללמד על הקטנה בא. **שם רע** - לא מצאתי לבתך בתולים. **פטור** - דוענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה מלא כתיב. **אלא כאן נערה** - האי דכתיב נערה מלא לאו לגלויי עליה אתא אלא על כל מקום שנאמר נער חסר ויליף הכי כאן שאי אפשר אלא בנערה כתיב נערה מלא וללמדך דכל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע.

דף מא.א.

מתני'. **פתיתי** - בגמ' מפרש אמאי לא תנא אנסתי. **ואינו משלם קנס** - בבבא קמא נפקא לן מודה בקנס פטור מאשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו. **המית שורי את פלוני** - והריני חייב בכופר. **הרי זה משלם ע"פ עצמו** - קסבר כופרא ממונא. **עבדו של פלוני** - והריני חייב שלשים סלע. **אינו משלם** - דקנס נינהו שאפי' אין יפה דינר נותן שלשים. **גמ'**. **דלא פגים לה** - אין לעז

של אנוסה גדול כלעז של מפותה וכיון דלאו פגם דילה הוא מהימנין ליה למשקל מיניה בושת ופגם על פיו. **אימא לא** - נהימניה להחזיק את הלעז. **לא כל הימנו** - שיוציא עליה לעז מזנה בעיר. **ניחא לה לדידה** - לשאת את הלעז כדי להשתכר הממון. **לא ניחא להו לבני משפחה** - וב"ד אין עליהם לעשות דבר להחזיק בושתם. **פלגא ניזקא** - שחייבה תורה שור תם. **[ממונא** - ומשלם ע"פ עצמו]. **לאו בחזקת שימור קיימי** - אם לא ישמרום בעלים שלא יזיקו [אינם בחזקת משתמרים מאליהם שלא יזיקו] אלא מזיקין אפי' ניזקא דלאו אורחיה הלכך על מרייהו רמיא לנטורינהו וזה שלא שמרו בדין הוא דלישלם כולה אלא דרחמנא חס עליה ומיהו מה שמשלם בדין משלם. **כי היכי דנינטריה** - שיוסיף שמירה על שמירתו. **תנן** - בבבא קמא. **הניזק והמזיק בתשלומין** - שניהם מפסידין בדבר ס"ד דהכי קאמר תרוייהו מטי להו בהאי פסידא דניזק מפסיד פלגא ומזיק פלגא. **היינו דשייך ניזק בתשלומין** - דמפסיד פלגא בממוניה. **דלאו דידיה שקיל** - דמה שנוטל בחנם נוטל. **בתשלומין איתיה** - בתמיה. **לא נצרכא אלא לפחת נבילה** - הא דקתני ניזק בתשלומין לאו בפלגא דקא שביק קאמר אלא בההוא פלגא ניזקא נמי דקני ליה רחמנא מפסיד כל פחת שפחתה נבילה מדמיה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין ששמין את הנבלה כמה היה יפה השור בחייו וכמה היתה נבילה יפה בשעת מיתה ומשלם החצי אבל מה שהוזלו דמי נבילה משעת מיתה עד שעת מכירה אין המזיק משלם כלום באותו פחת ובבבא קמא (דף י) יליף לה מקראי ואשמעינן האי תנא דפחת נבילה דניזק הוי. **תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה** - תנא דברייתא דריש לישנא דמתניתין דתנן בבבא קמא משלם תשלומי נזק במיטב הארץ ותנא עלה בברייתא דהאי דנקט תנא דמתני' תשלומי נזק ולא תנא משלם את הנזק לאשמועינן אתא שהניזק נוטל את נבילתו ומטפל בה ומוכרה והמזיק משלים עליה מה שחייבתו תורה אם תם חצי ואם מועד הכל ותרתיה למה ליה לרבי למיסתם במתני' דבעלים מטפלין בנבילה. **דקא משלם כוליה** - ודיו בהפסד זה. **מגופו** - אינו גובה אלא מגוף השור ואם אין בו כדי חצי נזקו יפסיד המותר. **מן העלייה** - מן המיטב שבנכסי מזיק דגבי תם כתיב (שמות כא) וחצו את כספו מגופו ובמועד כתיב (שם) שלם ישלם שור ואם איתא דפלגא ניזקא קנסא ניתני נמי שהתם אינו משלם על פי עצמו ומועד משלם על פי עצמו דמועד ודאי בדין משלם שהרי התרו והעידו בו לשמור שורו. **שייר חצי כופר** - לא

שנה כל החילוקים שביניהם שהרי אף יש חילוק זה ביניהם שהמועד שהמית את האדם משלם כופר שלם ותם שהמית אפילו חצי כופר כדינו בניזקין לא משלם דכתיב בעל השור נקי ודרשינן (ב"ק דף מא) נקי מחצי כופר.

דף מא.ב

הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר - דדריש להאי נקי לדרשה אחריתי לדמי ולדות אם נגח אשה ויצאו ילדיה הלכך לא הוה ליה לפלוגי בינייהו בכופר וכי תימא הוה ליה לפלוגי דהאי פלגא והאי כוליה ההיא בכלל רישא היא דקתני תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ותנא בניזקין והוא הדין לכופר. **מאי לאו בתם** - ואי משום דקתני בה המית שורי את פלוני דחיובו כופר ותם לאו בר כופר הוא הא מני רבי יוסי הגלילי היא. **אדתני עבדו של פלוני כו'** - דלא אשכח פטור על פי עצמו אלא בעבד. **ניפלוג בדידה** - בבן חורין ובבהמה נמי הוה מצי לשנויי חילוק ולמיתני דאיכא דלא משלם על פי עצמו. **בד"א** - דמשלם ע"פ עצמו במועד כו'. **כולה במועד קמייירי** - במועד אתא לאשמועי' דאף הוא יש בו חילוק דאיכא ביה מידי דלא משלם על פי עצמו ומאי ניהו נגיחת עבד ואי הוה תני כדקאמרת הוה שביק נמי לאורחיה דרישא איירי במועד וסיפא ניתני תם ומה לי שבקה תנא לאורחיה גבי ניזק לדלג מבן חורין לעבד מה לי שבקה במזיק ולדלג ממועד לתם. **יתר על מה שהזיק** - כגון נגיחת עבד וכן אונס ומפתה ומוציא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. **הא פחות ממה שהזיק** - כגון חצי נזק דתם. **הכי גרסינן** - ליתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו. **והלכתא פלגא ניזקא קנסא** - דהואיל וכל חצי נזק אינו אלא בניזקא דלאו אורחיה לאו על מריה הוה רמיא למינטריה בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה נטירותא. **טעמא מאי איתותב** - כלומר תיובתא מאי היא. **משום דלא קתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו** - דלישתמע מינה נמי חצי נזק הא לאו תיובתא היא. **כיון דאיכא חצי נזק** - דמשתלם בנזקי בהמה במהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקה דתנן בבבא קמא (דף יז) דמשלמת חצי נזק ובההוא חצי נזק קיימא לן בב"ק דהלכתא גמירי לה מסיני שהוא תולדה של רגל ופטורה ברה"ר כי רגל וניזקי רגל לאו קנסא ניהו אלא ממונא שהרי מועדת מתחילתה וגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא וכיון דממונא הוא משלם ע"פ עצמו משום הכי לא פסיקא

ליה למיתני כל שאינו משלם כמה שהזיק דהא איכא האי. **דאכיל אימרי** - שחנק טלאים חיים ואכלם. **משונה הוא** - אין דרכו בכך וכל נזק משונה בבהמה הוי תולדה דקרן תמה שאף היא משונה שאין דרכה בכך וחצי נזק הוא דמשלם וכיון דקנסא הוא לא מגבינן ליה בדייניי בבל שאין שם סמיכה בזקנים ולא מקרו מומחים וגבי קנס כתיב (שמות כב) ירשיעון אלהים. **אורחיה הוא** - והווי להו נזקי דשן ושן משלמת נזק שלם וממונא הוא וגובין אותו בבבל. **ואי תפס** - ניזק ממונא דמזיק גבי קנסא דחצי נזקו דאין צריך לצעוק לפנינו. **לא מפקינן מיניה** - וגבי פלגא נזקיה. **ואי** - לא תפיס ואמר קמן קבעו לי זמנא בארעא דישראל השיאוהו לילך עמי לדון לפני דייניי ארץ ישראל קבעינן ליה. **בין כך ובין כך** - בין שרוצה ניזק לילך לארץ ישראל בין שאינו רוצה. **משמתינן ליה** - למזיק מיהא להרוג אותו כלב ולסלק היזיקיה. **הדרן עלך אלו נערות. מתני!** **נערה שנתפתתה. והצער בתפוסה** - והצער נמי לאביה באנוסה - בתפוסה לישנא דקרא ותפשה ושכב עמה (דברים כב). **לא הספיקה לעמוד בדין וכו'** - כיון דלא עמדה בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו ואמרינן לקמן כתובות (דף מג) אין אדם מוריש לבנו זכות שזכתה לו תורה בבתו ויליף לה מקרא. **מת האב** - משעמדה בדין בנערותיה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה. **הרי הן של אחין** - דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב. **ר"ש אומר** - אע"פ שעמדה בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לדידה ובגמרא יליף טעמא.

דף מב.א

מעשה ידיה - שעשתה בחיי אביה. **אע"פ שלא גבתה** - כגון שכר פעולה. **מת האב הרי הוא של אחים** - דמשבא לעולם זכה בו האב ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד שעמד בדין ויעידוהו דהא אי מודה מיפטר. **מציאתה** - בגמ' פריך ממאן גביא. **גמ'** **לאביה איצטריכא ליה** - דלא תנן. **מדקא יהיב מפתה** - קנס ובושת ופגם פשיטא דלאביה נינהו דאי לדידה הא אחלה גביה. **אנסת ופיתית** - או פיתית. **חייב** - קרן - וחומש ואשם אם הודה אחרי כן וזהו אשם גזילות. **שאינו משלם קנס ע"פ עצמו** - אלא על פי עדים וכיון דאילו אודי ליה קמן כשתבעו הוה מיפטר כי כפריה נמי אין זו שבועת כפירת ממון. **אבל משלם בושת ופגם** - דממונא הוא ואשתכח דממונא כפריה ולקמן מפרש טעמא דרבנן דקא סברי סתם טוען אנסת לא תבעו אלא בושת ופגם ולא

נשבע זה על כפירת קנס. **בעא מיניה אביי מרבה** - בר נחמני דרביה הוה. **כיון דעמד בדין** - כבר ואי הוה מודי ליה קמן הוה משלם שכבר חייבוהו ב"ד ראשון על פי עדים השתא ממונא כפריה וחייב. **או דלמא אף על גב דעמד בדין** - ואי מודה הוה מיחייב אפילו הכי לא מיחייב בכפירתו קרבן שבועה הואיל ועיקרו קנס ולא חייבה תורה קרבן שבועה אלא על פקדון ותשומת יד וכיוצא בהן. **הפלת את שיני** - נמי קנסא הוא שהרי ממונו הוא כאחד מן החמורים.

דף מב.ב

מאי לאו בשעמד בדין - בב"ד אחד ובאו עדים באותו ב"ד וחייבוהו ב"ד על פיהם ועכשיו זה תובעו מה שחייבוהו ב"ד וחזר וכפר וקתני פטור. **בשלא עמד בדין** - ועדיין לא העידו עדים. **והא מדרישא** - מילתייהו דרבנן דאיפלוגו עליה וחייבוהו קרבן שבועה איירי בשעמד בדין מכלל דסיפא כלומר ר"ש דאתא לאיפלוגי עלייהו בדכוותה איירי. **אין לי** - שיתחייב קרן וחומש ואשם. **כפילא מי איכא** - מי יימר דגנב דתבעיה כפילא ועוד דלמא מודי ומיפטר. **אלא פשיטא בשעמד בדין** - והא דקתני יצאו אלו שהן קנס לקמן מפרש לה שעיקרן קנס. **או ליתני רישא** - דכולה רבי שמעון אומר או ליתני סיפא כו' מאי שנא דאיפסיק ותנא רבי שמעון אומר בי מיצעי. **ומודינא לך לענין קרבן שבועה** - דלרבי שמעון אע"ג דעמד בדין לא מיחייב עליה קרבן שבועה. **להורישו לבניו** - משעמד בדין ומת עד שלא הספיק לגבות הרי הוא של אחיה ולא שלה. **עשרין ותרתין שנין** - הן היו ימי שררתו של רבה ומת וישב רב יוסף בראש וסייעוהו מן השמים לפרקה להיות לו לשם לפי שהיה רבה חריף ולכך קראוהו עוקר הרים ורב יוסף היה בעל שמועות ומשנה וברייתא לכך קראוהו סיני. **וכי אמר רבה ממונא הוי להורישו** - משעמד בדין בשאר קנסות ולא מיפטר תו בהודאה. **יתן לחוד ונתן לחוד** - יתן משמע לשון צווי ולעולם ונתן משמע דבר הנתון כבר. **אי הכי** - דשאני קנס דאונס ומפתה משאר קנסות דאפילו עמד בדין נמי לאו ממונא הוא. **ת"ל וכחש** - בתמיה כלומר מאי איריא דנסיב לה הש"ס לפטורא מוכחש כי היכי דיליף שאר קנסות כלומר מדלא דמי לתשומת יד למיהוי עיקר תחילתו ממון תיפוק ליה דהשתא נמי לאו ממונא הוא דרחמנא אמר ונתן דלא זיכתה לו תורה עד שעת נתינה. **כי איצטריך וכחש** - לקנס דאונס ופתוי למילפיניהו בהדי שאר קנסות

לפטורא מוכחש משום דעיקרן קנס ולא מצי למילף מונתן. **כגון שעמדה בדין ובגרה** - דלרבי שמעון דידה הוא דכי היכי דפליג במתניתין בלא הספיקה לגבות עד שמת האב הכי נמי פליג בלא הספיקה לגבות עד שבגרה דקאמר ת"ק הרי הן של אב ולרבי שמעון הרי הוא של עצמה ואם מתה אחרי כן ירית לה אביה מכח דידה והוי ממון גמור ואע"ג דלא מטא לידה דלגבי דידה לא הוה שאני משאר קנסות דמשעת העמדה בדין ממונא הוא וכי מייתא ירית הוא כל זכות שהיה לה בו הלכך מונתן לא מצי למיפטריה ונסיב הש"ס מוכחש ומשום דעיקרו הנס. **אי הכי** - דבשעמד בדין אוקימתה וכבר נעשה ממון היכי קתני יצאו אלו שהן קנס הא ממון ניהו. **שאינו משלם קנס כו'** - ואי הוה מודי הוה מיפטר אלמא טעמא דרבי שמעון משום דאי הוה מודי מיפטר הוא והא ליתא אלא כשלא עמד בדין. ה"ג - והא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו קרבן שבועה נמי מיחייב. **רחמנא פטריה** - מקרבן שבועה. **מוכחש בעמיתו** - שלא פירש בו אלא דברים שעיקרן ממון.

דף מג.א

ומודה בקנס פטור - והרי לא תבעו אלא קנס לבדו ועליו נשבע וכיון דאי אודי ליה קמן לא משלם כי כפריה נמי לאו ממונא כפריה. **בת הניזונית מן האחין** - שכך הוא תנאי כתובה בפרקין (לקמן כתובות דף נב) בן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי אינון יהון יתבין בביתי ומיתזנן מנכסיי עד דתלקחון לגוברין. **לאו מדידהו** - אלא מתנאי כתובת אמן. **אלמנה ניזונת מנכסי יתומים** - דהאי נמי תנאי כתובה הוא בפרקין את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך. **ומעשה ידיה שלהן** - אלמא במקום אב קיימי. **בתו ניחא ליה בהרווחה** - שתרויח מעשה ידיה לבד מפרנסתה. **אלמנה אצל הבת** - מי שמת והניח אלמנה ובת. **בנכסים מועטין** - שאין בהן כדי פרנסת שנים עשר חודש כדאמר בפ' מי שמת בב"ב וקתני הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. **טעמא דבחי האב** - עשתהו וזכה בו האב להורישו לבניו. **הא לאחר מיתת האב** - עשתהו הוי לעצמה מדאצטריך לתנא לאשמועינן. **לא בשאינה ניזונת** - כגון שלא היו נכסים. **מאי למימרא** - דיוקא לא אצטריך לאשמועינן דעשתה לאחר מיתת האב לעצמה ואי לאשמועינן היא גופה דמה שעשתה בחיי האב לאחים פשיטא דהא זכה ביה אב דממונא הוא ולא קנסא. **אפי' למאן דאמר** - במסכת גיטין (יב) פלוגתא. **להעדפה** - לעולם

לדיוקא דילה איצטריך לאשמועינן דמעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמה ובשאינה ניזונת דלא תימא זכות שזיכתה תורה לאב בבתו ממון הוא להורישו לבנים ודקשיא לך במאי תיתזון הא לא גרעה מעבד עברי כי אצטריך לאשמועינן להעדפה שמעשה ידיה עודף על מזונותיה אצטריך לאשמועינן. **אמר רבא וכי גברא רבה כרב יוסף** - דאותבה להא תיובתא לא הוה ידע דאיכא העדפה ומצי לדחויי ולשוניי בשאינה ניזונת ולהעדפה ואפ"ה אותבה אלא ע"כ רב יוסף טעמא ידע דתיובתא מעלייתא היא והכי קשיא ליה ממתני' אדרב ששת. **דקתני** - מתני' מציאתה עם מעשה ידיה ולמה לי למתנייה והא לא שייך למיתני אע"ג שלא גבתה דממאן גבתה. **אלא לאו ה"ק מעשה ידיה כמציאתה** - דמה שעשתה בחיי האב לאב ולירשין ומה שעשתה לאחר מיתת האב לעצמה. **מה מציאתה כו'** - דמציאתה פשיטא לן דלעצמה דהא אפ"י בחיי האב לא זכי בהן אב אא"כ סמוכה על שלחנו כדאמרינן בב"מ (דף יב) ומשום איבה דכיון דאינו חייב במזונותיה בחייו כדתנן בפרקין האב אינו חייב במזונות בתו ואי אמרת מציאתה לעצמה תו לא יהיב לה מזונות ולקמן בפירקין נמי אמרי' זכאי במציאתה משום איבה אבל אחין על כרחייהו מתזנא מנכסי האב. **דכתיב והתנחלתם אותם** - עבדים כנענים. **זכות בתו** - זכות שזיכתה לו תורה בבתו. **ואימא בפתוי הבת וקנסות** - דאונס וחבלות הכתוב מדבר אבל מעשה ידיה דמידי דשכיח וחסרי בה ממונא דהא מיתזנא מינייהו אימא דידהו הוי. **צערא דגופא הוא** - וצערא לא זכי ליה רחמנא לאב כדתניא בהחובל (ב"ק פז) בבנו ובבתו הקטנים יעשה להם סגולה.

דף מג.ב

שפצעה בפניה - דאפחתה מכספא דאי איתיה לאב דיליה הוא דהא יש לו בה מכר. **אמר רב זירא ואמרי לה אמר רבי זירא** - הוא רבי זירא הוא רב זירא אלא בבבל מקמי דסליק לארעא דישראל לקמיה דרבי יוחנן ואין סמיכה בבבל הוו קרו ליה רב זירא ובהא שמעתא איכא למ"ד מקמי דסמכוהו אמרה ואיכא למ"ד בתר דסמכוהו אמרה. **שמואל** - הוו קרו ליה שקוד על שום דהלכתא כוותיה בדיני ושוקד על דבריו לאומרם כהלכתא. **הא רב אמרה** - לעיל. **כרב ששת** - דפשיט לעיל בתו מאלמנתו ואמר מעשה ידיה לאחין. **מתני'**. **כתובתה של אב** - כתובה שהיא גובה משני ארוסין הללו וקסבר יש כתובה לארוסה ובימי נערות וקטנות קאמר. **כתובתה שלה** - דמשהשיאה

פקעה רשותו ובתר גוביינא אזלינן וגוביינא בתר הכי הוא ולא אזלינן בתר כתיבה לומר הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב תיהוי דאב. **הראשונה של אב** - טעמא מפרש בגמרא. **גמ' תו לא חזיא לאינסובי** - דהויא חזקה להיות בעליה מתים ודק תנא במלתיה דלא לינקוט בדרך פורענות. **ואגב אורחיה** - דבעי לאגמורין משפט הכתובה ומחלוקת ר' יהודה ורבנן נקט לישנא דידיה למסתם לן כרבי דאמר במס' יבמות (דף סד) נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דבתרי זמני הויא חזקה. **דמשעת אירוסין** - של בעל הראשון נתחייב לה כתובה וזכה בה אב אבל באירוסין שני לא זכה דמשנשאת לראשון פקעה זכותיה מינה. **הואיל וברשותו נכתבין** - כתובה הראשונה שהיה לפני הנשואין והלכך בגרה קודם נשואין לא נכתב ברשותו הא דגרסינן נכתבים לשון רבים אמנה ומאתים דכתובה קאי. **ומגבא מאימת גביא** - כלומר לענין זכייה דאב דהא חזינן דלאו בתר אירוסין אזלינן אפי' לר"י כדקתני ומודה ר"י במארס את בתו ובגרה כו' אלמא בתר כתיבה אזיל לענין מטרף לקוחות מאימת טרפא ממשעבדי משעת אירוסין דהא מההיא שעתא איחייב בתקנתא דרבנן או דלמא עד שעת כתיבה דהויא מלוה בשטר לא טרפא. **מנה מאתים** - דמתקנתא דרבנן מחייב טרפא מזמן אירוסין אם מת או גרשה לאחר נשואין טורפת לקוחות שלקחו מנכסיו מזמן אירוסין ואילך דמההיא שעתא אשתעבד. **ותוספת** - שמעלמא היא באה לה לא נשתעבד עד זמן כתיבת הכתובה שקנו מידו וכתב. **אחד זה ואחד זה מן הנשואין** - דהיא גופה מחלה לשעבודא קמא ונתרצתה בזמן הכתוב בשטר הכתובה ככל המפורש בה בין עיקר בין תוספת. **אחת של מאתים** - והיא מוקדמת דדוקא כסדר נקט. **ואמר רב הונא באתה לגבות מאתים כו'** - כלומר אין לה אלא אחד מהן ויפה כחה לגבות איזה שתרצה באתה לגבות מאתים דניחא לה בהכי וכגון שמכר נכסיו בין זמן ראשון לזמן שני דאי מפקא למיגבי בשל שלש מאות נמצאו שטרי הלקוחות קודמין. **גובה** - מאתים וטורפת לקוחות מזמן הכתוב. **ואם איתא** - דסבר רב הונא חוב ראשון מזמן ראשון ותוספת מזמן שני ה"נ תיגבי מאתים מזמן ראשון ומאה מזמן שני. **כיון דלא כתיב בה** - בכתובה שניה. **צביתי ואוסיפית לך תלת מאה אמאתים** - ש"מ לא להוסיף על הראשונה בא ולא תגבה השניה אא"כ הראשונה בטלה.

דף מד.א

הכא נמי - מדלא כתב ואוסיפית לה מאה אמאתים קמאי אלא כתב זמן שני לכל השלש מאות ולא בלשון מוסיף על השטר הראשון ש"מ אחילתיה לשעבודא קמא ואם באת לגבות שטר השני תגבה מזמן שני אבל גבי תוספת המוסיף בכל כתובות על מנה מאתים כותבין בו ואוסיפית לה על מאי דתקון רבנן הלכך לא אחילתיה לשעבודא קמא וכדקאי קאי. **אמר מר** - אדרב הונא - קאי דאמר אם באת לגבות מאתים כו'. **שני שטרות** - של שדה אחת של מכר או מתנה וכתבן ראובן לשמעון אחד בניסן ואחד בסיון. **ביטל שני את הראשון** - ואם כתב לו אחריות וטרפוה ממנו אין גובה אלא מזמן שני וה"נ נימא ראשון בטיל ליה דאחליה לשעבודיה קמא. **דאי מוסיף בה דיקלא** - בשטר בתרא. **לתוספת כתביה** - ולא לבטולי לקמא אלא דאי מזמן שני אתי למגבי ליקני עיקר ותוספת ואי ניחא ליה בקמא משום דקדים לא ליקני תוספת. **וה"נ הא אוסיף לה** - דכתב לה שלש מאות. **ליפות כחו כתביה** - ואי נמי לא אוסיף ביה לא ביטל את הראשון אלא דלא ליתו בני מצרא לערעורי עליה דקיימא לן מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא. **דינא דבעל חוב** - דאי אתי ב"ח וטריף ליה מיניה קבל עליו אחריות בשטר השני דנהדר וניגבי מיניה מעות הכתובים כאן. **מאי טעמא** - ביטל. **אודי ליה** - בעל השטר שהראשון מזויף היה ונתרצה על האחר לגבות מזמן שני. **אורועי סהדי** - החתומים בראשון לרפרם פסולים לרב אחא כשרים. **ולשלומי פירי** - שאכל לוקח בין זמן ראשון לזמן שני לרפרם משלם. **ולטסקא** - לפרוע מס הקרקע למלך מזמן ראשון לזמן שני לרפרם על המוכר לפרוע לרב אחא על הלוקח לפרוע. **מאי הוי עלה דכתובה** - מאימת גביא. **מתני'**. **וזינתה** - באירוסין והיא נערה. **הרי זו בחנק** - ואפילו נתגיירה פחותה מבת ג' שנים דבחזקת בתולה היא דכי כתיבא סקילה בנערה המאורסה בישראל כתיבא דכתיב כי עשתה נבלה בישראל. **אין לה לא פתח בית אביה** - א"צ להוציאה אל פתח בית אביה. **ולא מאה סלע** - אם נמצא בעל שקרן ועדיו זוממין דכולה פרשה בישראל כתיבא. **הרי זו בסקילה** - בגמרא יליף לה. **הרי היא כבת ישראל לכל דבריה** - ויש לה פתח בית אב ומאה סלעים. **יש לה אב ואין לה פתח בית אב** - כגון שאין לו בית ובישראלית קמיירי.

דף מד.ב

גמ'. **מנא הני מילי** - שהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה בסקילה. **ומתה** - וסקלוה כל אנשי עירה באבנים ומתה והאי ומתה קרא יתירא הוא. **בישראל** - כי עשתה נבלה בישראל. **מאן ימאן** - במפתה הכתוב מדבר דמצי למיכתב ואם ימאן וכתב ואם מאן ימאן בין אביה קיים וממאן בין שאין אביה קיים והיא ממאנת אלמא אע"ג דכתיב באונס ונתן לאבי הנערה ואונס ומפתה מהדדי גמירי מיחייב קנס איתומה וכי תימא שאני הכא דרבי רחמנא [אבל לגבי מוציא ש"ר לא אתרבאין] הכא נמי לאו יתומה משמע מריבוי אלא דבין היא ובין אביה יכולין לעכב כדאמרינן באלו נערות (לעיל כתובות דף לט) ויתומה לא אתרבאי הכא אלא דסבירא ליה לתנא דאביה דקאמר קרא לאו למעוטי יתומה אלא למימרא דקנסה לאביה ולא לעצמה והוא הדין לאביה האמור במוציא שם רע. **הוא מותיב כו'** - הא יתומה דקאמר תנא. **בבא עליה ואח"כ נתינתמה** - ולעולם אבי הנערה למעוטי יתומה בין בקנס בין בהוצאת שם רע. **רבא אמר חייב** - המוציא שם רע על היתומה. **מדתני אמי כי הוציא שם רע על בתולת ישראל ולא בתולת גרים** - והא בתולת גרים יתומה היא דרחמנא אפקריה לזרעיה דמצרי כשל חמור דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם והוא לשון שכבת זרע הזורם כזרם מים ואצטריך קרא למעוטי אי אמרת בשלמא כו'. **נערה מלא דבר הכתוב** - בכל מקום כתיב נער וכאן כתיב נערה מלא להוציא את הקטנה. **אלא כאן נערה כו'** - אלא האי דכתיב מלא לא ללמד על עצמו בא ולהוציא את הקטנה דבלאו הך דרשא אמעיטא לה קטנה כדאמרינן דלאו בת עונשין אלא ללמד בא על כל נערה שבתורה שכתובין חסר לומר שאף הקטנה במשמע והכי יליף כאן נערה כאן שאי אפשר בקטנה כתיב מלא הא למדת שכל מקום שנכתב חסר אף הקטנה במשמע כגון באונס ומפתה. **שלוש מדות** - במיתת נערה המאורסה. **באו לה עדים בבית חמיה** - לאחר שניסת. **שזינתה בבית אביה** - באירוסין.

דף מה.א

סוקלין אותה על פתח בית אביה - דהכי כתיב והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה והאי בבאו עדים בבית חמיה כתיב דהא במוציא שם רע כתיב דמפרש ביה קרא ואקרב אליה אלמא כשניסת. **ראו גידולים שגידלתם** - כלומר מבית זה יצאת הנבלה שבו זינתה. **באו לה עדים בבית אביה** - קודם שנשאת. **סוקלין אותה על שער העיר** - דכתיב כי יהיה נערה בתולה מאורסה

וגו' והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא. **תידון בחנק** - כי היכי דאילו זנאי השתא לאו סקילה איכא אלא חנק דכי כתיב סקילה בזינתה נערה כתיב שנאמר כי יהיה נערה בתולה וגו' השתא נמי בחנק דכיון דאשתני גופא בין חטא להעמדה בדין אשתני קטלא לכדהשתא. **הוציא עליה שם רע** - שכנסה משבגרה ולא מצא לה בתולים ובא לב"ד. **הוא אינו לוקה** - אם כיחש. **ואינו נותן מאה סלע** - דכי כתיב ויסרו אותו מלקות וענשו אותו ממון בנערה כתיב וזה עקימת שפתיו גורמין לו ליענש כדמתרץ לקמן ועקימת שפתיו בבוגרת הואי. **היא** - אם אמת היה. **וזוממיה** - עדים שהיו מעידים על זנותה ונמצאו זוממין. **מקדימין לבית הסקילה** - כלומר ישכימו בבוקר לשם כי אין להם נס והמלטה מן המיתה הזאת. **היא וזוממיה ס"ד** - אם אמת היה אין שקר. **אלא או היא** - אם אמת. **או זוממיה** - אם שקר. **לבית הסקילה** - אלמא אע"ג דאשתני גופא ואילו זנאי השתא בת חנק היא לא אמרינן אישתני קטלא. **מוציא שם רע קאמרת** - לאותובי אסרחה ולבסוף בגרה דתני תנא דאיירי בבאו לה עדים בבית אביה. **שאני** - מיתה הבאה על ידי הוצאת שם רע דבעל משנשאת. **דחידוש הוא** - ולא אמרינן בה דמשום דאישתני דינא דאי זנאי השתא בת חנק היא נימא אישתני קטלא דהך דזנאי בנערות. **דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזינתה בחנק כו'** - ותדע דהא בלא בגרה נמי [בלא] הוצאת שם רע ואפ"ל בנערות אשתני דינא הוא דאילו זנאי השתא חנק הוא דאיכא הואיל ונכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה כדתניא [לקמן כתובות] (דף מח) נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה מאי לא נשואה אי נימא נשואה ממש היינו ולא בעולה אלא לאו נכנסה לחופה ולא נבעלה אלמא אילו זנאי השתא בת חנק היא. **ואילו מוציא שם רע** - עליה השתא וזנאי קודם כניסה לחופה בסקילה אלמא בהוצאת שם רע לא אמרינן דמשום דאישתני דינא אילו זנאי השתא לישתני קטלא הבא ע"י זנות דמעיקרא והילכך כי בגרה נמי וניסת לא אמרינן במוציא שם רע דמשום דאישתני דינא דהשתא אישתני קטלא דמעיקרא. **ודלמא כי חדית** - כלומר הא ראייה דמייתנין מסתם מוציא ש"ר לכאן לאו ראייה היא לכאן דהתם הוא דאף על גב דאישתני דינא דאילו זנאי השתא לא אישתני קטלא דהא דזנאי מעיקרא משום דלא אישתני גופא הוא וחידוש שחידשה תורה באישתני דינא חדית באישתני גופא לא חדית אבל בגרה אישתני גופא היא ואי בבאו לה עדים בבית אביה אית לך למימר סרחה ולבסוף בגרה בחנק

במוציא שם רע נמי משבגרה הוה ליה למיתני חנק. **אלא אמר רב נחמן בר יצחק** - הא דתני שילא תידון בחנק הואיל ואשתני גופא אשתני קטלא ותניא אחריתא בסקילה ואע"ג דאשתני גופא לא אשתני קטלא תנאי היא. **אשתני ולא אשתני** - אי אמרין אשתני קטלא או לא אשתני קטלא תנאי היא. **חטאו עד שלא נתמנו** - נשיא ומשוח שאין קרבנם כשל יחיד שהנשיא מביא שעיר ומשוח מביא פר. **הרי הן כהדיוטות** - בכשבה ושעירה שאע"פ שנשתנה גופם לא נשתנה קרבנם. **אם נודע להם עד שלא נתמנו** - דהוה ליה ידיעה וחטאה בחד גופא חייבין כהדיוטות. **משנתמנו** - דהוה ליה חטאה בשעת קרבן יחיד וידיעה בשעת קרבן נשיא. **פטורין** - לגמרי אלמא דמשום דאשתני גופא אשתני קרבן.

דף מהב.

אימור דשמעינן ליה כו' - כלומר ליכא למ"ד הכא אשתני קרבן משום שינויא דגופא מדלא מחייב להו ר"ש לנודע להם משנתמנו לאיתויי כדהשתא אלא פטורין לגמרי קאמר וטעמא דידיה משום דבעי ידיעה וחטאה בחד גופה. **דאזיל אף בתר ידיעה** - כלומר שעת החטא מחייבתו כשבה ושעת ידיעה מחייבתו שעיר לפיכך אין כאן אחד מכל הקרבנות שחייבתו תורה. **דאזיל בתר ידיעה** - דשינוי הגוף. **ולא אזיל בתר חטאה** - כי ההיא דתני שילא תידון בחנק מי שמעת ליה. **אם כן** - דהכי שמעת ליה לייתי כי השתא. **האמר ליה כו'** - שינוייה הוא. **לתנא** - דתנא קמיה להא דתני שילא. **הנערה** - והוציאו את הנערה ולא כתב והוציאוה. **שהיתה כבר** - ואע"פ שאינה עכשיו. **רחמנא ניצלן מהאי דעתא** - כיחד ממנו טעמו של דבר מפני שתלוי בהבנת הלב כדמפרש לקמן זו מעשיה גרמו לה כו'. **על פתח בית אביה** - אם באו עדים משניסת. **על שער העיר שעבד בה** - ואפי' נידון בעיר אחרת. **שעריך למעלה** - כי ימצא בקרבך באחד שעריך וגו' דהא ודאי באותו שער שעבד בו עבירה. **ונאמר שעריך למטה** - והוצאת את האיש ההוא אל שעריך וגו'. **שעריך** - בעבודת כוכבים כתיב (דברים יז) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אשר עשו וגו'. **גמר פתח מפתח ופתח משער** - אסמכתא דרבנן בעלמא כתיב הכא אל פתח בית אביה וכתוב במשכן (במדבר ד) מסך פתח שער החצר מה פתח האמור במשכן שער עמו אף פתח האמור כאן שער עמו והדר גמר האי שער משעריך האמור בעבודת כוכבים. **ללקות** - מלקות במוציא שם רע מויסרו

אותו. **לוקה מ"מ** - בין בעל ובא לב"ד והוציא שם רע ע"י בעילתו ואמר לא מצאתי לבתך בתולים בין לא בעל ובא לבית דין ואמר באו לי עדים שזינתה בבית אביה והרי היא לפניכם. **פלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן** - לקמן בשמעתין. **כרבנן** - דאמרי פרשת מוציא שם רע בין בעל בין לא בעל וכתוב ביה ויסרו וענשו. **כר' אליעזר בן יעקב** - דאמר לקמן לא נאמר פרשת מוציא שם רע אלא כשבעל הלכך מאה סלע לא מחייבין ליה אלא כשבעל אבל מלקות דמשום אזהרת לא תלך רכיל (ויקרא יט) הוא לקי ואפילו לא בעל דהא הלך רכיל ואי משום דהוי לאו שאין בו מעשה ר' יהודה לטעמיה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו במסכת מכות (דף ד) ובשחיטת חולין (דף פג). **והוא שבעל** - כר' אליעזר בן יעקב וקסבר תנא קמא אליבא דר' אליעזר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ומלקות דמוציא שם רע חידוש הוא ומויסרו אותו נפקא וההוא קרא כשבעל כתיב. ר' יהודה **אומר ללקות לוקה מכל מקום** - דמלקות משום אזהרת לא תלך רכיל הוא ולא שאין בו מעשה לוקין עליו. **אמר רב נחמן בר יצחק** - לוקה מ"מ דקאמר מכת מרדות דרבנן.

דף מו.א

רב פפא אמר - לעולם מלקות ממש ומאי בעל לוקה לא בעל אינו לוקה דקאמר בהך ברייתא ממון דמאה סלע קאמר. **חצי ערכו** - לפי שניו דערך קצוב בפרשה לפי השנים. **גזירה חצי ערכו** - דמשמע חצי ערך שלם שקצוב לו לפי שנים. **אטו ערך חציו** - עלי והאומר ערך חציו עלי או ערך ראשי או לבי עלי נותן ערך שלם דהוה ליה מעריך אבר שהנשמה תלויה בו וגבי ערכין כתיב (ויקרא כז) בערךך נפשות שהמעריך אבר שהנשמה תלויה בו נותן קצבה שנתנה בו תורה. **ויסרו מויסרו ויסרו** - מבן - כתיב הכא ויסרו אותו וכתוב גבי סורר ומורה ויסרו מה להלן בן עמו אף כאן בן עמו והיינו ויסרו דהכא מויסרו דהתם וההוא ויסרו דהתם מבן שעמו דלגמריה לבן שעמו על ויסרו דהכא והדר יליף בן דאייתנין הכא מבן והיה אם בן הכות מה התם מלקות אף הכא מלקות. **ונשמרת מכל דבר רע** - וכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. **לכדרבי פנחס** - במסכת עבודה זרה. **שלא יהרהר ביום ויבא לידי טומאה בלילה** - דסמיך ליה כי יהיה בך איש וגו'. **רך לזה** - ורכיל לשון רך לי תהיה. **לא אמר לעדים** - המעידים על זנותה. **שכרן בקרקע** - לרבי יהודה מהו כיון דמרבית גמר כסף או אוכל בעינן דהווי מטלטלין

כדכתיב לענין רבית או דלמא לממון הוא דגמר ג"ש ואפי' מקרקעי. **על נשואין הראשונים** - כנסה ולא הוציא ש"ר וגרשה והחזירה ואחר כך מוציא שם רע לא מצאתי בתולים לנישואין קמאי. **ולא ליבם** - אין יבם שהוציא שם רע על נישואי אחיו בכלל פרשה זו לטעון טענת בתולים איפשיטא ליה בעיא בתרייתא. **זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה** - קסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה. **כשרי בתולים** - עדים שיזימו או יכחישו את אלו ויכשירו את בתך לבתולה גמורה. **כשרי בתולי בתי** - עדים המזימין את עדיו. **שלא מצינו שחלק הכתוב** - משכבי אשה כתיב שני משכבותיה שוין לכל משפט עריות. **במוציא שם רע חלק** - שאם הביא עדים שנבעלה ארוסתו שלא כדרכה ונמצאו זוממין אינו נותן מאה סלע דלא מצאתי בתולים כתיב במקום בתולים. **אינו חייב עד שיבעול שלא כדרכה ויוציא שם רע בכדרכה** - כלומר כשבעל נאמרו דברים ובעילתו אפילו היא שלא כדרכה כי היכי דלא חלק בשאר עונשין אבל ביאה של זנות שהוא מוציא לעז עליה צריך שיאמר על ביאה כדרכה ולקמן מפרש לה.

דף מו.ב

אידי ואידי כדרכה בעינן - כיון דאמר דברים ככתבן היאך אתה קורא לא מצאתי לה בתולים אלא אם כן אמר בעלתיה כדרכה ומצאתיה בעולה. **מתני'**. **האב זכאי בבתו** - בקטנות ובנערות. **בקידושיה בכסף** - שכסף קידושיה שלו. **ובשטר** - שאם קבל שטר אירוסין עליה הרי זו מקודשת. **בביאה** - רשאי למוסרה לביאה לשם קידושין. **ומקבל את גיטה** - אם נתגרשה מן האירוסין וקודם שבגרה אבל בגרה או ניסת שוב אין לו רשות בה. **ואינו אוכל פירות בחייה** - אם נפלו לה קרקעות בירושה מבית אמה אין אביה אוכל פירותיהן אלא עושין לה סגולה. **בחייה** - אלא אם כן מתה והוא יורשה. **יתר עליו הבעל** - שהוא זוכה גם בכל השנויים למעלה ואוכל פירות מנכסים שנפלו לה בירושה משניסת לו. **וחייב במזונותיה ובפרקונה** - אם נשבת שהוא תנאי ב"ד כדתנן במתני'. **בקבורתה** - דאמרינן לקמן קבורתה תחת כתובתה שהכניסה לו מבית אביה והוא יורשה במיתתה. **משני חלילין** - להספד קלמיל"ש. **גמ'**. **בכסף מנלן** - דכסף קידושיה לאביה. **אין כסף** - באמה העבריה כתיב ובקידושין פריך האי מבעי ליה לגופיה. **אין כסף לאדון זה** - בצאתה מרשותו בסימני נערות כדילפינן בקידושין דביוצאה בסימנים

משתעי קרא. **אבל יש כסף לאדון אחר** - כשיוצאה מרשותו. **ומנו אב** - שאין אדון לבת ישראל אלא אביה חוץ מזה שנמכרה לו. **ואימא לדידה הוי** - וקרא כי אתא לאשמועינן אתא שהיא נקנית לבעל בקדושי כסף והכי תדרשיה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם דידה הוי. **ואימא הני מילי** - דאמרה תורה את בתי נתתי שבידו נתינתה. **קטנה דלית לה יד** - לקדש עצמה ואע"ג דגבי מוציא שם רע כתיב וההיא נערה הוה דלמא הכי קאמר את בתי נתתי בקטנותה ועתה נערה. **אלא ההיא בהפרת נדרים כתיב** - מסקנא דקושיא היא ולא שינויא הוא. **וכי תימא נילף** - כסף קידושיה מקנסה שזיכתה תורה לאב. **מבושת ופגם** - דאמרינן באלו נערות (לעיל כתובות מ) שהוא של אב. **שייך בה** - בידו ליטול ממון ולביישה בבושת זה למוסרה לביאת קידושין למנוול ולמוכה שחין. **אלא** - כי פרכת אימא לדידה הכי תשני מסתברא כי קא ממעט קרא יציאתה מרשות אב בקידושין מתורת יציאתה מרשות אדון בסימנין. **יציאה דכוותה קא ממעט** - מה כסף דיציאת אדון אי הוה התם כסף דאדון שהיא יוצאה ממנו בעי מהוי כפדיון גרעונה דמגרעת עמו ויוצאה והמותר נותנת לו אף כי קאמר נמי יש כסף ביציאה אחרת דאדון שהיא יוצאה ממנו בעי למהוי ולא לדידה ואי אמרת לדידה הוה לא קא ממעט יציאה דכוותה כך מפורש בשאלתות דרב אחאי גאון ואני שמעתי יציאה דכוותה קא ממעט מה התם נערה אף הכא נערה וקשיא לי אכתי אימא לדידה ובמסכת קדושין פירשתיה בלשון שמועתי ובקושי. **והא לא דמיא** - יציאה דקדושין ליציאת אמה העבריה ולא יציאה דכוותה היא. **אכתי מיחסרא מסירה לחופה** - ועדיין היא ברשות האב לירושתה ולמעשה ידיה. **נפקא לה מרשותיה** - דעד עכשיו היה מיפר לבדו ועתה מיפר בשותפות עם בעלה. **בשטר ובביאה מנלן** - דביד אביה לקדשה ולמוסרה על כרחא. **איתקוש הוויית להדדי** - מה כסף ברשות אביה אף קידושי שטר וביאה ביד אביה וקידושי שטר וביאה דמקדשת בהו ילפינן בקידושין.

דף מז.א

משום איבה - דכיון דאינו חייב במזונותיה אי אמרת מציאתה שלה איכא איבה ולא זיין לה תו. **הא דזכי ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה** - כדכתיב את בתי נתתי כל נתינות שבה במשמע ואותו היום אינה עושה מלאכה היכי מצי כו'. **פקעתה** - בטילותה. **אלא קטנה לא צריכא קרא** - דקשיא לך לעיל

אימא ה"מ קטנה דמצי מזבן לה לאו קושיא היא. **כי איצטריך קרא לנערה** - ואע"ג דעיקר קרא בקטנה כתיב מיהו קרא יתירא הוא דכתיב לאמה לאקושי בת לאמה להיקישא דנערה אתיא. **בנעוריה** - גבי הפרת נדרים כתיב והכי קאמר בנעוריה ברשות אביה היא וכי תימא הא בהדיא כתיב כי הניא אביה אותה אי לאו האי הוה אמינא בקטנה משתעי. **ומימנע ולא פריק** - לפיכך תקנו לו פירות כדאמר לקמן ופירקונה תחת פירות דליכלינהו בעל וכל פדיונה יהי עליו אם רב אם מעט דאי אמרת לינחינהו ויפדוה מהם אם תהיה שבוייה זמנין דלא מלו והשתא יהיב מדידה. **כיסא נקיטא** - כיס מלא מעות יש לה בסגולה ועד הנה לא נהניתי מהם עתה תפדה את עצמה ואם יחסר אני לא אשלים. **כתב לה פירות כסות וכלים** - פסק לה האב בנדונייתה שתכניס לבעלה מטלטלין כגון פירות תלושין וכסות וכלים וכתבן לה מן האירוסין. **ומתה** - באירוסין לא זכה כו'. **לימא בפלוגתא כו'** - דמ"ד בעלה יורש נדונייתה מן האירוסין כרבנן דאמרי אם מת הוא גובה את הכל מנה מאתים ותוספת אלמא כתובתה קיימא כאילו נישאת אם מתה אינה נמי ירית איהו נדוניא שאף היא בתוך השטר נכתבה דהכי כתבינן דא נדוניא דהנעלת ליה מבי אבוה כך וכך וצבי ואוסיף לה מדיליה כך וכך.

דף מז.ב

מ"ד לא זכה כרבי אלעזר - דאמר לא כתב לה כתובה אלא על מנת לכונסה ומנה מאתים דתקון לה רבנן הוא דאית לה אינה נמי לא כתבה לו ודא נדוניא דהנעלת ליה אלא ע"מ חיבת נשואין. **כ"ע כר"א בן עזריה** - תרוייהו הנך תנאי דלעיל (תרוייהו) כר"א בן עזריה דפסקינן הלכתא כוותיה לקמן. **מדידה לדידה** - מה שחתן פוסק לכלה בכתובתה. **תחת כתובתה** - תחת הנדוניא שהכניסה לו והיא כתובה בשטר הכתובה והוא יורש. **תחת פירות** - שהוא אוכל מנכסי מלוג שלה כגון נכסים שנפלו לה משניסת או שהיו לה קודם לכן שלא שמאתן לו בנדוניית כתובתה. **דלא מלו** - לא יהא בפירות כדי פרקונה והשתא כי אכלינהו ולא ידיע כמה הוה פריק לה מדיליה דהכי תיקון דאיהו אכיל בין רב בין מעט והוא פריק כל כמה דהוי. **ואיפוך אנא** - מזונות תחת פירות ופרקונה תחת מעשה ידיה ונפקא מינה דאי אמרה איני ניזונת ואיני עושה לא כלום קאמרה. **מזונות ומעשה ידיה מצוין** - שבוייה ואשה שיש לה נכסי מלוג לא שכיחי.

דף מח.א

עונה האמורה בתורה - כאן נאמרה עונת תשמיש ולקמן כתובות (דף סא) תנן אימת היא עונה. **לפום שארה** - זקינה קשה לה משאוי ואינה יכולה לסבול בגדים רחבים וילדה צריכה בגדים רחבים להתנאות בהם. **לפום עונתה** - לפי העת אם חמה אם צנה. **חדשים** - חמים הם יותר מן השחקים. **דאורחה** - דרך בנות משפחתה בכך. **מאי טעמא דתנא קמא** - דאמר לא צריך. **אורחיה** - לבנות משפחתו עושין כן. **עולה עמו ואינה יורדת עמו** - מבעולת בעל נפקא לן בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל בפרק אע"פ (שם כתובות דף ס"א). **ה"מ מחיים** - כגון הוא אומר להניק את בנה והיא אומרת שלא להניק ודרך בנות משפחתה להניק בניהם ולא דרך משפחתו. **ודבר אחר** - לקמן מפרש. **זנין** - מזונות. **מפרנסין** - לבוש וכסות. **אבל לא בניו ובנותיו** - שאינו חייב במזונותיהן בחייו. **ולא שאני לך כו'** - יוצא מן המקום לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ואשתו ולא צוה גילה דעתו שאינו רוצה לזונן הילכך אשתו דמיחייב לה בתנאי כתובה אשתעבוד ניכסיה בניו ובנותיו לא אבל נשתטה דיצא מן העולם שלא לדעת מסתמא ניחא ליה שיזונו בניו ובנותיו משלו. **תכשיט** - בשמים של אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם. **מ"ד תכשיט** - לא יהיבין לאשתו כ"ש שאין עלינו לעשות צדקה מנכסיו ואמתניתא קיימי. **לא ניחא ליה דתינוול** - אע"פ שלא צוה בלכתו עבדין ולא נראה דאדמר עוקבא קיימי דאמר מי שנשתטה יורדין לנכסיו וזנין כו' וד"א ואיפכא גרסינן מ"ד צדקה כ"ש תכשיט ומ"ד תכשיט אבל צדקה לא התם היינו טעמא דלא ניחא ליה דתינוול. **לפי כבודו ולא לפי כבודה** - בתמיה מידי דאורחה ולאו אורחיה מי לא בעי למיעבד לה הא ודאי אינה יורדת - עמו ואפילו למאן דלית ליה עולה עמו לאחר מיתה אינה יורדת אית ליה. **האומר** - בשעת מיתתו. **אם מתה אשתו כו' שומעין לו** - דכיון דהוא מת בחייה והיא גובה כתובתה אינו חייב לקוברת דתנן (לקמן כתובות דף צה) יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה. **נכסי קמי יתמי רמו** - ופשיטא דאין קבורתה עליהם. **אל תקברוהו מנכסיו** - אלא מן הצדקה. **מתני'**. **לעולם היא ברשות האב** - ואם בת ישראל מאורסה לכהן היא אינה אוכלת בתרומה וזכאי בה ככל זכות אב בבתו.

לרשות הבעל לנשואין - כלומר שתכנס לחופה לשם נשואין שתהא מסורה לרשות הבעל. **מסרו שלוחי האב** - שהיה האב משלחה לו ע"י שלוחיו ופגעו בשלוחי הבעל ומסרוה להם. **גמ' ממשנה ראשונה** - בפרק אע"פ. **הגיע זמן** - שנים עשר חדש לבתולה משתבעה הבעל להכין עצמה לנשואין ולאמנה שלשים יום. **ולא נישאו** - כגון שעכב החתן או אונס שלו. **ואוכלות בתרומה** - אם בת ישראל מאורסת לכהן היא. **מסירתה לכל** - ליורשה וליטמא לה ולמעשה ידיה ולכל דבר איש באשה קיימא מסירת שלוחים במקום חופה. **חוץ מאכילת תרומה** - דטעמא דידה משום סימפון כדלקמן בפרק אע"פ (דף נז) ואכתי איכא למיחש להכי שמא ימצאו בה מומין ויהיו קידושיה ונישואיה טעות. **ורב אסי אמר אף לתרומה** - קסבר הא דאמור רבנן ארוסה לא תאכל בתרומה משום שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיותיה והשתא דאין אחיה ואחיותיה אצלה שרי. **לעולם היא ברשות האב** - ואוקימנא דהאי לעולם משום אכילת תרומה נקט לה וקתני עד שתכנס לחופה. **אמר להו רב** - לתלמידו ובנו. **לא תיזלו בתר איפכא** - לא תשיבו בבית המדרש ממשנה הנהפכת לשני צדדים שיוכל המתרץ לתרץ משמעה אחר דבריו. **שמואל אמר לירושתה** - הוא דמהניא מסירה שאם מתה בדרך בעל יורש נדונייתה דאע"ג דאמר מר (לקמן כתובות דף נג) אשתו ארוסה מתה אינו יורשה הכא כיון דמסרה אחולי אחיל אב מהשתא מחמת קירוב נישואין אבל לתרומה ולהפרת נדריה שלא בשותפות ולמציאתה דאינה אלא משום איבה ואכתי ליכא למיחש להכי לא מהניא מסירה כי חופה. **לכתובתה** - הוא דמהניא מסירה והשתא קא בעי הש"ס למילתיה. **מאי היא דאם מתה ירית** - בעל את הנדוניא שפסק לה האב. **לומר כתובתה מאחר מנה** - לשוייה אלמנה מן הנשואין שלא תיקנו לה חכמים אלא מנה מן הכונסה אחרי כן. **הלך האב כו'** - אין מסירתו מסירה. **ונכנסה עמו** - עם בעלה ללון כשאר לינה בדרך בעלמא ולא לשם נשואין. **שכתובתה** - מטלטלין שיחד אביה לנדונייתה. **במה דברים אמורים** - שמסירתה לשלוחים הוו נשואין. **ליורשה** - להא מילתא לחודא הוא דהויא נשואין. **תיובתא דכולהו** - הנך דפליגי אדשמואל. **הא סתמא** - אם נכנסה ושהתה עמו סתם אמרינן נשואין נינהו וזו היא כניסת חופתה ואע"פ שלא נבעלה הוי נשואין. **סתמי סתמי קתני** - הא דקתני נכנסה עמו ללון לא שפירשה ללון אני נכנסת ולא לשם נשואין והא

דקתני נכנסה עמו לנשואין לא שפירשה לנשואין אני נכנסת אלא זו וזו שנכנסה סתם ותנא הוא דקאמר דהיכא דחצר שלה סתם כניסתה לא לנשואין הן אלא ללון והיכא דחצר שלו סתם כניסתה לשם נשואין. **הרי זו בחנק** - כנשואה ולא בסקילה כארוסה. **ואימא פרט לכשנכנסה לחופה ולא נבעלה** - דייך אם מיעטת כגון זו דלא תימא נערה בתולה כתיב גבי סקילה והא אכתי בתולה הואי אבל זו שאף לחופה לא נכנסה לא מיעטה הכתוב ואכתי בית אביה קרינא ביה. **חופה** - בלא בעילה בהדיא כתיבא דלאו בסקילה היא וכי איצטריך האי למסירה. **אילימא נשואה ממש** - שנכנסה לחופה ונבעלה.

דף מט.א.

הכי גרסינן ואימא היכא דהדרא לבי נשא תהדר למילתא קמייתא - מי הויא כמי שלא נמסרה בעיא בעלמא היא ואינה קושיא כל כך אלא דקתני מתני' הרי היא ברשות הבעל ומשמע ואפי' חזרה מן הדרך לבית אביה כבר יצאה מרשות האב וכיון דלא נפקא לן מסירת שלוחין אלא מקרא יתירא דבית אביה אימא היכא דהדרא בית אביה קרינן ביה ואם זינתה תהא בסקילה. **כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל** - דלא הדרא למילתא קמייתא למיהוי כמי שלא נמסרה. **מה תלמוד לומר** - למה הוצרך לכתוב יקום עליה וכי מי יפר לה והלא לא נאמרו מפירים אלא אביה בבתו עד שלא ניסת ובעלה משניסת וזו שנתארמלה משניסת מוצאת מכלל אב ומכלל בעל. **אלא הרי שמסר כו'** - כלומר לא בא הכתוב לאלמנה ולגרושה מן נשואין דהא כתיב בה אם בית אישה נדרה אישה יפירו והרי אין אישה קיים אלא לאלמנה ע"י מסירת שלוחין שעד עכשיו לא פירשו לך הכתובים אלא משפט נודרת בבית אביה ומשפט נודרת בבית אישה וזו שנדרה בדרך משמסרוה לשלוחין אין אני יודע היאך אני קורא בה אם בית אביה אם בית אישה לפיכך בא כתוב זה ולמדך שלא תקרא לה בית אביה אלא בית אישה ולא נתרוקנה רשות לאב במיתתו של בעל ושוב אינו יכול להפר אלמא לא הדרא למילתא קמייתא דאילו נתארמלה מן האירוסין עד שלא נמסרה לשלוחין תנן במסכת נדרים (דף ע) מת הבעל נתרוקנה רשות לאב וילפינן לה מקראי. **אף אנן נמי תנינא** - במתניתין כי ההיא ברייתא דתניא לעיל הרי זו בחנק. **מאורסה ולא נשואה** - נכנסה לחופה ואע"פ שלא נבעלה דאי נבעלה הא תנא ליה בתולה. **נכנסה**

לרשות הבעל בעלמא - תנן ולא תנן בה נכנסה לחופה. **מתני'**. **האב אינו חייב במזונות בתו** - בחייו ובגמ' מפרש אמאי נקט בתו. **זה מדרש דרש ר' אלעזר ב"ע** - ביום שמנוהו נשיא. **בכרם ביבנה** - על שם שהיו יושבין שורות שורות ככרם. **הבנים יירשו והבנות יזונו** - שתי תקנות תקנו ב"ד בתנאי כתובה הבנים יירשו כתובת בנין דכרין דתנן במתניתין (לקמן כתובות דף נב) בנין דכרין דיהויין ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתך יתר על חולקהון דעם אחוהון והיינו הבנים יירשו כתובת בנין דכרין ולקמן בשמעתין מפרשינן לה מאי היא. **והבנות יזונו** - בנן נוקבן די יהויין ליכי מינאי אינון יהויין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתיבגרון או עד דתלקחון לגוברין. **מה הבנים אין יורשין** - כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן דהא אינון ירתון תנן והכי מפרש לה ביש נוחלין דהאי הבנים יירשו אכתובת בנין דכרין קאי. **גמ'**. **חובה לזון הבנות** - תנאי כתובה הוא. **אין נזונין** - אפילו מצוה אין כאן. **האמר בנים נמי מצוה** - ולא חובה. **אפילו מצוה ליכא** - לא בבנים ולא בבנות. **איבעית אימא רבי מאיר והכי קאמר כו'** - כלומר בתו דנקט לאו למידק הא בנו חייב אלא משום דרבי מאיר עדיף ליה בנו אי נקט אינו חייב במזונות בנו הוה אמינא בנו הוא דחובה ליכא מצוה איכא אבל בתו אפילו מצוה ליכא להכי תנא אינו חייב בבתו למימרא דמצוה מיהא איכא וה"ה לבנו דחובה מיהא ליכא.

דף מט.ב

דאפי' בתו - דקילא דלא עסקא באורייתא. **ואיידי דתנא בנות כו'** - לא גרסינן דתנא דהא לא תני ליה במתני' אלא ה"ג ואיידי דבנות לאחר מיתת אביהן חובה כו'. **באושא התקינו** - כשישבו סנהדרי גזית באושא שהיא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין כדאמר בר"ה (דף לא). **כשהן קטנים** - עד שיביאו שערות. **תא שמע** - דלית הלכתא כוותיה אלא מימר אמרינן ליה ואולי יכלכלם ויזון אבל מיכף לא כייפינן. **יארוד** - תנין מעון תנים מתרגמינן מדור יארודין (ירמיהו ט) והוא אכזרי על בניו. **יארוד ילדה ואבני מתא שדיא** - התנין הוליד תולדותיו והטיל פרנסתן על בני העיר. **כפו ליה אסיתא** - כפו מכתשת על פיה ויעמוד זה על גב שוליה בגובה שישמעו קולו ויכריז על עצמו שהוא רע מן העורבים דעורבא בעי בני וההוא גברא לא בעי בני ואית דמפרשי שליח צבור יעמוד עליה ויאמר כן על אותו האיש. **לבני עורב אשר**

יקראו - אלמא לא זיין להו. **אוכמי** - כשגדל משחיר והאם והאב אוהבין אותן אבל מתחילתן לבנים ושונאין אותן. **ולא אמרן** - דלא כפינן. **אלא דלא אמיד** - שאינו עשיר. **בעל כרחו** - לא יהא אלא צדקה בעלמא ואפי' אינן בניו. **כי הא דרבא כפייה** - על הצדקה. **הוא ואשתו נזונין מהן** - ואפילו כתבן מעכשיו ולא מן הדין אלא תקנת חכמים היא. **גדולה מזו אמרו** - בגדולה מזו אמרו כגון אלמנה ובת וניסת הבת שאף על פי שהוא מת והנכסים נשתעבדו ללוקח דרבנן כגון בעל בנכסי אשתו וקי"ל (גיטין דף מח) אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים אפי' הכי היכא דליכא למיחש לתיקון העולם כגון כי האי לוקח שלא הוציא מעות שויוהו רבנן כיורש ואמרי תזון האלמנה מנכסי בעלה. **כי הא דשלח רבין באיגרתיה כו' ניסת הבת** - אע"ג דאמור רבנן בעל בנכסי אשתו לוקח הוי וקיימא לן אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים הכא שויוהו רבנן כיורש משום פסידא דאלמנה והכי מפורש ביש נוחלין. **הוא ואשתו** - שהוא קיים ואלו בניו הם ולא הוציאו מעות אלא מתנה בעלמא. **מיבעיא** - ואע"ג דמתנה כמכר לענין שעבוד התם הוא דאי לאו דעביד ליה ניחא לנפשיה לא יהיב ליה מתנה אבל בנו ליכא למימר הכי. **מתה הבת** - ובעלה יורשה. **אלמנתו** - של אבי הבת. **ניזונת מנכסיו** - ולא אמרינן איש נכרי הוא זה ואינו יורשו של אב אלא של אשתו וכלוקח בעלמא דמי ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדין. **התם הוא דליכא דטרח קמה** - שמת בעלה להכי עבוד רבנן תקנתא. **אבל הכא** - דקאי איהו נטרח לדידיה ולדידה קמ"ל. **הלכתא כוותיה** - אדר' אילעא קאי. **אכרעיה** - על רגלו.

דף נא

ועשיתנהו - כפיתי אותם בחזקה ומפני שטרחתי עליו ליכנס לו לפנים משורת הדין מחבביני. **ואי דינא הוא** - אין כאן גמילות טובה להחזיק לו טובה שעל כרחו ישפוט אמת. **המבזבוז** - לעניים. **מחומש** - שבנכסיו שלא יצטרך לבריות. **עשר אעשרנו** - שני עישורין הוו להו חומש. **והא לא דמי בתרא לקמא** - דכי שקלת לקמא פשו להו ט' וכי הדרת מדלית מעשר דידהו לאו כי קמא הוא ואין כאן חומש בשניהם. **אעשרנו** - מדלא כתיב עשר אעשר לך הכי קאמר אעשרנו כראשון כלומר מעשר שני יהא כראשון. **שמועות הללו** - דרבי אילעא בתקנת אושא. **מתמעטות והולכות** - מאמוראים הראשונה א"ר אילעא אמר ר"ל משום דר"י בר חנינא השניה ר' אילעא אמר ר"ל שלישית ר'

אילעא לחודיה. **וסימניך** - - בסדר ההלכות ובו תדע סדר מיעוטן. **קטנים כתבו ובזבזו** - בניו ובנותיו כשהן קטנים כותב נכסיו המבזבזו אל יבזבו ומעתה לא תחליף באיזו שלשה ובאיזו שנים ובאיזו אחד. **מגלגל עם בנו** - אם מסרב מללמוד יגלגל עמו בנחת ובדברים רכים. **יורד עמו לחייו** - לרדותו ברצועה ובחוסר לחם. **רב שמואל בר שילת** - מלמד תינוקות היה. **וספי ליה כי תורא** - הלעיטהו תורה כשור שאתה מלעיטו ואובסו מאכל. **לתעניתא מעת לעת** - להתענות כל היום וחינוכא לשעות מקודם לכן שנתיים כדאמרינן ביומא (דף פב). **ובתינוקת** - שהיא ממהרת להביא כח שאינה מתשת כח בלימוד תורה ותרתני סרי דקאמר שנת שתיים עשרה גופא קאמר דאי בת שתיים עשרה ויום אחד דאורייתא היא שמביאה שתי שערות ובת עונשים ואין צורך לנו ללמוד ממניקתו של אביי. **לא חיי** - אם לא ברפואה בדוקה. **מררתא דדיה** - מרה של דיה שקורין וושט"ו. **נשפייה ונשקייה** - תמשחנו ממנו ותשקנו ממנו בשכר. **אצותא דדיקלא** - סיב שגדל סביב דקל תומר כעין וויילד"ה שכורך את עץ הגפן. **המכניס את בנו** - ללמוד תורה. **רץ אחריו** - להברותו ולהחיותו. **ואין מגיעו** - מסוכן הוא למות מרוב חולשו. **חביריו רצין אחריו** - להיות פקחין בתורה כמותו. **הא דכחיש** - אל יכניסנו שמסוכן הוא פן יחליש וימות. **דבריא** - יכניסנו לפי שמתפקח. **שמכרה בנכסי מלוג** - הקרן. **הבעל מוציא** - דשויהו רבנן כלוקח והוא לוקח ראשון. **[באוכלוסא** - אסיפת בני אדם]. **תנא מיניה** - דר' יוסי בר חנינא מרה הוא. **זה הזן בניו ובנותיו קטנים** - שתמיד יום ולילה הן עליו והיא צדקה שאינו חיוב עליו בהם. **הון ועושר בביתו** - שאין הממון כלה ואעפ"כ צדקתו עומדת לעד. **זה הלומד תורה ומלמדה** - מתקיימת בו הרי הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד על שטרך ללמד לתלמידים. **זה הכותב כו'** - הספרים קיימים לו שאינם כלים וצדקתו עומדת לעד. **לאינצויי** - מי קרוב וקודם בנחלה.

דף נב.

אווש עליה כולי עלמא - והוא לא פיל' דבנים יורשין דקאמר כתובת בנין דיכרין היא וסבורים שסתם ירושה קאמר שאין הבנים יורשין מטלטלין. **דלמא כתובת בנין דיכרין קאמר מר** - לפי ששתי תקנות הללו שתקנו חכמים בתנאי כתובה לומדות זו מזו ובכתובת בנין דכרין תנן בפרק מי שהיה נשוי (לקמן כתובות דף צא) דאין נגבית מן המטלטלין דתנן ר' שמעון אומר אפיל'

יש שם נכסים שאין להם אחריות אינן כלום עד שיהא שם נכסים שיש להן אחריות מותר על שתי הכתובות דינר והתם מפרש להילכתא כתובת בנין דיכרין דתנן מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואח"כ מת הוא ויתומין של כל אחת מבקשין כתובת אמן כגון שכתובת האחת מרובה או אם שתיהן שוות פעמים שבני האחת רבים ובני האחת מועטין ואותן המועטין מבקשים כתובת אמן לחלקה ביניהן ובני השניה יחלקו את כתובת אמן ביניהן ובאין עליהם מכח תנאי כתובת אמן שכתוב בה כתובת בנין דכרין דיהוויין ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך כו' אם יש מותר דינר על שתי הכתובות שתתקיים בו נחלה דאורייתא אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה למנין גולגלותם דבמקום דמיעקרא נחלה דאורייתא לא תקון רבנן. **מר דגברא רבה הוא ידע** - שאין ללמוד מזון בנות מירושת בנים אלא מירושת כתובת בנין דכרין שבאה מכח תנאי כתובה כמותה. **רב זן מחיטי דעלייה** - יתומות באו לפניו ותובעות מזונות מחיטי דאביהן שלא היו שם קרקעות אלא מטלטלין ונתן להם. **פרנסה הואי** - לא מזונות היו אלא פרנסת נדוניה לינשא וההיא גביא ממטלטלי. **וכדשמואל דאמר לפרנסה שמין באב** - אומדין לפי וותרנותו של אב או לפי קמצנותו אם היה קיים כך וכך היה נותן להם מנכסים הללו וכיון דאומד דעתו שיימינן מקרקעי ומטלטלי שוים בכך. **מעילוויא דאב** - לפי אומד עילוי דעת וותרנותו. **או דלמא מזוני ממש** - ואע"ג דתנאי כתובה ככתובה ואין נגבית ממטלטלי דכל אסמכתא דשטרי אקרקעות היא לפי שעומדות בעין רב סבר לה כתקנת עלייה והיינו דקאמר מחיטי דעלייה. **זיל זון** - את הבנות. **הוה עובדא ודון דיני** - לזון מן המטלטלין. **מתמרי דעל בודיא** - שהן מטלטלין. **בודיא** - מחצלות שנותנין תחת הדקלין כשגודרין התמרים. **אילו בעל חוב הוה** - כלומר אפילו בעל חוב שיפה כחו לטרופ ממשועבדין אינו גובה ממטלטלין של יתומים וזו תגבה למזון הבנות שהורע כחן אצל משועבדים. **דחזו לבודיא** - הקרובות לגדור ועדיין מחוברות.

דף נא.א

יתום ויתומה - אח ואחות ונכסיהם ביד אפוטרופוס. **העלו ליתום בשביל יתומה** - העלו ליתום מזונות יתירים שתיזון אחותו עמו. **דאיכא תרתי** - אחותו ותשמשנו. **מוציאין** - מן היתומים. **מוציאין לבנות מן הבנים** - למזונות

ולפרנסה. **ולבנות מן הבנות** - לקטנות מן הגדולות אם אין שם אלא בנות והחזיקו גדולות בנכסים מוציאים מידם וחולקות בשוה והכא ליכא מזוני שאין הבנות נזונות מן הבנות לפי שכולן שוות בירושה. **ולבנים מן הבנים** - לקטנים מן הגדולים לחלוק בשוה. **אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין** - שאין בהן כדי לזון אלו ואלו עד שיבגרו דאמרי רבנן הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. **לפרנסה** - לנדוניא. **מתני'**. **ולא כתב לה כל נכסים כו'** - חייב להיות כל הנכסים אחראין לה ולא יכול לומר לה אין ליך אלא שדה הכתובה לך בשטר כתובתיך. **ובכהנת** - שאינו יכול לקיימה משנשבת כותב לה אפרקינך ואהדרינך למדינתך לפי שאשת כהן אסורה לבעלה אם נאנסה. **אינו רשאי** - שכבר נתחייב בפדיונה משנשבת. **חייב לרפאותה** - שהרפואה כמזונות. **רשאי** - שאין אדם חייב לזון גרושתו. **גמ'**. **פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה** - בפרק אע"פ. **והיא כותבת התקבלתי כו'** - לשון שובר ואפ"ל לא נתקבלה ולר' מאיר אינה יכולה למחול בעודה תחתיו ומתני' נמי דקתני לא כתב לה כתובה גובה כתובתה שלימה קא סלקא דעתך ואפילו מחלה. **אחראין לכתובתיך חייב** - שנשתעבדו נכסיו וקס"ד נשתעבדו בכל דין שעבוד כאילו נכתב בתוך השטר ואם ימכור נכסיו תטרוף לקוחות. **אתאן לר' יהודה** - דאמר שטר שלא נכתב בו אחריות לא מדעת המלוה נעשה אלא סופר טעה והרי הוא כמי שנכתב וטורף מן המשועבדים.

דף נא.ב

יש בהן אחריות נכסים - ששיעבד לזה נכסיו לאותה מלוה לא יחזירנו מוצאו למלוה ואפ"ל הלואה מודה שהוא חייב לו ומפרש התם דחיישינן שמא פרעו ומן הלואה נפל וזה שהוא מודה עצת קנוניא היא ביניהם לטרוף לקוחות ויחלקו ביניהם. **וחכ"א כו'** - דאחריות טעות סופר הוא וטריף ממשעבדי ומפסדי לקוחות ובני פלוגתיה דר"מ ר"י הוה בהדייהו שבדורו היה. **ושאני ליה כו'** - דבכתובה אית ליה אחריות ט"ס הוא. **מן המחוררין** - אם יש נכסים בני חורין אצל החייב נגבין ואם לאו אין נגבין מן המשועבדין. **פירות ושבח פירות** - כדתנן במס' גיטין (מח) אין מוציאים לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ובשנים אוחזין בטלית (ב"מ יד) מפרש לאכילת פירות ולשבח קרקעות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יוצאה בדין מתחת יד הלוקח עם שבח שהשביח הלוקח

בזבל ובניר ועם פירות שבה שהנגזל טורפה ממנו כשהוא חוזר על המוכר שמכרה לו באחריות גובה קרן מנכסים משועבדין ושבח מנכסים בני חורין ולא מן המשועבדין מפני תיקון העולם לפי שאין קצובין ואין הלוקח יודע בכמה להזהר. **והמקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו** - אף הוא אין גובה מן המשועבדים לפי שאין קצובין ואין כתובים והא דתנן בהנושא והיא נזונית מנכסים משועבדין מפני שהיא כבעל חוב מוקמינן לה התם כתובות (דף קב) בשקנו לה מידו דסתם קנין לכתיבה עומד. **וגט חוב** - כל שטרות נקראין גט. **הכא לא כתבה ליה התקבלתי** - ואשמעינן מתני' דאע"פ שלא כתב לה כתובה לא אמרינן מחלה לו עלה אלא אמרינן סמכה על תקנת ב"ד שהכל יודעין שהנושא אשה יש לה כתובה. **מאי חייב נמי דקתני מן המחוררין** - אע"פ שלא כתב לה אחריות תנאי ב"ד הוא להיות כל נכסיו אחראין לה בעודם לפניו אבל אם מכרם אינה טורפת לקוחות הואיל ולא נכתב בשטר ולא אמרינן אחריות טעות סופר הוא. **תחלתה באונס** - תחלתה של בעילה. **וסופה** - של בעילה ולקמיה פריך אונס דשריא רחמנא היכי משכחת לה. **בשבויה הקילו** - שלא ראינוה שנבעלה וכי קאמר איהו בנבעלה. **יצר אלבשה** - וגם זה אונס שבתחלת בעילה שהיא באונס הלבישה הבועל יצר. **והיא** - מיעוטא הוא כלומר בסתם אשה אמרתי לך טעם האיסור תלוי בלא נתפשה הא נתפשה מותרת ויש אשה שאע"פ שברצון מותרת ואיזו זו כו'. **קידושי טעות** - על תנאי ולא נתקיים התנאי אם זינתה תחתיו מותרת לו לפי שאינה אשתו אלא פנויה בעלמא היא. **הני נשי דגנבו גנבי** - שלסטים גונבין מתחת בעליהן. **שריין לגברייהו** - לפי שבאונס הם באין עליהן. **והא קא ממטין להו נהמא** - והרי אנו רואים שבעודן אצלן מוליכות להן לאותן גנבים לחם ומזון אלמא רצון הוא ומשני מחמת יראה הוא דעבוד. **והא קא משלחן להו גירי** - כשנלחמין מזמנות ומושיטות להם חיצים לירות. **ודאי אי שבקינהו** - גנבים ללכת אל בעליהן ואינן אצלן מנפשייהו אל הגנבים אסירן. **שבויי מלכות** - נשים ששבה המלך לתשמיש. **הרי הן כשבויין** - ומותרין לבעליהן כדתנן ואותבינד לי לאינתו. **במלכות אחשורוש** - הן כשבויין לפי שמלך גדול הוא ויודעת שלא ישאנה ובעילתה באונס. **בן נצר** - לסטים היה ולכד עיירות ומלך עליהם ונעשה ראש לסטים ובדידיה תנן שבויי מלכות אינן כשבויין, ואסורות לבעליהן דסברה מינסב קא נסיב לה ונבעלת ברצון. **ליסטות אליסטות כו'** - בבן נצר אסורות כדאמרינן דסברה מינסב נסיב לי והריני אשת מלך.

ליסטים דעלמא - אפילו לקוחים שלו קשין לה לפיכך אינה אלא אנוסה. **לגבי אחשורוש לסטים הוא** - הלכך מתני' קמייתא דמיירי במלכות אחשורוש קרי לבן נצר גנובי ליסטות וברייתא דתנן איפכא דגנובי ליסטות איירי בליסטים דעלמא קרי לבן נצר שבויי מלכות. **אלמנה לכהן גדול** - קיימא לן לקמן בפ' אלמנה ניזונית כתובות (דף ק) יש לה כתובה ותנאי כתובה דלמישקל ולמיפק קאי אבל תנאי כתובה דלמיקם קמיה כגון מזונות ורפואה אמרינן ביבמות דלית לה בפרק יש מותרות (דף פה) והכא אשמעינן אביי דתנאי כתובה דפירקונה אית לה דמעיקרא אישתעבד לה שהרי אף לכשרה לא היה מתנה ואותבינך לאינתו אלא אהדרינך למדינתך והא נמי קרינן בה - הכי והאי תנאי נמי למישקל ומיפק קאי.

דף נב.א

ממזרת ונתניה לישראל - אע"ג דאית לה כתובה ותנאי כתובה דלמשקל ומיפק לית לה תנאי כתובה דפרקונה דמעיקרא לא אשתעבד לה. **שאין אני קורא בה ואותבינך לאינתו** - שזהו תנאי כתובה לישראלית. **רבא אמר כו'** - בממזרת ונתניה כאביי סבירא ליה דלא אשתעבד לה אבל באלמנה לכ"ג פליג עליה ואמר מעיקרא לא אשתעבד לכהנת ואהדרינך למדינתך אלא מחמת שאסרה השבויה עליו אבל לנאסרה מחמת דבר אחר לא נשתעבד דתנאי כתובה דישראל וכהן שוין אלא שהכהן מתנה עמה שאפי' תאסר עליו מחמת שבייתה לא תפסיד כתובת פרקונה. **המדיר את אשתו** - מליהנות לו. **פודה** - ואע"פ שסופו לגרשה מחמת נדר. **ואינו פודה** - לקמן מפרש טעמיה. **או בנשבית ולבסוף הדירה** - [כלומר או אפי' כשנשבית ולבסוף הדירה] נמי אמר ואע"ג דאיכא למימר לא הדירה אלא להפטר מן הפדיון. **מאי לאו במדיר אשת כהן** - בכהן שהדיר את אשתו דאי בישראל לא אמר ר' אליעזר פודה שהרי אין אני קורא בה תנאי כתובת ישראל ואותבינך לי לאינתו אלא בכהן קיימינן ומשום שאני קורא בה ואהדרינך למדינתך קאמר ר' אליעזר פודה ואע"ג דאיסור דבר אחר גרם לה [ליאסר עליו ואביי כרבי אליעזר ורבא כר' יהושע דאמר אינו פודה הואיל ואיסור דבר אחר גרם לה]. **הכא במאי עסקינן כו'** - כלומר לעולם רבי אליעזר ורבי יהושע לאו בפלוגתא דאביי ורבא פליגי ואי באיסור דבר אחר שלא על ידי נדר אי נמי בכהנת ע"י נדר דכולי עלמא אי כאביי אי כרבא והכא כגון שנדרה היא וקיים לה הוא שאמר יתקיים או

החריש ולא הפר ביום שמעו ובישראל פליגי וטעמא דרבי יהושע דקסבר היא נתנה אצבע בין שיניה ונושכתו כלומר היא גרמה לעצמה לבטל תנאה שאין אני יכול לקרות בישראל ואותבינד לאינתו ור' אליעזר סבר הוא נתן אצבעה בין שיניה לינשך שלא הפר לה. **מה לי הדירה ולבסוף נשבית** - הא לא הערים מידי שהרי היא התחילה בנדר. **ואביי מתרץ לטעמיה** - למימר לאו תנאי היא אלא דכ"ע כוותי קיימי וכן רבא מתרץ לטעמיה. **דחייב לפדותה** - שהרי אני קורא בה בין בתחלת התנאי בין בסוף קיומו ואהדרינד למדינתך ואע"ג דאיסור דבר אחר גרם לה אהדרינד למדינתך הוא. **ממזרת ונתינה לישראל אין חייב לפדותה** - שאין אני קורא בה לא בשעת התנאי ולא בסופו ואותבינד לי לאינתו. **מדיר אשת כהן נמי** - כהן שהדיר את אשתו נמי שתנאי הראשון ואהדרינד למדינתך הוא ואפשר לו לחול בשעת התנאי ואפשר לו לקיימו בסופו חייב לפדותה היינו כאלמנה לכ"ג. **כי פליגי בישראל שהדיר את אשתו** - שתנאו הראשון ואותבינד לאינתו היה ראוי לחול אבל בסופו אי אפשר לקיימו ר' אליעזר אזל בתר מעיקרא כו'. **דאינו חייב לפדותה** - אלמנה שאין אני קורא בה אהדרינד למדינתך מחמת שבייה אלא מחמת דבר אחר וממזרת שאין אני קורא בה ואותבינד לאינתו לא בתחילה ולא בסוף. **כי פליגי במדיר בין אשת כהן** - דמעיקרא בשעת התנאי קרינן ביה ואהדרינד מחמת שבייה ובסוף איכא איסור דבר אחר וכן במדיר אשת ישראל מעיקרא קרינן בה ואותבינד לאינתו ובסוף לא קרינן בה הכי. **הכיר בה בעלה** - עד שלא מת נודע לו שנשבית ונתחייב בפרקונה בחייו. **חביבי** - רבי חייא שהוא דודו אחי אביו. **רצה אינו פודה** - דלא תקינו בה רבנן אלא חד פדיון.

דף נבב

מפני תיקון העולם - שלא ירגילו להעלות על דמיהן. **כנגד כתובתה** - אבל יותר מכתובתה לא דלא יהא טפל חמור מן העיקר תנאי כתובתה יתר על הכתובה. **תרי קולי** - לא יותר על דמיה שהיא ראויה לימכר בשוק ולא יותר על כתובתה. **וצריכה רפואה הרי היא כמזונות** - ואם צריכה רפואה הרי הרפואה כמזונות דתרווייהו חיותא נינהו. **מזונות אין להם קצבה** - הלכך רפואה שיש לה קצבה שאינה חולה תדיר אינה בכלל מזונות. **קוצו ליה מידי לרופא** - שיקבל עליו רפואתה עולמית בכך וכך. **כעורכי הדיינין** - אוהב אחד מבעלי דינין ומטעים זכויותיו לדיין ועורך [הדין לפני] הדיינין לזכותו מיקרי

עורכי הדיינין שעורך את הדיינין להפוך לבם לטובתו של זה. **מעיקרא** - כשהשיא עצה. **ולבסוף** - כשנתחרט. **מתני'**. **יתר על חולקהון דעם אחוהון** - בני אשה אחרת אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך כתובתיך ונפקא מינה שמא מרובה היא או שמא יהו בני אשה האחרת מרובים ובניך מועטים וטוב להן שיטלו כתובת אמן והמרובים כתובת אמן ואפי' הכתובות שוות. **כל ימי מיגר ארמלותיך** - כל ימי משך אלמנותיך. **גמ'**. **מפני מה תקנו כתובת בנין דכרין** - מאחר שהבעל יורש את אשתו למה תקנו שיוריש לבניה מה שירש ממנה דהיינו נדוניא שלה. **ויתן לבתו** - נדוניא יפה דאילו מתה יירשו בניה. **דרחמנא אמר ברא לירות** - דכתיב (במדבר כז) איש כי ימות ובן אין לו וגו' הא יש לו בנו יורשו ולא בתו. **ותקון דתירות ברתא** - שיתן לה האב ממונו שהיו בניו ראויין לירש. **בשלמא בנו ביזו** - לבקש לו אשה שדרכו של איש לחזר על אשה. **אלא בתו מי ביזו** - וכי דרך אשה לחזר על איש. **ואימא דאב לירות דבעל לא לירות** - כיון דטעמא כדי שיקפוץ ליתן לבתו הוא דתקון נדוניא דיהב אב לבתו לירתון בניס דילה אבל שאר כתובות נכסי הבעל כגון מנה מאתים ותוספת דבעל לא לירתון. **אם כן** - דלא ירתי לשאר הכתובה. **אב נמי מימנע ולא כתב** - לבתו אחרי שזה מקפיד על שלו מלהוריש לבני בתי אף אני אמשוך ידי מלהרבות לו נדוניא. **היכא דכתב אב כו'** - כיון דטעמא משום שיקפוץ אב לתת נדוניא לבתו היא היכא דכתב אב נדוניא לבתו נכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין והיכא דלא כתב אב נדוניא לבתו לא נכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין. **לא פלוג רבנן** - לא חלקו בין כתובה לכתובה אחרי שרוב כתובות יש בהן נדוניא לא חלקו. **בת בין הבנים תירות** - [כיון דטעמא משום נדוניא הוא היכא דאין לו בנים ממנה אלא] יש לו בת מן אשה אחת ובנים מן האחרת תטול בת היחידה כתובת אמה לירש נדוניא שנתן אבי אמה מאי שנא דתקון בנין דכרין. **כנחלה שויה רבנן** - דירתון תנן ואין בת יורשת בין הבנים. **בת בין הבנות תירות** - יש לו בת מן אשה אחת ובנות מן האחרת תטול בת היחידה כתובת אמה לירש נדוניא אבי אמה דהא א"נ שויה כנחלה יש משפט נחלה לבת בין הבנות. **לא פלוג רבנן** - במשפט כתובת בנין דכרין דבת בין הבנים לא תשקול ובת בין הבנות תשקול. **ותגבי ממטלטלי** - כיון דטעמא משום נדוניא אבי האם הוא אלמה אמרינן לעיל כתובות (דף נ) כשם שאין הבנים יורשין אלא מקרקע ואוקימנא בכתובת בנין דכרין. **ככתובה שויה רבנן** - ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לשטרא. **תטרוף ממשעבדי** - אי

ככתובה שוויה ולקמן פליגי בה בריש פרק אע"פ. **ירתון תנן** - ואין ירושה במשועבדין. **ואימא אע"ג דליכא מותר דינר** - יתר על שתי הכתובות יטלו כתובת אמם כדין כתובת בנין דכרין אלמה תנן בפרק מי שהיה נשוי (לקמן כתובות צא) אין שם אלא שתי כתובות חולקין בשוה. **מקום דמיעקרא נחלה דאורייתא** - משום נחלה דרבנן. **לא תקון רבנן** - נחלה דידהו לעקור נחלת חלוקה שוה לגמרי שהיא מן התורה הלכך כי איכא מותר דינר שיחלקוהו בשוה בנחלה דאורייתא יטלו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן משום נחלה דרבנן ואי לא לא. **בי אבא סוראה** - חמיו היה והשיא רב פפא לבנו אחות אשתו כדאמרינן באלו נערות (לעיל כתובות לט) אמרה לי בת אבא סוראה כי נהמא אקושא בחינכי ובסנהדרין (דף יד) נמי אמרינן איש ושתי נשים שאין מטילין לכיס אחד כגון רב פפא ובת אבא סוראה. **אזיל** - רב פפא לבית אבי הנערה לכתוב כתובתה ושם יפסוק אביה ויכתוב לה בנדונייתה מה שיכתוב. **כי מטו לפתחא** - דאבא סוראה. **הוה מיפטר מיניה** - יהודה נטל רשות מרב פפא לחזור לאחוריו.

דף נגא

חזא - רב פפא דלא ניחא ליה ליהודה למיעל. **וכ"ש מברא לברתא** - והכא איעבורי אחסנתא הוא שזה כותב לבתו מה שהיה ראוי להוריש לבניו. **דא"ר יוחנן** - לעיל שיקפוץ אדם ויתן לבתו ויליף לה מקרא. **לעשויה נמי** - בתמיה. **מעלאי דידי היינו עשויי** - כניסתי עמך זהו עשוי שירבה לפסוק בשביל כבודי. **אכפייה** - רב פפא ליהודה בדברים ועל. **סבר איהו** - אבא סוראה האי דשתיק יהודה מרתח רתח שאין הנדוניא הוגנת בעיניו. **אי מינאי דידי** - אם נטלת ממני עצה. **או אין לה** - מי אמרינן כיון דמכרה לבעלה פקעה לה תורת ירושת אביה מלהורישי נדוניא שלו לבני בתו שהרי מכרתה ואין כל הירושה באה מעכשיו אלא מכח הבעל ויחלקו כל בניו בשוה בני ב' נשיו. **ותיבעי לך מוחלת** - שהוא דבר מצוי מן המכר ואי משום דלא מטא הנאה לידה מכל מקום פקעה זכותה בחייה. **השתא מוכרת מבעיא לי** - כלומר מי סברת דמשום הנאה דמטא לידה תיסק אדעתאי דפקעה זכותה. **השתא מוכרת** - דאנוסה היא סלקא אדעתאי דפקעה זכותה ומיבעיא לי כל שכן מוחלת דלא אנוסה. **מחו לה מאה עוכלי בעוכלא** - מכין אותה מאה מכות ברצועה שבראשה ברזל כמין משקולת קטנה ששמה עוכלא. **מוכרת כתובתה**

לאחרים - בטובת הנאה שאם נתארמלה או נתגרשה יטלוה לקוחות ואם מתה ירשנה בעלה ומתה וירשה בעלה. **יש לבניה כתובת בנין דכרין** - דהא כי לא זבינתה נמי ירית לה בעל ותקון לה רבנן השתא נמי לגבי בעל במוכרת לא פקעה זכותה ואי משום דהוקל בעיניה למוכרה ולהפסיד את בניה אם נתארמלה או נתגרשה זוזי אנסוה שהוצרכה להם. **אחולי אחילתה** - ונקל בעיניה להפסיד בניה מכתובתה חנם. **מוכרת לבעלה** - נמי טובת הנאה בעלמא דבר מועט שהרי אם מתה יורשה ואינו לוקח ממנה אלא שאם מת הוא לא תגבה והרי לא מת ובא לידי ירושה הלכך כמוכרת לאחרים דמי. **או כמוחלת לבעלה דמי** - הואיל ובידו הכתובה והוקל בעיניה להחליטה. **אין יורשין של זה כו'** - משנה היא ביבמות האשה שהלך בעלה למדינת הים ואמר לה עד אחד מת בעליך והתירוה לינשא ונישאת ואחר כך בא בעלה תצא מזה ומזה ואין לה כתובה לא מזה ולא מזה ואם מתה אין יורשין של זה וזה בנים שיש לה מזה ומזה יורשין כתובתה. **והוינן בה כתובתה מאי עבידתה** - הא אמרת אין לה כתובה. **ואמר רב פפא כתובת בנין דכרין** - והכי קאמר מתה היא בחיי שניהם וירשוה הם אין בנים שיש לה מזה ומזה נוטלין כתובת אמן כבנין דכרין כשבאין לחלוק בנכסי אביהם אלא חולקין בשוה. **ואמאי** - כיון דאמרינן כי אניסא לא מפסדא כתובת בנין דכרין. **נימא יצר אנסה** - שהיתה מתאוה לבעל. **קנסא** - משום דלא דייקא שפיר שמת בעלה מקמי דתינסוב. **אין לה מזונות** - באלמנותה דתנאי כתובה ככתובה. **או הב לה כתובה** - דתקנו קבורתה תחת כתובתה וסבר למימר תחת מנה מאתים שתקנו לה חכמים. **תנינא** - אני שונה שאין לארוסה שמתה משפט כתובה דהיינו קבורה. **לא אונן** - ליאסר בקדשים. **ולא מיטמא לה** - אם כהן הוא דלאו שארו היא. **ולא מיטמאה לו** - אינה חייבת ליטמא לו ואע"פ שמצוה - להתעסק בששה מתי מצוה האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) דכתיב לה יטמא מצוה זו אינה מהם דלאו שארו היא אבל אם רוצה היא ליטמא אינה מוזהרת מליטמא אפילו כהנת דבני אהרן כתיב ולא בנות אהרן. **אינו יורשה** - נדוניית בית אביה דלא תקון ירושת הבעל עד שתכנס לחופה או שתמסר לשלוחים. **מת הוא** - בחייה. **גובה כתובתה** - מנה מאתים ותוספת אם כתב לה. **אין לה כתובה** - דין כתובה וקבורתה תחת כתובתה דתניא לעיל בנשואה תניא ותחת נדוניית בית אביה שהוא יורשה אבל הכא כיון דכי מתה אינו יורשה אף הוא לא נתחייב לקבורה. **מאי טעמא** - דאמרינן כי מתה בחייו אין

לה תביעת כתובה תקבר בשביל מנה מאתים שהוא יורש. **שאין אני קורא כו'** - וכך היו כותבין בשטר כתובתה הלכך כל זמן שלא מת ולא נתגרשה לא נשתעבד לה ולא יורש ממנה כלום.

דף נגב.

שקילא טיבותיך - חיזוק טובותיך שאתה סבור שנחזיק לך טובה בזו נטולה היא ממך ומוטלת על החרולים. **לרב אע"ג דבגר** - בתמיה והלא בגרות מוציאה מרשות אב ולמה תיזון מביתו ובין לרבי בין לר' אלעזר בר' שמעון שנחלקו בדבר בפרק מציאת האשה (לקמן כתובות סח) בעישור נכסים מודים במזונות דבין נשאו בין בגרו אבדו מזונות. **כי פליגי בארוסה** - רב אמר עד דתלקחן קיחה דאירוסין ואפילו לא בגר וללוי או תבגרן או ינשאו ויצאו מרשות אב לגמרי כי בגרות. **וכן תני לוי במתניתיה** - דלוי סידר ברייתא ששה סדרים כר' חייא וכרבי אושעיא. **תרתיה** - בתמיה. **ומטי זמניהון** - הגיע זמן שנים עשר חודש לבתולה משתבעה הבעל כדלקמן כתובות באע"פ (דף נז). **ארוסה יש לה מזונות** - ארוסה יתומה יש לה מזונות מן האחין או לא. **הכי גרסינן מסברא לית לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל** - מסברא אני אומר שאין לה מזונות מן האחין דמאי טעמא תקון רבנן מזונות לבת מנכסי האב כי היכי דלא תיתזיל על הפתחים הכא ליכא למיחש להכי דכי חזי ארוס דמתזלא זיין לה איהו מדידיה ואע"פ שאינו מחויב לזונה דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל. **אמר ליה אי משמע לא שמיע לך** - בהדיא. **מסברא אית לה** - יש לך לומר שזונת מן האחים דארוס לא זיין לה. **כיון דלא קים ליה בגוה** - אם תינשא לו שמא ימצא בה מום לא שדי זוזי בכדי. **ממאנת** - קטנה יתומה שהשיאוה אחיה ומיאנה בבעלה וחזרה אצלם. **יש לה מזונות** - עד שתבגר או לא מי אמרינן עקרתיהו לנישואי מעיקרן והויא לה כמי שלא ניסת או דלמא הא ניסת ויצאה מרשות אב. **אלמנה בבית אביה** - כלומר מן האירוסין דאי מן הנשואין לא אמרינן יש לה מזונות דעד דתלקחן תנן ואפילו ללוי בנשואין מודה. **ת"ק סבר ממאנת אית לה** - וה"ק אלמנה בבית אביה כו' וה"ה לממאנת דאין כאן נשואין דהא עקרתיהו ואתא רבי יהודה למימר עודה בבית אביה בתחלתה שלא יצתה משם בנשואין יש לה מזונות אבל משיצאה בנישואין אין לה. **בת יבמה** - הכונס את יבמתו וילדה לו בת יש לה מזונות לאחר מיתת האב מן האחין מנכסי אביה או לא. **כיון דאמר מר** -

כתובתה אינה על נכסיו יבם תנאי כתובה דלה נמי לאו על נכסיו הוא. **או דלמא** - כיון דאמרינן התם אי לית ליה נכסים לראשון תקינו לה רבנן משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. **אית לה** - נמי תנאי כתובה להיות בתו נזונת. **בת שניה** - מי שנשא שניה מדברי סופרים דאמרי רבנן לקמן בפרק אלמנה כתובות (דף ק) השניה אין לה כתובה ולא מזונות בתה שילדה לו ומת. **יש לה מזונות** - מנכסיו או לא.

דף נד.א

כיון דלית לה כתובה - לאם לית לה מזוני דבת דהא תנאי כתובה הוא. **בת ארוסה** - הבא על ארוסתו וילדה לו ומת ולו בנים יש לה מזונות מנכסיו או לא. **כיון דאית לה כתובה** - כגון שכתב לה מן האירוסין אי נמי רבנן תקון נמי לארוסה. **או דלמא כיון דלא תקון רבנן** - למכתב עד שעת נשואין תנאי כתובה נמי מקמי הכי לא חייל. **בת אנוסה** - אנס את הנערה ונשאה אחרי כן כדכתיב ולו תהיה לאשה וילדה לו בת ומת יש לה מזונות מן האחין או לא. **יש לה כתובה** - מנכסיו. **מנה** - אם מת ואע"ג שכבר נתן כסף קנסה לאביה. **יצא כסף קנסה בכתובתה** - ואין לה כתובה. **מאי** - מזונות הבת שהן תנאי כתובה פקעי בהכי או לא מי אמרינן כיון דלית לה כו'. **או דלמא כתובה היינו טעמא** - דלא תקון לה רבנן משום דכל כתובת אשה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקונה. **והא לא מצי מפיך** - כדכתיב לא יוכל לשלחה כתובה דמשום אפוקי הוא דלא תקון דליכא למיחש לית לה אבל שאר תנאי כתובה דלאו משום שלא תהא קלה איתקון אית לה. **בביתי ולא בביקתי** - אם יש לו בית כופין את היורשין לתת לה מדור לפי כבודה ואין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך שם אבל אין לו בית אלא ביקתא בעלמא צריף צר וקטן ולשון ביקתא בי עקתא (שבת דף עז) יכולין לומר לכי מאצלנו דאת תהא יתבא בביתי כתב לך ולא בביקתי. **אבל מזוני אית לה** - בבית אביה מנכסיו ולא אמרינן כיון דלא קרינן בה ואת תהא יתבא בביתי לא קרינן בה ומתזנא מנכסיו ורב יוסף בביתי יתירא דריש דתקון למכתב בביתי תרי זימני ואת תהא יתבא בביתי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי. **ונתפייסה** - תו לא קרינן בה מיגר אלמנותיך]. **הא לא נתפייסה יש לה** - בתמיה ואפילו אין העכבה מחמת כבוד בעלה אלא שלא היה תובעה הגון לה. **כיחלה ופירכסה** - גליא דעתה דלא מחמת כבוד בעלה מעכבת לינשא. **עשתה כתובתה אפותיקי**

- קרקע המיוחדת לכתובתה עשתה אפותיקי לבעל חוב שלה. **הני אין** - לפי שהן גיבוי כתובה אבל תביעה לא. **פרוודהא** - כרכים הסמוכים לה. **מחוזא** - מפרוודי בבל. **דסגי קבא דנהרדעא** - כל מקום שמודדין תבואה במדת קב נהרדעא. **שמין מה שעליה** - כשמגבין לה בית דין כתובתה שמין בגדיה בפרעון כתובה. **בלקיט** - שכיר שגר בבית בעל הבית ולקח לו בעל הבית בגדים כשיוצא ממנו שם אותן בגדים בשכרו לשמואל ורב אמר אין שמין. **וכן בלקיט** - לרב שמין ולשמואל אין שמין. **ומנח בה** - רב סימנא במילתיה. **יתמא וארמלתא שלח ופוק** - הפשט בגדיהן וצא. **יתמא** - לקיט. **דתנן במתניתין** - בהך דערכין. **אחד המקדיש נכסיו כו' ואחד המעריך עצמו** - והגזבר בא למשכנו על ערכו הקצוב בפרשה אין לו לגזבר לא בכסות אשתו כו'. **לשמן** - בגדים שצבע לשם אשתו ולשם בניו ואע"פ שלא לבשום עדיין אלמא בגדיה שלה כשמואל. **לכאורה כשמואל ריהטא** - פתאום מרוצת משמעות המשנה כשמואל אבל כי מעיינת בה לא מסייעא לשמואל דהא קמיה קיימא ואינה יוצאה מביתו ואדעתא דהכי מקני לה שיהו שלה כל זמן שהיא תחתיו. **ההוא דאמר להו** - צואת שכיב מרע. **נדוניא לברת** - קצובים היו תכשיטי הבנות כך וכך לבושים. **פורנא ליתמי** - הריוח ליתומים ולא אמרינן ניתיב לה דמי הנדוניא כיום הצוואה.

דף נד.ב

ארבע מאה זוזי מן חמרא - משמע אותו יין יהא משועבד לכך אבל היין עצמו לא אמר ליתן לה כדמיו של יום הצוואה. **מפסדה מזוני** - מרבה לאכול. **דנייחד לה** - בצוואת שכיב מרע ובעדים אולי תקבל עליה דאפי' גבי כתובה תנן (פאה פ"ג מ"ז) הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה לישנא אחרינא דהוי ליה כמחלק נכסיו על פיו ונתן שאר הנכסים לבניו והוה להו משעבדי ואין הבנות והאשה ניזונות ממשעבדי. **כל שכן שריבה לה מזונות** - אם אמר קרקע זו למזונותיך אין זה אלא אם לא יתנו לך מזונות מרווחים אלא מצומצמים טלי קרקע זו להעדפה דאי לשעבדה למזונותיה הרי כל נכסיו משועבדים לכך. **שכנגדי** - אנוש כערכי וראוי לחלוק עלי. **במזונות** - בחוב מזונות שיש לך עלי משמע שזו תהא פרעון לכך. **הדרן עלך נערה. מתני'. אף על פי. אם רצה** - בגמרא פריך פשיטא. **שלא כתב לה** - תוספת

דמדעתו אלא על מנת לכונסה. **והיא כותבת** - אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת בלשון שובר. **גמ' רצה לכתוב לא קתני** - אי תנא לכתוב לא הוה שמעינן מינה שיהיה התוספת קרוי כתובה אלא כמתנה מדעתו ואין שם כתובה עליו השתא דתנן להוסיף משמע נוסף על הכתובה שתקנו חכמים ושם כתובה עליו גם הוא מסייע ליה כו'. **תנאי כתובה** - תוספת שהוא מתנה להוסיף לה וכן מזונות וכל הנך דתנן בפרקין דלעיל. **למוכרת ולמוחלת** - מוכרת כתובתה או מוחלת כתובתה מחלה ומכרה את הכל לפי שהכל קרוי כתובה ולא אמרינן לא מיקרי כתובה אלא מנה מאתים. **למורדת** - דתנן בפרקין (לקמן כתובות סג) המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה כו' עד מתי הוא פוחת עד כנגד כתובתה לא תימא כנגד מנה מאתים לחודייהו אלא אף התוספת פוחתין והולכין. **ולפוגמת** - בפרק הכותב (לקמן כתובות פז) תנן הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה אם פגמה תוספת נמי שאמרה לשם פרעון התוספות התקבלתי דינר אף זו פוגמת כתובתה היא ואם טוען בעלה התקבלת כל כתובתיך לא תפרע אלא בשבועה. **לתובעת** - שאמרו חכמים התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות תובעת תוספת נמי אין לה מזונות. **עוברת על דת** - בפרק המדיר (לקמן כתובות עב) שאמרו עליה תצא שלא בכתובה לא תימא כתובת מנה מאתים אבל תוספת מתנה בעלמא הוא לא הפסידה.

דף נה.א

לשבח - שאמרו בבכורות (דף נא) אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת אביהן ולא האשה בכתובתה ותוספת נמי לא גביא משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת בעלה. **ולשבועה** - לכל מילי דשייכא לישבוע על הכתובה כגון הנפרעת שלא בפניו ועד אחד מעידה שהיא פרועה והנפרעת מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים דתנן בפרק הכותב (לקמן כתובות פז) דבעו שבועה אף תוס' נמי בעי שבועה ואע"ג דפוגמת בהאי כללא איתיה איצטריך למינקטיה בהדיא לאשמועינן דפגימת תוספת מהניא להשביעה כפגימת כתובה. **ולשביעית** - שאין שביעית משמטת כתובה כשאר שטרות אלא אם כן פגמה וזקפה כדאמרינן במסכת גיטין (דף יח) ותוספת נמי לא משמט. **לכותב נכסיו לבניו** - וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה כדאיתא ביש נוחלין (ב"ב קלב) ותוספת ככתובה. **אין כתובה נגבית**

- אלא מן הקרקע ומן הזיבורית כדתנן בהניזקין (גיטין מח) וכן תוספת. **כל זמן שהיא בבית אביה** - תנן בהנושא (לקמן כתובות קד) כל זמן שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכל זמן שהיא בבית אביה שלא היו עובדים אותה היתומים ולא זנין אותה גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם שתקה יתר על כן יום אחד מחלתה וכן תוספת. **כתובת בנין זכרין** - כשם שנוטלים נדוניית אבי אמם ומנה - מאתים כך נוטלים תוספת. **איתמר גרס** - ולא גרס דאיתמר. **ירתון תנן** - אינון ירתון כסף כתובתיך וירושה לא טרפא לקוחות. **יסבון תנן** - לשון ב"ח. **מטלטלי ואיתנהו בעינייהו** - המייחד מטלטלין לכתובת אשתו ומת והן בעין והיא נפרעת מהן נוטלתן שלא בשבועה דטעמא מאי אמור רבנן מנכסי יתומין לא תפרע אלא בשבועה דחיישינן דלמא צררי אתפסה והכא היינו צררי דאתפסה. **ליתנהו בעינייהו** - כגון שאבדו. **בלא שבועה** - דכיון דאבוד הני לא אתפסה אחריני וכל נכסיו אחראין לכתובתה ונפרעת מן הקרקעות. **בארבעה מצרנהא** - שייחד לה קרקע וכתב לה בארבעה המצרים שלה בחייו לעשותה אפותיקי לכתובתה ומת נפרעת הימנה בלא שבועה דודאי תו לא מתפיס לה צררי אחריני. **בשבועה** - דכיון דלא כתב לה ארבעה המצרים אין זו סמיכה לסמוך עליה והרי היא כמי שלא ייחד ואיכא למיחש לצררי. **אמר לעדים כתבו וחתמו** - כגון מתנת קרקע. **לא צריך לאימלוכי ביה** - אם עדיין עומד בדבורו שיכתבו לו דכיון דקנו ממנו סתם קנין לכתובה עומד. **בתר אומדנא** - אומד הדעת בדבר שאינו מפורש אומדין בית דין ואומרים סתם איניש להכי איכוון דלא כותב לה ממונו חנם אלא לחיבת ביאה. **במסוכן** - במסכת גיטין (דף סה) המפרש והיוצא בשיירא ואומר כתבו גט לאשתו אע"פ שלא אמר תנו הרי אלו יכתבו ויתנו דמחמת טרדתו שהוא בהול על נפשו לא הספיק לגמור דבריו ומעיקרא לכתבו ותנו נתכוון ר"ש שזורי אומר אף המסוכן הגוסס והיינו בתר אומדן דעתא דאמרינן לא אמר כתבו אלא שיתנו הואיל ומסוכן הוא לא נתכוון לצחק בה.

דף נה.ב

ובתרומת מעשר של דמאי - משנה היא במסכת דמאי (פ"ד מ"א) תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ואסרה את החולין משום מדומע ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו לעם הארץ שלקח הימנו הפירות הללו ואוכלן

על פיו אם אמר הפרשתי מעשרותיו כראוי עד שלא מכרתים לך סומך עליו דהואיל ומדרבנן הוא הימנוהו רבנן במקום פסידא כי הכא שאין לו תקנה לחזור ולהפריש אלא למוכרה לכהנים בדמי תרומה והפסד הוא לו האי דנקט אף בחול משום דקתני התם מילתא אחריתי ויש בה חילוק דבשבת שואלו ואוכלו על פיו מפני עונג שבת ולמו"ש לא יאכל עד שיעשר. **מתנת שכיב מרע** - אינה צריכה קנין שתקנו חכמים שדבריו ככתובים וכמסורים שלא תטרף דעתו עליו ואם כתוב בה קנין אמר רב ארכביה אתרי רכשי כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) כלומר נתן בה שתי כחות על ידי שכתוב בה כדקציר ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע נתן בה כח שכיב מרע ועל ידי קנין שכתוב בה שאינו נוהג אלא בבריא נתן בה כח בריא והשתא מפרש להו כח מתנת בריא שאם עמד מחוליו אינו חוזר ממתנתו משא"כ בש"מ והרי היא כמתנת ש"מ שאין במתנת בריא אפי' בקנין שאם כתב במתנה זו הלואתי שהלוייתי לפלוני נתונה לפלוני זה הלואתו לפלוני ואילו גבי בריא משום קנין לא קני ביה שאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע כדאמרינן בהזהב (ב"מ מו) וזה קנה אם מת לא מחמת קנין אלא מחמת דברי ש"מ. **שמא לא גמר בלבו להקנותו [אלא בשטר]** - שמא להכי כתב בה קנין דלא גמר להקנותו] מתנה זו על ידי דברי שכיב מרע שהן ככתובים ומסורים דמי אלא על ידי כתיבה וקנין כבריא דסתם קנין לכתיבה עומד ושטר שכיב מרע אינו קונה מחיים שהרי אין דעתו ליתן כלום אלא לאחר מיתה ואפילו לרבי יוסי דאמר (גיטין דף עב) זמנו של שטר מוכיח עליו הני מילי בבריא הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו דדעתו לאקנויי גוף הקרקע מהיום ופירות לאחר מיתה אבל זה אין דעתו ליתן בחייו כלום וכיון דמית תו לא מצי לאקנויי מידי דהא ליתיה דליקני ניהליה ושמעינן מיהת דרב בתר אומדנא אזיל שאומד דעתו של זה דלארכביה אחרי רכשי עבד ואף על פי שלא פירש מפיק רב ממונא בהכי.

דף נו.א

אלא תרוייהו - רב ורבי נתן. **משום רבינו** - רב. **והלכה למעשה כו'** - הש"ס קא פסיק שכך נמנו וגמרו בני הישיבה. **מהו** - לרבי אלעזר בן עזריה. **ופירסה נדה** - ופירש ממנה ומת. **יחליף** - יכתוב שטר אחר כדי חוב הנשאר ויקרע הראשון ולא יכתוב שובר להרע כח הלוח שיצטרך לשמור שוברו מן העכברים. **רבי יוסי אומר יכתוב שובר** - ולא יחליף להרע כח המלוה למחול

שעבודו מזמן ראשון. **כששוברתה בתוכה** - בתוך הכתובה עצמה יכתוב השובר והיא אמרה בפנינו התקבלתי חציה דטעמא מאי אמר רבי יהודה אין כותבין שובר משום דלא יצטרך ליה לשומרו מן העכברים דאי מרקב הדר האי וגבי שטריה כוליה הכא ליכא למיחש להכי. **אפי' תימא כו'** - דבהאי שובר לא חייש רבי יהודה לעכברים כי התם דאילו התם מיפרע פרעיה דלמא כו'. **הכא ודאי יהב לה** - בתמיה. **אבל על פה** - דהוה ליה תנאה בעלמא לא הוי תנאה דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא. **בדבר שבממון** - שאר וכסות. **והרי פירות** - דנכסי מלוג. **דרבנן** - האי דבעל אוכלן תקנתא דרבנן היא ולא עבוד רבנן חיזוק שיהא תנאו בטל אם התנה למחול אכילתו. **פירי פירות** - אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסך ובפירותיהן אוכל הוא פירי פירות מוכר פירות ולוקח קרקע שיהא לה קרן והוא אוכל פירות.

דף נוב.

וקיימא לן - בהכותב. **מאי כותב אומר** - אלמא תנאיה תנאה. **והרי חמרים** - גבי דמאי דרבנן הוא ולא עבדו בהו חיזוק למיחש לגומלין לרבי יהודה. **שלי חדש** - והישן טוב ממנו שהחדש עדיין אינו יבש כל צרכו והכי נמי אמרינן באיזהו נשך (ב"מ עב) היו חדשות מארבע וישנות משלש כו' ויש מפרשים משום עומר ולא מילתא היא דא"כ דמתרץ בדמאי הקילו התינח דמאי חדש מאי איכא למימר ועוד לא מצינו שנחשדו עמי הארץ על איסור חדש ולא נקט לה אלא משום אין נאמנים דדמאי ורבנותא אשמועינן דאע"ג דמשבח לה לדחבריה נמי במילי אחרנייתא אינו נאמן על הדמאי דחיישינן לגומלין. **בדמאי הקילו** - משאר ספק דדבריהם ואפילו ספק ליתיה דרוב עמי הארץ מעשרין הן. **כל הפוחת אפילו בתנאה** - מדלא תנא כל בתולה שאין לה מאתים ואלמנה שאין לה מנה הרי זו בעילת זנות ש"מ דהכי אשמועינן שאע"פ שהיא גובה לבסוף דאין תנאו קיים אפילו הכי כיון דמעיקרא אתני קרי לה בעילת זנות משום דמשעת ביאה לא הוה סמכא דעתה אכתובה. **אלמא קסבר תנאו בטל** - דבלאו הכי לאו רבותא היא דנקט כל הפוחת. **והא שמעינן ליה** - לעיל. **ר' יוסי אומר רשאי** - ואפילו על פה נמי תנאו קיים ואתא ר' יהודה למימר נמי רשאי כו' יוסי מיהו על פה תנאו בטל כדאמרינן לעיל חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה אבל באת למחול תכתוב שובר. **אין עושין כתובה מטלטלין** - אין מייחדין מטלטלין לכתובה. **מפני תיקון**

העולם - שמא יאבדו או יפחתו דמיהן. **אין קצובין** - אין דמיהן קצובין עולמית דמוקרי ומוזלי הלכך פעמים שפוחתין מכדי מה ששמאום. **אין עושין קאמר** - ופחיתה נמי בכלל תיקון העולם היא. **שלא קבל עליו אחריות** - הבעל אם יאבדו ופריש ליה תנא דלא חייש לזולא אלא לאונסא וקאמר ליה רבי יוסי וכי קביל עליו אחריות נמי מה נתקן העולם בכך והלא אף כשהן קיימין אין קצובין ופוחתין.

דף נזא

אירכס כתובתה - שטר כתובתה. **זו דברי ר"מ** - דאמר לעיל כל הפוחת לכתולה ממאתים ואפי' בתנאה והתנאי בטל קרי לה בעילת זנות משום דלא סמכא דעתה והכא נמי לר"מ הוא דאסור לשהות אשה שאבדה שטר כתובתה ואפי' אית לה דלא מפסדא בהכי דגביא בתנאי ב"ד מיהא לא סמכא דעתה דאמרה כי תבענא ליה אמר פרעתיך הלכך בעילת זנות היא. **אבל חכמים אומרים כו'** - דלית לן למיחש משום מסמך דעתא דתיהוי בעילת זנות. **בגזירותיו** - בדבר שהוא מחמיר על דבר תורה באיסור והיתר על ידי גזירת דבריהם. **אי הכי זיל כתוב לה** - כתובה אחריתי והא דאמרינן לעיל כתובות (דף נא) לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואוקמינן כר"מ התם במקום שאין כותבין כתובה דכולהו אתנאי קא סמכי אי נמי במקום שכותבין וגובה לר"מ מיהו בעילת זנות באיסור היא. **מחלוקת** - דרבי יהודה ור' יוסי דאמר ר' יהודה על פה לאו תנאה הוא ור' יוסי סבר תנאה קיים. **בתחלה** - מפרש לקמן תחלת מאי. **דברי הכל אינה מוחלת** - שכבר זכתה ואמירתה לאו כלום אלא א"כ כתבה שובר התקבלתי. **תחלת חופה ומאי סוף סוף ביאה** - וה"ק מתחלת חופה ועד סוף חופה פליגי בה רבי יהודה ור' יוסי אבל משבא עליה מודה ר' יוסי דאין בדבריו כלום. **וכי אמינא אנא בין בזו בין בזו מחלוקת** - לאו אסוף דרבי יהושע קאמינא אלא אסוף חופה דהיא קודם ביאה. **אמר רב פפא אי לאו דאמר כו'** - אנא לא הוה ניחא לי לפרושי מילתייהו הכי דרבי יוחנן ור' יהושע לא ליפלגו ורב דימי ורבין ניפלגו בדרבי יהושע אלא הכי הוה אמינא רבי יוחנן ור' יהושע בן לוי פליגי דאההוא סוף דקאמר רבי יהושע בן לוי דברי הכל אינה מוחלת אתא רבי יוחנן למימר אף בזו מחלוקת דרב דימי ורבין לא פליגי בדרבי יהושע והכי הוה מפרשינא לדרב דימי אמר רבי יהושע מחלוקת בתחלת ביאה דהיא סוף חופה אבל

בסוף ביאה דברי הכל אינה מוחלת ורבי יוחנן פליג עליה דאפילו בסוף ביאה נמי פליגי וכי אתא רבין אמר רבי יהושע בן לוי מחלוקת בסוף חופה והיא תחלת ביאה דקאמר נמי רב דימי אבל בתחלת חופה דברי הכל מוחלת אבל השתא דפריש רבי אבהו לדרב דימי דבין לרבי יוחנן ובין לרבי יהושע בן לוי פליגי רבי יוסי יהודה בתחלת חופה ובסוף חופה על כרחך פליגא דרבין אדרב דימי דהא אמר רבין בתחלת חופה ד"ה מוחלת. **מאי קמ"ל** - בהא דאמר אי לאו דקאמר רבי אבהו כו' האמר רבי אבהו ואיהו לא בעי לאיפלוגי עליה ולמאי הלכתא אשמועינן דאי לא אמרה רבי אבהו הוה נחא ליה לדידיה לפרושי בענין אחר. **הא קמ"ל** - דהיכא דאשכחן אמוראי דפליגי אהדדי כל חד אליבא דנפשיה ותרי אמוראי אחריני דפליגי בפלוגתא דהנך אמוראי ואית לן לפרושי מילתא בתרי לישני חדא מינייהו מיפלגי תרי אמוראי אליבא דנפשיהו שכל אחד אומר סברא שלו כגון רבי יוחנן ורבי יהושע ואינך תרי אמוראי [אליבא דחד] לא מיפלגי אלא אמרי חדא מלתא וחדא מן לישנא מיפלגי תרי אמוראי אליבא דחד מן לישנא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דחד ונקטינן ההיא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דנפשיהו דכי פליגי תרי אליבא דחד מר אמר הכי אמר פלוני ומר אמר הכי אמר פלוני חד מינייהו משקר אבל כי פליגי תרי אמוראי בדין או באיסור והיתר כל חד אמר הכי מיסתבר טעמא אין כאן שקר כל חד וחד סברא דידיה קאמר מר יהיב טעמא להיתירא ומר יהיב טעמא לאיסורא מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה בעניינא אחרינא ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים הם זימנין דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועט. **מתני'**. **נותנין לבתולה** - זמן לכניסתה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה. **לפרנס עצמה** - בתכשיטין. **לפרנס עצמו** - בצרכי סעודה וחופה. **ולאלמנה ל' יום** - שאינה טורחת כל כך בתכשיטין שכבר יש בידה. **ולא נישאו** - שהבעלים מעכבין ואידי דתנא רישא בדידהי תנא סיפא נמי בדידהי. **ואוכלת בתרומה** - אם כהן הוא והיא ישראלית שמשעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה כדמפרש בגמרא ורבנן גזור עד השתא. **נותנין לה הכל תרומה** - אם ירצה וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין. **מחצה חולין** - לאכול בימי טומאתה. **היבם אינו מאכיל בתרומה** - בעודה שומרת יבם

וטעמא יליף בגמרא. **עשתה ששה חדשים בפני הבעל** - מהנך שנים עשר חדש הקבועים לה משתבעה הבעל או אפילו כולם בפני הבעל ואחד בפני היבם אע"ג דרובא בפני הבעל סוף סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו והוא הדין נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת דקניין הבעל פקע אלא דאי כולם בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו. **או כולן בפני היבם** - בגמרא פריך עלה למאי תניא. **זו משנה ראשונה** - דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה.

דף נז.ב

- אין האשה אוכלת כו' - טעמא מפרש בגמרא. **גמ' ואימא** - מאי ימים חודש ועשור עשרה ימים. **יכולין לעכב** - מלינשא עד שתגדל. **מימרדא ונפקא** - תמרוד בבעלה שלא תוכל לסבול ותצא ותבא אלי עד שתגדל ונמצאתי צריך לתכשיטין אחרים. **להשיאה כשהיא קטנה** - שטורח הוא לה. **אבל פוסקין כו'** - ודוקא בלא קידושין אבל קידושין בקטנות לא עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה. **נותנין לה שלשים יום כאלמנה** - משעת אירוסין שכיון שבגרה היא מכינה תכשיטין קודם בגרות שאינה רוצה לשהות עוד. **כתבועה** - כאילו תבעה להכין עצמה לנישואין. **דבתולה** - שנים עשר חודש משעת אירוסין. **יפר** - נדריה בלא שותפות דאב שמעינן מיניה דבוגרת נמי אינו חייב במזונותיה עד שתשהה י"ב חודש. **וששהתה** - והכי קאמר בוגרת לסוף שלשים והנערה ששהתה שנים עשר חודש. **בעל נמי יהבו ליה רבנן זימנא** - כדתנן במתני' לפרנס עצמו בצרכי חופה. **ולארוסה שלשים יום** - ויש ארוסה שאין נותנים לה אלא שלשים יום ולקמן מפרש לה. **נותנין לה שלשים יום** - משעת אירוסין. **שמא ימזגו לה כוס** - של תרומה. **בבית אביה** - גרסינן. **דזכתא מייחד לה** - מאחר שהוא זן אותה תמיד מוציאה מבית אביה ומייחד לה מקום שלא תפסיד מזונותיו לחלקם לקרוביה. **לקיט** - ששוכרו ללקוט תבואתו. **לקיט כהן** - לקיט שהוא כהן ונשכר לישראל. **משום סימפון** - הוא דאמר ארוסה לא תאכל תרומה עד שיגיע זמן שחייב במזונותיה ולשון סימפון הוא ביטול כגון שובר המבטל שטר קרוי סימפון ומום באשה או בבהמה שמבטל המקח קרוי סימפון והכא גזור בה שמא ימצא בה מום ונמצאו קידושי טעות ובטלים ונמצא שאכלה זרה בתרומה. **אי הכי נכנסה לחופה ולא נבעלה** - קס"ד שעדיין אינו מכיר במומין שבה ואמאי תני מתני' אפילו למשנה אחרונה עד שתכנס לחופה וכ"ש דקשיא משהגיע

זמן דמשנה ראשונה. **מיבדק בדיק לה** - ביד קרובותיו. **סימפון בעבדים ליכא** - אין מומין מבטל מקח.

דף נח.א

קוביוסטוס - גונב נפשות. **הגיעו** - ללוקח ואין המקח בטל וברייתא היא בב"ב בהמוכר פירות המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו שסתמן גנבים הן. **לסטים מזויין** - אין דרכו בכך. **מוכתב למלכות** - חטא למלכות עד שצוה לגזור עליו שיהרגנו כל מוצאו. **קלא אית להו** - וסבר וקביל. **קבל מסר והלך** - קיבל עליו בעל את המומין לסימפון ליכא למיחש לשמא תשקה לאחיה ולאחותה איכא למיחש. **מסר** - האב לשלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל ליכא למיחש שמא תשקה לאחיה ולאחותה דהא ליתנהו גבה ואיכא למיחש לסימפון. **בת כהן** - בקיאה היא בשמירת תרומה ולמוכרה בימי טומאתה. **בת ישראל** - אינה בקיאה בכך. **בארוסה** - ובת כהן דהואיל והיא בבית אביה טרח אביה למכור תרומה בחולין לימי טומאה לפי שהוא רגיל בכך. **אבל בנשואה** - שנותן לה בעלה מזונות בביתה כגון משרה אשתו על ידי שליח דתנן במתניתין (לקמן כתובות דף סד). **מחצה חולין** - לפי שכל כבודה בת מלך פנימה ואביה ואחיה אינן אצלה שיתעסקו בצרכיה. **רבי יהודה אומר נותנין לה הכל תרומה כו'** - בין רבי יהודה לרבי טרפון איכא דאילו ר' טרפון סבר נותנין לה תרומה כדי מזונותיה ואע"פ שאם צריכה לחולין ובאה למכור תרומה אין דמי תרומה מגיעין ליקח בהן חולין שהרי יקרים הם מן התרומה שהכל קופצים עליהן ולרבי יהודה נותנין לה תרומה כשיעור שאם באת ליקח מחצה חולין לא תפחות מן דמי מחצית חולין אבל טורח מכירה מוטל עליה למכור לתתה תחת חולין. **נותנין לה תרומה כפלים בחולין** - קסבר לא מטרחינן לה למוכרה בשוייה אלא נותן לה תרומה הרבה כדי שתתננה בזול ותמצא לוקחין הרבה. **איכא בנייהו טירחא** - בין רבי יהודה לרבן שמעון. **והאי קנין אחיו הוא** - וכי מיית ליה פקע ליה קנינו אבל כנסה הרי היא אשתו לכל דבר והכתוב קראה אשתו דכתיב (דברים כה) ולקחה לו לאשה דקנייה בביאה וכי היכי דקידושי ביאה מאכילין בארוסה דאיתקיש הוויות להדדי כך מאכילין ביבמה. **השתא בפני הבעל** - חוץ מיום אחד אמרת לא אכלה כולם בפני היבם דעל ידו אין לה לאכול דלאו קנינו היא מיבעיא ליה למימר דלא אכלה.

קמייתא - משנה ראשונה שאוסרת משעת אירוסין שהתורה התירתה והם גזרו עד שיגיע זמן לא גזור מפני סימפון אלא שמא תשקה הלכך משנתחייב לזונה דמייחד לה דוכתא וליכא למיחש לשמא תשקה שרייה. **ובתרייתא** - משנה אחרונה שחזרו וגזרו עד שתכנס לחופה חשו לסימפון.

דף נח.ב

אלא לרב שמואל בר יהודה - דאמר לעיל נמי טעם משנה ראשונה משום סימפון והשתא נמי מוקי טעם ב"ד של אחריהם משום סימפון. **מאי בנייהו** - כלומר מה ראו ראשונים להתירה מהגיע זמן ואילך ומה ראו אחרונים לומר עד שתכנס לחופה. **מר סבר** - משנה ראשונה. **בדיקת חוץ** - שבדקה ביד קרובותיו. **שמה בדיקה** - וקודם שיוציא מעותיו במזונותיה כבר בדקה הלכך תו לא חיישינן לסימפון וב"ד של אחריהם סברי אינה בדיקה עד שמתייחד עמה הוא עצמו ובדקה. **מתני'**. **מעשה ידי אשתו** - במתני' (לקמן כתובות דף סד) מפרש מה היא עושה לו משקל חמש סלעים כו'. **הרי זו עושה ואוכלת** - אין מעשה ידיה קדוש על פיו ובגמרא מפרש לה. **המותר** - הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה לו יותר על הראוי שפסקו חכמים ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן והמותר קנוי לו במעה כסף שתקנו לה חכמים שיתן לה בכל שבת מעה כסף לצורכיה לבד המזונות כדתנן במתניתין. **רבי מאיר אומר הקדש כו'** - מפרש בגמרא. **גמ'**. **איני ניזונית** - משלך. **ואיני עושה** - לך כלום אלא לעצמי. **מזוני עיקר** - תחילת תקנתא לטובתה תקנוה משום דזמנין דלא ספקה במעשה ידיה למזונות ותקנו תחילה עיקר תקנתא שיזון את אשתו והדר תקון לו מעשה ידיה משום איבה וכיון דעיקר תקנתא לטובתה ומשום ידיה הואי כי אמרה לא ניחא לי בהאי טיבותא שומעין לה. **מאי לאו בניזונת** - שיש לו נכסים ומבקש לזונה ואפ"י הכי תנן אין מעשה ידיה ברשותו להקדישן. **בשאינה ניזונת** - שאין לו במה לזונה. **אפי' למאן דאמר כו'** - פלוגתא במסכת גיטין. **סיפא איצטריך ליה** - לאשמועינן פלוגתא במותר דלא שייך אמזונות ואע"ג דאינה נזונת איכא למ"ד קדוש לאחר מיתה כשיירשנה וכדלקמן. **ופליגא** - דרב הונא אר"ש בן לקיש. **דבר שלא בא לעולם** - כגון מעשה ידיה שהקדישן עד שלא עשאתן. **לעושיהן** - למי שבראן וידים איתנהו בעולם אלמא קסבר יכול לכופה ואינה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה. **והא לא אמר** - יקדשו ידך אלא מעשה ידך. **שמעינן ליה לרבי**

מאיר - במסכת ערכין (דף ה) דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה דתנן המעריך פחות מבן חדש ר"מ אומר נותן דמיו דאדם יודע שאין ערך לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים הכא נמי אדם יודע שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וגמר ואמר לשם ידים עצמן. **לאחר מיתה** - כשתמות היא ויירשנה. **מחיים** - כשתעשנו. **לעולם במעלה לה מזונות כו'** - וה"ה נמי דמצי לאוקמא כשאין מעלה לה מזונות ומעלה לה מעה אלא משום רב דאית ליה יכולה אשה שתאמר איני ניזונית ואיני עושה ואוקי רישא דמתני' דתני עושה ואוכלת בניזונת להכי אוקי סיפא בניזונת.

דף נט.א

מזונות שכיחי ומעשה ידיה שכיח ומותר לא שכיח - מעה כסף קייץ ומעשה ידיה קייץ כדתנן (לקמן כתובות דף ס"ד) מה היא עושה משקל חמש סלעים. **והא עלה קתני** - במתני'. **ומה היא עושה לו** - ומדפריש בתר מעשה ידיה ומה היא עושה לו מכלל דרישא במעשה ידיה איירי ולא במותר. **שתי** - קשה לטווחו יותר מן הערב. **הכי קאמר** - [לעולם במותר איירי ברישא והכי קאמר] סיפא ומה היא עושה לו עיקר דנדע מותר מאי ניהו. **משקל חמש סלעים** - סלע של יהודה כפליים במשקל סלע של גליל. **מי אמר שמואל הכי** - והאמר שמואל לעיל במותר לאחר מיתה פליגי ועלה א"ר יוחנן הסנדלר חולין ואע"פ דהשתא דידיה הוא אלמא טעמא דר' יוחנן משום דבר שלא בא לעולם הוא שעדיין לא מתה ואין לו רשות במותר הואיל ואינו מעלה לה מעה כסף ובהא אמר שמואל הלכה. **והתנן קונם שאני עושה לפיך** - מה שאני עושה יהיה קונם לפיך יהי עליך כהקדש מליהנות לו. **אינו צריך להפר** - נדר זה שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו. **שמא תעדיף עליו** - יותר ממה שפסקו לה חכמים משקל חמש סלעים דמותר זה אינו שלו ויכולה להקדישו. **ר' יוחנן בן נורי אומר** - אף עיקר מעשה ידיה צריך הפרה. **שמא יגרשנה** - ויהא הנדר חל שמשגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה. **ותהא אסורה לחזור לו** - לפי שנאסר מעשה ידיה עליו ואי אפשר לו ליהדר שלא תטחון ולא תאפה וכל שאר מלאכות השנויות במשנתנו שהאשה עושה לבעלה. **ואמר שמואל הלכה כו'** - אלמא לכשיגרשנה חל הנדר אלמא אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם שעדיין לא גירשה. **כי אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי להעדפה** - קאמר כלומר הלכה דיפר ולא מטעמיה דאילו לר' יוחנן עיקר מעשה ידיה צריך

הפרה ולשמואל משום העדפה שמא תעדיף על הראוי הוא דאמר יפר והשתא נמי הוה מצי לאקשוויי סוף סוף לא בא לעולם דהא לא נעשה אלא אקשי ליה קושיא אחריתא. **אין הלכה כת"ק** - דאמר אין צריך להפר אלא יפר. **אלא אמר רב יוסף** - לעולם הלכה ומטעמיה קאמר ומשום שמא יגרשנה. **ושאני קונמות** - הקדש שאינו הקדש לכל אלא על אדם אחד בלשון קונם. **מתוך** - שהוא תופס במקום שאין סתם הקדש תופס שאדם אוסר פירות חבריו עליו ואומר קונם פירות פלוני עלי ובסתם הקדש אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו - הלכך אדם אוסר עליו נמי דבר שלא בא לעולם אבל מתני' במקדיש הקדש גמור איירי ואינו ממחר לתפוס כקונם. **אמר ליה אביי** - ומה ראייה פירות חבריו עליו לכאן שהן פירות חבריו על חבריו דעכשיו היא משועבדת לו למעשה ידיה ואינה ראויה להתפוסו בקונם ולכשיגרשנה קאמר דחייל ועוד שעדיין לא נעשית המלאכה עד לאחר גירושין וחזרה. **בשלמא אדם אוסר פירות חבריו עליו** - בקונם שהרי אדם אוסר פירותיו על חבריו בין בלשון קונם לחבריו לבדו בין שהקדישו סתם הקדש גמור. **יאסר דבר כו'** - בתמיה. **דבר שלא בא לעולם** - לא המלאכה באה ולא הרשות באה לידה להתפוס עד שתתגרש. **שכן אין אדם כו'** - שממקום שבאת אין אתה יכול ללמוד איסור שהרי אף בקונם אין אוסר פירות חבריו על חבריו לומר קונם פירותיך עליך. **באומרת יקדשו ידי כו'** - שהמלאכה כמי שבאת לעולם ועל הגירושין שלא באו קא מסיק ואזיל ומתניתין באומר מעשה ידיך הקדש. **ומי איכא מידי כו'** - כלומר תירצת לא בא לעולם דמלאכה לא בא לעולם דגירושין לא תירצת דאילו השתא לית לה רשותא לאקדושיה והיכי קדיש לקמיה. **אלמה לא** - בתמיה. **מי לא קדשה** - אם מכרה וחזר ולקחה. **בידו להקדישה** - שהרי עכשיו שלו וכי היכי דאילו אקדשה השתא קדשה כי אמר נמי תיקדוש לקמיה קדשה. **הא לא דמיא** - מסקנא דקושיא היא. **התם** - גבי מכרתי לך אין לו עכשיו בה לא גוף ולא פירות ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. **הכא גופה בידה הוא** - והרי יקדשו ידי אמרה. **הא לא דמיא** - מסקנא דאתקפתיה היא.

דף נט.ב

לא דמיא אלא להא - לא דמי לשדה זו שמשכנתי לך סתם אלא לאומר שדה זו שמשכנתי לעשר שנים דאין בידו לפדותה ולהקדישה עכשיו. **דקדשה** -

דהא שלו היא. **דקדושת הגוף נינהו** - כקדושת מזבח שאין להן פדיון כד אין פדיון לקונם להיות ניתר למי שנאסר עליו שהרי אינו הקדש גמור לתפוס פדיונו אלא אסור על אדם אחד וכיון דקדושת הגוף הוא מפקיע מידי שעבוד שהיא משועבדת לבעלה וחייל ולקמן פריך א"כ מאי איריא שמא יגרשנה מהשתא חייל. **הקדש** - כגון ששיעבד שורו לבעל חוב וחזר והקדישו מפקיע שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר וזה כשר לקרבן ואינו גזול דלא הוה קני ליה אלא לגוביינא בעלמא ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים דבדק הבית לא מפקיע שעבוד כדתנן בערכין (דף כג) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו כו'. **חמץ** - עשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים והגיע הפסח איסור חמץ מפקיעו משעבוד העובד כוכבים ונאסר בהנאה והא דתנן (פסחים דף ל) עובד כוכבים שהלוח לישאל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה אוקמינן לה התם כשהרהינו אצלו שמסרו בידו משכון. **ושחרור** - עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוח משוחרר וזה גובה חובו ממקום אחר. **ונקדשו מהשתא** - מאי איריא דקתני שמא יגרשנה מהשתא נמי קדיש. **אלמוה רבנן לשעבודה דבעל** - בעודה תחתיו דשויהו רבנן כלוקח גמור ולא כמלוה. **מתני'**. **אופה** - פת. **שתיים אינה מבשלת כו'** - בגמרא פריך אמאי לא איפטרה מכולהו בחדא שפחה שהכניסה במקומה. **יושבת בקתדרא** - לא תטרח בשבילו לילך בשליחות להביא לו חפץ מבית לעליה. **שעמום** - שיגעון. **גמ'**. **טוחנת ס"ד** - המים מגלגלין האופן וטוחן. **מטחנת** - מכינה צורכי טחינה נותנתו באפרכסת וקולטת הקמת. **ואיבעית אימא** - לעולם טוחנת היא עצמה. **דידא** - רחיים של יד. **לתכשיטי אשה** - שיקנו לה תכשיטין להתנאות בהן. **שיעדן** - את זיוה אישקלויי"ר בלעז. **לפירקה** - ימי הנעורים. **שומטת דד מפיו** - לא תניקנו שחל הנדר אלמא לא משעבדא ליה. **כופה ומניקה** - דמשעבדא ליה ולא חל הנדר. **אם היה מכירה** - שאינו רוצה לינק מאחרת. **הכא במאי עסקינן** - ברייתא. **ונפלגו בכתובה בעלמא** - נדרה מליהנות לו וקיים לה בש"א תצא ותטול כתובה ובה"א תצא בלא כתובה. **ועוד תניא** - גבי כל הנשים ואפילו בלא נדר. **אינה מניקה** - אם אינה רוצה.

דף ס.א

עד כמה - כמה חדשים אית לן למימר שיודע להכירה מלינק מאשה אחרת. **כל חד לפום חורפיה** - יש תינוק חריף ומכירה בחמשים יום ויש שאינו מכירה

עד שלשה חדשים. **כל זמן שמכירה** - אין שיעור לדבר אלא בבדיקה הדבר תלוי אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר [ואפ' גירשה]. **ההיא דאתאי** - גרושה ולא היתה רוצה להניק. **זיל בדקה** - אם מכירה. **אותבה בדרא דנשי** - הושיבה בשורה של נשים. **מסוי** - מביט. **נטוף עיניך** - זקוף עיניך כמו דשפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי מטייפי דב"ק (דף צב). **זרי בריך** - שאי בניך. **כיונק שקץ** - כאילו יונק דבר משוקץ. **חלב מהלכי שתיים** - חלב של אשה המהלכת בשתי רגלים. **טמא** - אסור. **שהקלת במגעה** - שאינה מטמאה מחיים. **החמרת בחלבה** - כדאמרינן בבכורות (דף ו) גמל גמל שני פעמים חד לאסור חלבו. **אדם שהחמרת במגעו** - נדה. **שאינו שוה בכל** - שהרי בטהורה טהור. **הוא טמא** - מחד קרא נפקא ליה ל"א זה זה טמא כו' דכתיב ברישיה דקרא אך את זה לא תאכלו זה מיעוטא הוא. **ואמר רב ששת** - גרסי'. **אפי' מצות פרישה** - מדרבנן. **אין בו** - דמדאורייתא שרי ורבנן נמי לא גזור ביה דאמרי' חלב מהלכי שתיים טהור. **הא דפריש** - הא דקתני מותר כשפירש מדדי האשה לכלי והיונק מן הדד כיונק שקץ מדרבנן. **וחילופא בדם** - דמדפריש אסור מדרבנן דמיחלף בדם בהמה ואתי למימר דם בהמה אכל. **דם שעל גבי ככר** - כגון שנשכו וניכר בו דם השינים. **גוררו** - לדם. **מוצצו** - דהא ליכא דחזי ליה. **גונח** - המיילל מכאב לבו פליינדר"א. **יונק חלב** - משום רפואה ורפואתו חלב עז. **מפרק** - הנותק דבר ממקום שגדל בו ולא מן המחובר אלא מן התלוש ותולדה דדש הוא שמפרק תבואה מקשיה (שבת דף עג). **כלאחר יד** - שאין דרך בני אדם לינק אלא לחלוב ביד. **ובמקום צערא** - שמצטער מכאבו. **צנור** - המקלח מים מן הגג. **קשקשים** - קשים ועשבים שסותמים ומעכבים את קלוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים לגג ודולפין לבית. **כלאחר יד** - ע"י שינוי ברגלו ומשום דאמר רב יוסף הלכה בכולהו נקט לה הכא. **וכמה** - היא פרישה. **איכא דאמרי תני רב יהודה** - מתניתא ולא שמעתא. **בתוך עשרים וארבעה חדש** - שנולד בנה.

דף ס.ב

עד עשרים וארבעה חדש - שמא תתעבר ותצטרך לגמול את בנה ובעל זה אינו אביו שיקנה לו ביצים וחלב. **שמונה עשר חדש** - דיו לתינוק לינק בכך. **אפקירותא** - חוצפא. **דלא מיסתייעא מילתא** - שיורה כהלכה. **נתנה בנה למינקת** - זו שמת בעלה או גמלתו בתוך זמנו או מת. **לבי ריש גלותא** -

אלמנות שהיו בהן מניקות ונתנו בניהם למניקה והתירום לינשא. **דלא הדרי בהו** - מניקה שפסקה להניק בניהם יראה לחזור בה לפי שבני אדם מאוימים הם אבל באינשי אחריני דלמא הדרא בה המניקה וחוזר הבן אצל האם ומסתכן. **לא תסברוה מהא** - אי לא אמרה לכו סבתא משמי' דר"נ לא הייתם יודעים ללמוד מתוך משנה זו שאסור. **הרי שהיתה רדופה** - רוב ימיה להיות בבית אביה כו' כל אלו אין דרכן להתעבר. **שאינה ראויה לילד** - שנעקר בית הריון שלה. **בגזירותיו** - בכל מקום שהוא מחמיר מדרבנן אלמא אע"ג דאין כאן להבחין בין זרעו של ראשון לשל שני דהא לא מיעברא לא פלוג רבנן בתקנת גזירות שלהם בין אשה לאשה וגזרו סתם שתמתין כל אשה שלשה חדשים והכי נמי לא פלוג רבנן במינקת שמת בעלה בין שהיא מניקתו בין שאינה מניקתו. **גמלתו אסור** - שגמלתו מחמת שרוצה לינשא. **פסקה קימעא** - פסקו ליתן לה מזונות מועטים. **אוכלת הרבה** - משלה כדי שיהיה לה חלב הרבה ולא תמיתנו. **כשות** - הומלו"ן. **חזיז** - עשבים של זרע תבואה. **חבושא** - קורצייה. **קורא** - רך הגדל בדקל מה שנוסף על הענף בשנה זו. **כופרא** - תמרים בקטנותן. **כמכא** - כותח. **והרסנא** - דגים מטוגנין בקמח וציר ושומן שלהן. **מינייהו פסקי חלבא** - יש בדברים הללו שפוסקין חלב האשה ויש בהן שאין מפסיקין אלא עוכרין. **בני נכפי** - ולדות שמתעברות שם נופלים מחולי שמו פשיאו"ן. **שמוטי** - ארוכי צואר והוא מום. **גירדני** - פל' אדם שנמרט שערות ראשו או בעל גרב. **זלזלני** - רעבתנין. **דולפני** - עיניהם זולפות מים תמיד. **מוניני** - הורגלה לאכול דגים קטנים. **מציצי עינא** - עיניו פורחות ונעות תמיד. **גרגושתא** - אדמה ארזילא"ה בלע"ז.

דף סא.א.

בריי - בריאים. **עינני** - עיניהם גדולות. **חנני** - בעלי חן. **כרפסא** - אפי"א. **כוסברתא** - אליינדר"א בלע"ז. **צערא זידה הוא** - החלב רב בדדיה ומצערה. **דלאו אורחה** - אין דרך משפחתה להניק. **בחריקאי** - במקומי ולי נראה לשון חידקי קרן כלומר לשון פקידת מקום בפקד מקומי ובפגמי. **אורחי** - אורחים המשתהים שבת או חדש. **פרחי** - עוברים לדרכם לפי שבמקום שיש בני בית רבים נוהגים להתארח עוברי דרך. **הא שארא** - כגון דברים קטנים. **שראויה להכניס** - שהכניסה נדוניא רבה ויש כדאי למביאה נדוניא זו לקנות ממקצתה שפחות להכניס ולשמשה. **אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו מטה** - לפרוס סדין

ולבדין דבר שאינו טורח ומשום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו ולא דמי למצעת דמתני' דהוי דבר של טורח ובכפייה הני לא כפי לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל. **חוץ ממוזיגת כוס** - כל שהוא דברים של קירוב וחיבה ומביאין לידי הרגל דבר. **מיחלפא ליה** - בימי ליבונה. **אבי סדיא** - מראשותיו. **אשרשיפא** - ספסל. **הכל משהין לפני שמש** - המשמש בסעודה ואוכלין בפניו ושוהין מלהאכילו עד שיקומו הקרואים. **חוץ מבשר שמן כו'** - שמתאוה להם ומצטער. **בתקופת תמוז** - שריחו חזק וחום היום מחרחר בו כארס. **תבשילא דארדי** - מין כמהין ופטריות. **אסתכני** - הייתי מסוכן לאחזני בולמוס מחמת תאות רעבונ. **גרלידי** - חתיכות דקות ועגולות מריר"א בלע"ז. **תמרתא דהנוניתא** - תמרה שמינה כמו קריב לגבי דהינא ואידהן (שבועות דף מז). **קיוהא** - קיהיון שיניים איגרו"ר בלע"ז. **כל דאית ליה ריחא או קיוהא** - מזיק את מי שאוכלין לפניו ואינו אוכל. **חד ספי** - מאכיל את השמש מכל מין ומין. **וחד ספי ליה ממין אחד** - בתחלת סעודה לשובע ומשאר המינין משההו עד שיגמור סעודתו. - קדים ספי - קודם שיתן לפניו. **מאחר ספי** - מכל מין ומין לאחר שנתן לפניו ולפני האורחין. **דקדים ספי משתעי אליהו בהדיה** - לפי שכשנותן לפניו והוא רואה ומתאוה ומצטער ופעמים שיש אורחין הרבה. **אזגור** - שם מלך פרס. **אטורנגא דמלכא** - מושיב המנות לפני השרים ובלשונינו שינישקלאקו"ש.

דף סא.ב.

דחור אפיה - פניו זועפים שנתאוה למאכל. **א"ל** - אטורנגא לרב אשי. **אפסדתא לסעודתא** - לא יאכל המלך מעתה. **אמרו לו** - שוטרי המלך אמאי תעביד הכי. **אמר להו** - רב אשי. **דעביד הכי פסיל למיכל למלכא** - העושה מאכל כזה אין ראוי שיאכל המלך מאכל מידו. **דבר אחר חזאי ביה** - בשר של חזיר מצורע ובלשון לעז קורין לו שורשמי"ן. **שקל אצבעתיה** - רב אשי שקל אצבעתיה דקפילא. **אנח עליה** - על אחת החתיכות. **אנחיריה** - לא גרסי'. **הכא מי בדקיתו** - כלומר בדקתם את חתיכה הזו. **בדקו אשכחו** - נס נעשה לו. **דפרחה עילויה** - דמר זוטרא. **פלי** - מבקע והרבה יש לו דומים במסכת נדה (דף כא) דפלי פלויי. **מיא דצערי** - רוק שגדל בתוך הפה מחמת קיוהא דבר הנאכל בפניו ואינו אוכל ממנו. **עד דזג** - נפחו פניה וכריסה ונעשו כזכוכית שכן דרכי הנפוחים. **תוף שדאי** - רקקי והשליכי. **לעמוד** - לשרת. **בהמתו** -

סוס וחמור שהן מזויינין וצוהלים לרביעה אבל בקר אינו להוט אחר רביעת אשה ואין יצרו ניכר כל כך לפיכך אין אשה נסתית לו ואני שמעתי בקרו נקבות בהמתו זכרים. **משרבט** - פושטן כמין שרביט עד שנעשין גדולות ובלשונינו נקרא אשא"ש ע"י שהיא צריכה לשרות החוט תמיד ברוק. **שפוד שפחות וגומות** - סימני הלכות הן שפוד במסכת ביצה שפחות כאן גומות במסכת נדה בלורית במסכת עבודה זרה אפר מקלה במסכת מכות גבינה במסכת עבודה זרה תלת מנייהו מתני' שפחות ובלורי' וגבינה ותלת מנייהו שמעתת' ופרשינהו רב מלכיו ורב מלכיא. **רב פפא** - אסימנא דרב מלכיו פליג דקאמר שפחות רב מלכיו ליתא דכל מתני' ומתניתא דהכא רב מלכיא פרשינהו אבל שמעתתא דאמר ברב מלכיו מודינא לך. **וסימניך** - שלא תחליף בגירסא. **מתניתא מלכתא** - לגבי שמעתא הויא מתניתא מלכתא דהא מינה מותבינן תיובתא לשמעתא וסימניך מלכיא לשון נקבה אבל מלכיו לשון זכר. **היינו ת"ק** - רבי אליעזר מה לי לידי שעמום מה לי לידי זימה. **דמיטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר** - משחקת בכלבים דקים ושחוק שקורין אישקקי"ש לידי זימה איכא לידי שיעמום ליכא דאין שיעמום אלא ביושב ותוהא ובטל לגמרי. **מתני'**. **המדיר את אשתו** - כגון דאמר יאסר הנאת תשמישך עלי אבל הנאת תשמישי עליך לא מיתסרא דהא משועבד לה דכתיב ועונתה לא יגרע והכי מוקמינן בנדרים בפרק ואלו נדרים (דף פא). **ב"ש אומרים שתי שבתות** - אם הדירה ב' שבתות תמתין ואם יותר יוציא ויתן כתובה. **הטיילין** - מפרש בגמרא. **החמרים** - שיוצאין לכפרים להביא תבואה למכור בשוק. **הגמלין** - סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים ממקום רחוק. **הספנים** - פורשין לים הגדול לקצווי ארץ. **גמ'**. **מיולדת נקבה** - ששוהא שבועיים מתשמיש. **נגמרו מיולדת נקבה** - כיון דאשכחן אורח ארעא לשהות כל כך אין לנו לכופו להוציא. **ה"ג** - אי מיולדת גמרי הכי נמי. **מידי דשכיח** - כעס שכועס על אשתו ומדירה. **ממידי דשכיח** - נדות לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי. **מידי דהוא גרים לה** - נדר האיש גורם לה לשהות וכן לידה על ידו באה לה לאפוקי נדה דממילא ויש לנו ללמוד מן הדומה [אפילו לא שכיח כולי האי]. **אפי' בסתם נמי ימתין** - לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת. **שמא** - בתוך הזמן ילמוד למצוא פתח חרטה לומר אדעתא דהכי לא נדרי ויתיר לו חכם נדרו. **מליהנות לו עד ל' יום** - קונם את נהנית לי עד ל' יום ולא הדירה מהנאת תשמיש דהא לא חייל משום דמשועבד לה וגבי מזונות

נמי מוקמינן ליה לקמן כתובות (ד' עא) באומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך ופרנס משום דלא ספקא ואית דמוקמא כגון שהוא מן הגמלי' או מן הספנים שאין לכופו בשביל תשמיש ולא מילתא היא דהא מוקמא לקמן אכולהו קתני מתני' לענין מדיר שבוע אחת. **יעמיד פרנס** - שיזון אותה והתם פריך ואטו פרנס לאו שליחותיה עביד. **תשמיש** - לא אפשר בפרנס. **ואי אתמר בהא** - מליהנות לו. **בהא אמר שמואל** - משום דאפשר בפרנס.

דף סבא

אורחא דמילתא - דרך ארץ שלא ישא עליו חטא ואפ' הוא יכול לפתותה שתתן לו רשות. **לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש** - בדברי הימים במחלקות שהיו עובדים את דוד כל מחלקות חדש ואע"ג דמשמעוּתא דעניינא משמע שלא היה פורש מביתו אלא חדש אחד בשנה ואין ללמוד משם אלא חדש כאן וי"א חדשים בביתו רב קרא יתירא דהבאה והיוצאת דריש דהוה ליה למכתב המשרתים את המלך לכל דבר המחלקות חדשי השנה וכתב דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה משמע שהיו שתי מחלקות נצבים ומשרתים שמשרתים עם השאר זו ו' חדשים בדילוג וזו ו' חדשים בדילוג זו באה וזו יוצאה מדי חדש בחדש הרי חדש בבית המלך וחדש בביתו ואף כאן חדש בבית רבו וחדש בביתו. **ושנים חדשים בביתו** - האיש בביתו שהרי ל' אלף איש היה המס וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש כשמחליפים אלו הולכין עשרת אלפים אחרים ובחדש השלישי עשרת אלפים שלישי' נמצא שעמדו הראשוני' בביתם ב' חדשים וכן כולם בחלופיהם כך. **שאפשר ע"י אחרים** - לפי מנין החליפות כך היו עולים. **שאני התם דאית ליה הרווחה** - שהיו נהנים מבית המלך ואיכא רווח ביתא לפיכך מקבלת עליה שיהי' בבית המלך [חדש] אחד משני חדשים שכיון שיש לו שכר יש לה מזונות מרווחים ותכשיטין אבל ת"ת מצוה דיליה הוא. **אנחה שוברת כו'** - איידי דאיפלגו בה רב ורבי יוחנן בדרשא דקרא נקט לה נמי הכא. **מתנים** - באמצע הגוף. **דשנן בה** - הורגלנו בה כמו כיון דדש דש (גיטין דף נו). **דמלפא תכלי לא בהתה** - אשה הלימודת לשכל בניה לקוברם אינה תמיהא ומפחדת במות א' מהם שכבר לימודת. **בני פירקי** - תלמידים שהרב מצוי להם בעירן ושונים פרקם ולנים בביתם. **מאן דכתיב בהן** - בשבילם נאמר לבעלי אומניות. **שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת** - למלאכת

הרשות אוכלי לחמם בעצב כן יתן הקב"ה לידידו שנא למי שמנדד לכבודו ולמצותו שינה. **מנדדות שינה** - ממתנות את בעליהן שהן בבית רבם ושונים פרקם אלמא בשעת שינה עודן בבית רבן ואת אמרת יש להן פנאי לעונה בכל לילה. **רב שמואל בר שילת** - מלמד תינוקות היה ומתפרנס מהן כדאמר' בנערה שנתפתתה (לעיל כתובות נ). **ולא חליף פריסתקא דמלכא אנביה** - אין שליח מלך פרס עובר על פתחו לשאול לו עבודת המלך שאין עין המלך עליו שאינו עשיר בעיניהם. **מפנקי דמערבא** - בני ארץ ישראל מעונגים במאכל ומשתה לכך הם בריאים ובעלי כח לתשמיש. **איפחית בי באני** - תחת המרחצאות יש חלל שהמים נופלים שם. **אסקינהו** - העלה את העבדים בידו אחת ובשניה היה מטפס ועולה בעמוד. **מאחר דהכי** - שבעל כח אתה. **אם כן** - שאתיש את כחי ולא יסמכוני. **מה אניח** - כח בעצמי להשתמש בו לעת זקנה. **בעירם** - שתים בשבת. **איכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל** - תנא דסתם לעיל המדיר את אשתו בית הלל אומרים שבת אחת אין לו לומר זאת לא בספן ולא בגמל ולא בחמר ולא בתלמידי חכמים שהרי [אף החמר] עונתו אחת בשבת ובשביל יום אחד יוציא ויתן כתובה הרי עונתו משבעה לשבעה וכ"ש גמל וספן אין בכלל הזה אלא טייל ופועל העושה מלאכה בעירו שדרכו לשמש שתים בשבת.

דף ס.ב.ב

אכולהו - נמי קאמר דע"י נדר יתר משבת אחת לא. **והא** - בלא נדר ששה חדשים קאמר בספנים. **אינו דומה** - לענין תענית מי שיש לו כו' אף כאן בלא נדר דעתה נוחה לבעלה שמא יבא בתוך הזמן אבל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מצפה לבעל. **חמר ונעשה גמל מאי** - נישאת לו כשהוא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות הרווחה עדיפא לה שיתעשר או עונה עדיפא לה. **בקב ותיפלות** - להיות בעלה עמה. **מעשרה קבין** - להתעשר. **דברי ר"א** - אמתני' קאי וסיפא דמתני' נקיט. **זו דברי ר"א** - הנך עונות ויציאות שלא ברשות דמתני' דקתני התלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשות שלשים יום. **סמכו רבנן** - תלמידים שבדורנו סומכים על דבריו ויוצאין שלא ברשות. **ועבדי עובדא** - כוותיה. **בנפשיהו** - והוא בא להם ליטול מהם נפשות שנענשים ומתים. **מסכיא** - תרגום של מצפה. **מע"ש כו'** - שהוא ליל תענוג ושביטה והנאת הגוף. **כפו מטתו** - כדת המתאבלים דחייבין בכפיית המטה.

איעסק לבריה - להשיא בתו של רבי חייא. **איכא פסולא** - שלא היו מהוגנים לזוג אחד. **שפטיה בן אביטל** - בן דוד היה אביטל שם אשת דוד ור' חייא אתי משמעיי וזהו הפסול שר' היה מבית דוד ולא היתה בת הבאה משמעיי הוגנת לבנו שלא היתה בת מלכים. **פסקו ליה תרתי סרי שנין** - קודם שיכנוס. **אחלפוה קמיה** - העבירו הנערה לפני החתן. **דעת קונך יש בך** - שאמר להרחיק זמן חופתו וחזר וקרבה מרוב חיבת כלתו. **מעיקרא כתיב תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך** - שיבאו לארץ ואח"כ יבנו לו מקדש. **ולבסוף אמר ועשו לי מקדש** - במדבר. **איעקרא** - נעשית עקרה כן דרך העומדות עשר שנים בלא בעל. **בשילהי הלוליה דר' שמעון** - סוף ימי חופתו. **איעכב לי** - המתן לי עד שיכלו ימי חופתי ואלך עמך לבי רב. **אישתנו שבילי דמתא** - שנבנו בעיר בנינים חדשים ונסתמו בה מבואות. **להיא רביתא** - נערה. **סוי לבה** - ראה לבה כלומר נדמה ללבה פתאום שזה בעלה. **לא איעביד כדעבד בר חכינאי** - שנכנס לביתו פתאום. **יתיב קמיה** - ולא היה האב מכירו. **חזיא** - לבריה דמחדדן שמעתתיה. **אי הואי הכא** - אילו הייתי כאן כשהנחתי בני קטן והלכתי הייתי מלמדו תורה והיה חכם כזה. **כלבא שבוע** - שם א' מעשירי ירושלים שכל הנכנס לביתו רעב ככלב הי' יוצא שבע.

דף סג.א

קא מדברת - את מתנהגת. **שיבבתא** - השכינות. **שלי ושלכם שלה הוא** - תורה שלמדתי אני ושלמדתם אתם על ידה הוא. **שקל מנא** - כלי זיין כאילו בא להלחם. **איטרוז** - באותה מריבה. **לא מר איפסיק** - ולא מר איפסיק - לא אכלו סעודת יום הכפורים שמפסיקין בה אכילה להתענות, סעודה אחרונה של ערב ט' באב ויוה"כ קרי סעודה המפסקת שמפסיקים בה במס' תענית (דף ל). **מתני'**. **המורדת על בעלה** - בגמ' מפרש ממאי. **טרפעיקין** - בגמרא מפרש. **עד כדי כתובתה** - ואחר כך נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה אבל אינו משהה לפסוק על הנכסים שנפלו לה מבית אביה ולהפסידה ממנה. **שלשה דינרים** - בגמרא מפרש מאי שנא הוא מינה דידה. **גמ'**. **באומר איני זן** - דהיינו תחת מלאכה. **והאמר רב יוציא** - ומתניתין מוסיפין תנן ואינו מוציא לאלתר. **ולאו אימלוכי ביה בעי** - שמא יחזור בו ובתוך זמן שאנו נמלכין בו ומחזירין עליו שיחזור בו מוסיפין על כתובתה. **אחת לי** - כולן שוות בתורת מרד ואפילו שהיא נדה או חולה והיא מורדת. **ארוסה** - שאמרה לא אנשא.

ה"ג בשלמא למ"ד מתשמיש שפיר אלא למ"ד משום מלאכה חולה בת
מלאכה היא - בשלמא למ"ד מתשמיש שפיר ואי משום נדה דלאו בת
תשמיש היא אינו דומה מי שיש לו פת בסלו כו' כדלקמן אלא למאן דאמר
כו'.

דף סגב.

אלא מתשמיש דכולי עלמא לא פליגי דהויא מורדת - והך מתניתא במורדת
מתשמיש. **חזרו ונמנו** - שלא ישהו אותה לפחות מעט מעט אלא יפסידוה כל
כתובתה לאחר ארבע שבתות של הכרזה. **דיקא נמי דקתני ארבע שבתות** -
ימים שאינם של מלאכה והכל מצוין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. **בורכא** -
דבר שאינו הגון. **ואיהו כמאן סבר** - רבא דאמר בורכא היא כמאן סבר.
נמלכין בה - משהין את גיטה ומחזירין עליה שתחזור בה ובתוך כך פוחתין
מכתובתה שבעה דינרין בשבת. **היכי דמיא מורדת** - דכופין אותה דמשהין
גיטה ופוחתין כתובתה. **דאמרה בעינא ליה כו'** - שיש לכופה על ידי פחיתת
כתובתה. **אבל אמרה מאיס עלי** - לא הוא ולא כתובתו בעינא. **לא כייפינן לה**
- להשהותה אלא נותן לה גט ויוצאה בלא כתובתה. **כלתה דרב זביד**
אימרידא - ואמרה מאיס עלי. **הוה תפיסא חדא שירא** - מעיל אחד שהכניסה
לו בכתובה. **הפסידה בלאותיה קיימין** - אפילו בגדיה שהכניסה לו
בנדונייתה ושמאום עליו בכתובתה ועדיין הבלאות קיימין תפסיד אותם.
מיבעיא בעי - אם הפסידה בלאותיה אם לאו.

דף סדא.

משום דרב זביד גברא רבה הוא - ולא יערער על דברינו מחמת ענותנותו.
מפכיתו דינא - לחובתו. **ומשהינן לה** - אולי תחזור בה. **תריסר ירחי שתא** -
ותו לא. **שתבע הוא** - והיא מורדת. **תבעה היא** - והוא מורד. **אין נזקקין לה** -
לכתוב לה אגרת מרד להוסיף על כתובתה ולקמן מסיק פירושא ואזיל משום
דלא מפקדא אפריה ורביה. **לארוסה מבעי ליה** - וכותבין אגרת על הבעל.
דלא מפקדת - בפריה ורביה כדאמרינן ביבמות (דף סה). **חוטרא לידא** -
רוצה אני שיהא לי בן שיחזיק בידי בזקנותי ואשען עליו וביום מותי יקברני.
תבע לחלוץ - והיא אינה רוצה אלא להתייבם נזקקין לו לכתוב אגרת מרד
עליה. **אין נזקקין לו** - לפי שאין מתכוין לשם מצוה וכמשנה אחרונה ואמרינן

ליה זיל נסיב אחריתי. **אסתירא** - סלע מדינה. **פלגא דזוזא** - זוז צורי שהוא שש מעה כסף נמצא טרפעיק שלשה מעות. **מעה וחצי ליום** - לששת ימי המעשה ומשבת לא יהיבין לה כדאמר לקמן. **מאי שנא איהו דיהיבין ליה דשבת** - כשהיא מורדת עליו דהא שבעה טרפעיקים טרפעיק ליום. **כשכר שבת** - [כמו שמשתכר בשבת] גזרה משום מקח וממכר ושכירות.

דף סדב.

מה בין מורד למורדת - מאי שנא כשהוא מורד אינו נותן אלא חצי טרפעיק ליום וכשהיא מורדת נותנת טרפעיק. **מי שוכר את מי** - הוי אומר האיש שוכר את האשה ש"מ צערו מרובה. **ויצרו מבחוץ** - קשויו ניכר ומתגנה - מתני'. **המשרה את אשתו על ידי שלישי** - שנותן לה מזונותיה בבית אפוטרופוס ואינה מתגלגלת עמו. **המשרה** - המכרה ויכרה להם כירה מתרגמינן שירותא (מ"ב ו). **לא יפחות לה** - בשבת. **לא פסק שעורים כו'** - בגמ' מפרש לה. **גרוגרות** - תאנים יבשין. **דבילה** - תאנים דרוסות בעיגול ונמכרות במשקל. **מפץ** - רך ממחצלת. **כפה** - צעיף אחד משנה לשנה. **ממועד למועד** - אמנעלים קאי מנעלים חדשים לכל שלשת רגלים. **חדשים** - קשים לה בימות החמה לפי שהם חמים ויפים לה בימות הגשמים. **אלא נותן לה כלים** - חדשים של חמשים זוז בימות הגשמים כו'. **והשחקים שלה** - אף כשיקנה לה חדשים ובגמרא מפרש למאי מיבעי לה. **ונותן לה מעה כסף** - לכל שבת לדברים קטנים. **מעשה ידיה** - אוקימנן לעיל כתובות (דף נט) מותר מעשה ידיה. **ואוכלת עמו לילי שבת** - שהוא ליל עונה. **שתי** - קשה לטוותו כפלים כשל ערב. **משקל של יהודה** - כפלים כשל גליל. **גמ' ה"ג** - מני מתני' לא רבי יוחנן בן ברוקא ולא ר"ש. **כמה הוא שיעורו** - של עירובי תחומין. **מתכוונין להקל** - ר' מאיר היה רגיל לאכול פת בשבת יותר מבחול שהיה ממשיך פת לכל מינים הבאין לפניו ור"י היה אוכל פת בחול יותר מבשבת שהיה שבע במיני מעדנים. **ר' יוחנן בן ברוקא** - נתן שיעור קצוב ככר הלקוח בפונדיון כשלוקחין ד' סאין בסלע הן שתי סעודות וקס"ד חצי קב שהרי הסלע מ"ח פונדיונין שש מעה כסף דינר ומעה שני פונדיונין הרי י"ב לדינר וד' דינר לסלע הרי מ"ח וד' סאין כ"ד קבין מ"ח חצאי קבין נמצא לר' יוחנן לחצי קב שתי סעודות. **רבי שמעון אומר** - ב' סעודות הן שתי ידות של ככר משלש ככרות לקב ונמצא הקב ט' סעודות שלש סעודות לככר ושלש ככרות לקב. **חציה** - של ככר. **לבית**

המנוגע - השוהה בבית המנוגע כדי אכילת פרס חצי ככר מטמא בגדים כדכתיב והאוכל בבית יכבס בגדיו כששוהה שיעור אכילה הכתוב מדבר כדתניא בתורת כהנים ואע"ג דגבי סעודת עירוב אמרנו ג' סעודות בככר אין בו אלא ב' סעודות בינוניות ושל עירוב שיעורו להקל ובמצומצמות והיינו דאמרינן אכילת פרס בכל שיעור שהיית סעודה לפי ששיערוהו כחצי הככר. **וחצי חציה לפסול את הגוייה** - האוכל שיעור חצי פרס אוכלים טמאים נפסל גופו מלאכול בתרומה עד שיטבול והוא ב' ביצים שהככר של ג' לקב ח' ביצים הוא שהקב כ"ד ביצים ד' לוגין חציה של ככר ד' ביצים חצי חציה ב' ביצים. **תמני סעודות הויין** - קביים חטים דמתני' וארבעה עשרה סעודות היא צריכה לשבת. **ואי ר"ש** - דאמר ט' סעודות לקב. **שמונה עשר הויין** - והיא אינה צריכה אלא י"ד. **צא מהן שליש לחנווני** - רבי יוחנן לא שיער בחצי קב אלא בככר הלקוח בפונדיון מן החנווני והוא לקח ארבע סאין חטין בסלע ומשתכר שליש בטורח נמצאו בחצי קב שלש סעודות השתים הוא מוכר בפונדיון שנתן והג' משתכר. **אכתי** - קביים דמתניתין תרתי סרי הויין. **ומשנינן אוכלת עמו לילי שבת** - כדתנן במתני'. **הניחא כו'** - פלוגתא לקמיה בשמעתי. **באתרא דיהיב ציבי** - מי שמוכר חטים לחנווני לעשות ככרות ולמכור בשוק במקום שהוא נותן לחנווני עצים לאפות אינו משתכר אלא שליש ובמקום שאינו נותן עצים מעכב לעצמו מחצה שממעט הככרות למכור ביוקר כדי יציאת העצים. **כמאן כר' חידקא** - בתמיה נימא כר' חידקא סתם לה מתני' דאמר בכל כתבי הקדש ארבעה סעודות לשבת. **ר"ש** - דאמר תמני סרי הויין ואי כרבנן סבירא ליה לתנא דידן בסעודות שבת דל תלת יתירתא לארחי ופרחי.

דף סה.א

אין ב"ד פוסקין יינות לאשה - שהיין מרגילה לתאות תשמיש. **רגילה שאני** - כיון דאינו חידוש לה כבר דשה בו ואינו מזיח לבה. **לציקי קדרה** - להטעים תבשיל. **תובעת בפה** - תשמיש. **ויבאו אל ביתם** - והדר וידע אלקנה את חנה. **חומא** - זה שמה. **שופרזי** - גביעים ארוכים שקורין מדירני"ש [פליידרי"ן]. **כי האי** - כמדת אמתי וזרועי. **תבעה לבת רב חסדא** - תבע את אשתו לתשמיש. **בקולפי דשידה** - במנעול של ארגז. **קטלת לך תלת** - שכבר ניסת לג' ומתו כדאמר ביבמות בפ' הבא על יבמתו (דף סד). **למיקטל אחרינא** - שבאת

להראות יופיך שיקפוץ איש עליך. **לחברך ולחברורך** - שלא אתבזה על הבריות מכבודי הראשון לא בפניך ולא בפני חבריך. **מפץ ומחצלת למה לה** - הרי עור שטוח על מטה טוב מן המפץ ומשני באתרא דמלו פוריא בחבלי במקום שאין רגילין לעשות שטיח עור למטה אלא סירוגי חבלים. **ומבגר לה** - מצערי לה ומזקינין אותה לשון בוגרת. **אי דאורחה** - דרך בנות משפחתה. **אורחיה** - דרכו לישן על כרים וכסתות ואנן קיימא לן עולה עמו. **כי אזילנא** - ואני משרה אותך על ידי שלישי שקילנא להו בהדאי. **וכי אתינא** - ותשכבי עמי מייתנא להו. **ושקלת לדידי** - מפץ שלי או אם אקנה כר וכסת משלי.

דף סה.ב

האי תנא שליח ערטילאי ורמי מסאני - מופשט וערום שאין לו חליפות בגדים אלא משנה לשנה ומנעלים קאמר ממועד למועד ושאר בגדים לא תחליף במועד והפשיט מתרגמינן וישלח (ויקרא א). **זוזי פשיטי** - זוזי מדינה שהן שמינית שבזוזי צורי כל כסף מדינה אחד משמונה בכסף צורי כדאמרין לעיל סלע מדינה פלגא דזוזא שהוא אחד משמונה בסלע. **מותר מזונות** - כגון אשה שמזונות האמורים במשנתנו עודפין לה שאינה רעבתנית. **שלא תתגנה על בעלה** - בימי טהרתה בלובשת בגדים שלבשה בימי נדות. **מותר בלאות** - אלמנה הנזונת מנכסי יתומים ועליהן ליתן לה כלים של חמשים זוז משנה לשנה. **יוצא בערוב אמו** - ערבה אמו לצפון ואביו לדרום אמו מוליכתו אצלה ואין אביו מוליכו אצלו שעדיין הוא צריך לאמו ובתרה שדיוהו רבנן אלמא עד שש צריך סיוע מאמו וכשם שהבעל זן אותה כך זן אותנו עמה. **הדרן עלך אף על פי**. **מתני'**. **מציאת האשה**. **וירושתה** - אם נפלה לה ירושה הוא אוכל פירות בחייה והקרן שלה לישנא אחרינא ואם מתה בחייו יורשה. **ופגמה** - נזק חבלה אם יחבלו בה. **ובזמן שבגלוי** - שהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל. **ילקח בהן קרקע** - שהרי זה כשאר נכסים הנופלים לה שהן תלוין. **אוכל פירות בחייה** - והקרן שלה אם יגרשנה או ימות ואם תמות היא יורשה. **גמ'**. **תנינא** - בפ' נערה. **יתר עליו הבעל** - אלמא בעל זכאי בכולן. **העדפה** - אם תעשה מלאכה - יותר ממה שפסקו לה חכמים.

דף סו.א

דמעשה ידיה - ושייך למימר שיהא שלו דמעשה ידיה תחת מזונות. **קונם**

שאני עושה לפיך - מה שאני עושה יהא קונם לפיך. **אינו צריך להפר** - דמשעבדא ליה ואפ"ל לשמא תעדיף נמי לא חיישינן דאי מעדפה נמי לבעל הוא. **שמא תעדיף** - והעדפה דידה הוא וחייל עלה קונם. **שלא ע"י הדחק** - כגון שהיא עירנית ובעלת מלאכה. **ע"י הדחק** - כגון שדחקה עצמה והעדיפה. **ה"ג והא כי אתא רבין כו'** - וקס"ד מציאתה כהעדפה שלא על ידי הדחק היא והיכי פליגי בה. **ומשני אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שעל ידי הדחק היא** - דרוב מציאות צריך לחזר אחריהם כגון דגים שנשארו ביבשה או צבי שבור או לחפש סימא בקרקע. **שתיים שלש וארבע בבת אחת** - שומרת קישואים וטווה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר ומחממת ביצים בחיקה או ביצי תולעים העושים משי שהנשים מחממות אותן בחיקן והם נוצרים. **מהו** - מי הוי כעל ידי הדחק או לא. **מתקיף לה רבא בר רב חנן** - אדרבי יהודה בן בתירא. **מתני'**. **ומת חתנו** - ונפלה לפני יבם והוא תובע מה שפסקו לאחיו. **יכול הוא שיאמר כו'** - או חלוץ או ייבם אבל אחיו או יתן או תשב עד שילבין ראשה. **הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה** - שליש יותר יקבלם עליו לכתוב בכתובתה לבד תוספת שהוא מוסיף לפי שמשתכר בהן אלף דינר הן עשרה מנה. **וכנגד השום** - אם בא חתן לכתוב קבלה עליו כנגד אלף דינר של שום שתכניס לו בגדים או כלים המשתמשין בהן והן פוחתין או פרקמטיא ודרך הנועדים למזמוטי חתן לשומם יותר משויים לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה. **הוא פוסק פחות חומש** - לא מיבעיא דלא מוסיף אלא שפוחת שאם הכניסה שום של אלף דינר הוא כותב ח' מאות זוז. **שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה** - הכניסה שום לקבלו עליו בשטר הכתובה במנה והוא שוה מנה בשוק לכל אדם אין לו לומר תנו לי עוד חמישיתו שהרי אמרו לפחות חומש מן השום לפי שלא נאמרו דברים הללו אלא בשום ששמאוהו בבית חתנים והנשואים ומיהו תוספת שליש לא יוסיף שלא אמרו להוסיף שליש אלא לכספים שהן ראויים להשתכר מיד. **שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר** - שום שהוא מקבלו במנה שאמרו לו כתוב מנה בכתובה והיא תכניס לך שום של מנה צריך שישומו אותו בבית של חתונה שלשים ואחד סלע ודינר דהוי מנה וחומשו. **ובד' מאות** - שום שיקבל עליו לכתוב ארבע מאות. **היא נותנת חמש מאות** - לפי שומת הנועדים שם.

וכשחתן פוסק כו' - ואם שמו הם תחלה והכניסה לו בין שום קטן בין שום גדול הוא כותב בשטר פחות חומש ובגמרא מפרש לה ל"ל כל הני. **גמ'. תנא שומא רבה** - דפחות חומש רישא דתנא וכנגד השום דקאי אאלף דינר. **וקתני שומא זוטא** - שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר דלא תימא שומא רבה הוא דדרך השמאים להעלותו על שוויו א"נ שומא זוטא איכא דמעלו ליה טפי שלא תתבזה בעיני הנועדים. **תנא שומא זידה וקתני שומא זידה** - היכא דקתני חתן פוסק הרי שומא זידה כגון שהיא הכניסה קודם השום והוא שם אותו בה' מאות כשבא לכתוב יכתוב ד' מאות שאף הוא שם אותו חומש יותר על שוויו. **שומא זידה** - היכא דקתני היא נותנת שהוא כתב הכתובה קודם שבא השום ועכשיו היא מביאתו וקרוביה שמין אותו וחתן פוסק דתנא תרי זימני חד לשומא רבה וחד לשומא זוטא. **מתני'. פסקה להכניס לו כספים** - שהן מוכנים לשכר מיד. **סלעה נעשה** - לכתוב בשטר הכתובה בששה דינר יותר שליש כדתנן לעיל ובגמרא מפרש הא תו למה לי. **לקופה** - בגמרא מפרש שיתן לה עשרה זוז לכל מנה ומנה שהיא מביאה לו ויקנו לה מהם בשמים לרחוץ בהם בתמרוקי הנשים שכך שיערו שהאשה המביאה לבעלה מנה ראויה היא לבשמים של עשרה זוז ולא פירשו במשנה אם לכל יום אם לכל שבת אם לכל חדש אם לכל שנה. **גמ'. עסקא** - כספים קרי עסקא שהם עומדים להשתכר בהם להתעסק בהן תמיד. **תנא עסקא רבה** - אלף דינר שיוסיף שליש ויכתוב ט"ו מנה. **עסקא זוטא** - סלעה נעשה ששה דינר. **זיונא** - יציאה ואחריות. **בירושלים** - היו נוהגות להתקשט בבשמים. **במנה הנישום או במנה המתקבל** - האי לכל מנה ומנה דקאמר לפי חשבון השומא קאמר או לפי חשבון שהוא מקבלן עליו דהיינו פחות חומש. **שבת ראשונה כו'** - איני יודע ליישב סדר בעיות הללו לפי שיטת הש"ס ונראה בעיני שכן סידרן יום ראשון או כל יום יום ואם תמצא לומר כל יום ויום שבת ראשונה או כל שבת ושבת ואת"ל כל שבת ושבת חדש ראשון או כל חדש וחדש ואת"ל כל חדש וחדש שנה ראשונה או כל שנה ושנה. **שפסקו לה חכמים** - שמת בעלה ובאת לב"ד לפסוק לה צרכיה מנכסיו. **לבו ביום** - לצורך יום אחד. **ולא כדין מתלין מתלא** - ולא כך היו מושלין משל בירושלים. **מלח ממון חסר** - הרוצה למלוח ממונו כלומר לגרום לו שיתקיים יחסרנו לצדקה תמיד וחסרנו זהו קיומו. **ואמרי לה חסד** - יעשה ממנו חסד ושל בית אבא לא עשו צדקה כראוי וכלה ממונן - בא זה ואיבד זה - לפי שנתערב בו.

חוץ משל חמיה - תוספת שהוסיף לה החתן. **ערביים** - קרי אומה שפלה ששוכני אהלים הם במדבר.

דף ס.ז.א

מציעין תחתיו - תחת רגליו להלך עליהם. **לפום גמלא שיחנא** - לפי כח הגמל יטעינוהו משא. **אם לא תדעי** - אם לא תתני לב כנסת ישראל לשמור את התורה צאי לך וגו' סופך לצאת בעקבי הצאן ולרעות את גדיותיך. **זהב** - חתיכות זהב. **והרי הוא כשוויו** - לא יוסיף שליש ולא יפחות חומש. **זהב הרי הוא ככלים** - זהב שבור הרי הוא ככלים ומפרש ואזיל מאי כלים. **דינרי זהב** - שהן טבועין. **הרי הן ככספים** - להוסיף שליש לפי שמזומנים לשכר. **לפורטן** - שיש להן קצבת מטבע להחליפן תמיד בדינרי כסף ובפרוטות להוצאה ולסחורה. **דפחתי** - לפי שמשמשין בהן והוא מקבלן בפחות חומש. **אי נימא אסיפא** - אדינרי זהב. **ואיבעית אימא** - ככלים של כסף דפחתי ולא תקשי לר' יוחנן דכי אמר רבי יוחנן בגרוטאות גדולות ומתניתין בדהבא פריכא גרוטאות דקות שנופל מהן כשממשמשין בהן. **בממלא** - דק דק של זהב שקורין פלא"א. **בשמים של אנטוכיא** - הוא עיקר סחורתן ואשה שהכניסה לבעלה שום מהם הרי הן ככספים להוסיף שליש. **פרנא** - ריוח שליש. **תותבי דבי מכסי** - שמלות של אותו מקום. **אשלי** - חבלים. **ארנקי דמחוזא** - כיסין מלאין מעות. **פרנא** - לזה שמעתי כתובה מנכסי יתומים ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב. **אסמכתייהו עלייהו** - וגביין מטלטלי כי הני שהן להן במקום קרקעות לפי שבעל סחורה הם. **דשקלי להו** - הנשים האלמנות והגרושות שגובות כתובתן. **אארעא הוא** - ואין גובות אלא מן הקרקע מן היתומים. **מתני'** וכן **המשיא את היתומה** - גבאי צדקה. **גמ'** זוזי **פשיטי** - זוזי מדינה שמונה מהן זוז צורי. **להתפרנס** - מזונות של צדקה.

דף ס.ז.ב

שבאו לינשא - משל צדקה דאמרינן לקמן אשר יחסר לו זו אשה. **משל עופות** - שדמיהן יקרים והוא היה מעונג. **בליטרא בשר** - שהיה בשר ביוקר והיה צריך בשר בדמי ליטרא מעות. **כפר קטן היה** - ואין המותר נמכר. **אמטולתיה** - בשבילו והיינו רבותא ולעולם במשקל ליטרא בשר קאמר. **ההוא דאתא** - עני המבקש פרנסה. **במה אתה סועד** - מה אתה רגיל לאכול בסעודתך. **בעתו**

- הכל לפי מה שהוא צריך כל יחיד ויחיד לפי לימודו. **אמר רבא מאי דקמא** - מה דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה. **נענתי לך** - דברתי יותר מדאי. **אין לו** - משלו. **ואינו רוצה להתפרנס** - משל צדקה. **יש לו ואינו רוצה להתפרנס** - משלו אלא משל צדקה ומסגף עצמו ברעב. **שתזוח דעתו עליו** - יגבה לבו לומר דעתם לחזור ולגבות הימני הואיל ותבעוני משכון אין זו אלא הלואה ויטול בלא בושת שיאמר אין לי משכון והם יאמרו טול בלא משכון. **צינורא דדשא** - חור שבמפתן וציר הדלת סובב בו. **ההוא יומא** - אותו היום שנתן העני לבו לדעת מי נותנם לו. **כיון דחזא** - העני. **אנא שכיחנא בגו ביתא** - ועניים מוצאין אותי לפיכך זכותי גדול. **ומקרבא הנייתי** - הנאתי מזומנת שאני מחלקת לחם ובשר ומלח אבל אתה נותן מעות לעניים והם טורחים וקונים סעודה. **מאי כולי האי** - למה להם לברוח ולכנס לתנור. **היא מוצאת** - והיא שלחה וגו' אע"פ שבאתה לישרף לא גילתה הדבר אלא אם כן יגלה הוא ואם לא יגלה נשרפת. **עייפינהו** - כפלינהו. **סיאנקי** - שם מקום. **זוודאי קלילי** - צידה קלה הכינותי לדרך רחוקה שאני יוצא לה. **ומצלי עיניה** - ומטה עיניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא רמאי ויתירה שעושה עצמו עני והעניים באים ומתירים אותם.

דף סח.א

בטלי כסף או בטלי זהב - במפות של פשתן לבנות או בשל משי צבועות. **היינו חוטאים** - שאנו מעלימין עין מן העניים אבל עכשיו הרמאים גורמים לנו. **המסמא את עינו** - מראה את עצמו כאילו עינו סמויה. **מקפח שוקו** - כאילו שוקו נכווצת. **אין מחייבין אותו למכור כו'** - רישא דמתניתין מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה. **אין מחייבין אותו למכור כו'** - להשלים מאתים זוז כדי שלא יטול. **כאן קודם שיבוא לידי גיבוי** - הא דתנן אין מחייבין מעיקרא קאי כשבא ליטול לקט ולא היו לו מאתים זוז ואם היה מוכר כלי תשמישו היה משיג למאתים זוז אין מחייבין אותו למכור והא דתנן מחייבין לאחר שבא לידי גיבוי לאחר שהביא עצמו לידי כך שבית דין גובין הימנו כגון שהיה לו מאתים זוז ונטל לקט שכחה ופאה ונודע שעשיר היה ב"ד באין וגובין הימנו מה שנטל ואם אין לו כדי לשלם מוכר כלי תשמישו היקרים ומשתמש בפחותים. **לידי גיבוי** - שבית דין גובין הימנו. **מתני'**. **מדעתה** - רבותא קמ"ל דאע"פ שנתרצית אין מחילתה מחילה. **מה שראוי**

ליתן לה - עישור נכסים. **אם השיא** - האב בחייו את הבת - הראשונה. **ינתן כו'** - בין שהוא עישור בין שהוא פחות בין שהוא יותר. **גמ'**: **לפרנסה שמין באב** - הבת יתומה שבאת לינשא נותנים לה נדוניה כפי אומד שאנו בקיאים באביה וותרן או קמצן. **פרנסת הבעל** - נדוניה של נשואין. **פרנסת עצמה** - מזונות בעודה אצל אחין. **הא באכילה ושתיה כו'** - שמין הנכסים אם עני הוא נותנין לה כפי מה ששנינו באע"פ (לעיל כתובות דף סד) במשרה את אשתו על ידי שלישי ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד. **עני בדעת** - אין בדעתו ליתן לה נדוניית עשיר אלא נדוניית עני. **נוטלת עישור נכסים** - ולא שמין באב. **הכי גרסינן לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה** - הא דאמר רבי עישור נכסים בדלא אמידניה לאב שלא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן אם קמצן. **הכי נמי מסתברא** - דהיכא דאמידניה מודה רבי דשמין באב. **ראשונה** - קא סלקא דעתין הבאה ראשונה לינשא.

דף סח.ב

כל חדא וחדא דנפשה שקלה - וחכמים תקנו להם נדוניית נשואין עישור נכסים והנישאת ראשון ראשון זכתה בעישור שבפניה ולמה יחזרו ויחלקו עישוריהן שוב בשוה. **אם באו כולם לינשא כאחת חוזרות וחולקות עישוריהן בשוה** - שאין כאן קודמת לזכות הלכך בשביל הראוי לישאר לפני הבן נוטלת האחת עישור והשניה עישור במה ששיירה וכן כולם והמותר לבן אם היו מאה מנה האחת נוטלת עשר מנים והשניה תשע והשלישית שמונה מנה ועישור של מנה וכן כולם כדי לברר ירושת הבן והן חוזרות וחולקות עישוריהן בשוה. **איבדו מזונותיהן** - שכך כתב להן או עד דתבגרין או עד דתלקחון לגוברין. **אף איבדו פרנסתן** - עישור נכסים דקסבר לא תקון לה נדוניה אלא היכא דמינסבא בקטנות או בנערות אבל בגרה איסתלקא לה מההיא ביתא לגמרי וכן נשאת בנערות הואיל וגדולה היא ונתרצית איבדה פרנסתה אלא מה שפסקו אבל בניסת בקטנות לא פליג. **שוכרות להן בעלים** - שישאו אותן עד שלא יבגרו ומוציאים להם פרנסתם. **הא גדולה** - כגון נערה. **ויתרה** - מחלה על השאר ואבדתו אלמא סתם לן תנא כרבי שמעון בן אלעזר. **הא דמתאי** - הא דאמר רבי לא איבדו וא"ר הונא הלכתא כוותיה בשמיחתה על מותר עישור נכסיה והא דקתני מתניתין גדולה ויתרה בשלא מיחתה. **נזונית אין** - אם באה לינשא בעודה ניזונית דהיינו בקטנות או

בנערות. **אינה צריכה למחות** - שאפילו לא מיחתה לא איבדה עישור נכסיה. **ושני ליה** - דהא דתני גדולה ויתרה בדלא מחאי אלמא ניסת בנערות ולא מיחתה אע"פ שאינה בוגרת ויתרה ואת אמרת ניסת אינה צריכה למחות ואפי' נערה. **הא** - דאמר רבא ניסת בנערות אינה צריכה למחות כגון דקא מיתזנא מינייהו לאחר שניסת דמשום דקא מיתזנא מינייהו הוא דקא שתקה ולא מחלה על פרנסתה והא דקתני הא גדולה ויתרה דלא קא מתזנא. **פרנסה** - נדוניא. **תנאי כתובה** - מזונות של בת כדתנן בנן נוקבן כו'. **ממשעבדי** - ששיעבדו אחין ולא ששעבד האב. **לא טרפא ממשעבדי** - אפי' שיעבדו אחין דתנן (גיטין דף מח) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם אבל פרנסתה טרפא דשויה רבנן כבעל חוב בעישור נכסים משמת האב דדבר קצוב הוא אבל מזונות אין להם קצבה ויש בהן מפני תיקון העולם. **מוציאין לפרנסה** - ממשעבדי ששיעבדו אחין. **אידי ואידי** - פרנסה ומזונות גביא ממטלטלי. **למזון האשה והבנות** - וכל שכן פרנסה ולא מיבעיא פרנסה אלא אפילו מזונות דסלקא דעתך אמינא כיון דתנאי כתובה נינהו ניהוו ככתובה ולא ניגבו ממטלטלי קא משמע לן. **האומר** - בשעת מיתתו. **הכי גרסינן אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו** - דהא אישתעבד בתנאי כתובה. **אל יתפרנסו שומעין לו** - שהפרנסה אינה חוב עליו כתנאי כתובה אלא חוב על היתומים הוא היכא דלא צוה האב שלא לפרנסם.

דף סט.א

תלה ליה רב לרבי בני חיטי - שלח לו אגרת שלומים ותלה שאלה זו בין השיטים. **הוה יתיב ר' חייא קמיה** - דרבי כשבאת שאלה זו לפניו. **א"ל** - רבי חייא מאי שיעבדו דקא מיבעי ליה מכרו או משכנו. **דמשמע הכי ומשמע הכי** - והוא כשישיב תשובתו יפרש אם שניהם שוים לו או (אם) יש חילוק ביניהן ומהו אומר על שניהם. **אחד זה ואחד זה אין מוציאין** - אחד לפרנסה ואחד למזונות. **עד שמת הבן** - ונפלה הירושה לפני הבנות. **ויתרה** - עישור נכסים ולא אמרי' תיטול עישור נכסים תחלה כמו שנטלה זו ואח"כ יחלוקו אלא זו שקדמה ונשאת זכתה ובת על הבת אין לה עישור נכסים שהרי שתיהן שוות בירושה. **גדולה מזו** - שאפילו שיעבדו אחין את הנכסים יפה כח פרנסה לטרוף לקוחות וזו שהנכסים בעין אמרת ויתרה. **נימא ליה מאן אמרה** - אלא

לאו שמייע ליה ולא קבלה ומשום הכי לא הדר נמי מהא דשתי בנות וכו'.
לעולם לא הוה שמייע ליה - מעיקרא וכי שמעה קיבלה וכי אותביה ר' חנינא
כבר הוה שמייע ליה וקיבלה ומש"ה לא א"ל מאן אמרה. **ושאני התם** - הא
דלא הדר ביה ממאי דאמר שניה ויתרה. **משום רווח ביתא** - שהרי נשתכרה
הרבה שנוטלת חצי הירושה. **יורשת הויא** - עישור נכסים שתקנו לה בתורת
ירושה תקינו לה. **אין** - באמת לא מצו לסלוקה בזוזי ולא בחדא ארעא שאם
רוצה נוטלת חלקה מכל קרקע וקרקע ואין יכולין להקנות לה חלקה במקום
אחד. **בעלת חוב הויא** - ומצי לסלוקה בזוזי או בחדא ארעא. **למיגבא בינונית**
ושלא בשבועה כו' - אי בעלת חוב דאבא הויא אינה גובה אלא מן הזיבורית
ואינה נפרעת אלא בשבועה שלא נטלה מנכסים הללו כלום דקיי"ל (גיטין
מת) אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית ואין נפרעים מהן אלא
בשבועה ואי בעלת חוב שלהן אין כאן בא ליפרע מנכסי יתומין. **רב אשי** - מת
ומת רב סמא בנו בחייו וכשבאת בתו ליפרע נטלה מחלקו של מר בר רב אשי
שהיה קיים בינונית שלא בשבועה אלמא בעלת חוב דאחי הויא. **ומבריה דרב**
סמא זיבורית - לפי שבעלת חוב של אביו היתה שהיה אחיה. **כי אתיא ההיא**
איתתא - אשה אחת באת לפני ר' נחמיה שהיה לה ליטול עישור נכסים
במקומו של רבה בר רב הונא ובקשה ממנו לשלוח לו דבר מאתו שישתדל
בדינה. **אצטרובלא** - מושב אמת הרחים כמות שהן ומקרקעי חשיב להו.
מעמלא דביתי - שכירות הבתים ממקרקעי קא אתי. **הוה יתיב רב ששת**
קמיה - כשבא השליח לפניו ואיקפד רב הונא על דקרייה הונא חברין. **א"ל** -
רב הונא לרב ששת. **זיל אימא ליה** - בלשון גנאי כאשר אומר לך. **ובשמתא** -
תהיה אם לא תאמר בלשון זה. **ענן ענן** - מהיכן אתה אומר להגבותה
ממקרקעי או אפילו ממטלטלי ועוד שאלה אחרת השיבני. **מאן יתיב בי**
מרזיחא ברישא - מי מיסב בבית אבל בראש הקרואים כשהיו מסובים
בסעודה היה ניכר מסיבתן מי הוא הראש שהגדול מיסב במטה אחת לראש
השולחן ושני לו במטה אחרת למטה הימנו. **א"ל מר רבה** - אתה ורב הונא
רבך ולפייסו אמר לו כך שלא יכעוס עליו על שנעשה שליח בדבר ומראהו
פנים שעל כרחו נעשה שליח לכך.

דף סט.ב.

גופא דעובדא - תחלת הדברים מה לשון שלחת לו. **ינחם כתיב** - אין לך לומר

פתח בשום אות א"כ אל"ף או ה' סמוכין לו או ע"פ הנקודה שתחתיה והיא באה במקום אות כאילו כתוב ינאחם וכיון שלא כתיב כאן אל"ף על כרחך ע"פ מסורת הכתב אתה קורא ינחם וזהו המנוחם עצמו כלומר אבל המתנחם. **מר וזח** - מי שנפשו מרה ודעתו זחה ומעותקה מעליו. **נעשה שר לסרוחים** - לגדולים הבאים לנחמו. **מתני'**. **המשליש מעות לבתו** - מסר מעות ביד שלישי לצורך בתו לקנות שדה או נדוניא לכשתנשא. **והיא אומרת** - לאחר שנשאת. **נאמן בעלי עלי** - שלא יעכבם לעצמו תנם לו והוא יקנה לי שדה כשארצה. **יעשה שלישי כו'** - יקנה השדה ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת. **וכי אינה אלא שדה** - וכי מה תועלת לו לקנות אפילו אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה הלכך שומעין לה. **בד"א** - בגמרא מפרש מאן קתני לה. **בד"א** - ששומעין לה. **גמ'**. **מן הנשואין הרשות בידה** - שאף האב לא עלה בדעתו למוסרם ביד שלישי אלא עד שתנשא דמשנשאת הבעל זכאי לאכול פירות. **מאי בנייהו** - בהי פליגי בגדולה או בקטנה. **דר"מ סבר הרשות בידה** - דהאי דקאמר ר"מ מן הנשואין הרשות בידה אפ"ל בקטנה נמי אמר. **אימא סיפא** - דמתני'. **הא מרישא שמעינן מינה** - דלא א"ר יוסי שומעין לה אלא בגדולה מדקא מייתי טעמא למילתיה וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה אלמא בגדולה הראויה למכור שדות קאמר. **אלא ר"מ** - וע"כ כי אמר בברייתא נמי מן הנשואין הרשות בידה בגדולה אמר ולא בקטנה. **אלא גדולה מן האירוסין איכא בנייהו** - דקאמר ר' מאיר מן האירוסין יעשה שלישי שלישותו ואפילו היא גדולה וקא א"ל רבי יוסי כיון דגדולה היא שומעין לה. **הלכה כר"מ** - טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת. **אילפא** - שם חכם. **תלא נפשיה** - גופא דעובדא במס' תענית משום דאותבוהו לרבי יוחנן ברישא כשהלך אילפא בסחורה כי אתא אמרו ליה אי הוה יתיב מר וגריס לא מר הוה מליך אזל תלא נפשיה באיסקריא דמכותא בכלונסות ארזים שתולים בה וילון הספינה. **מכותא** - וילון. **אמר כל מאן דאתי כו'** - כלומר אע"פ שהלכתי בסחורה לא שכחתי תלמודי ויש בידי לתקן כל הברייתות שסידרו רבי חייא ורבי אושעיא [בתוספתא שלהן אמינא להן סמך במשנתנו של הש"ס שסדר רבי ולהכי נקט רבי חייא ורבי אושעיא] לפי שהן עיקר כדאמרי' בעלמא כל מתניתא דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא לא תותבו מינה בבי מדרשא. **תנא ליה** - שנה לפניו ברייתא זו ושאלו למצוא לה סמך במשנה שסדר רבי.

שקל - חצי סלע. **וראון** - שאינן נזונין בפחות. **נותנים להם סלע** - דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע לא הוה אמר. **אל תתנו** - הרי מיחה בידם ולא עשאן יורשים אלא בענין זה. **אם מתו** - בלא בניס. **אין נותנין להן אלא שקל** - שאין לנו להפסיד את הבאים אחריהם והואיל ועשה את האחרים יורשים אחריהם ודאי דווקא שקל קאמר כדי שתפול ירושה אחריהם לאותן אחרים. **הא מני** - היכא דאמר להו אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל ואע"ג דסוף סוף כולהו נכסי דידיהו נינהו לא יהבינן להו בקוטנן אלא שקל בשבת והמותר יזונו מן הצדקה וליכא לאקשוויי עלה הא דאמר בפ' נערה לא כל כמיניה שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור דהתם הוא דאמר אל תקברוהו מנכסיו ונכסי דידיה נינהו הלכך לא צייתנן ליה לקוברו מן הצדקה כדי להעשיר את בניו אבל הכא נכסי לאו דיתמי נינהו כי אם לפי צוואתו.

דף ע.א.

רבי מאיר - דמתני' היא דאמר יעשה שלישי מה שהושלש בידו. **מינח ניחא ליה** - שיתנו להן כל צורכן. **לזרוזינהו** - שיחזרו אחר מזונותיהן ושלא יהו רעבתנין. **הפעוטות** - תינוקות בני תשע ושמונה כדאמר' בהניזקין. **במטלטלי** - דווקא אבל במקרקעי לא עד שיביאו שתי שערות או עד שיהא בן עשרים. **אפוטרופוס** - שמינהו אבי יתומים או ב"ד. **מדקתני** - במתני'. **שאני הכא** - דאיכא שלישי - שנשתלש לכך ופירשו לו מה יעשה בהן אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות צורכי יתומים לכל הצריך והרי אם מכרו אלו הפעוטות אין זה שינוי מצות המת שאף האפוטרופוס ימכור לצורך מזונותיהם. **אם כן** - דשלישי דווקא וטעמא לפי שפירשו לו לקנות שדה ליתני יעשה שלישי כו'. **דאפילו בעלמא** - במקום אפוטרופוס דדמי קצת לשלישי. **הדרן עלך מציאת האשה**. **מתני'** **המדיר את אשתו מליהנות לו** - אין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה הלכך בשביל תשמיש אין לנו לכופו להוציא וליתן כתובה והנאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה. **יעמיד פרנס** - שליח שיפרנסנה. **בישראל** - אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושתו. **ובכהן** - שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה ושמה סופו יתחרט יהבו ליה רבנן זימנא טפי. **אחד מכל הפירות** - קונם פרי פלוני עלי והוא קיים לה. **שלא תתקשט באחד מכל המינין** - קונם בושם פלוני עלי והוא קיים לה. **בעניות שלא נתן**

קצבה - באשה עניה אם לא נתן קצבה לדבר עד מתי אסרו עליה הוא דיוציא ויתן כתובה אבל אם נתן קצבה תמתין עד אותו זמן ובגמרא מפרש עד כמה היא קצבתה. **ובעשירות** - שרגילות לכך. **עד שלשים יום** - אם לא הדירה יותר אין כופין להוציא. **גמ'. וכיון דמשועבד לה** - למזונות.

דף ע.ב.

נעשה כאומר לה - דאע"ג דלא אמר הרי הוא כאומר דודאי אדעתא דהכי אדרה. **בדלא ספקה** - מזונות למעשה ידיה הקצוב לה במשנת אע"פ (לעיל כתובות דף סד). **הא רגילה בהו** - ומשועבד לה. **שהגיע זמן ולא נשאו** - דמדאורייתא לא משועבד לה לפיכך חל הנדר דאיסור דאורייתא הוא ומדרבנן חייב לזונה לפיכך יעמיד פרנס. **וניסת** - דהשתא חייב במזונותיה והנדר כבר חל עליו. **הא סברה וקבלה** - יודעת היא שנאסר עליו לזונה וניסת לו. **גבי מומין** - בשלהי פרקין במתניתין. **לענין מזוני מי אמרינן** - סבורה הייתי יודעת היא שאי אפשר לה בלא מזונות. **ופרנס לאו שליחותיה עביד** - בתמיה נמצא עובר על נדרו. **הרי אלו יכתבו ויתנו** - אע"ג דלא אמר ליה לסופר כתוב ה"נ אע"ג דלא אמר ליה זון שלוחיה הוא. **התם קאמר יכתוב** - לשון צוואה לשומע קולו. **בדליקה התירו לומר** - בשבת דמתוך שאדם בהול על ממונו אי לא שרית ליה אתי לכבווי. **לאו למעוטי כי האי גוונא** - בכל איסורין שבתורה. **שאר איסורי שבת** - דחמירי ולא התירו בהן לומר העושה לי מלאכה זו אינו מפסיד כדי שישמעו עובדי כוכבים ויעשו אבל בנדרים לא גזור. **דלעלמא קאמר** - לא דמי לשליחות כלל דלא ייחד איש לעשותו אבל רגיל אצלו אימא לא כו'.

דף ע.א.

מעשה דבית חורון - בנדרים בפרק השותפין. **היינו תנא קמא** - דאיהו נמי שלשים יום קאמר. **במפרש** - שפירש שלשים יום הוא דלא כפינן ליה להוציא אלא יעמיד פרנס. **משום דאיכא צערא דתרווייהו** - לא גרסינן. **יוציא ויתן כתובה** - לאלתר. **שנדרה היא** - ומה יש לו עוד להמתין אי ניחא לה לדידה למישקל כתובתה ומיפק לא תבקש פתח לנדרה אבל היכא דאדרה איהו כגון מליהנות לו ימתין שמא ימצא פתח לנדרו. **וקסבר רבי מאיר הוא** - שקיים נתן אצבע בין שיניה והשיכה לפיכך יתן כתובה וסתם מתניתין ר"מ היא. **אם**

רצה הבעל - מתחילה להפר יפר. **ואם** - לא רצה וקיים לה ואמר אי אפשר כו'.
בעניות שלא נתן קצבה - יוציא ויתן כתובה אלמא הוא נותן דהא בנדרה היא וקיים הוא אוקימתא למתניתין. **הכי גרסינן והא תנן רבי יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים** - גבי שלא תטעום דאוקימתא בנדרה היא וקיים הוא וקאמר רבי יהודה יום אחד יקיים יתר מיכן יוציא ויתן כתובה. **אלמא בעל מצי מיפר** - נדרי קישוט מדקניס ליה כתובה על שקיימו. **אם ארחץ אם לא ארחץ** - בנדרי מפרש לה דאמרה תיאסר הנאת רחיצה עלי אם ארחץ ושבועה שלא ארחץ וכן אם אתקשט תיאסר הנאת קישוט עלי אם בבשמים אתקשט עד זמן פלוני. **אם לא אתקשט** - שבועה שלא אתקשט. **אין אלו נדרי עינוי נפש** - ואין הבעל מיפר דלענות נפש כתיב.

דף עא.ב.

בגדי צבעונים - גנאי ובזיון הוא לה ומתגנה עליו. **הכא במאי עסקינן** - קישוט דמתני' דהכא. **בדברים שבינו לבניה** - סם המשיר את השער. **בעפר פיר** - בעפר חור שהוא גדל שם כלומר בדבר שהוא רגיל בו בקי הוא להשמר שאינו מזיקו. **פיר** - כמו פירא דכוורי (לקמן כתובות דף עט) גומא. **אלא הכא במאי עסקינן דתלינהו לקישוטיה בתשמיש** - ומשום הכי מצי מיפר דדלמא מתקשטת ומיתסרא הנאת תשמישו עליה. **כופה ומשמשנו** - שאינה יכולה לאסור עצמה עליו אבל יכולה לאוסרו עליה שתהא היא מודרת ולא הוא כגון הנאת תשמישו עליה דצריך הוא להפר שלא יאכילנה דבר האסור לה. **ולא תתקשט ולא תאסר** - לר' יוסי כיון דאמר אין אלו נדרי עינוי נפש היאך יכול להפר ואי משום דתלינהו בתשמיש לא תתקשט ולא תיאסר. **א"כ קרו לה מנוולת** - וכי מבזו מקשטא אישתכח דנדר זה אוסרה עליו לפיכך יכול להפר משום דברים שבינו לבניה. **ותתקשט ותאסר אי לבית שמאי** - אמאי יוציא לאלתר ויתן כתובה ותתקשט ותאסר והות ליה כמדיר את אשתו מתשמיש המטה ותנן בפרק אף על פי לבית שמאי שתי שבתות ולבית הלל שבת אחת. **הני מילי** - שיש לו זמן שמא ימצא פתח לנדרו היכא דאדרה איהו. **אבל היכא דנדרה איהי ואישתיק** - ולא היפר אינה יכולה לגור אצלו כלל ואפי' עד שתאסר ע"י קישוט דסברה מיסנא סני לי. **וכמה קצבה** - כלומר אם נתן קצבה עד כמה לא כייפינן ליה להוציא. **נהנית מריח קשוטיה** - שנתקשטה לפני הנדר. **מתני'** **כשהן בעיר אחרת** - דרך בתם ללכת אצלם

ברגלים. **רגל אחד** - מציא מוקמא אנפשה שלשה לא מציא מוקמא ובגמרא פריך הא שנים מאי. **שנועל בפניה** - בגמ' מפרש. **מחמת דבר אחר** - בגמרא מפרש. **שתאמרי לפלוני** - בגמרא מפרש. **שתהא ממלאה ומערה** - בגמרא מפרש. **גמ' סיפא** - דקתני שלשה יוציא הא שנים יקיים אתאן לכהנת. **רדופה** - לילך לבית אביה תמיד שנים יוציא שאינה רדופה שנים יקיים. **דכתיב** - לא גרסי'. **אישי** - לשון אישות ונישואין. **ככלה בבית חמיה** - שכבר ניסת וגס לבה בבעלה ואינה בושה הימנו.

דף עבא.

איכא נועל בפניה - דלת של שמחה ופיקוח צער. **סופנה** - קוברה כשם שלא גמלה חסד כך לא יגמלו עמה. **דיספד** - יתן אל לבו שאף הוא יספדוהו ואל ירע לו אם נהג כן. **דידל** - הרים קולו בבכי ובמספד. **דלואי** - ליוה את המטה מבית האבל לקבר. **שתהא ממלאה ונופצת** - לאחר שתשמש וימלא רחמה שכבת זרע תרוץ ברגליה ותנפצנו שלא יקלוט ותתעבר. **ריחיים ותנור** - המטלטלין. **מתני'**. **דת יהודית** - שנהגו בנות ישראל ואע"ג דלא כתיבא. **וטווה בשוק** - בגמרא מפרש. **במדברת בתוך ביתה** - מפרש בגמרא. **גמ' היכי דמי** - דהאכילתו. **אי דיזע** - כשאכל. **נפרוש** - ולא יאכל. **מנא ידע** - מי אמר לו אחרי כן שהוא בא להוציאה. **הוחזקה נדה בשכינותיה** - שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני ושמשה. **בעלה לוקה** - אם התרו בו וכי האי גוונא משכחת לה למתני' דלאחר תשמיש הודיעוהו שכינותיו שהוחזקה נדה. **בנים מתים** - בפ' במה מדליקין (שבת לב) יליף מוחבל את מעשה ידיך. **יזירנה** - משמע בעצמו קונם עליך דבר פלוני. **יחזור ויקניטנה** - אין לו להוציאה אלא כך יתקננה. **בכפיפה** - בתוך סל אחד שכשלא ישמר ישכנו אף זה יבא לידי שתקלקלנו. **מאן דמתני לה אהא** - דר"י דתני תקנתא אחלה כל שכן אנדרים דלא שכיחי. **דאורייתא היא** - ואמאי לא קרי לה דת משה. **אזהרה** - מדעבדין לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות על בועלה מכלל דאסור א"נ מדכתיב ופרע מכלל דההוא שעתא לאו פרועה הות שמע מינה אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש וכן עיקר.

דף עבב.

קלתה - סל שיש לו מלמטה בית קבול להולמו בראשו ובית קיבול מלמעלה לתת בו פלך ופשתן. **הוי** - לשון מקשה. **א"כ** - דבחצר יש בה משום פריעה. **ודרך מבוי** - דלא שכיחי רבים. **בטווה ורד כנגד פניה** - טווה בכפה על ירכה וחוט מתרדד כנגד פניה של מטה. **שדיתיה** - השליכתהו. **במקללת יולידיו בפני מולידיו** - כלומר בפניו דמתני' לא תימא לפניו ממש אלא אפילו מקללת אביו של בעל בפני בנו של בעל. **וסימניך אפרים ומנשה וגו'** - ופסוק זה היא לך סימן על משנתנו לזכור על ידו דבפניו דמתני' [לא תימא בפניו ממש אלא] בפני בנו קאמר והוי כאילו בפניו. **אפרים ומנשה וגו'** - בני בניו כבניו. **אמר רבה** - לפרושי מילתיה דר"י כגון דאמרה ניכליה אריא לסבא חמיה. **באפי בריה** - בפני בנו של בעל אומרת כן. - על עסקי תשמיש - כשמדבר עמה על עסקי עונה מריבה עמו ומשמעת לשכניו והוא בוש בדבר. **ונשמע קולה** - שתשמיש קשה לה וצועקת. **גבי מומין** - בשילהי פירקין. **מתני'**. **כנסה סתם** - בגמ' מפרש אי קאי ארישא אהך דקידשה על תנאי או מילתא באפי נפשה. **מומין הפוסלין בכהנים** - בבכורות קתני להו. **גמ'**. **כי האי גוונא** - משנה זו שנויה בקדושין בפרק האיש מקדש ומאי שנא דסתמה רבי תרי זימני. **הכא** - דמכילתין דהכא בכתובות קאי איצטריך ליה למיתנייא משום כתובות כדקתני סיפא תצא שלא בכתובה. **תנא קדושין** - רישא דמתניתין אינה מקודשת. **אטו כתובות** - איידי דנקטה משום כתובות. **שלא תאכל בשר** - דהוי עינוי נפש ומתגנה עליו. **ארישא** - דאתני בהדה. **אסיפא** - וקסבר סיפא דמתני' מילתא באפי נפשה וקידשה סתם וכנסה סתם קאמר. **קידשה על תנאי** - שאין עליה נדרים.

דף עג.א

לא תימא - קסבר רב אחולי לתנאיה וכתובה בעי למיתב לה אם מגרשה. **אלא טעמא דרב** - לענין גט דקסבר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין ואפי' ימצא עליה נדרים אבל לענין ממונא בתנאיה קאי שאם ימצא עליה נדרים תצא בלא כתובה. **קטנה** - יתומה. **שלא מיאנה** - בקטנותה. **והגדילה** - ובא עליה ואח"כ מיאנה ועמדה וניסת. **אין צריכה גט משני** - דכי גדלה בא עליה לשם קדושין דיודע הוא שאין קידושי קטנה כלום. **צריכה גט משני** - דכל הבעל על דעת קדושין הראשונים בועל ואע"ג דמודה שמואל שאסורה לשני דמשנה שלמה היא (נדה דף נב) דאין הבת

ממאנת משהביאה שתי שערות גט מיהא בעיא מיניה דהא דאמרי רבנן גדולה לא ממאנת מדרבנן הוא ורב סבר דאורייתא היא משום דכי בעיל משתגדיל לשם קדושין בעיל. **דליכא תנאה** - והכל יודעין שאין במעשה קטנה כלום וגמר ובעל לשם קדושין. **דאיכא תנאה** - וסבר הוא שתקיים תנאה דהואיל ומינסבא ליה אין עליה נדר ולא מסיק אדעתיה לבעול לשם קידושין דאינו חפץ באשה נדרנית. **בהא קאמר שמואל** - דכיון דאתני אתנאי סמיך דאינו חפץ בנדרנית. **מאי לאו קידשה כו'** - וסיפא ארישא קאי וקאמר כתובה הוא דלא בעיא דלענין ממונא לא אחיל תנאי אבל גיטא בעיא דלשם קדושין בעל דאי משתכח עלה נדרים לא תהא בעילתו זנות כרב.

דף עגב.

לא קידשה סתם כו' - ומילתא באפי נפשה היא ולקמיה פריך מאי שנא גט ומאי שנא כתובה. **ליתני כנסה סתם** - בגוה ליכלליה וליתני הכי המקדש על מנת שאין עליה נדרים וכנסה סתם כו'. **וכ"ש** - בלא כנסה אבל השתא משמע דדווקא בשלא כנסה קאמר. **הכי נמי קאמר** - דהאי ונמצאו עליה דקתני לאחר שניסת קאמר. **דאמר אי אפשי כו'** - ואע"ג דלא אתני כמאן דאתני דמי. **גט נמי לא תיבעי** - דהא שמואל לית ליה אין אדם עושה בעילתו זנות כדאשמועינן גבי קטנה. **ספוקי מספקא ליה** - על סתם אדם אם אפשי באשה נדרנית אם לאו. **גבי ממונא לקולא** - דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכיון דמספקא לן לא גביא. **מחלוקת** - דרב ושמואל. **בטעות שתי נשים** - קידש לאה על תנאי ואשה אחרת כנס סתם אחריה ונמצאו עליה נדרים והיינו טעותא רב סבר כיון דלא אתני בהדה דהך אע"פ שכבר גילה דעתו שאי אפשי בנדרנית צריכה הימנו גט דלמא לגבה דהך חביבה עליה ולא קפיד ושמואל אמר כיון דגלי דעתיה גלי. **אבל בטעות אשה אחת** - קידשה על תנאי וכנסה סתם אפילו רב מודה דדעתיה אתנאיה. **והא מתניתין דטעות אשה אחת היא** - למאי דסלקא דעתין דסיפא ארישא קאי טעות אשה אחת היא וקא מותבינן מינה לעיל אלמא איכא דסבירא ליה דטעות דאשה אחת נמי צריכה גט ואע"ג דאנן הוא דאותבינן ולא רב איירי בה קושיא היא לרבה דהאי דברי הכל דקאמר סברא דידיה היא ולא מרב ושמואל שמעה שהרי לא היה בדורם אלא דקסבר ליכא למאן דאמר בכי האי גוונא דלאו דעתיה אתנאיה והא קא חזינן דכל בני מדרשא דאותבוה סלקא דעתין למימר הכי.

מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים - קידשה על תנאי וגירשה מן האירוסין וחזר וכנסה סתם בההיא אמר רב צריכה גט דכי אשה אחרת דמי ולשם קדושין בעל וליכא למימר אתנאיה קמא סמיך ושמואל סבר הא גלי לה דעתיה מעיקרא דאם היא נדרנית אי אפשי בה ועל תנאי כך חזר וקידשה. **אבל בטעות אשה אחת גרידתא** - שכנסה ע"י קדושין הראשונים דברי הכל כו' וכי אותבינן לעיל ממתני' הכי אותבינן מאי לאו קידשה על תנאי וכנסה סתם משגירשה דבלא גירשה ליכא למאן דאמר והיכא דגירשה מיהא קתני כתובה לא בעיא הא גיטא בעיא ואני שמעתי טעות אשה אחת כעין ב' נשים כגון שקדש רחל על תנאי ואח"כ נתכוין לכנוס לאה וכנסה סתם ונמצאת רחל וקשיא לי נהי נמי דנתכוין לבעול לשם קידושין הא לאו לרחל איכוין ואמאי צריכה גט. **קידשה בטעות** - קס"ד טעות נדרים כדמפרש ואזיל. **קטן** - אין קדושיו כלום דלאו בר קיחה הוא כי יקח איש כתיב. **אע"פ ששלח סבלונות** - אכולה קאי. **סבלונות** - מגדנות שהחתן שולח לארוסתו. **אינה מקודשת** - ואע"פ ששלח משהגדיל ולא אמרי' ניהוי סבלונות קידושין לפי שמחמת קידושין הראשונים שלח לשם סבלונות ולא לשם קידושין. **מאי לאו טעות נדרים** - שהתנה עמה על מנת שאין עליה נדרים והטעתו שהיו עליה נדרים וכן למומין ולכל תנאי שיתנה וקאמר ת"ק אם בעלו קנו אלמא איכא למ"ד אפילו בתנאי לא בעיל איניש אדעתא דתנאה דמסיק אדעתיה דלמא לא מיקיים והויא בעילת זנות. **לא טעות פחות משוה פרוטה** - דטעה בקדושין דסבר שמקדשין בכך ועלה קאמר אם בעלו קנו דאדם יודע שאין קדושין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קדושין אבל בטעות תנאי לא מסיק אדעתיה לבעול לשם קדושין שסומך עליה אם לא שתנאה קיים לא היתה ניסת לי לחופה. **במאי קמיפלגי** - לדידך דאמרת דלאו בתנאה פליגי במאי פליגי גבי פחות משוה פרוטה מאי טעמא דר"ש. **בכולהו גרסינן** - והא הכא דטעות אשה אחת היא. **והא הכא דכי טעות אשה אחת דמי** - דזו שהטעתו היא שהתנת עמו ולא גרשה בינתיים ואיכא למ"ד מקודשת וטעמא מאי לפי שאין אדם עושה בעילתו זנות וגמר ובעל בלא שום תנאי. **מודים חכמים לרבי אליעזר** - ביבמות תנן המגרש את האשה והחזירה ומת מותרת ליבם ור"א אוסר והתם מפרש טעמא דר"א דגזר משום יתומה בחיי האב והיא המפורשת כאן שהודו לו חכמים בה. **ונתגרשה** - וקבל אביה גיטה. **והיא יתומה בחיי האב** - אף בחיי אביה היא כיתומה לפי שיצאה מרשותו מנשואין

הראשונים ושוב אין לו זכות בה לקבל קידושיה. **והחזירה** - בקטנותה ומעשה קטנה אינו כלום. **שגירושיה גירושין גמורים** - ונאסרה עליו איסור כרת מחמת גרושת אחיו שהתורה אמרה ערות אחיך וגו'. **ואין חזרתה גמורה** - לחזור ולהיות אשת אחיו במקום מצוה להתייבם. **או חולצת או מתייבמת** - שחזרתה חזרה גמורה להיות אשת אח.

דף ע.ד.א

משום רבי אליעזר אמרו חולצת ולא מתייבמת - אף בשהחזירה כשהיא גדולה פליג ואף במגרש גדולה והחזירה וטעמיה משום דגזור בה משום יתומה בחיי האב. **והא הכא** - גבי החזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו. **דטעות אשה אחת היא** - טעות קידושי קטנה. **ופליגי** - דקאמרי רבנן מתייבמת אלמא כי בעל משגדלה לשם קדושין בעל וקס"ד הוא הדין לטעות נדרים. **ה"ג** - התם היינו טעמא אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום אבל קדשה על תנאי ובעל דעתיה אתנאה ולא גרסינן בהא קמיפלגי דהא ר' אליעזר במגרש את הגדולה נמי אמר דכי החזירה אסורה לייבם דטעמא לאו משום קדושי טעות הוא ומאן דגריס לה מפרש דהאי משום ר' אליעזר אמרו דברייתא אהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו הוא דפליג ולית ליה לתנא דברייתא אליבא דר' אליעזר הא דתנא דמתניתין דיבמות (קט) דאמר דבמגרש גדולה והחזירה נמי אסר רבי אליעזר. **אתמר נמי** - כרבה דאמר בטעות אשה אחת גרידתא אין צריכה הימנו גט. **שנתכוין הוא** - לחליצה. **ע"מ שתתן כו'** - ואע"ג דלא יהבה כשרה. **שפיר קאמרת** - בתמיה דטעמא דהכא לאו משום דאחליה לתנאיה הוא אלא משום דמעיקרא לאו תנאה הוא. **כל תנאי מהיכן גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן** - דאם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם (במדבר לב). **דאפשר לקיומיה** - למעשה של תנאי דהיינו ונתתם. **על ידי שליח** - כי התם שהרי משה צוה ליהושע לתת להם את הארץ שהיה שלוחו של משה ונתנה להם אבל חליצה אי אפשר לקיימה על ידי שליח אין יכול לומר לשלוחו אם תתן לך פלונית מאתים זוז חלוץ לה הלכך לאו תנאה הוא לבטל החליצה. **והא ביאה** - הבועל לשם קידושין. **וקא הוי תנאיה תנאה** - כדאמרינן לעיל הריני בועליך על מנת כו'. **דאיתקוש הויות** - והיתה לאיש אחר (דברים כד) כל הויות קידושין במשמע כסף ושטר וביאה כי היכי דמהני תנאי בקידושי כסף ושטר דאפשר לקיומיה על ידי שליח מהני נמי בביאה.

במלוה - שמחל לה מלוה שחייבת לו ואמרינן בקידושין (דף ו) דאינה מקודשת דמשום דמשעה שלוותה ניתנה להוצאה וברשותה קיימא והשתא לאו מידי יהיב לה. **צריכה הימנו גט** - ואפילו הטעתו בתנאי דאין אדם עושה בעילתו זנות. **רבי אמי** - פליג אדרבי אלעזר ואמר המקדש בפחות משה פרוטה ובעל הוא דצריכה גט אבל המקדש במלוה או על תנאי ובעל אינה צריכה הימנו גט מאי טעמא בהא הוא דלא טעי להיות סבור שפחות משה פרוטה יהיו קידושין הילכך גמר ובעל לשם קידושין. **אבל בהנך טעי** - כסבור יודעת היא שאין עליה נדרים לכך היא נשאת וכי בעיל אדעתא דקידושי קמאי בעיל ולא לשם קידושין במלוה לאו הכל בקיאתן בהלכות קידושין.

דף ע"ב.

הלכה - אחר קידושין אצל חכם. **והתירה** - מן הנדרים. **אצל רופא וריפא אותה** - מן המומין. **עוקר הנדר מעיקרו** - שהרי פותח לה בחרטה אדעתא דהכי מי קא נדרת והיא אומרת לו לא וחכם אומר לה הרי הוא בא לך לידי כך הילכך לאו נדר הוא ומותר לך נמצא כמי שלא היה עליה בשעת קידושין. **מכאן ולהבא** - אבל עד עכשיו היו עליה נמצא שבשעת תנאי הקדושין הטעתו. **הכי גרסינן והתניא אצל חכם והתירה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת** - וקשיא חכם אחכם. **הא** - דקתני מקודשת ר"מ היא. **דאמר אדם רוצה** - אינו מקפיד אם תלך אצל חכם. **אין אדם רוצה כו'** - הילכך אדעתא דהכי לא קידשה. **משום נדר** - שהיתה נדרנית. **לא יחזיר** - מפרש במסכת גיטין תרי טעמי איכא למ"ד משום קלקולא שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך ותנשא ונמצא שם רע שאינו ש"ר או נדר נעקר ע"י חכם ומקלקלה זה ואומר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשיך לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר לא יחזיר ואם חביבה היא עליך לא תמהר להוציאה ואי אתי תו לקלקל לא מהימן שהרי יודע שנאסרה עליו ולא חש לבדוק את הדבר ואיכא למ"ד כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים. **כל נדר שידעו בו רבים** - שנדרתו בפני עשרה. **לא יחזיר** - קסבר טעמא משום שלא יהו פרוצות בנדרים הוא וכי נדרה בפני רבים וזהו נדר שאין לו הפרה כדאמרינן בגיטין פרצה יותר מדאי קנסוה. **שלא ידעו בו רבים** - דיש לו הפרה לא קנסוה והכי אמר התם דרבי יהודה לא חייש בנדר לקלקולא. **רבי מאיר אומר כל נדר**

שצריך חקירת - חכם - שאין הבעל יכול להפר שאינו מדברים שבינו לבינה ולא עינוי נפש. לא יחזיר - קסבר טעמא משום קלקולא הלכך בהאי איכא קלקולא דאומר אילו הייתי יודע דחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשיך דרוצה הייתי שתתבזה בבית דין ויתירו לך. ושאינו צריך חקירת חכם - נדר שהבעל יכול להפר. יחזיר - דבהאי לא מצי לקלקלה שהיה לו להפר ולא הפר. לא אסרו צריך - חקירת חכם. אלא מפני שאינו צריך - שהצריך חקירת חכם אין בו קלקול דלאו כל כמיניה לומר אילו הייתי יודע לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין אלא מפני מה אסרוהו מפני שאינו צריך דיכול הוא לכחש ולומר לא הייתי יודע שאני יכול להפר וגזרו האי אטו האי. מאי טעמא דרבי יהודה - דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה.

דף עה.א

ולא הכום בני ישראל - בגבעונים כתיב. רבא אמר - הא דקתני אצל חכם והתירה אינה מקודשת. **באשה חשובה -** בת גדולים דאפי' למ"ד רוצה אדם שתתבזה אשתו בב"ד הכא אמר אי אפשר באשה נדרנית וגט נמי לא ניחא לי למיתבא לה דאתסר באמה ואחותה ולא ניחא לי דליהו קדושין. **אבל הוא -** אם אמר לה על מנת שאין עלי מומין ונדרים. **טן דו -** גוף שנים משל הדיוט הוא שהנשים אומרות טוב לשבת עם גוף שנים משבת אלמנה. **דשומשמנא גברא -** משל הדיוט הוא מי שבעלה קטן כנמלה. **כורסיה בי חראתא רמיא -** כסאה בין השרות בנות חורין מושיבה כלומר גם לי בעל כמוכם. **נפסא -** מנפס צמר ואומנות מאוסה היא. **תיקרייה בסיפי בבא ותיתיב -** אינה בושה לקרותו על מפתן הבית לישב שם אצלו בפני הכל. **קולסא -** ממשפחת דופי. **טלפחי -** עדשים שהוא מאכל קל ואין חסרון כיס כל כך אינה שואלת הימנו אך יקרא שמו עליה. **וכולן מזנות ותולות בבעליהן -** כל אלו שבעליהן שפלים ומראות להם חבה אינו אלא שמזנות תחתיהן וכשמתעברות הן תולות את העובר בבעל [ונוח להן באנשים כל שהן לפי שמזנות תחתיהן]. **הוסיפו עליהם -** בנשים שאין בכהנים. **זיעה -** זועה תמיד. **שומא -** וורוא"ה. **הזקן והחולה והמזוהם -** לגבי מומי בהמה תנן וקס"ד זיעה וריח הפה דאדם בכלל מזוהם. **זיעה אמזוהם קא רמית -** לאו רומיא היא מזוהם גופו מסריח ובאדם נמי פוסל אבל זיעה דאדם אינה פוסלת בכהנים כדקתני הוסיפו עליהם. **דאפשר לעברה בקיוהא דחמרא -** ביין קהה אייגר"א בלע"ז עד שיעבוד

עבודתו. **וריא הפה נמי כו'** - אבל גבי אשה שהוא מדבר עמה כל שעה לא אפשר. **בעומדת על פדחתה** - ולעולם בשאין בה שער ובקטנה. **פדחתה** - מצחה. **ונעשה מקומו צלקת** - שנשאר שם רושם משחייתה המכה. **צלקת** - פינדרור"א ודוגמתה בשחיטת חולין (דף קכד) גבי תנור כלי חרס דצלקיה מצלק. **למעליותא** - והכי קאמר נוי הוא לאשה שיהו דדיה מובדלים טפת. **גבי מומין תניא** - הך מתני' גבי מומין תניא דקא חשיב זיעה ושומא וריח הפה ושאר מומין וטפח בין שני דדי אשה. **וכמה** - נוי לה. **וכמה** - יהו גסין (אחת) משל חברותיה ויהא מום. **ולציון יאמר** - משום דאיירי בה רבי מיישא נקיט לה ולציון יאמר איש ואיש יולד בה לעתיד לבא כשיתקיים מקרא שכתוב והביאו את כל אחיכם מנחה לה' וגו' כל מקום שימצאו שם ישראל יאמרו העמים זהו מבני ציון זה יולד בה נביאנו שם. **ולציון** - כמו וישאלו אנשי המקום לאשתו (בראשית כו) על אשתו - אחד הנולד בה כו' - איש איש יתירא קא דריש אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה יקרא מבניה ויביאוהו אצלה. **והוא יכוננה עליון** - הקב"ה יכוננה להיות עליון למעלה על כל העולם. **וחד מינייהו** - מבני ארץ ישראל. **עדיף** - פקחים וחריפים. **מתני'**. **האב צריך להביא ראיה** - אם בא לתבוע כתובה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה. **נכנסה לרשות הבעל** - ניסת והוא בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה. **הבעל צריך להביא ראיה** - עדים וכולה מפרש בגמרא. **במה דברים אמורים** - שהבעל יכול לטעון על המומין.

דף עה.ב

אין יכול לטעון - דידע ונתפייס. **גמ'**. **הבעל מהימן** - דאמר הואיל וספק הוא אם הטעתו ואם לאו העמד ממון על חזקתו. **מני רבי יהושע היא דאמר** - בפ"ק היא אומרת משארסתני נאנסתי והוא אומר עד שלא ארסתני לא מפיה אנו חייך שתהא נאמנת אלא העמד ממון על חזקתו ולא אזלין בתר חזקה דגופא לומר הואיל וספק בידינו על שעת אירוסין מה היא העמד הגוף על חזקתו של קודם לכן והרי נולדה בתולה והכא נמי לא אמרינן העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה. **אתאן לרבן גמליאל דאמר** - דהתם היא נאמנת דחזקה דגופא עדיפא. **תברא** - קשיא רישא לסיפא. **מי ששנה זו לא שנה זו** - רישא לרבי יהושע והוא הדין לנכנסה לרשות הבעל וסיפא לרבן גמליאל וה"ה לעודה בבית אביה שאין לנו טעם לחלק בין עודה בבית אביה לנכנסה

לחופה. **לא תימא רבי יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל** - אפי' במקום שאין חזקת ממון עומדת נגדה להכחיש. **היכא דאיכא חזקה דממונא** - עומדת לנגדה כי הכא. **טמא** - דהכי כתיב קרא (ויקרא יג) שער לבן בבהרת. **רבי יהושע אומר כהה** - כדמפרש רבה. **כהה טהור** - הרי הוא ככהה הנגע ממראהו שהוא טהור ומשם ר' משה הדרשן שמעתי ורבי יהושע קיהה מאי קיהה אמר רבה קיהה וטיהר כלומר קיהה בדבר ונחלק עליהם וטיהר [כאדם שנקהו שיניו על אדם שאין משגיח לדבריו] וכן מצאתי בת"כ ור' יהושע קיהה טיהר אלמא העמד הגוף על חזקתו ולא תטמאנו מספק. **רבא אמר רישא כאן נמצאו כאן היו** - רבא מהדר לאוקמא כולה כרבן גמליאל דאוקמינן הלכתא כוותיה בפרק קמא לעולם חזקה דגופא עדיף ורישא טעמא משום דכיון דבבית אביה נמצאו המומין איתרע חזקתיה דאב דאיכא למימר כאן היו קודם אירוסין ובפ"ק נמי פלוגתייהו בנכנסה לרשות הבעל היא ובה אמר רבן גמליאל דלא הורעה חזקת אביה בכך. **משנתארסה לא** - אם הביא הבעל ראייה שראו בה מומין הללו משנתארסה והיא עודה בבית אביה לאו ראייה היא ואי טעמא משום כאן נמצאו כאן היו הרי בבית אביה נמצאו אלא על כרחך רישא וסיפא פליגי ואפילו באו לדין בעודה בבית אביה אית ליה לתנא דסיפא דהיא נאמנת. **אמר ליה** - לעולם רישא משום כאן נמצאו כאן היו הוא ומשנתארסה משום דאיכא תרתיה והיכא שהביא עדים שראו בה מומין הללו משנתארסה בבית אביה משום הכי לאו ראייה היא דאיכא תרתיה ליפות כחה חדא העמד הגוף על חזקתו ולא היו בה בשעת אירוסין שהכל הולך אחר אותה שעה וא"ת הורעה החזקה הואיל וכאן נמצאו חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו ואפי' כאן היו קודם קדושין זה שהכניסה לחופה וזו היא שתיית הכוס בידוע שבדקה ונודע לו וראה וניפייס.

דף עו.א

חדא במקום תרתיה - דהעמד ממון על חזקתו לא אמרינן דניהוו נמי הכא תרתיה דבמקום חזקה דגופא חזקה דממונא לאו כלום היא. **עד שלא תתארס** - אבל היכא שהביא עדים שראו בה עד שלא תתארס. **העמד הגוף על חזקתו ליכא למימר** - להודיע שלא היו בה בשעת קדושין דהא קיימי עדים. **והעמד ממון על חזקתו** - כי ליכא חזקה דגופא. **רב אשי אמר כו'** - מהדר נמי לאוקמה כולה כרבן גמליאל דחזקה דגופא עדיפא ורישא להכי לא מהניא

חזקה דגופא לפי שאין הטענה שלה אלא של אביה שכתובת אירוסין לאב והוה ליה מנה לאבא בידך וגבי אב לא אמרינן בגוף שלה דתיהני חזקתה. **מודה ר"מ** - גרסי' בתוספתא אע"ג דאמר נכנסה לרשות הבעל על הבעל להביא ראיה מודה הוא במומין הראויין לבא עמה כו' וקס"ד בכל מומין שיש לספק ולומר שמבית אביה באו. **שעל האב להביא ראיה** - ואע"פ שנכנסה לרשות הבעל. **מנה לי בידך הוא** - ונימא העמד הגוף על חזקתו. **ביתירת** - אצבע יתירה דליכא למימר לאחר אירוסין נולד. **ומשך בעל החמור את הפרה** - והחמור היה בבית בעליו ותנן בקדושין (דף כח) כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה שמשך אחד מהם נתחייב חברו באונסי חליפין בכל מקום שהן. **עד שמת החמור** - זה אומר עד שלא משכת את פרתי מת חמורך ולך מת וזה אומר משמשכתי מת וכבר קנוי הוא לך. **ותנא תונא כלה** - תנא דמתני' דאיירי במומי כלה מסייע ליה. **הי כלה** - הי מילתא דמתני' מסייעתא. **אילימא כלה בבית אביה** - רישא דמתני' שבאו לדין בעודה ארוסה דקתני האב צריך להביא ראיה וסבירא ליה לשמואל כר"א דמוקי לה בתרי תנאי ואפי' נכנסה לחופה אית ליה לתנא דרישא שהאב צריך להביא ראיה ואע"פ שלא נולד ספק ברשותו אלמא אינו גובה ממון מספק והאי נמי לא יחזיק בפרת חברו מספק ואף על גב שהספק ברשות חברו נולד שהרי כבר נעשית משיכה.

דף עו.ב

מי דמי התם - דין הוא שצריך להביא ראיה שהרי הוא המוציא מחברו הלכך מייתי ראיה ומפיק ממונא ומשם אתה בא ללמוד את זה שמוחזק בפרה זו ועומד ואת אומר נייתי ראיה ונוקים ממון שבידו. **כלה בבית חמיה** - סיפא דמתני' דקתני על הבעל להביא ראיה דר"ג אמרה ופליג נמי ברישא אפילו נמצאו בבית אביה דלא נולד ספק ברשותו נמי על הבעל להביא ראיה להפקיע כח כתובתה וראיה זו לא להוציא היא אלא להחזיק וצריך להביאה ואף זה כ"ש שיביא ראיה להחזיק שהרי בשל אחרים בא להחזיק. **ואכתי לא דמי התם** - דין הוא שיצטרך לראיה משום דחזקת הגוף מייפה כח האב וי"ל העמידנו על חזקתו הלכך בעל מייתי ראיה שעד שלא תתארס היו בה ומרע לה לההיא חזקה. **הכי גרסי' הכא בעל החמור מייתי ראיה ואוקי חזקה בידיה** - אף חזקת הגוף מייפה את כחו שכשתאמר העמד את החמור בשעת משיכה על חזקתו הקודמת בחזקת חי תעמידנו וברשות בעל הפרה מת ולמה

אתה מצריכו ראייה. **א"ר נחמן בר יצחק כלה בבית אביה ולקדושין** - רישא דמתני' סייעתיה דמטיל הבאת ראייה על האב אע"פ שחזקת גוף אצלו וכר"א דאמר רבי יהושע היא ובסיפא נמי פליג [להטיל ראייה על אב] ואע"פ שלא נולד ספק ברשותו ודקשיא לך ההיא ראייה להוציא היא הראייה צריכה לו אף לעכב לו הקדושין שבידו שאם לא יביא ראייה יחזירם וזו להחזיק היא בידו. **ולא תימא** - הא דאמינא שהראייה צריכה אף לעכב לו הקדושין שבידו. **אליבא דמאן דאמר קדושין לאו לטיבועין ניתנו** - סתם קדושין לאו לטיבועין ניתנו שאם מת החתן הקדושין חוזרין הלכך הכא כי הוה קדושין ספק אין כחה יפה בהן וצריכה להביא ראייה והך פלוגתא בב"ב ואי קשיא היכי מוקמינן סוגיא דשמעתא דשמואל כר' אלעזר ומדר' יהושע מייתי סייעתא הא שמואל הלכה כר"ג אמר בפ"ק (לעיל כתובות יב) אה"נ ומסקנא מוקמינן דלא אמר שמואל הכי וא"ת מי מזקינני להעמיד סוגיא זו בלשון זה נוקמה כרבא ורב אשי אי אפשר לומר דקשיא לרבא ורב אשי מתני' דווקא קתני רישא על האב וסיפא על הבעל שהספק נולד ברשותן ואילו שמואל על מי שלא נולד הספק ברשותו הצריך לבקש ראייה. **בעובי בית הכוסות** - מקום יש בראש הכרס סמוך להמסס קרוי בית הכוסות שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו עובי שני כפלים כפולים ודבוקים ובלע"ז רדובולין ונמצא מחט תחובה באותו עובי ומתוך עוביו אפשר לה שלא נקבתה כולו. **מצד אחד** - אין המחט נראה אלא מבפנים. **כשרה** - שאין זה - נקב. **שהוא לפני שחיטה** - וטריפה. **שהוא לאחר שחיטה** - וכשירה. **שלשה ימים קודם שחיטה** - ואם לקחה טבח זה בתוך שלשה ימים מקח טעות הוא ויחזיר לו בעליה הדמים שמכר לו טריפה. **לא הוגלד פי המכה** - זה אומר עד שלא לקחתי ניקב וזה אומר משמכרתי. **המוציא מחבירו כו'** - ואי יהיב הטבח דמי נמצא הוא המוציא ועליו הראייה ואי לא אשכח ראייה יחזיק זה במעותיו מספק והרי בבהמתו נמצא ריעותא דומיא דחמור דשמואל. **ואמאי** - אי כשמואל לייתי בעל בהמה ראייה להעמיד המעות בידו דומיא דבעל החמור. **דלא יהיב טבח דמי** - הא דקתני המוציא מחבירו בבעל בהמה קאמר וכגון דאיהו קא תבע. **מאי פסקא** - בתמיה מאי קאמרת אי סבירא ליה לתנא דלעולם ראייה על בעל בהמה היא בין הוא המוציא ובין הוא המעמיד היאך הוא שונה המוציא מחבירו בבעל בהמה וקורהו לבעל בהמה לעולם המוציא מחבירו וכי פסק התנא דבר קצוב שלעולם מוכרים בהמות באמנה והוא המוציא. **יהודה אחי** -

רב יהודה ורמי שניהם בני (רב) יחזקאל הוו. **כל שנולד ספק ברשותו** - על בעל הפרה להביא ראיה שמת החמור קודם משיכה הואיל וספק ברשותו נולד שלא נמצא החמור מת עד לאחר משיכת פרה. **ותנא תונא כלה** - וסבירא ליה לשמואל דכולה מתני' חד תנא הוא וכדתרצה רבא לעיל ורישא וסיפא סייעתא שמי שנמצא הסימפון ברשותו עליו להביא ראיה עודה בבית אביה על האב להביא ראיה נכנסה לחופה שהיא ברשות הבעל על הבעל להביא ראיה ואפילו הוא דר בבית חמיו ברשותו היא. **ספיקא ברשות טבח אתייליד** - שלא נמצא הטרפות עד שבאת לידו. **דיהיב טבח דמי** - ואפי' לא יהיב נמי הראיה עליו היא אלא מסתמא תנא לטבח המוציא מחבירו קרי ליה.

דף עז.א

נכפה - חולי שממנו נופל לארץ ויש לו זמן לבא. **כמומין שבסתר דמי** - לפי שזוהרת ביום זמנה מלצאת בין הבריות. **מתני'**. **מומין גדולים** - מפרש בגמרא. **גמ'**. **נולדו** - משנשאה. **ומי אמר ר' יוחנן הכי** - דהלכה כרבן שמעון בהא לחודא והא בכל מקום ששנה קאמר. **ערב וצידן וראיה אחרונה** - ערב בגט פשוט צידן במי שאחזו קורדיקוס ראיה אחרונה בסנהדרין בפרק זה בורר ובשתי ראיות נחלק הלכה כמותו בראשונה ולא באחרונה אמרו לו הבא ראיה אמר אין לי ראיה כו'. **מתני'**. **בעל פוליפוס** - מפרש בגמ'. **המקמץ והמצרף נחשת** - מפרש בגמ' וכולן מפני שאומנות מסרחת היא. **שממקתו** - לשון המק בשרו (זכריה יד). **גמ'**. **לא פסק פומיה** - סימנא דשמואל ריח הפה אמר. **לא פסק פומיה מכולי פירקין** - תמיד היה שגור בפיו. **תיקשי לך מתני'** - דקא חשיב להו בתרין. **מקמץ צואת כלבים** - לא ידעתי מה צורך בה אבל באשכנז ראיתי ששורין בהם הבגדים לפני כבוסן יום או יומים. **בשלמא מתני'** **לא קשיא** - אברייתא דאיכא למימר האי דחשיב ליה בתרי הכי קאמר אחד בורסי קטן דהיינו מקמץ ואחד בורסי גדול. **בורסי קטן** - שהוא עני ויש לו עורות מעט. **הכי גרסינן** - תנאי היא דתניא מקמץ זה בורסקי ויש אומרים זה המקמץ צואת כלבים והכי גרסי' לה בתוספתא והא דרבי יוסי ברבי יהודה מלתא אחריתי קאמר ושם היא שנויה. **חשלי דודי** - מחשלין ומרדדין נחשת ועושין ממנו יורות ומסריח הוא. **מעיקרו** - ממקום מוצאו מן הארץ. **אכסוהו שערי** - האכילוהו שעורים כבהמה כל הנאכל שלא כדרכו קרי ליה כוסס. **וקאמר לה** - להא מילתא דרב. **משמיה דר' יוחנן** - דאיהו נמי כרב סבירא

ליה. **אין מעשין** - אין כופין להוציא. **אין כופין** - דלא כפינן אפריה ורביה. **ואלו שכופין** - הני אין אפריה ורביה לא. **בשלמא לרב אסי** - לא תקשי הא דלא חשיב פסולות במתניתין דאיכא לשנויי. **דרבנן קתני** - הנך דאיסורא דידהו לא כתיבא באורייתא. **ליתני נשא אשה ושהה כו'** - דמדאורייתא לא מיחייב לאפוקה דאפשר ליקח לו אשה אחרת אצלה אבל מדרבנן קאמר דכל כמה דאיתא להא גביה לא נסיב אחריתי. **הא במילי** - אפריה ורביה במילי מייסרינן בשוטי לא רדינן ליה אבל הנך בשוטי נמי רדינן ליה שאי אפשר לה לקבל.

דף עזב.

התם - גבי מתניתין. **כי אמרה** - מקבלנא ליה והוינא בהדיה שבקינן לה. **בעלי ראתן** - שרץ יש לו במוחו. **ויתיקין** - חלשים. **ורמו דידבי עליה** - זבובין כרוכין אחריו. **פילא** - עשב שקורין פוליו"ן. **ולודנא** - אליישינ"א. **גירדא דאגוזא** - קליפי עץ האגוז. **גירדא דאשפא** - מה שגוררין מן העור. **כליל מלכא** - חבצלת. **מתחלא דדיקלא סומקא** - שומר שיש להם לתמרים בקטנותן כעין שיש לאגוזים קטנים. **לביתא דשישא** - של שיש כלומר מקום שאין רוח שולט שם. **שב לבני ואריחא** - שכותלן עב שבעה לבנים זה אצל זה ואריח שהוא חצי לבנה והלבנה שלשה טפחים. **ונטיל ליה** - ושופך לו מאותן מים. **עד דרפיא ארעיתא דמוחיה** - גולגלתו מתרככת ונוחה ליקרע בסכין. **טרפי** - עלין. **ומדלי כל חד כרעא** - מגביה רגלו של שרץ ומושיב העלה תחת רגלו שאם לא יעשה כן לכשיחזיק בגופו ליטלו ינעוץ צפרניו במוחו ויקוב את הקרום. **בצבתא** - טנליי"ש. **דאי לא** - אם לא ישרפנו יחזור עליו. **הזהרו מזבובי בעלי ראתן** - זבובים השוכנים עליו קשות להביא אותו חולי על איש אחר. **בזיקיה** - במקום שתנשב רוח אחת על שניהם. **מיכרך בהו** - נדבק אצלם בשעה שעוסק בתורה ומושיבן אצלו ומובטח הוא שתגין התורה עליו ולא יוזק. **כי הוה שכיב** - כשהגיע זמנו ליפטר. **אחוי לי דזכתאי** - הוליכני לגן עדן והראני מקומי. **שוור** - קפץ. **איתשיל אשבועתא** - אם נשבע בשבועה מעולם ונשאל עליה להתירה. **תכטקי** - פלישטי"ל. **אם כן לית את בר ליואי** - אין אתה ראוי לכרוז זה שאני שומע שהקשת אינו אלא אות ברית שלא יחרב העולם ואם יש צדיק גמור בדור אין צריך אות. **לא הואי מידי** - לא נראה הקשת בימיו. **שושביניה** - אוהבו ורגיל אצלו מלאך המות. **מי איכרכת בבעלי**

ראתן ועסקת בתורה - כדהוה עביד איהו שהיה מסכן בנפשו לכבד את התורה. **בשביל כבוד עצמך** - שיקרבו אליך ויספדוך ויתעסקו בך. **אמר אביי לאפוקי ממאן דלא קיים** - עמוד זה בא להוציא מעליו מי שלא קיים את כל התורה כמו שקיים הוא. **של היזמי** - שמטילין בו כשות שגדל בהיזמי. **הדרן עלך המדיר**.

דף עח.א

מתני'. **האשה, עד שלא תתארס** - ונתארסה. **ב"ש אומרים תמכור** - בעודה ארוסה אבל משתנשא לא כדתני לקמן עד שלא ניסת וניסת וכו'. **הואיל וזכה באשה** - שהיא ארוסתו. **לא יזכה בנכסים** - בגמרא מפרש אהי מינייהו קיימי אלכתחלה דב"ש או אדיעבד דב"ה. **על החדשים** - שנפלו לה משנשאת. **אנו בושים** - מה ראו חכמים לומר אם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלוקוחות כדתנן לקמן במתני'. **עד שלא נשאת** - כגון משנתארסה או קודם לכך ואחר כך נשאת. ה"ג - ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים. **הואיל וזכה באשה** - שנשאה. **על החדשים** - שנפלו לה משניסת. **הידועים לבעל** - בגמרא מפרש. **גמ' מאי שנא רישא דלא פליגי** - הרי נתארסה ומשום דנפלו לה קודם לכן הורע כוחו. **בזכותה נפלו** - עדיין לא היה זכאי בשלה ולא בה אלא היא עצמה. **בזכותו** - כבר זכה בה ובנכסיה. **אימר בזכותו כו'** - דאירוסין עושה ספק נישואין שמא תבא לידי נישואין שמא לא תבא. **איבעיא להו** - הנך רבנן דאמרו לו. **אלכתחלה** - פליגי ואמרי אמאי מוכרת לכתחלה לב"ש הואיל וזכה באשה שאירסה לא יזכה בנכסיה אבל אדיעבד מודו כב"ה. **או דלמא אדיעבד** - נמי פליגי ובעי למימר מכרה בטל.

דף עח.ב

תא שמע אמר רבי יהודה כו' הואיל וזו אשתו - נשואה. **וזו אשתו** - ארוסה מה נשואה נפלו לה משנשאת מכרה בטל כדקתני במתניתין הבעל מוציא כו'. **אף זו** - שנפלו לה כשהיא ארוסה יהא מכרה בטל ואפ"ל כשהיא עודה ארוסה. **אמר להם על החדשים** - שאתם אומרים עליהם מה זו מכרה בטל אנו בושים על מה שאמרנו בטל אלא שאתם אומרים לי עליהם מה זו מכרה בטל כו' ולא גרסינן אמר להם אף זו לא תמכור וכן מצאתי בתוספתא. **שמע מינה** - מדקאמרי ליה אף זו מכרה בטל שמע מינה דיעבד נמי קשיא להו. **לא כך**

השיבן - בעוד שדנו לפניו במוכרת בעודה ארוסה לא כך הוצרך להשיבם על החדשים אנו בושים שהרי תשובה נצחת יש כאן שיש להפריש בין ארוסה לנשואה וכן השיבן עליה לא אם אמרתם כו'. **ולא בהפרת נדריה** - לבדו אלא אם כן אביה עמו דתנן אביה ובעלה מפירין נדריה. **אמרו לו רבי מכרה עד שלא ניסת** - נראין דבריק במוכרת בעודה ארוסה. **ניסת ואחר כך מכרה** - נכסים שנפלו לה קודם נישואין מהו. **אמר להן אף זו מוכרת וקיים אמרו לו הואיל וזכה באשה** - למציאתה ולמעשה ידיה והפרת נדריה לא יזכה בנכסים שתיקנו לאכול פירותיהן בחייה והיאך מכרה קיים. **ה"ג** - והא אן תנן עד שלא נשאת ונשאת רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים אמר רב זביד תני מוכרת ונותנת וקיים. **ורב פפא אמר לא קשיא כו'** - מתני' [דקתני אם מכרה] רבי יהודה היא דאיהו מסיק ואמר לה [דסבירא ליה אליבא דרבן גמליאל אפי' בעודה ארוסה לא תמכור לכתחילה וכל שכן בנשאת קודם מכירה] ואף על גב דאיירי רבי חנינא בסיפא לאו דמודה לרבי יהודה דרבן גמליאל אם מכרה אית ליה אלא מוכרת לכתחילה ומאי דלא פריש רבי חנינא במתניתין פריש בברייתא. **ה"ג ורבי חנינא בן עקביא דאמר כמאן כבית שמאי** - בתמיה דהא בית הלל אפילו במוכרת באירוסין אמרי לכתחילה לא ואם בא לוקח לבית דין לימלך אמרינן ליה לא תיזבון כ"ש משנישאת. **לא נחלקו** - אלא לכתחילה תמכור. **וניסת** - ואחר כך מכרה. **מתני' בחייה** - קאמר הבעל מוציא כדי לאכול פירות בחייה ולאחר מותה יחזיר הקרקע ללוקח ואפי' מתה בחייו לא ירשנה הבעל ואתו באושא ותקון דאפילו גופה של קרקע יורש הבעל. **רבי שמעון חולק כו'** - יש נכסים שמכרה קיים ויש נכסים שמכרה בטל. **ידועין** - מקרקעי - ועל מנת אותן נכסים נשאה לפיכך מכרה בטל שהיה מצפה שתפול לה אותה ירושה. **דבעיא דתברחינהו לנכסה** - אלמנה היתה ובאת להנשא והיתה מקדמת ונותנת לבתה כדי להבריח זכות בעלה מהם שלא יזכה בהם והודיעה לעדים שאין מתנה זו מתנה אלא להבריח ולא שתזכה בהם הבת אם תתאלמן היא או תתגרש.

דף עט.א

אתאי לקמיה דרב נחמן - לתבוע את בתה להחזיר לה הנכסים והבת הוציאה שטר מתנתה וקרעיה ר"נ. **חקלאה** - אינו בקי בדינין ומר עוקבא אב ב"ד הוה. **מורה הוראה אני** - נטלתי רשות מריש גלותא כדאמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף

ה) דמהני רשותא ולא יהבי רשותא אלא לבקי בדבר. **אם יבא שטר מברחת לידי** - שירצה המקבל מתנה להחזיק בנכסים על פיו שלא להחזירם לנותן אקרענו ולקמיה פריך הואיל ולא שטרא הוא היאך הועיל להברית. **א"ל** - רבא לרב נחמן כשקרע אותו שטר היכי סמכת בהא אדשמואל וקרעת ליה. **טעמא מאי** - אמר שמואל אקרענו. **דלא שביק איניש נפשיה כו'** - ולא גמר להקנותו אלא בעוד שהוא דואג מאחרים שלא יחזיקו בהם. **ה"מ** - בנותנתן לאיש נכרי איכא למימר דלא גמרה ואקניא. **אבל לברתה יהבה לה** - מתנה חלוטה. **שטר פסים** - שטר פיוסים שמפייסותו לקבל מתנה זו להפקיע זכות בעלה קודם נישואין ולא שיזכה מקבל זה בהם. **אם רצה** - המקבל הזה. **מצחק בה** - ומחזיק בהן עולמית. **עד שתכתוב** - בשטר זה מהיום נתונים לך ולכשארצה יש כאן הברחה מבעלה שאם בא לזכות תאמר אני רוצה [במתנה ונמצא קיימת למפרע ואם זה שנכתב שטר יבוא להחזיק תאמר איני רוצה]. **קננהי לוקח** - תיובתא דשמואל. **הא בכולה** - כי אמר שמואל לא קני בכותבת לו כל נכסיה דכיון דלא שיירה מידי לנפשה אם תתגרש אן סהדי דלא גמרה ומקניא והא דקתני רצה מצחק בה בכותבת מקצתן. **ואי לא קננהי לוקח לקנינהו בעל** - לשמואל בכותבת כולן דאמר לא קני כיון דלא קני מאי הברחה איכא ליקנינהו בעל ויאכל פירות וירשנה אם תמות תחתיו. **כנכסים שאינן ידועין** - שהרי ע"מ שאינן שלה נשאה דסבור שהמתנה גמורה. **מתני'**. **והוא אוכל פירות** - והקרן קיימת לה שלא תיקנו לו חכמים תחת פירקונה אלא פירות. **שמין אותה כו'** - דקסבר מה שגדל ברשותו הוו פירות ומה שלא גדל ברשותו הוי קרן לפיכך מה שדמי הקרקע יקרים עכשיו בשביל תבואה זו צריך ליתן לה דמים ויקנו מהן קרקע ויאכל הוא פירותיה. **וחכ"א** - אף אלו שלא גדלו ברשותו תורת פירות נתנו בהן הואיל והקרקע קיימת לה. **ביציאתה** - אם בא לגרשה. **פירות המחוברין לקרקע בכניסה שלו** - כלומר בשעת נפילתן שלו כרבנן ובגמ' פריך היינו ת"ק. **[ביציאתה שלה** - המגרש את אשתו והיו בנכסים פירות מחוברין נוטלת קרקעותיה עם פירות שבהן. **בכניסתה שלה** - וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות]. **וביציאתה שלו** - דמה שקדם ותלש בעודה תחתיו זכה בהן מדין פירות נכסי מלוג. **גמ'**. **פשיטא לי ארעא ובתי ארעא** - נפלו לה כספים ובאו ליקח לה קרקע זה אומר קרקע בת זריעה אני רוצה וזאת אומרת בתים אני רוצה ליקח או איפוך. **ארעא** - זבנינן מינייהו ששכרה מרובה ואינה מרקבת ושניהם מעכבים הבעל יכול לומר דבר

שפירותיו מרובים אני חפץ וכן אם בא הוא ליקח בית יכולה היא לומר איני רוצה בדבר שהוא כלה והולך והקרן מתמעט. **בתי** - שכרן מרובה מדיקלי שהן עשויין ליבש. **דיקלי** - תמרים. **אילני** - שאר אילנות. **אבא** - יער לחתוך עצים. **זרדתא** - אילנות של עוזרדין ולא היו פריין חשוב להן וקוצצין אותן לעצים. **ופירא דכוורי** - חפירה של דגים שקורין ויוי"ר. **אמרי לה פירא** - אם נפלו לה בירושה קציצת העצים ודגים שבחפירה הוא פריין והקרקע הוא קרן. **ואמרי לה** - כולהו הוו קרנא הואיל והעצים והדגים כלים והכל ימכר מיד וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. **אילן** - אין גזעו מחליף.

דף עט.ב

ולד בהמת מלוג - שנפלה לה בהמה בירושה וילדה. **תשלומי כפל לאשה** - ולא לבעל קס"ד דקסבר אין הוולדות פירי אלא קרן וילקח בהן קרקע דחיישינן שמא תמות האם ויכלה הקרן. **וולד שפחת מלוג לאשה** - לקמן מפרש טעמא. **פירא** - גוף הוולד. **פירא דפירא** - כפל הבא עליו. **דאיכא עורה** - ואין הקרן כלה כולו. **שאם נתגרשה** - והבעל זכה בולדות שהן כפירות תלושין. **נותנת** - לו האשה דמים ונוטלת בני שפחתה. **עז לחלבה** - לאכול חלבה. **לגיזותיה** - הן עיקר שלה להכי נקט להו והוא הדין דשקיל חלב וולדות. **אוכל והולך** - דגבי בהמה איכא עורה וגבי תרנגולת איכא נוצה וגבי דקל כשייבש איכא עציו אבל הני כולהו פירות נינהו שמתחדשין תמיד ודרך הנאתם היא. **עיילא ליה גלימא** - טלית בנכסי מלוג אף על פי שלא שמאתו [בכתובה] בנכסי צאן ברזל וצריך להיות קרן שמור לה. **פירא הוי** - כסויו שמכסה הימנו הן פירותיו. **מיכסי ואזיל ביה עד דכלי** - והשחקין יהיו לה לקרן. **כמאן** - אמרה רב נחמן להא דשיורא פורתא הוי ליה קרנא. **כי האי תנא** - רבנן דפליגי אדר"מ. **המלח והחול** - נפלה לה ירושה על שפת הים חריצין עשויין שמי הים נכנסים בהן והחמה מייבשתן ועושיין מלח והן משרפות מים האמורין במקרא (יהושע יא) ומתרגמינן חריצי ימא. **והחול** - מקום שנוטלין חול לבנין. **ה"ז פירות** - ולא אמרינן ימכר אותו מקום וילקח בהן קרקע בר זריעה לפי שאין פריו כלה לעולם ובהא מודה ר"מ. **פיר גפרית** - גומא שחופרין הימנה גפרית וכן מחפורת של צריף אלו"ם בלע"ז שצובעין בהן בגדים ומשי וחופרים אותו בקרקע וסופו לכלות ולהגיע ליסוד קרקע בעלמא. **ר"מ אומר קרן** - וימכר וילקח בדמיו קרקע לפי שפריו כלה. **וחכ"א**

פירות - ומקום הגומא יהיה לה לקרן ומזה יאכל הבעל עד שיכלה שזה פרו ודרך הנאתו והוא הדין לגלימא ולא דמו לכספים ופירות התלושין שנאכלין מבלי שיור וכל פרוטה ופרוטה הואיל ואינן עושים פרי הויא קרן לעצמה. **היינו ת"ק** - חכמים. **מחוברים בשעת יציאה** - דלא איירו בהו רבנן לית להו הא דאמר ר"ש ביציאתה שלה דקסברי מה שגדל ברשותו שלו ותלוש בשעת יציאה ליכא למימר דפליגי עליה ונימרו שלה דכיון דתלשן הכל מודים שזכה בהן. **מתני'**. **לא תמכור** - יכולה היא לעכב. **גמ'**. **מחלוקת** - דזיתים וגפנים בשדה שלה שנפל לה הקרקע עם האילנות דכי יבשי זיתים הוי לה קרקע לקרן. **אבל בשדה שאינה שלה** - כגון שהיו לאביה זיתים שקנה בלא קרקע על מנת שיהיו בקרקע המוכר והלוקח יאכל פירות עד שיבשו. **דברי הכל תמכור** - וילקח בהן קרקע ואין אחד מהן יכול לעכב במכירתן שאין כאן שבח בית אב היכא דכליא קרנא. **והא עבדים ושפחות כו'** - דכי מייתי כליא קרנא לגמרי ופליגי דכל זמן דהן קיימין הויא לה ולבית אביה לשם ולתפארת. **מתני'**. **מה שהוציא הוציא** - אם גירשה. **גמ'**.

דף פ.א.

רבי אבא אמר אפי' שיגרא דתמרי - תמרים נידוכין יחד כדרך שדורסין תאנים יחד ליטראות ליטראות אף אלו כן ומיקרי שיגרא ואני שמעתי שיגרא טרויות כמין אשכול תמרים וקשיא לי מאי אפי' דרבי אבא הא גרוגרות גריעי מתמרים כדתנן אכל גרוגרות ושילם תמרים תבא עליו ברכה ואי הוה גרסי' להא דרבי אבא ברישא מקמי דר' אסי לא הוה קשיא לי מידי יש ספרים משובשים וכתוב בהן וכמה הרבה אמר ר' אבא כו' וגירסת שוטים היא זו כמה הרבה למאי הלכתא איבעיא להו ומאי נפקא לן מינה כל כמה דהוי יותר על גרוגרת אחת הוי הרבה עד לעולם. **חובצא דתמרי** - לאחר שעשו בהן שכר ונשאר הפסולת אי נמי נידוכין הרבה כדי לעשות מהן שכר. **לא אכלה דרך כבוד מאי** - בכמה הויא אכילה. **בכאיסר** - שוה איסר. **דייני דפומבדיתא** - רב פפא בר שמואל בפ"ק דסנהדרין (דף יז). **עבד רב יהודה עובדא** - דחשבה אכילה בחבילי זמורות שהן מאכל לפילין והאכיל מהן הבעל לבהמתו וגירש את אשתו ואמר רב יהודה מה שאכל אכל. **אכלה** - לוקח שני ערלה שאין הנאתן אלא בזמורות שהפרי אסור בהנאה או שביעית שהוא הפקר או שזרעה כלאים והזמורות לא נאסרו. **הרי זו חזקה** - עולין לו למנין שלש שנים

אי אחת מהשלש שנים אחת מאלו. **הרי זו חזקה** - גרסינן הכא ובבבא בתרא. **אשתו קטנה** - יתומה שהשיאתה אמה ואחיה יכולה למאן. **שמוציא על נכסי אחר** - ואם מיאנה בו שמין לו שבח שהשביח ונוטל כמשפט אריסי המדינה. **עבדו ליה רבנן הך תקנתא** - דשמין לו כאריס. **כי היכי דלא ליפסדינהו** - שלא יכסיף ויקלקל הקרקעות ויאכל ולא ישביח שדואג שמא תמאן וכיון דשיימין ליה כאריס תו לא מפסיד להו מימר אמר שמא לא תמאן ואם תמאן הרי אטול שבחי לפי עמלי. **חוזאי** - שם מקום והיה רחוק הימנה והיה מפיק עליה שית מאה בהולכת הדרך משלו. **שהיה שבח כנגד יציאה** - הוא דאמרי' ישבע ויטול. **למאי הלכתא** - קאמר והוא שהיה שבח כנגד יציאה לאקולי עליה דאי איכא שבח טפי לא בעי שבועה או לאחמורי עליה ולמימר דאי יציאה יתירה לא שקיל אלא כשיעור שבח ואפילו בשבועה לא אמרי' ישבע כמה הוציא ויטול. **אתי לאיערומי** - ואמר בציר משבחא פורתא דלישקול בלא שבועה ואע"ג דלא אפיק כולי האי. **אלא אמר רבא** - הא דרבי יוסי לאחמורי עליה אתא ולומר שאם יציאה יתירה על שבח שהשביחה לא אמרינן יטול כל מה שהוציא אלא מן היציאה יחזירו לו שיעור השבח. **בשבועה** - שישביעוהו שכך הוציא. **שהוריד אריסין** - בנכסי אשתו ליטול מחצה או שליש ועמד וגרשה משאכל קימעא. **מהו** - שיטלו האריסין כפי שבחם. **אדעתא דבעל נחית** - הוא הכניסם ולא היא וכי איסתלק ליה בעל איסתלקו אינהו ולא שקלי מידי כי דיניה דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. **לאריסי קיימא** - אם לא הורידם הבעל היתה היא מורידה לתוכה אריסין. **שמין לו וידו על התחתונה** - ליטול היציאה כשיעור שבח כדאמר בב"מ בהשואל והכא אמר בעי לסלוקי בלא כלום. **ליכא למאן דטרח** - ראה זה שלא היה איש משביחן וירד להן ומה הפסידן הלכך יציאה שיעור שבח מיהת יהיב ליה. **הכא איכא בעל** - שיטריח בהן ואמרה להו אי לא נחתיתו אתון איהו עביד ולא הוה שקיל השתא מידי. **אי בעל זה אריס הוא** - ויודע בטיב אריסות שאם לא ירדו אלו היה הוא עצמו עובדה. **אסתלקו להו** - דאמרה להו קא מפסידתו לי דאי לא נחתיתו הוה איהו נחית ועביד ולא הוה שקיל השתא מידי. **שמכר קרקע לפירות** - מכר לאחרים קרקע מלוג שיעשה הלוקח ויאכל פירות.

משום רווח ביתא - שיכניס הפירות לביתו ויהא מזון הבית מצוי וייטיב לה. **לאו בפירוש איתמר** - לא שמעה מרבא בהדיא. **תרתני אמהתא** - שפחות מלוג היו ולא שמאתם לו בכתובתה. **עייל לה חדא מנייהו** - לשרת לשניה. **אתאי** - קמייתא לקמיה דרבא. **מה שעשה עשוי** - ואפילו נתנה לאחרת לשימושה. **ולא היא** - לעולם משום רווח ביתא אית ליה לרבא תקנת פירות. **והא קא רווח** - ביתא שאף עתה היא עושה צרכי הבית. **שמא תכסיף** - השדה שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה - דקא סבר למחר נפקת מנאי שאין הגוף שלי אבל בעל מצפה שמא תמות היא בחייו ויירש את גוף הקרקע ומשבח לה. **דמקרב למתא** - דחזיא ליה כל שעתא אי מכסיף לה. **אי נמי בעל אריס הוא** - כלומר שנותן ללוקח פירות מזומנים. **אי נמי זוזי וקא עביד בהו עיסקא** - שהבעל עושה סחורה במעות שקיבל מן הלוקח ומשתכר בהן ואיכא רווח ביתא. **מתני'** **שנפלו לה נכסים** - כשהיא שומרת יבם. **בכתובתה** - בנדוניא שהכניסה לו ושמאתן לו בכתובתה וקיבל עליו אחריותן ורשאי להוציאם. **ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה** - הן נכסי מלוג שאין שמין אותם עליו ואינו רשאי להוציאן אלא משנכנסה לרשותו נכנסין עמה וכשהיא יוצאה יוצאין עמה. **בית שמאי אומרים כו'** - ביבמות פרק החולץ קא מפרש מאי שנא רישא כשהיא קיימת דלא פליגי שאין לו כח בהם ומאי שנא סיפא כשמתה אמרו ב"ש יחלוקו יורשי הבעל בהם ומפרש נמי דדוקא נקט יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב בנכסי מלוג אבל יורשי האב לא יחלוקו בכתובת הבעל ואף על גב דנקט רישא מה יעשו בכתובתה תניא ושבקה. **וב"ה אומרים נכסים** - דצאן ברזל בחזקתן ובבבא בתרא בפרק מי שמת (דף קנח) מפרש בחזקת מי הם מוחזקין אי בחזקת יורשי הבעל הואיל ואחריותן עליו או בחזקת יורשי האשה שהיו שלה. **הכי גרסי' כתובתה בחזקת יורשי הבעל** - מנה מאתים ותוספת שראויין לבא לה משל בעל בחזקת יורשי הבעל. **ילקח בהן קרקע** - לפי שכתובתה על נכסי בעלה הראשון כדקתני לקמן לפיכך נכסי המת אחראין לכתובתה אלא שהיבם אוכל פירות אם מייבם אותה וקסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה. **שמין אותם** - דקסבר כל מה שגדל ברשות המת אחראין לכתובה. **וחכ"א פירות המחוברין לקרקע שלו** - בגמרא פריך עלה. **כל הקודם בהן זכה** - קסבר מטלטלי לכתובה לא משתעבדי אא"כ תפסה ומחיים דבעל בעינן תפיסה כדלקמן בהכותב כתובות (דף פד) וה"ה נמי דפליגי אכספים דמאי שנא כספים מפירות תלושים. **הרי היא**

כאשתו - מפרש בגמ'. **כל נכסיו** - שיירש מאחיו. **גרשה** - ליבמתו לאחר שכנסה. **אין לה אלא כתובה** - אבל כל זמן שלא גרשה היו כל הנכסים משועבדים לה ואינו רשאי למכור. **הרי היא ככל הנשים** - דתנן בפירקין דלקמן המגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה ובגמרא פריך למה לי לאשמועינן ביבמה. **גמ' מי קוברה** - משום דיש לה שני יורשין קמבעיא לן. **יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובתה** - ותניא בפרק נערה שנתפתתה (לעיל כתובות דף מז) קבורתה תחת כתובתה.

דף פא.א

יורשיה יורשי כתובתה - אותן יורשים שיורשין כתובתה חייבין בקבורתה. **ואין חייבין בקבורתה** - דהא בעי למיתב כתובתה ליורשיה. **שיש לה שני יורשים** - דאיצטריך לתנא למיתני אותן יורשין שיורשין כתובתה ש"מ איכא יורשים אחריני בהדייהו דלא ירתי כתובתה. **אח אני יורש** - כתובה זו שאני יורש אין כאן מנדוניית אביה כלום אלא מאתים ותוספת שכתב לה אחי ואין אני יורש אותה אלא אחי. **יקבור את אשתו** - כמו שהיה הוא קוברה אם מתה בחייו ואפילו לא הכניסה לו כלום. **יתן כתובתה** - שהקבורה באה תחתיה. **לגבות מחיים** - כל זמן שהבעל חי ואני במקום בעל עומד שהייתי מצפה לכונסה. **מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה** - שדורש לשון הכתובה שכתוב בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי דמינה דייקת לא ניתנה כתובה לגבות מחיים דהא אינה יכולה לינשא לאחר. **ב"ש היא** - ביבמות בפרק האשה שהלכה דקאמרי ב"ש והלא מספר כתובה נלמד לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי והואיל והיא נישאת ע"פ עצמה שבאה ואמרה מת בעלי אף כתובתה גובה ע"פ עצמה. **ושמע' להו לב"ש** - שמי שיש לו שטר חוב על חבירו הוא מוחזק בנכסי הלוח יותר ממנו. **כגבוי דמי** - והנכסים בחזקתה הלכך מינה קא ירית. **מתו בעליהן** - אכל הנשים שבעולם קאי שקינאו להן בעליהן ונסתרו ולא הספיק להשקותה עד שמת. **ולא שותות** - דבעינן והביא האיש את אשתו. **ספק זנאי** - והפסידה כתובה. **מידי ודאי** - מידי יורשי הבעל שהן ודאין בירושה. **כגבוי דמי** - והיא מוחזקת בנכסים יותר מהן ואין כאן מוציא מידי ודאי. **והא בעינן לכשתנשאי כו'** - אלעיל פריך סוף סוף היאך כתובה ניגבת מחיים שנוכל לבא עליו משני צדדים והא בעינן כו'. **יבם נמי כאחר דמי** - וכיון שהתירתה מיתת הבעל לינשא ליבם מאותה שעה

זכתה בנכסים. **שלח ליה רבא לאביי** - לאחר שהשיבו על שאלתו ואמר ניתנה כתובת יבמה לגבות מחיים של יבם. **ביד רב שמעיה** - הוא היה שליח בתשובה זו. **ומי נתנה** - כתובת יבמה לגבות מחיים דיבם. **שימכור בנכסי אחיו** - לאחר שכנס את יבמתו ואמרן לעיל כל נכסיו אחראין לכתובתה. **אם כהן הוא** - שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה. **יעשה לה סעודה** - יפה לפתותה במשתה היין. **ויפייס** - הימנה שתתן לו רשות למכור את העודף על כדי כתובתה. **ואם ישראל הוא** - שמותר להחזיר גרושתו. **מגרשה בגט** - ומגבה את כתובתה ומוכר מה שירצה ומחזירה ע"מ כתובתה הראשונה או אפילו רצה להחזירה מיד מוכר כל זמן שירצה שאין מעכבת מלמכור אלא יבמה לפי שאין היבם כותב לה כתובה ולא כתב לה דקנאי ודקנינא ואין כתובתה אלא על הראשון ומשום הכי מעכבא בכולהו דלמא משתדפי הני דמייחד לה ואע"ג דאמר לקמן כתובות (דף צה) אישתדוף בני חרי טרפא ממשעבדי מ"מ אמרה איני רוצה לטרוח לב"ד אבל כתב לה כתובה כשמחזירה וכתב לה דקנאי ודקנינא לא מציא מעכבא והא דתנן (גיטין דף נה) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אוקמינן באותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה.

דף פא.ב

ולטעמיך - דאמרת טעמא משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים אמאי מהדרת אדר' אבא לאותובי מברייתא אותיב ממתני'. **ומשני ממתניתין לא מותיבנא** - דמתני' איכא לשנויי דלאו דינא קתני אלא עצה טובה שלא תאבד כתובתה. **על השלחן** - הן מעות שהוא משתמש בהן אם הוא שולחני. **הכי נמי דלא מצי מזבין** - בתמיה הא אוקימנא לההיא באותן שלש שדות אבל מי שלא כתב ולא ייחד מוכר הכל ואינה יכולה לעכב עליו וטעמא משום דכתב לה דקנאי ודקנינא ומיהו כשימות או יגרשנה טרפה לקוחות. **עצה טובה** - שמא יאבדו המטלטלין ונמצאת בלא כתובה וצריך לכתוב כתובה אחרת. **אלא דרבי אבא קשיא** - אדמגרש לה נייחד לה שהרי גירושין גנאי הן לשניהם אלא ודאי טעמא דלא ניתנה כתובה להגבותה מחיים. **משום איבה** - המייחד לאשתו או קרקע או מטלטלין נותן איבת עולם ביניהם דסברה עיניו נותן בגירושין אבל זה שמגרש על מנת שיחזיר ידעה דלא עשה אלא למכור ופקעה לה איבה. **דנפלה ליה יבמה** - דמצוה בגדול לייבם. **בעא אחוה** -

הקטן ממנו. **למיפסלה בגיטא** - לזרוק לה גט ולאסרה על כל האחין כדאמרינן בפ"ק דיבמות. **משום נכסי** - קשה בעיניך שאכניסנה שלא אזכה בנכסי אחי כדתנן (יבמות דף מ) הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו. **פליגנא לך** - כאילו אני חולץ לה ולא אטול אלא כמוך. **כיון דאמור רבנן** - שומרת יבם אין היבם רשאי למכור כדאמרי' לקמן בשמעתין מי שמת והניח שומרת יבם כו'. **אע"ג דזבין כו'** - ומה שעשה זה שהתנה עמו לחלוק לו וקנו מידו הרי הוא כמוכר. **כיפי** - נזמים כלומר במה ייפה והנאה את דבריו ומה טעם נתן בה כששלחה. **שלחה כדאביי** - דהיכא דזבין זביניה זביני. **ומת** - הנושה המלוה. **לא יאמר** - היבם המחויב המעות. **הואיל ואני יורש** - שאכניס את אשתו ואזכה בנכסים. **החזקתי** - בחוב זה ולא אשלמנו עוד. **דטבא ליה עבדו** - עצה טובה שיהיה הקרקע קיים לו עולמית ולא יוציא המעות בהוצאה. **תנא תני מוציאין** - דמשמע על כרחו. **אינה משנה** - לא נישנית משנה זו בבית המדרש של חכמים ולא סמכינן עלה במידי. **דלמא ר"מ היא** - במתני' דקתני גבי כספים ופירות תלושין ילקח בהן קרקע ואפי' לא תפסה אלמא משעבדי לכתובתה ואפי' לא קיימא לן כר"מ בהא מיהו גבי מוציאין ליכא מאן דפליג אי מקרקעי נינהו ולעולם משנה היא. **אלא** - להכי אינה משנה וטעות היה מי ששנאה משום דמצי אמר לה לאו בעלת דברים דידי את ממך לא לויתי אלא מאחי.

דף פ.ב.א

דלמא - בהא נמי לא טעה דרבי נתן היא דמוציאין מזה ונותנין לזה. **לאשר אשם לו** - לאשר הקרן שלו ולא כתיב לאשר נושה בו. **אלא** - להכי אינה משנה וטעה התנא ששנאה דלא אשכתן תנא דאית ליה תרי חומרי בכתובה שהרי היא מדברי סופרים חדא דמטלטלי משתעבדי לה וחדא דגביא מבעל חובו של מת מדרבי נתן אלא חדא מהנדך חומרי הוה ליה למיתני בה אי כרבי מאיר אי כר' נתן וכיון דתנא תרוייהו לא קבלה מרבו כן ומאליו שנאה מי שסידר הברייתא ולא סמכינן עלה במידי. **ולא ידענא מאי היא** - לא הייתי יודע טעם בדבר אמאי אינה משנה. **פומבדיתאה רמאה** - שאחרי כן חזר בו פומבדיתא קרי להו רמאה כדאמרי' בעלמא (חולין דף קכז) נרשאה נשקיד מני ככיד פומבדיתאה לוייך שני אושפיזיך [ובחזקת הבתים (ב"ב מו) כמו כן תא ואחוי לך רמאי דפומבדיתא]. **פלוג מהשתא** - החזק בחלקך מעכשיו

ואע"פ שאינה עכשיו קנויה לך עד שאכנוס או שאחלוק לכשאכנוס ואזכה בכולן זכה אתה בחלקך על פי שהחזקתיך מעכשיו. **קנה לאחר שלשים** - במשיכה זו. **ואפי' עומדת באגס** - שאינה ברשות הלוקח. **התם** - הוא דקונה לאחר שלשים משום דבידו היה להקנותה לו משעת משיכה הלכך מהניא משיכה לכשיתקיים התנאי שימלאו ל' יום. **הכא לאו בידו** - לחלקם לו מעכשיו ולהקנות לו אם ירצה הלכך אי אמר ליה נמי לכשאכנוס זכה מעכשיו לאו מידי הוא דקיימא לן כרב יוסף כדקבעינן הלכתא כוותיה לקמן בשמעתין ואפילו אית לן יבם ואחר כך חילק מה שעשה עשוי השתא מיהת לאו בידו. **והא כי אתא כו'** - גבי משיכת פרה קאי ופריך דר' יוחנן אדרבי יוחנן. **קני מעכשיו** - לאחר שלשים כשיגיעו תהא קנויה לך מעכשיו. **שני מעשים הוו** - ומי ששאל זו לא שאל זו ולא שמע האחרון את הראשונה שלא נשאלו יחד בבית המדרש לגירסא בעלמא אלא ע"פ מעשים שאירעו נשאלו. **והא קתני כל נכסיו של מת אחראין לכתובתה** - והמחובר לקרקע כקרקע ולא דמו למחוברין דנכסי מלוג דהתם פירא תקינו ליה רבנן היכא דאיכא קרן קיים והני נמי פירי נינהו דגמרי ברשותיה אבל הכא קרנא ופירא דידיה הוא ושיעבודא הוא דאית לה עלייהו ומאי דאישתעבד לה מחיים דבעל לא אמרינן פירא הוא לאפקועי שיעבודא. **תני שלה** - ולא פליגי רבנן עליה אלא אתלושין ואכספים ולמימר דלא משעבדי מטלטלי לכתובת'. **שמגרש' בגט ומחזירה** - תרי מילי אשמעינן מגרשה בגט ואינה צריכה חליצה ואשמעינן שאם רצה להחזירה מחזירה כשאר אשה. **עדיין יבומין הראשונים עליה** - אע"פ שלקחה דהכי כתיב ולקחה ויבמה. **קמ"ל** - דנעשית כאשתו ומלאשה דרשינן ליה לקמן והאי ויבמה דרשינן לבעל כרחה ביבמות (דף ח). -

דף פ.ב.ב.

נעשית כאשתו - דכתיב לאשה קרא יתירא. **אשה הקנו לו** - ליבם זה מן השמים אין עליו לכתוב לה שטר נישואין. **מאי וכן לא יאמר** - פשיטא מי גריעה אשתו מיבמתו. **התם הוא** - גבי יבמתו קאמרינן שלא ייחד לה מעות לפני שולחנו. **דלא כתב לה** - כתובה האי יבם דליכתוב בה נכסים. **דקנאי** - כבר. **ודקנינא** - שאני עתיד לקנות הלכך איכא איבה דלא סמכה דעתה שלא יאבדו המעות. **גירשה אין** - הוא דאמרינן אין לה אלא כתובה ואם בא למכור מן השאר ימכור. **לא גירשה** - לא ימכור כלום. **קא משמע לן כדרבי**

אבא - דלעיל אם ישראל הוא מגרשה בגט ומחזירה ואם תאמר מרישא שמעינן לה דקתני כל נכסיו אחראין התם עצה טובה הוא דהא גבי אשתו נמי תנן הכי אבל מהך משנה יתירא שמעינן דווקא גירשה דאי לא למאי קתני לה אי משום היא גופה פשיטא דאין לה אלא כתובתה אלא ודאי לדיוקא דיליה תנייה למידק הא לא גירשה לא. **מאי קא משמע לן** - ביבמה. **תנינא** - לה באשתו ומאי אולמיה דיבמתו דאיצטריך למיתנייה. **דלית לה כתובה מיניה** - אלא על נכסי בעלה הראשון. **היו כותבין כו'** - ולא היו משעבדים נכסיהן לאחריות הכתובה. **ולא היו נושאים נשים** - שלא היו רוצות לינשא להם אמרו לכשימות או יגרש לא נמצא לגבות כלום שהיורשין יצניעו מעות של ירושה. **בבית חמיה** - בבית בעלה. **עשירות** - שכתובתן מרובה. **קלתות** - כמין סל שמנחת על ראשה ונותנת בה פלכיה לאחר שנתמלא הפלך טווי. **עביט** - למימי רגלים. **טלי כתובתיך וצאי** - לפי שהיתה מיוחדת לכך. **כל נכסי אחראין** - ולא ייחד לה כתובה במטלטלין. **הדרן עלך האשה**.

דף פג.א

מתני'. **הכותב. אם כן למה כתב לה כו'** - בגמרא מפרש טעמא. **הכי גרסינן רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות** - ובגמ' מפרש אלו הן פירי פירות. **שמתנה על מה שכתוב בתורה** - דקסבר ירושת הבעל דאורייתא ובבבא בתרא (דף קיא) נפקא לן מהאי קרא לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה האי וירש אותה יתירא הוא לדרשא שהאיש יורש את שארו ושארו זו אשתו ואע"ג דשארו דקרא לאו אשתו היא דהא כתיב ביה ונתתם את נחלתו לשארו וליכא למימר שתירש האשה את בעלה דהא ממשפחתו כתיב מיהו גבי קרא יתירא דוירש אותה דרשינן הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו שארו וירש אותה האיש יורש את אשתו. **וכל המתנה כו'** - אבל פירות תקנתא דרבנן היא ומצי לאתנויי עליהו. **גמ'. תני ר' חייא האומר לאשתו** - ולא תני כותב דאשמועינן דבאמירה בעלמא נמי סליק נפשיה בלא שום קנין וכתובה. **וכי כתב לה מאי הוי** - וכל שכן אמירה. **האומר לחבירו** - כגון שדה של שותפין ואמר האחד לחברו אחד מן הלשוונות הללו [בין בכתיבה בין באמירה]. **לא אמר כלום** - דאין כאן לשון מתנה. **בכותב לה ועודה ארוסה** - ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתניתין בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן

לכשישאנה ואין צריך לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהן. **ממקום אחר** - שאינה ירושת אבותיו אלא ע"י מעשיו תבא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין שלו דהואיל ומשום תקנתא דידיה תקון רבנן והוא בא למחול עליה מוחל וכדרב הונא. **בתקנת חכמים** - שתיקנו לטובתי ואינה טובה לי. **כגון זו** - לקמן מפרש אהייה אתמר. **מאי כגון זו** - אהיכא אמרה רבא. **כדרב הונא** - אמזונות שתיקנו לאשה תחת מעשה ידיה ואי אמרה אי אפשי בתקנה זו שתיקנו חכמים לטובתי שחשו לכל הנשים זימנין דלא ספקי להו מזונות במעשה ידיהן ותקנו להן מזונות ומעשה ידיהן לבעל אני איני צריכה לכך מעונגת אני ואי אפשי לעשות מלאכה אמצא לי מזונות או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי. **אי הכי** - דטעמא משום דתקנתא דידיה הוא ויכול למחול עליה אמאי אצטריך דבי רבי ינאי לאוקמה בכותב לה ועודה ארוסה אפילו נשואה נמי. **ידו כידה** - והרי הוא כשותף בהן וכיון שנכסים שלו צריך לשון מתנה ואין מועיל בה לשון דין ודברים. **נפקא מינה לשומרת יבם** - כלומר לענין דין ודברים לא פליגי דבין ידו כידה ובין ידו עדיפא מידה אין מועיל בה לשון דין ודברים לסלקו ופלוגתא דאביי ורבא לענין שומרת יבם איצטריך וביבמות אפליגו בה אביי ורבא בפרק החולץ (דף לט) גבי מתני' דפ' דלעיל בהאשה שומרת יבם שנפלו לה נכסים דקתני מתה מה יעשה בכתובתה כו' ואיפליגו בית שמאי וב"ה ואוקי אביי פלוגתייהו בשנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל בחיי בעל הראשון קסבר אביי ידו כידה לפיכך כשמת ונפלה לפני יבם ומתה עד שלא נתיבמה יורשיה ויורשי הבעל שניהם באים לירש זה מכח אחותו וזה מכח אחיו לבית שמאי חלוקה עדיפא ולבית הלל חזקה קמייתא עדיפא לפיכך נכסי מלוג בחזקת יורשי האב ופליג רבא אדאביי דאמר אי דנפלו לה כשהיא תחתיו דכולי עלמא ידו של בעל עדיפא מידה וכשמת עמד אחיו ליבמה במקומו והרי הוא כמותו ואם מתה כשהיא שומרת יבם אין ליורשיה בהן כלום ומתני' דב"ש דנפלו לה כשהיא שומרת יבם. **קנו מידו מהו** - אברייתא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו קאי אבל אמתניתין לא מהניא קנין ליפות כחה דהא באמירה בלא לשון מתנה סגי לאסתלוקי אפילו מגופה של קרקע היכא דפריש כדקתני סיפא וטעמא דמתני' דאמר ה"ז אוכל פירות לאו משום גריעותא דלשון דין ודברים הוא אלא משום דלא פריש ממאי סליק נפשיה ואמרי' ידה על התחתונה כדמפרש לקמן ואינה יכולה לומר מן הכל נסתלקת הילכך מה לי קנו מה לי

לא קנו אלא אבריייתא קא בעי לה דקתני לא אמר כלום וטעמא משום גריעותא דלישנא הוא. **מהו** - מי אמרי' לא הקנה בחליפין הללו כלום ולא אמר עליה אלא לשון דין ודברים או דלמא אין חליפין באים אלא לדבר שיש בו ממש שזה קונה את הסודר ומקנה לו חפץ המכר או המתנה ועל גופה של קרקע קנו מידו ומתנה גמורה היא. **מדין ודברים קנו מידו** - מה שפירש על הקנין קנו מידו והוא לשון דין ודברים ואינו כלום.

דף פג.ב

בעורר - כשבא חברו זה להחזיק בחלקו מיד עמד וערער על המתנה ואמר לא נתתי לך את השדה ודין ודברים בעלמא אמרתי לך שלא אריב עמך. **אבל בעומד** - יום או יומים ואח"כ ערער לא דהשתא הוא דקא הדר ביה ולמדוהו לטעון כך. **ותימא ליה מכל מילי סליקת נפשך** - כיון דאוקמת דבלשון זה יכול להסתלק למה אינו מסולק מן הכל. **יד בעל השטר על התחתונה** - כל המוציא שטר על המוחזק בדבר מה שמפורש בשטר יכול לתבוע עליו ואם השטר סתום מורידים אותו לפחות שבמשמעות השטר וכאן הבעל בא בתקנת חכמים על נכסי אשתו בשלשה דברים לאכול פירות ולירש ואם תמכור מכרה בטל וזו מוציאה עליו שטר שכתבת לי דין ודברים אין לי בנכסייך ולשון סילוק הוא זה והוא יכול לטעון ודאי לשון סילוק הוא אבל לא נסתלקתי אלא מפחות שבדברים וזו היא המכירה אבל כל זמן שלא תמכור אוכל פירות. **ואימא מפירי** - מסלק נפשיה שלא יאכל פירות בחייה והוא פחות שכולן אבל אם תמכור שמפסיד אף גוף הקרקע שהיה ראוי לירש אם תמות בחייו יהא מכרה בטל ויירשנה. **בוצינא טב מקרא** - בוצינא דלעת קטנה קרא דלעת גדולה והאומר לחבירו קח לך דלעת קטנה בגינתי או המתן עד שיגדילו וקח גדולה טוב לו ליקח הקטנה מיד כי לא ידע מה יולד יום אף כאן חביבה עליו אכילת פירות שהוא תדיר ומיד מביטול מכר שאינו מיד אלא לכשתמכור ושמא לא תמכור. **ואימא מירושה** - סליק נפשיה והוא הפחות שמא לא תמות בחייו אבל ממכירה לא סליק נפשיה שמא תמכור ויפסיד אכילת פירות שהוא עכשיו. **מכירה לא שכיחא** - שאין אשה רוצה למכור נכסי בית אביה. **רב אשי אמר** - אין לך אלא דקדוק הלשון. **בנכסייך** - אמר לה אבל לא בפירותיהן ובעודן שלה קאמר לה דהא בנכסייך קאמר ולא לאחר מיתה שבטל שמה מעליהן. **איבעיא להו לר' יהודה** - דתנא

תרתני ובפירי פירותיהן עד עולם. **פירי פירות דוקא** - בהאי לישראל לחוד סגי לאסתלוקי מפירי פירות ומפירי דפירי פירות ולא בעי עד עולם ואי כתב בפירותיהן עד עולם ולא כתב בפירי פירות לא אסתלק מפירי פירות. **או דלמא עד עולם דוקא** - ובעד עולם תליא מילתא ובפירי פירות לא בעי למיכתב ואי כתב מפירי פירות ולא כתב עד עולם לא אסתלק מפירי דפירי פירות או דלמא תרוייהו דוקא. **עד עולם למה לי** - למיתני מתני' הואיל ולא צריך למיכתביה. **הא קא משמע לן כו'** - והכי קאמר עד שיכתוב ובפירי פירותיהן היינו עד עולם. **פירי פירות למה לי** - למיתני מתני' ליתני בפירותיהן עד עולם הואיל וביה תליא והוא לשון פירות ופירי פירות. **הא קא משמע לן כו'** - אין ודאי לא בעי למכתב מיהו אי לא תני הוה אמינא דאי כתב פירי פירות הוה ככותב עד עולם להכי תני למימר דאפילו כתב פירי פירות בעינן עד עולם. **תרתני למה לי** - למיכתב בשטר. **לעולם אפירות קאי** - לא אוכל הפירות לעולם לא בשנה זו ולא בשנים הבאות אבל פירי פירות אוכל. **הכי גרסינן** - וליטעמך דקתני רבי יהודה אומר כו' כיון דאכלתינהו לפירות ולא גרסינן דאכלינהו. **אלא בדשיירא גרסינן הכא נמי בדשייר** - אם לא אכלן ומכרן ולקח בהו קרקע ועשתה פירות סילק נפשו מהן ולא מן הראשונים. **ורב סבר תנאו קיים** - כרבי יהודה דאמר גבי מקדש את האשה על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה בדבר שבממון תנאו קיים והכא אמאי יירשנה דקסבר רב ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה להיות תנאו בטל.

דף פדא.

על מנת שאין לך עלי דין אונאה - אמכור לך חפץ זה. **יש לו עליו** - דמתנה על של תורה הוא אל תונו (ויקרא כה). **ורב סבר אם מתה לא יירשנה** - דקסבר ירושת הבעל דרבנן ולא עשו חיזוק לדבריהן כשל תורה. **הא בדרבנן** - כגון זה שהתנה שלא יאכל פירות. **ורב סבר** - אפי' תנאי הפירות נמי בטל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וכ"ש הירושה שהיא של תורה. **האי כטעמיה וכהילכתיה הוא** - סבירא ליה לרב כטעמיה דרבן שמעון דמתנה על של תורה תנאו בטל וכהילכתיה דאם מתה יירשנה. **יחזיר לבני משפחה** - ביובל. **וינכה להם מן הדמים** - קס"ד יחזירם להם בדמים קלים. **אמאי יחזיר** - ירושה אינה חוזרת ביובל כדאמר' בבכורות (דף נב). **משום פגם משפחה** -

גנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם והם יקברו בקבורת אחרים. **דמי קבר אשתו** - שחייב הוא בקבורתה. **כדתניא** - לוקח בית הקברות מחזירו על כרחו. **וקוברים אותו בעל כרחו** - של לוקח. **אלא** - לא גרסי. **מתני'**. **ינתנו לכושל שבהן** - בגמרא מפרש מאי ניהו ואף על גב דלא משתעבדי מטלטלי דיתמי לא לבעל חוב ולא לכתובה הכא דלאו ברשותיהו מנחי סבירא לרבי טרפון דמוציאין מיד הלוח או מיד מי שהפקדון אצלו ונותנין לבעל חוב ולכתובה שנתחייב בהן המת מחיים. **ינתנו ליורשים** - ולא מהניא תפיסה. **שכולן צריכין שבועה** - דתנן בפירקין הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבעו אין להם רשות בהם ואין אנו יודעין אם יש להם עליו כלום הלכך משמת המת זכו בהן היורשין וברשותן הן. **כל הקודם בהן זכה** - קדמו יורשין זכו ואין מוציאין מידם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ולכתובה קדם אחד מהן האשה או המלוה זכה הוא דר' טרפון אית ליה תפיסה דלאחר מיתה מהניא. **זכתה אשה יתר על כתובתה** - אם קדמה ותפסה ויש יותר מן הכתובה או קדם בעל חוב ותפס ויש בהן יותר על חובו. **המותר ינתנו לכושל שבהן** - זה בעל השטר שידו על התחתונה ואם יבואו ליד היתומים שוב לא יוציא מהם לא אשה ולא בעל חוב. **גמ'**. **להוצאה ניתנה** - ואינה קיימת בעין דמחסרא גוביינא ומש"ה אמר רבי טרפון דלא מנחי ברשותא דיתמי. **אבל פקדון דאיתיה בעיניה אימא כו'** - דכל היכא דאיתיה ברשותא דיתמי איתיה. **לכושל שבראיה** - למי ששטרו מאוחר שלא יוכל לטרוף לקוחות הקודמים לו. **לכתובת אשה** - היא קרויה כושל שאין דרכה לחזר אחר נכסי המת ולבקש היכן יש לו קרקע. **משום חינא** - שימצאו האנשים חן בעיני הנשים ויהיו נשאות להן שלא תדאגנה להפסיד כתובתן. **והוא כשר** - והדבר כשר והגון לעשות כן. **כולהו נמי דיורשין הוו** - כיון דטעמא דר' עקיבא משום דלא נשבעו הוא כי תפסי נמי אמאי זכו הרי זכו בהן יורשים משעת מיתה ונכסי דיתמי קא תפסי. **ואיידי דאמר ר' טרפון מותר** - אהדר ליה איהו נמי במאי דאיירו ביה ולעולם בכולהו נמי אית ליה דאפילו תפס מפקינן ליה מינייה.

דף פד.ב

ור"ע תפיסה לא מהניא כלל - לשון שאילה הוא זה. **אמר ר"נ** - מהניא היכא דתפס מחיים של מת והכי גמר לה רב נחמן מרביה. **דמנחי היכא** - הנך

פירות דקא"ר טרפון דבשעת מיתה לא זכו בהן יורשין אלא יזכה בהן הקודם. **בסימטא** - קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים ובני אדם העושין סחורה זה עם זה בשוק ורוצים לדבר דבריהם בנחת וישוב הדעת מסתלקין לשם. **אבל בסימטא לא** - א"ר טרפון כל הקודם זכה דכיון דמקום הראוי לקנין הוא כדאמרינן בעלמא (ב"ב דף פד) דמשיכה קניא התם אפי' למ"ד ברשות הרבים לא קניא אין זה מקום הפקר וזכו בהן יורשין משעת מיתה והמחזיק בו שם כמחזיק בו בביתם. **ואהזריה לעובדא** - סבר לה כרבי עקיבא דלא מהניא תפיסה. **עשית** - דברי ר"ע כאילו הן הלכה למשה מסיני שחזרת מעשה ב"ד דיי לנו לקיים הלכה כמותו לכתחילה אבל משנעשה ונגמר הדין אין לנו לחזור. **בדבר משנה** - דקיי"ל הלכה כר"ע היכא דיחידאה פליג עליה ואע"ג דלאו במשנה ממש תנינא לה אלא שמעתא דאמוראי הוא אמרי' בסנהדרין (דף לג) דחוזר דאמרינן התם אפילו טעה בדרב ושמואל אמר ליה אין. **הלכה אתמר** - הלכה כר"ע מחבירו. **מטין אתמר** - מטין ההוראה לכתחילה אחר ר"ע ומיהו אי עביד כאידך לא מהדרינן עובדא. **קריביה דר' יוחנן** - קרוביו. **זילו אהזור** - דס"ל כר"ע דתפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא. **שכנגדי** - שקול כמותי. **בקרא דיתמי** - שומר בהמותיהם. **דתפוס תורא מיניה** - בעל חוב של מת תפסו בבית השומר. **הגוזרות** - בהמה דקה על שם גדרות צאן (במדבר לב). **אין להן חזקה** - אין המחזיק בהם יכול לומר לקוחין הן בידי שמא מצאן והכניסן בביתו לפי שדרך להלך בשדות. **חשו** - שם האיש. **שכיב** - הלוח. **ארבא** - ספינה. **א"ל** - יימר לשלוחיה זיל תפסה. **התופס לבעל חוב** - שליח התופס מטלטלין של לוח לצורך בעל חוב. **במקום שחב לאחרים** - שמפסיד בעלי חובין אחרים בתפיסתו.

דף פה.א

לא קנה - דלאו כל כמיניה לחוב זה כדי לזכות את זה. **תפסוה אינהו** - שאף הם נושים בו מעות. **ממלח מלוחי** - מנהיגה בעוגין שלה שקורין ריימ"ש בלעז ממלח שקורין ווירני"ר בלעז לשון וייראו המלחים (יונה א). **אנא קנינא כולה** - הנהגתי בריאה משל חבירי. **מחריפותא דנהרא** - לא מצאנוה על שפת הנהר שהיא כסימטא אלא מזה חטפנוה שהיה מוליכה באמצע הנהר שכל הספינות הולכות שם והוי כרה"ר. **קאקי** - אווזים. **חיורי** - על שזקנים היו. **משלחי גלימי דאינשי** - מפשיטין טליתות האנשים. **מסקי ביה** - נושים בו. **בי**

חוזאי - אנשי אותה מדינה. **סיטראי** - מצד אחר היינו נושים בו מלוה על פה ומחמת אותה מלוה נחזיק בהם. **לענין שלומי שליח** - למשלח. **מאי** - מי הוה פושע שהחזיר המעות עד שלא קבל מהם השטר. **לתקוני שדרתיך** - והיה לך לדקדק בתקנתו. **דהו מפקדי גבה** - מאבי יתומים. **מלוגא דשטרי** - תיק מלא שטרות. **מחיים תפיסנא להו** - בחוב שהיה חייב לי החזקתי בהם. **הוי תפיסה דלאחר מיתה** - שכל זמן שהיה חי היו פקדון בידך והרי הן כמונחין ברשותיה וכי אמרי' תפיסה מחיים כגון שראהו קרוב למות ותפס מטלטלין לשם חובו ולא היו פקדון בידו. **דאיחייבא שבועה** - שהיה אדם תובעה ממון והיא כופרת. **בת רב חסדא** - אשתו של רבא. **לשבועה אשכנגדה** - התובע אותה ישבע ויטול כדתנן (שבועות דף מד) ואלו נשבעין ונוטלין שכנגדו חשוד על השבועה. **זימנין** - פעם אחרת. **כבת רב חסדא** - שהאמנת לחשוד את האשה על השבועה. **דקים לי בגוה** - דלא משקרא. **קרענא ס"ד** - וכי אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו אפוקי ממונא הוא ותרי בעינן. **מרענא** - ולא אזדקק לגבות באותו שטר ומקרע נמי לא קרענא ליה. **כתבו לי זכוותא** - שבאתי לדין ונפטרתי הימנו בשבועתי. **ממולאי** - בית עלי שהן כרותי ימים ולי נראה ממולאי גבנונים בעלי מומין שאינן חיינן כשאר בני אדם לשון שקל מוליא ושדי בנצא (ב"ב דף נד). **אשרתא** - לשון חוזק כמו יישר כחך (יבמות סב). **אשרתא דשטרי** - קיום השטר שכותבין דיינין במותב תלתא הוינא ואתא פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידיהו ואשרנוהו וקיימנוהו. **דניחו** - שיעידו זה כתב ידי. **ה"נ מיחזי כשיקרא** - לכתוב נשבעה פלונית ועדיין לא נשבעה. **ופרעו** - בו ביום. **אינו חוזר ולוה בו** - אפ"י בו ביום ואע"ג דלאו מוקדם הוא שהרי ביום הלואה נכתב. **שכבר נמחל שעבודו** - משפרעו בטל השטר ונמצאת מלו' השני' מלוה על פה ואינו גובה מן הלקוחות.

דף פה.ב.

כשיקרא - שלא נכתב על מלוה זו. **לא חיישינן** - אם לא שיש בדבר ביטול שטר גמור. **שב מרגניתא דציירי בסדינא** - שבע מרגליות צרורות בסדין אחד הפקיד ביד ר' מיאשא. **ולא פקיד** - לא צוה לאנשי ביתו שחטפתו מיתה. **אתו לקמיה דר' אמי** - לתבוע את היורשין והיורשין אומרים שמא של אבינו היו. **דלא אמיד** - אינו עשיר. **סימנא** - דאמר בסדין הם צרורות והם שבע. **שכיב חסא ולא פקיד** - שטבע בנהר כדאמר ביבמות בפ' בתרא (ד' קכא). **מטכסא** -

לבוש משי צינד"ל בלע"ז . **ההוא דאמר להו** - בצוואת מיתה נכסי לטוביה ולא פירש לאיזה טוביה. **דגיס ביה** - רגיל אצלו ומגו דגייסי אהדדי קורא לו בשמו כאילו לא נסמך. **ת"ח קודם** - דמסתמא אדם מצדיק מעשיו לזכות בשעת מיתה דאמר מר (ברכות לד) כל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה תלמידי חכמים מנכסיו. **שודא דדייני** - הטלת הדיינים לפי מה שיראו דיינים שהיה דרכו של מת לקרב את זה יותר מזה או מי שבשניהן טוב ונוהג בדרך ישרה שיש לומר בו נתכוין המת לזכות. **שודא** - כמו שדי בימא (שמות טו) דמתרגמינן ירה בים הטיל בים. **וחזר ומחלו** - המוכר שהוא מלוה מחלו ללוה. **מחול** - דאמר ליה ליה ללוה ללוקח לאו בעל דברים דידי את. **ואפ"י יורש** - של מלוה מוחל. **זבינתה לכתובתה** - מכרה שעבוד כתובתה לאחרים בעודה תחת בעלה. **בטובת הנאה** - דבר מועט שאינו אלא כחיזוק טובה שקורין גרי"ד מפיק רצון ולפי שהלוקח מטיל מעותיו בספק שמא תמות היא בחיי בעלה מפחד ואינו לוקחה אלא בדמ"י מועטי'. **ה"ג אתו תבעי לה לברתה** - אתו לקוחות וקא תבעי לה לברתה הבאה לגבות כתובת אמה מאביה ולירש הכתובה מכח אמה ואלו באין ליטול אותה הימנה לומר אמך מכרה לנו.

דף פ.א.

תיזיל ותיחלה כו' - דאמרינן אפ"י יורש מוחל ואמה של זו מכרה להן שטר חוב שהיה לה על בעלה. **עשינו עצמינו** - כקרוב של בעל דין או אוהבו הבא אצל דיינין ועורכו בראיות אחר זכות אוהבו או קרובו כך למדתי עצה לזו להפסיד שכנגדה. **מעיקרא** - כשאמר כן. **לבסוף** - כשנתחרט. **אדם חשוב שאני** - לפי שלמדן הימנו ויש שיעשו אף שלא לקרובים. **ואי פקח הוא** - הלוקח. **מקרקש ליה זוזי** - ללוה ושוכרו בהן לכתוב לו שט"ח בשמו קודם שיעשו קנוניא בין שניהם. **מאן דדאין דינא דגרמי** - המחייב את הגורם הפסד לחבירו. **מגבי ביה** - בהאי שטרא מן המוחלו. **דמי שטרא מעליא** - כל החוב שבתוכו. **ומאן דלא דאין כו'** - פלוגתייהו בבבא קמא בפרק בתרא (דף קטז) ורבי מאיר אית ליה דינא דגרמי כדתניא (שם בבא קמא דף ק) נתייאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו גבי כלאים וקיי"ל כוותיה. **מגבי ביה דמי ניירא בעלמא** - כלומר אומר שלא מכר לו אלא הנייר והרי הוא בידך. **כפייה רפרם לרב אשי** - שבא הדין לפני רב אשי וסיבבו והקיפו בראיות ואגבי מדינא דגרמי. **כי כשורא לצלמי** - כלומר גיבוי גמור כל ההפסד

דקדק בו כאשר ידקדק הלוקח קורה לצור בה צורות שלוקח ישרה וחלקה. **האי כי דיניה** - זה הלוח מעות וזו סמכה על שיעבוד הקרקע והיא לא נתנה כלום ואם בשביל נכסי צאן ברזל הנישומין בכתובה הוא זכה בהן מיד וזו צירפתן עם הכתובה על שיעבוד הקרקע. **ולא חזיא אלא לחד** - אין בה אלא כדי לאחד מהן. **לבעל חוב יהבינן** - שלא תנעול דלת. **יותר משהאיש רוצה כו'** - ולא חיישינן לומר משום חינא ודוקא שהשטרות נכתבו ביום אחד אבל אם קדמה זמן הכתובה היא גובה. **ודאי דאמריתו כו'** - לשון שאלה הוא אמת הוא ששמעתי שאתם אומרים דבר זה של תימה דמטרחינן ליה ללוח למכרה והלא המלוה עיקר סמך שלו על הקרקע. **תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה** - מעות היה לו לפרוע ואומר של עובד כוכבים הם. **לדידך דאמרת כו'** - במסכת ערכין בפ' שום היתומין (דף כג). **פריעת בע"ח מצוה** - מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הין צדק שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק (בבא מציעא דף מט). **במה דברים אמורים** - דלוקה ארבעים (עי' פי' רש"י בחולין קלב עוד שם קי ד"ה כפתוהו).

דף פ.ב.

- מכין אותו - קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים. **והלכה והניחתו כו'** - ועודנו שם לאחר שלשים. **והוא שצבורין** - גבי מתניתין דקתני הקודם זכה אלמא רה"ר לא קני ליה לבעלים מידי אלא א"כ מגביהו הילכך לאחר שלשים לאו ברשותה הוא דליהוי גירושין חיילי. **צידי רה"ר** - סמוך לכתלים שאין דרך בני אדם לעבור שם ולהתחכך בכותלים. **מתני'**. **חנונית** - למכור יינו ופירותיו בחנות. **משביעה** - שלא עיכבה בידה כלום. **אפוטרופיא** - להכניס ולהוציא פירותיו ולשכור פועלים ולישא וליתן. **גמ'**. **ע"י גלגול קאמר** - דשמעיה לת"ק דאמר משביעה על האפטרופסות ולא על פילכה ועיסתה ואפילו ע"י גלגול שבועת אפטרופסות דכיון דשבועת אפטרופסות דרבנן [דהא לא קטען ליה תובע טענת ברי אלא רצוני שתשבע לי לא מגלגלין על ידה] שבועה אחריתי ואתא ר' אליעזר למימר היכא דהושיבה חנונית מיגו דמישתבעה אפטרופסות משתבעה נמי על ידי גלגול על פילכה ועיסתה דמגלגלין מדרבנן. **או לכתחלה קאמר** - דאפי' לא מינה אפוטרופיא משביעה על פלכה שהרי אפוטרופסת היא. **בכפיפה** - בתוך קופה אחת. **שפיר** - דאמרה ליה הואיל ומשבעת לי על פילכי איני יכול לסבול קפדנותך. **מאי**

נפקא לה מינה - הרי נתחייבת לו שבועה ומה יקשה לה גלגול זה אם לא עיכבה כלום - הואיל וקא דייקת בתראי - אינך אוהב ומאמין אותי ולא מצינא דאיזור בהדך. **הרי שלא פטר** - שלא כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך. **נדר** - שנודרת לו יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם עיכבתי משלך כלום כדאמר במסכת גיטין (דף לד) נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה. **מתני'**. **אינו יכול להשביעה** - בגמ' מפרש מהי שבועה פטרה. **אבל משביע הוא את יורשיה** - אם גירשה ומתה ויורשיה תובעין הימנו כתובתה נשבעים שבועת יורשין המפורשת במסכת שבועות (דף מה) שבועה שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצאנו בין שטרותיה ששטר כתובתה פרוע. **ואת הבאים ברשותה** - אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעין אותו נשבעין אף הן שבועת היורשין. **אבל יורשיו משביעין אותה** - אם נתאלמנה והיא או יורשיה נפרעין מן היתומים צריכים שבועה שהרי לא פטרן אלא ממנו אם תגבה כתובתה בחייו. **לבאין ברשותי** - אם אמכור נכסי ואת באה ליפרע מלקוחות. **הלכה מקבר בעלה כו'** - זו שפטרה בעלה מן השבועה והכי תני בהדיא בתוספתא דאהך שפטרה קאי. **לבית אביה** - שלא נתעסקה שוב בנכסים. **על העתיד לבא** - על עסק שלאחר מיתה שלא עיכבה בידה כלום דהשתא נכסים דיתמי נינהו ולא מהניא בהו פטור דידיה. **על שעבר** - על עסק שבחיי בעלה. **גמ'**. **שבועה מאי עבידתה** - איזו שבועה סתם שאשה חייבת לבעלה או ליורשיו דקתני דכי לא פטרה משביעה וכי פטרה אין משביעה.

דף פז.א

על אפוטרופיא - פוטרה בכתיבה זאת משבועת אפוטרופוס אם יושיבנה חנונית אבל אם פגמה כתובתה דתנן במתני' הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה לא נפטרה מאותה שבועה ע"י תנאי זה דכי פטר לה משבועה דקא רמי הוא עלה אבל שבועה דהיא גרמה לנפשה לא פטר לה. **על הפוגמת** - וכ"ש משבועת אפוטרופיא דמכל שבועה פטרה. **אמרה לשמעתיא** - הך אתקפתא בשלמא למ"ד כו' אותביה קמיה דרב אשי. **כתוב לי דלא משבעת לי** - ומיגו דרמיא אנפשה תבעה ליה פטור כל שבועות. **אתון אהא מתניתו** - להא דרב יהודה ארישא דמתניתין דלא פריש בה בהי שבועה איירי

ואפלוגתיה דר"נ וסבריתו דרב יהודה אדר"נ פליג וקשיא לכו. **אנן** - אסיפא דמתני' מתנינן לה דמיירי בשבועת אפוטרופין בהדיא דקתני ואם נעשית אפוטרופיא ודר"נ לאו אפלוגתא דרב יהודה אתמר אלא אפירושא דרישא אתמר ורב מתנא פליג אדרב יהודה בסיפא בהי אפוטרופוס קאמר לשעבר אבל בפוגמת כולהו מודו דפטרה דשבועה הבאה לה ע"י נכסיו היא. **שעבר מאי עבידתיה** - כלומר עד מתי קרוי לשעבר דלא אמרינן נכסי דיתמי נינהו ואין תנאי שלו מועיל בהן. **אבל בין מיתה לקבורה** - כבר רמו נכסי קמי יתמי ואין תנאי שלו מועיל בהן שלא ע"י נכסיו באה לה. **לכרגא** - לפרוע למלך כסף גולגלתא דיתמי. **ולמזוני** - מזון האשה והבנות והיתומים. **ולקבורה** - לקבורת המת או היתומים. **מזבנינן** - נכסי דיתמי בלא אכרזתא שאין שהות ומתון לדבר וה"נ לא משבעינן על אותה מכירה דא"א שלא תזלזל ותפסידתן ונמצאת שבועת שקר. **דלא נדר דלא שבועה** - אם כתב לה לשון זה. **נקי נדר**, **מנקית משבועתא** - מדין שבועה. **נקי נפשך בשבועתא** - אם יחשדוך השבעי להם. **אבל מה אעשה** - דלעולם יורשין משביעין אותה אם מת הוא והיא נפרעת מהם. **ואיכא דאמרי לה** - להא דאבא שאול בן אימא מרים מתניתא [ולא אמרו לה בלשון שמעתא דאמורא כדאמרן דאמר שמואל משום אבא שאול אלא מתניתא] היא ואמר שמואל עלה הלכה כאבא שאול. **מתני'**. **הפוגמת כתובתה** - כדמפרש ואזיל במתניתין גופה. **לא תפרע** - השאר ובגמ' מפרש טעמא. **עד אחד מעידה כו'** - בגמרא מפרש טעמא. **מנכסים משועבדים** - משום דאי הוה גבי מן הלוח גופיה והוה טעין לוח אשתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועות דמשבעינן ליה ואי לא טעין לא טענינן ליה הואיל ונקיט שטרא אבל בשביל לקוחות אנן טענינן דלמא אי הוה גבית מן הלוח הוה טעין לך אישתבע לי דלא פרעתיך ובעית אישתבועי השתא אנן טענינן דפתח פיך לאלם הוא ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כולהו משום האי טעמא.

דף פזב.

ר"ש אומר כו' - בגמ' מפרש אהייא קאי. **גמ'**. **שבועה דאורייתא** - ונפקא מינה דלא מפכינן לה. **נשבעין ולא משלמין** - מי שתובעין אותו נשבע שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע. **כל שטרות** - שיעבוד קרקעות הן ואין נשבעין על הקרקעות כדאמרינן בשבועות (דף מב) ובהזהב (ב"מ נז).

אלא אמר רבא מדרבנן - היא שבועה זו מ"ט דפרע דייק כו' וא"ת בלא פוגם נמי הא קיימא לן בשבועות דאי א"ל אישתבע לי דלא פרעתוך משבעינן ליה והאי נמי הא קא טעין ליה פרעתוך ומה צורך בפגימה וכן בעד אחד מעידה שפרועה בלא עד נמי משבעינן לה הא פרכינן ליה בשבועות מה בין זה לפוגם שטרו ומשנינן לה הכי התם כי פגים וא"ל האי פרעתוך משבעינן ליה ואפי' לא טען לו זה השבע לי אבל כי לא פגים אפי' א"ל פרעתוך אי לא א"ל בהדיא אישתבע לי אמרינן ליה זיל שלים דהא נקיט שטרא. **פוגמת כתובתה בעדים** - התקבלתי מנה ובפני עדים קיבלתי. **מי אמרי' אי איתא דפרעה טפי בעדים הוה פרע** - דהא דק וקא אייתי עדים לפרעון מנה קמא. **או דלמא** - לאו משום דדק הוא אלא איתרמויי איתרמי דהוו עדים התם בההוא זימנא. **ואלו נשבעין ונוטלין** - שתקנו חכמים לישבע וליטול וטעמייהו מפורש בשבועות בפ' כל הנשבעין. **שכיר** - אמר לו תן לי שכרי והוא אומר נתתי. **נגזל** - ראוהו שנכנס בביתו אמר לו תן לי כליי שנטלת והוא אומר לא נטלתי והעדים ראו שיצא והכלים תחת כנפי טליתו ולא ידעו מה. **הנחבל** - ראוהו שנכנס לתוך ביתו וידו שלם ויצא חבול אמר לו חבלת בי והוא אומר לא חבלתי. **וחנוני על פנקסו** - שכותב בו הקפותיו כך צווני פלוני לתת לפועליו ונתתי להם והם אומרים לא נטלנו שניהם נשבעין ונוטלין הימנו. **זודאי צריכה שבועה** - על השאר דהא דקא מודיא בהאי מנה משום עדים הוא ולא השבת אבידה היא. **תיהוי כמשיב אבידה** - שהרי יש לה שטר שלם עליו ואי בעיא הויה אמרה לא קבלתי כלום. **פחות פחות משה פרוטה** - במנה שהיא מודה עליו שקיבלה עושה עמו חשבון כך נתת לי ביום פלוני וכך ביום פלוני ומצרפתן בחשבון אפילו פחות משה פרוטה. **מהו** - צריכה שבועה על השאר או לא. **פוחתת** - היתה כתובתה אלף זוז כתוב בשטר והוא אומר התקבלת כולה והיא אומרת לא התקבלתי כלום אבל מודה אני שלא התנית עמי לכתובתי אלא מנה. **מודיא במקצת** - שנתקבלה קצת. **במאי גביא** - אפילו ההוא מנה. **בהאי שטרא** - הא חספא בעלמא הוא שהיא אומרת מזוייף הוא. **באומרת אמנה היתה ביני לבינו** - ששטר נכתב ונחתם כהוגן ובפני העדים קבל עליו אלף זוז אבל הוא האמין בי שלא אתבענו אלא מנה. **אחד מחייבו שבועה** - על ממון שאילו היו שנים היה משלם עכשיו ישבע שהעד מכחש.

אי פקח הוא - האי בעל. **לידי שבועה דאורייתא** - שהיא בשם או בכנוי ואוחז ספר בידו כדאמרינן בשבועות (דף לח) וחמורה היא מאד אבל שבועה דרבנן קללה בעלמא כעין שלנו. **יהיב לה כתובתה באפי חד סהדא** - פעם שניה. **וסמך סהדא קמא אסהדא בתרא** - יביא את שניהם יחד לב"ד שאם תכפור יעידוה שניהם שנתקבלה כתובתה. **ומוקי להנך קמאי בהלואה** - יתבענה פרעון הראשון ויאמר מלוה הן אצלך שהרי התקבלת כתובתיך שנית וכשתכפור ותאמר לא קבלתי אלא הפעם הזאת ועד אחד מעיד על הראשונה איכא שבועה דאורייתא נשבעת ולא משלמת ואין כאן שיעבוד קרקעות שלא מכח כתובה תובעה. **היכי סמך כו'** - מה שראה זה לא ראה זה ואם תכפור על שתיהן אין כאן אלא עד אחד ותשבע ותטול שלישית ונמצא מפסיד. **באפי סהדא קמא וסהדא בתרא** - וה"ה לשני עדים מן השוק אבל עצה טובה היא שיכיר העד הראשון ששתי פעמים פרע ויכול להעיד על פרעון הכתובה עם חבירו ועל הפרעון הראשון. **יכולה לומר שתי כתובות היו** - שתי שטרות היו לי עליך בפרעון הראשון החזרתי לך אחת ובשניה אחרת והרי העד הראשון מעיד לסייעה שראה שני הפרעונות לשם כתובה ולא לשם מלוה. **דמודע להו** - לסהדא קמא ובתרא לפני פרעון השני דעו שכבר פרעתי לה - כתובתה בפני אחד מכם והיא כופרת ואני רוצה לפורעה שנית לשם כתובה שיהיו לי שני עדים בדבר ואתבע את הראשונים ויש לי עליהן עד אחד ותתחייב שבועה דאורייתא וכיון דשמעינהו ולא מסייע לה האי עד קמא תו לא מצית למימר ב' כתובות הוו דמילתא דלא שכיחא הוא. **תנן התם** - בשבועות. **אי נימא מלוה** - שהלוה קיים והיו מוציאין עליו שטר אביהן. **לא שנו** - דכי משתבעי שקלי. **שאמרו יתומים** - של לווה לוייתי ופרעתי ישבעו אלו שבועה שלא פקדנו ולא אמר לנו אבא ולא מצינו שובר בין שטרותיו ששטר זה פרוע ונוטלין. **כאומר לא פרעתי דמי** - דכיון דאמר לא לווה מודה הוא שלא פרע והרי שטר מוכיח עליו שלוה. **לא שנו** - דבעו שבועה. **שר הבירה** - כך כינויו. **לא שנו** - שיורדין בית דין לנכסי אדם שלא בפניו. **לא שנא למזוני** - באה לב"ד ותובעת מזונות מנכסי בעלה למכור קרקע ולזונה נשבעת שלא הניח בידה מעות ליזון מהם. **ולא שנא לכתובה** - אם שלח לה גט. **תשבע בסוף** - כשתתאלמן או תתגרש ותתבע כתובה תשבע שלא עיכבה בידה משל בעלה כלום. **בתחילה** - בפיסוק מזונות. **האי יורשין וכו'** - בתמיה [כיון דאנפרעת שלא בפניו קאי מאי לשון יורשין כאן] הרי הוא קיים. **הלכה מקבר**

בעלה כו' - אשה שכתב לה בעלה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך.
העתיד לבא - על שנתעסקה אחר מיתה דלאו מכח נכסי בעלה באה שבועה
זו אלא מכח נכסי יתומים ונשבעת כדין אפוטרופוס כדתנן בשבועות (דף מה)
אלו נשבעין שלא בטענת ברי השותפין והאריסין והאפוטרופין. **ואתא ר"ש**
למימר - אם תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה שלא עיכבה משלהן
לאחר מיתת אביהן כלום כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים.

דף פח.ב

אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה - משום שבועת
אפוטרופסת דהויא לה אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים וס"ל לא ישבע
כאבא שאול דאמר חילוף הדברים וטעמייהו מפרש בגיטין בפרק הניזקין
רבנן סברי מינוהו בית דין לא ישבע דא"כ מימנע ולא הוי אפוטרופוס הואיל
וחשדינן ליה אבל מינהו אבי יתומים לא מימנע דאי לאו דה"ל הנאה מיניה
בחיינו לא הוה מימני ליה ואבא שאול סבר מינהו אבי יתומים אי ידע דמשבעי
ליה מימנע ולא הוי אפוטרופוס אבל מינוהו בית דין אע"ג דידע דמשבעי לי
לא מימנע דחשיבותא הוא לגביה דמהימן להו לבי דינא. **ה"ג** - ר"ש כאבא
שאול ורבנן דמתני' כרבנן. **האי כל זמן שתובעת** - בתמיה הואיל ור"ש לקולא
מאי כל זמן. **אם תובעת מיבעי ליה** - אבל כל זמן משמע דשמעיה לת"ק
דפטר לה משבועה אפי' תובעת כתובתה וא"ל איהו כ"ז שתובעת כתובתה לא
תפטרנה. **אלא אמר אביי** - ארישא פליג דאמר כתב לה נדר ושבועה כו'
דפטורה מן השבועה אפי' כשנפרעת מן היתומים ואתא ר"ש למימר כל זמן
שתובעת כתובתה מהן משביעין אותה כאבא שאול בן אימא מרים דאמר
לעיל אבל מה אעשה שהרי אמרו הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא
בשבועה ופליגי רבנן עליה דאבא שאול ור"ש כאבא שאול ורבנן דמתני'
כרבנן. **הא תינח כל זמן שתובעת** - אתא לאפוקי מדרבנן דאמרי אף משבועת
היתומים פטורה ונפרעת בלא שבוע' ואתא ר"ש למימר לא תפרע אלא
בשבועה. **אינה תובעת כתובתה** - דמסקנא דמילתיה למאי תנייה ולאפוקי
ממאן. **אלא אמר רב פפא לאפוקי מדר"א ומחלוקתו** - כלומר לא תימא ר"ש
אכתב לה נדר ושבועה לחוד פליג אלא אכולי מלתא דר"א ובני מחלוקתו
פליג ארישא וסיפא שמעינהו דקאמרי ר"א ורבנן משביעה כ"ז שירצה שבועת
אפוטרופיא היכא דלא פטרה מן הנדר ומן השבועה ואפילו שלא בשעת

תביעת כתובתה ואם פטרה מן השבועה אפילו יורשין אין משביעין אותה כשנפרעת מהם כדקתני נדר ושבועה אין לי ליורשי כו' ואתא ר"ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה ואפילו כתב לה נדר ושבועה אין ליורשי עליך כאבא שאול אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין על אפוטרופיא שבחיי בעלה ואפי' לא פטרה מן השבועה דלית ליה דר"א ומחלוקתו דאמרי משביעה כל זמן שירצה. **מתני' הוציאה גט ואין עמו כתובה** - קס"ד באומרת אבד שטר כתובתי.

דף פט.א

גובה כתובתה - ואינו יכול לטעון פרעתין והחזרת לי שטר כתובתיך וקרעתיו משום דתנאי כתובה מעשה ב"ד הוא ומהכא נפקא לן בב"מ הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מ"ט כל מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא דמי. **אבד גטי** - שלא הוצאתיו עליו לגבות כתובתי על ידו כדתנן גובה כתובתה ולא קרעוהו ב"ד אלא אבד ממני. **והוא אומר אבד שוברי** - כבר הוצאתו בב"ד ואמרת אבד שטר כתובתי וגבו ב"ד הכתובה על פי הגט וקרעוהו ולי נכתב שובר על הכתובה שאם תוציאי עוד על יורשי שטר הכתובה ותבואי לגבות מכח אלמנות לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי יהיה השובר לעד ואבד הימני. **וכן ב"ח שהוציא שטר חוב** - אחר שביעית ואין עמו פרוזבול זה אומר השמיטתו שביעית וזה אומר פרוזבול היה לי שלא תשמיטנו שביעית ואבד. **הרי אלו לא יפרעו** - חיישי' שמא כבר גבתה בגט וזה השמיטתו שביעית. **מן הסכנה** - שגזרו עובדי כוכבים על המצות והיו יראים לשמור גיטיהן ומשקיבלתו שורפתו וכן פרוזבוליהן. **פרוזבול** - במסכת גיטין מפרש בפרק השולח גט (דף לד) הלל התקין פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית שמוסר שטרותיו לב"ד שיגבו מן הלוח חובו כל זמן שיתבענו דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש שאינו תובעו כלום אלא הב"ד תובעו שהפקירם היה הפקר והם יורדין לנכסיו. **גמ' ש"מ** - מדקתני גובה כתובתה בהוצאת גט ולא חייש לאיערומי מערמא והדרא ומפקא כתובתה בבי דינא אחרינא ותגבה לאחר מיתתו בתורת אלמנה לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי דהא ודאי בתורת גרושה לא הדרא גביא דהא קרעינן לגיטא וכי הדרא מפקא לכתובתה בלא גט תנן מתני' הרי אלו לא יפרעו ומיהו הוה לן למיחש (שלא) (מסורת הש"ס: [שהיא]) תמתין עד שימות ותגבה בתורת אלמנה ומדלא חייש ש"מ

כותבין שובר על כרחו של לוח ואינו יכול להשמיט עצמו לומר לא אפרע עד שתחזיר לי שטרי שמא תחזור ותוציאנו אלא אומרים לו פרע והוא יכתוב לך שובר ופלוגתא היא בבבא בתרא (דף קצא) וקיימא לן כמאן דאמר אין כותבין לפי שנמצא זה צריך לשמור שוברו מן העכברים. **דלמא מפקא** - לאחר מיתה. **וגביא** - בתורת אלמנה. **במקום שאין כותבין כתובה** - אלא סומכין על תנאי ב"ד. **ולשמואל כותבין שובר** - בתמיה. **לדידי מיפרשא לי** - דלעולם אין כותבין שובר והיינו טעמא דגובה כתובתה דאי מקום שאין כותבין הוא והוא אומר כתבתי וירא אני שמא תחזור ותוציאנה עליו להביא ראיה ואי מייתי ראיה עדים שכתב לא גביא ואי לא מייתי ראיה קתני מתניתין גובה כתובתה ואינו נאמן לומר שנייתי מנהג העיר ואי מקום שכותבין הוא והיא אמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה וכי קתני מתניתין גובה כתובתה שהביאה ראיה שלא כתב לה. **ואף רב** - דאוקי מתני' במקום שאין כותבין לחודיה. **הדר ביה** - ואוקי מתני' בטעמא אחרינא ואמר בין במקום שכותבין ובין במקום שאין כותבין כי מפקא גט בלא כתובה גובה עיקר כתובתה דהיינו מנה ומאתים וגובה דקתני מתני' עיקר קאמר ולא תוספת וכי מפקא כתובה בלא גט גובה תוספת ולא עיקר חיישינן שמא גבאתו על פי הגט. **וכל הרוצה להשיב יבא וישיב** - דאין לחוש מעתה לכולם. **בשלמא לשמואל** - דאמר בין עיקר בין תוספת נפרעין על פי הגט. **מוקי לה** - הא דקתני לא יפרעו. **במקום שאין כותבין** - ומשום הכי מהימן במאי דאמר פרעתי ע"פ הגט דאמר כשתבעתני על פי הגט אמרתי בבית דין כתבתי לה כתובה וירא אני שלא תחזור ותוציאנה ואמרו לי הבא ראיה ולא מצאתי ראיה ואמרו לי פרע ובקשתי מהן שיכתבו לי שובר הואיל ועל כרחי אני זקוק לפרוע טוב לי שיהיה לי שובר וכתבוהו לי ואבד. **אלא לרב** - דאמר אין נפרעין על פי הגט אלא עיקר אמאי לא יפרעו נהי דעיקר לא גביא כו'.

דף פטב.

ואי לא לא גביא - חיישינן שמא כבר גבתה על פי הגט. **אלמנה במאי גביא** - כתובה שלה על כרחך בעדי מיתה שמת בעלה ומחזרת שטר כתובה ליורשי' וקורעין אותו. **ניחוש שמא גירשה** - והדרא ומפקא גיטא בבי דינא אחרינא ותגבה עיקר. **ביושבת תחת בעלה** - אין אלמנה גובה כתובתה אא"כ מכירין אותה שבשעת מיתתו היתה יושבת תחתיו. **אלמנה מן האירוסין** - שלא ישבה

תחתיו מעולם. **אלא במקום דלא אפשר כו'** - אלא לא תימא ביושבת תחת בעלה דאפילו הלך למדינת הים נמי ושמעו בו שמת גובה כתובתה ולא חיישינן לדלמא גירשה והדרא מפקא לגיטה דאמרינן להו תכתוב לכם שובר דבמקום שאין לומר הערמה ואי אפשר לה לגבות אם באת לחוש לכל אלה כגון זו וכגון נשרפה כתובתה בעדים לא נמנענה מלהגבות כתובתה ותכתוב שובר. **עדי מיתה גופייהו** - במקום שאין כותבין כתובה ואין היורשין יכולין לומר לה החזירי לנו שטר כתובתך ניחוש כו'. **מר קשישא ומר ינוקא** - שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין לו מר ינוקא. **אלמנה מן האירוסין** - דאית לה כתובה בתנאי ב"ד אם לא כתב לה. **מנלן** - דקאמר לעיל עדי מיתה גופייהו ליחוש דלמא מפקא והדרא ומפקא ע"כ חדא מינייהו גביא בלא שטרא שהרי בפרעון ראשון החזירה השטר אם כתב לה וקא חייש להדרא ומפקא אלמא יש לה כתובה בתנאי ב"ד בלא שום כתובה מנלן. **את הכל** - עיקר ותוספת. **לא כתב לה** - התוספת אלא ע"מ לכונסה ואם מת באירוסין אין לה אלא עיקר כתובה. **אלא אי אמרת בשלא כתב לה** - ובתנאי ב"ד הוא דגביא לאלמנה מנה ומאתים לבתולה הוא דאית לה שהרי אין כאן תוספת. **לא אונן** - ליאסר בקדשים. **ולא מיטמא לה** - אם כהן הוא דשאריו כתיב. **ולא מטמאה לו** - אינה חייבת להתעסק בו וליטמא בו בין כהנת בין ישראלית אע"פ שמצוה ליטמא למתים האמורים בפרשה כדכתיב (ויקרא כא) לה יטמא זו אינה חייבת ולא משום כהנת נקט לה שלא הוזהרו כהנות מליטמא למתים. **אינו יורשה** - דגבי ירושת הבעל שארו כתיב לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו. **מתה אינו יורשה איצטריכא ליה** - משום מתה אינו יורשה איצטריך ליה למיתני מת הוא גובה כתובתה לאשמעינן דבדכתב לה כתובה עסקינן ואע"ג דאיקרבו לאחתוני כולי האי אינו יורשה. **בעינא לאינסובי ביה** - שיהיה בידי לראיה שנתגרשתי שלא יאמרו עלי אשת איש היא. **מתני'**. **שני גיטין ושתי כתובות** - זמן ראשונה קודם לזמן גט ראשון וזמן כתובה שניה קודם לגט שני. **גובה שתי כתובות** - שהרי גירשה והחזירה וכתב לה כתובה שניה אבל קדמו שתי הכתובות לגט הראשון לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ותנן בסיפא שתי כתובות וגט אינה גובה אלא אחת [למדנו שהכותב לאשתו שתי כתובות אינה גובה אלא אחת ואי משום דאיגרשא והדרה הא תנן כתובה ושני גיטין אין לה אלא

אחת] שע"מ כתובה הראשונה החזירה. **שתי כתובות וגט** - שקדמו שתיהן לגט ובגמרא מפרש למאי כתב להו. **כתובה ושני גיטין** - כתובה בנשואין הראשונים וגירשה והחזירה ולא כתב לה כתובה וחזר וגירשה. - גמ'. **אי בעיא בהאי גביא** - בתמיה ואשתי כתובות וגט קאי דקתני אין לה אלא כתובה אחת ולא קתני אין לה אלא כתובה אחרונה אלמא אי ניחא לה למיטרף לקוחות מזמן ראשון טרפה. **בזה אחר זה** - זמנו של זה קודם לזה ושניהם על הלואה אחת או על מכר אחד. **ביטל שני את הראשון** - ואינו טורף אלא מזמן שני דכיון דכתב לשטרא בתרא אחליה לשיעבוד קמא. **דאי אוסיף ביה דקלא** - בשטר שני. **לתוספת כתביה** - ולא אחליה לשיעבוד לבטל זמן שטר ראשון ותרוייהו מיהא לא גביא מדלא כתב לה צביתי ואוסיפית לה הך אקמייתא אלא שטר כתובה יתירא כתב לה ולא הזכיר בה את הראשונה הכי קאמר אם תתרצי למחול שיעבוד של ראשונה גבי כתובה זו המרובה ואם לאו גבי הראשונה המועטת הלכך הי מינייהו דבעיא גביא והכי פרשינן בפירקין קמאי וכי אמר רב נחמן ביטל שני את הראשון בדלא אוסיף ביה מידי דאי לאו לבטולי קמא אתא למאי כתביה. **ומיתה** - ועדי מיתה ובאה לגבות שתי כתובות אחת בתורת גרושין ואחת בתורת אלמנות.

דף צ.א.

אם גט קודם לכתובה - הרי כתב לה כתובה שנית כשהחזירה. **מתני'**. **כתובתה קיימת** - שכתב לה כשהוא קטן ולגבי גר כתובה שכתב לה בהיותו עובד כוכבים. **גמ' אלא מנה מאתים** - שהן תנאי ב"ד דאילו בשטר לא גביא דחספא בעלמא הוא. **חידשו** - קטן משהגדיל וגר משנתגייר אם הוסיפו כלום על כתובה ראשונה. **מה שחידשו** - וקא סלקא דעתין מה שחידשו על מנה מאתים. **אף מה שחידשו** - על תוספת ראשונה. **אכולה מילתא** - על כל הכתוב בשטר כתובה. **הדרן עלך הכותב. מתני' מי שהיה נשוי. יורשי הראשונה** - אם מתו נשיו אחריו עד שלא הספיקו לגבות. **נשא ראשונה ומתה** - בחייו נשא שניה ומת הוא ויורשי הראשונה באין ותובעין כתובת בנין דכרין כמו ששינו (לעיל כתובות דף נב) בנין דכרין דיהויין ליכי מינאי כו' או רוצים לחלוק ירושת אביהם. **שניה ויורשיה קודמין** - שהיא בעלת חוב אבל ראשונים באין לירש את אביהן דהא אינון ירתון תנן לפיכך פורעין את החוב תחילה והשאר ירושה. **גמ' מדקתני** - לישנא דקודמת ולא קתני כו', ועל

כרחך כשאין שם אלא כדי כתובה אחת קאמר דאי לא מאי נפקא מינה דקודמת. **ש"מ** - קודמת לכתחילה אבל אם קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה. **לגמרי** - שאין לשניה כלום. **כדתנן בן קודם לבת** - ועל כרחך קודם לגמרי הוא. **אידי** - דבעי למיתני סיפא שניה ויורשיה לישנא דקודמין ולא שייך למיתני בה אם קדמו ותפסו אין מוציאין מידם דהא ודאי מוציאין אם תפסו והחזיקו בקרקע דהא נכסי אישתעבוד לשטר דבעל חוב.

דף צ.ב.

תנא נמי - רישא לישנא דלכתחילה קודמת ולא תנא אם קדמה ותפסה אין מוציאין. **שמע מינה אחת בחייו ואחת במותו יש להן** - לראשונים כתובת בנין דכרין ולא אמרינן כי תקון בנין דכרין היכא דמתו שתיהן בחייו וכתובת האחת מרובה משל חברתה אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן והשאר חולקין בשוה דהשתא אתו תרוייהו בתורת בנין דכרין שהוא ירושת האב ולא אתי לאינצויי אבל אחת בחייו ואחת במותו דיורשי שניה באין על כתובת אמן בתורת ירושת חוב אמן ולא מאביהם באה להם ובני ראשונה באין ליטול חלק יתר מכח ירושת האב דהא ירתון תנן לא שקלי דלמא אתו לאינצויי ולומר לא תטלו בירושת אבינו יותר ממנו הא לא אמרינן. **כתובה נעשית מותר לחברתה** - דאע"ג דלא תקון כתובת בנין דכרין אא"כ יש מותר על שתי הכתובות דינר דלא מיעקרא נחלה דאורייתא כדתנן בפרקין ופרשינן טעמא בפרק נערה שנתפתתה (לעיל כתובות דף נב) הני מילי כי מתו שתיהן בחייו דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין אבל אחת בחייו ואחת במותו שהשניה נגבית בתורת חוב אין לך ירושה גדולה מזו ולא מיעקרא נחלה דאורייתא שכשמת נפלו נכסים לפני יורשין וכשיצא שטר חוב על אביהן אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חובת אביהן והיא היא ירושתן לפיכך כתובה זו נעשית כמותר לירושה וגובין בני הראשונה כתובת בנין דכרין. **[לא טרפי ממשעבדי** - דלא תימא יתבון תנן ובעל חוב הוו ושעבודם קודם ויטרפו מבני השניה שהן בעלי חובות מאוחרין אלא יורשין הן וירתון תנן ולא גבו ממשעבדי]. **ומאי קודמין** - דמשמע הא אי איכא מידי למשקל בתרייהו שקלו. **קודמין לנחלה** - לא שיטלו הראשונים אחריהם כתובת אמן אלא יטלו אחריהם חלקם במותר כדרך חולקי ירושה. **יורשי הראשונה למה לי** - דקרו להו יורשי ראשונה הלא לא מכחה ולא מתקנתה הן באין לירש ואמאי קתני סיפא

ליורשי הראשונה. **הכי גרסי' איידי דתנא שניה ויורשיה תנא נמי ליורשי הראשונה** - איידי דקרי להו לבני שניה יורשי האם דאינהו מינה קא ירתי קרינהו לבני ראשונה נמי על שם יורשיה ולא משום דמדידה קא ירתי אלא שמא בעלמא כלומר לבני הראשונה. **והכא בדאיכא מותר דינר** - קאמר אי האי קודמין ליורשי הראשונה קודמין לכתובת בנין דכרין הוא איכא לאוקומה בדאיכא מותר דינר ואע"ג דלא תני אם יש שם מותר דינר הא קתני לה לקמן היה שם מותר דינר כו' ותרתני זימני לא איצטריך למיתני. **תנאי היא** - אי שקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין אי לא. **אתם בני בעלת חוב אתם טלו כתובת אמכם וצאו** - ע"כ בדליכא מותר דינר קמיירי מדקתני וצאו ואי דאיכא נחלה יותר על שתי כתובות מאי וצאו דקא אמרי להו נהי נמי דשקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין שארא מיהא פלגי אלא בדליכא והכי קאמרי להו אתם בני בעלת חוב אתם וכתובת אמכם הואיל וחוב היא ואינכם באין בתורת בנין דכרין לא בעינן מותר דינר דאין לך נחלה דאורייתא יפה מזו שאנו ואתם פורעים חובת אבינו הלכך טלו אותה וצאו ואנו נטול השאר בכתובת בנין דכרין. **רבי עקיבא אומר כבר קפצה נחלה כו'** - משעה שמת הבעל בחייה של שניה קפצה נחלת בנין דכרין מלפני בני הראשונה. **ונפלה** - להיות נחלה כשאר ירושה אף לבני השניה ואפילו הוי הכא מותר דינר לא הוו שקלי בני הראשונה כתובת בנין דכרין דבאחת בחייו ואחת במותו לא איתקן. **דכו"ע יש להן** - וטעמא דרבי עקיבא הכא משום דליכא מותר דינר הוא וקסבר אין כתובה נעשית מותר לחברתה ואפי' השניה חוב וה"ה לבע"ח היכא דמתו שתיהן בחייו דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין ויש שם מותר דינר והוא משועבד לבעל חוב לא הוי מותר. **בבעל חוב כולי עלמא לא פליגי דהוי מותר** - הואיל והשטר יוצא על כולם נמצאו כולם פורעין והיא נחלה שלהן שעשו בהן מצות פריעת חוב אביהם. **כי פליגי בכתובה** - באחת בחייו ואחת במותו שהשניה חוב היא פליגי בן ננס סבר הרי זו כשאר חוב והוי מותר ור' עקיבא סבר לאו כשאר חוב דמי כיון דאינהו גופייהו קא שקלי והלכך הנך בני שניה מקבלין ולא פורעין נמצא שאין כאן נחלה דאורייתא ולא איתקן ירושת בנין דכרין דרבנן למיעקר נחלה דאורייתא. **אי הכי** - דבהא לחודא הוא דפליגי רבי עקיבא משום דליכא מותר ואי הוה מותר לא פליגי מאי כבר קפצה נחלה דמשמע אין כאן תורת בנין דכרין כלל הכי אבעי ליה למימר אם יש שם מותר נוטלין ואם לאו אין נוטלין. **אלא אמר רב יוסף כו'** - כדפרישית ברישא

דאפי' הוה בה מותר אתא ר' עקיבא למימר דהואיל ואחת במותו ליכא כתובת בנין דכרין לבני ראשונה וכל שכן כי ליכא. **באים בניה של זו** - קא סלקא דעתך אבני שניה קאי והכי קאמר באים בני השניה שהיא בעלת חוב ונוטלין כתובת אמם אבל לבני ראשונה אין כאן כתובה דקסבר אחת בחייו ואחת במותו אין להם. **חולקין בשוה** - את המותר על כתובת החוב.

דף צ.א.א

בדינר מקרקעי קמיפלגי - אי בעינן ההוא מותר שיהא שם שתי כתובות ודינר מקרקעות והכא בדליכא מותר דינר אלא מטלטלי מש"ה אמר ת"ק דאין בני ראשונה נוטלין ואתא ר"ש למימר הואיל ויש מותר דינר כל דהו שקלי. **ומר סבר אפי' ממשעבדי** - ר"ש סבר חוב הוי מותר. **ה"ג אי הכי ר"ש אומר אם יש מותר דינר** - ואברייתא קאי הואיל ובדאיכא מותר מוקמת לה אלא שמשועבד ור"ש לקולא קאמר הכי איבעי ליה למימר הואיל ויש שם מותר דינר אלו נוטלין כו'. **וכ"ת איפוך** - פירושא דפרשי' בפלוגתייהו איפוך ואימא באין בניה של זו דקאמר ת"ק אבני ראשונה קאי וקאמר דשקלי כתובת בנין דכרין ואתא ר"ש למימר אם יש שם מותר דינר כולם נוטלין ואם לאו אלא פחות מדינר יש חולקים בשוה. **והא ת"ק דמתני'** - דקאמר ר"ש עלייהו אפי' יש שם נכסים שאין להם אחריות אינם כלום. **דינר קאמר** - דקתני היה שם יתר דינר כו' ות"ק דמתני' הוא ת"ק דברייתא. **אלא כי הני תרי לישני קמאי** - בדינר מקרקע או בדינר משעבדי. **ואיפוך** - תריצותא וה"ק ת"ק באין בניה של ראשונה גם הם ונוטלין כתובת אמן משום תנאי בנין דכרין ואע"ג דליכא אלא מותר דינר מטלטלי או משעבדי ואתא ר"ש למימר אם יש מותר דינר מקרקעי ובני חרי אלו נוטלין כו' והשתא דר"ש לחומרא ולא שייך לאותובי הואיל ויש שם מבעי ליה. **ואנא ידענא כו'** - דאי בשתייהן בחייו דתרוייהו בתורת בנין דכרין אתו לא מצי למימר כתובה נעשית מותר לחברתה דהא לאו פריעת חוב הוא ואי הכא לא בעינן מותר היכא איתקן. **דלאו בת ירושה** - וליכא למיחש לאינצויי דהא לית לה בנכסים כח אלא כתובת אמה ובני שתים הראשונות שהם זכרים ובאים לירש יש בהם שכתובת אמן גדולה משל חברתה ואומרים טלו כתובת אמכם כבנין דכרין ואנו נטול כתובת אמנו ואי משום דליכא מותר דינר הרי פרענו בין שנינו הכתובה השלישית והיא נעשית מותר לשתים שבחייו ומריבה אין כאן דאלו ואלו בתורת בנין דכרין נוטלין

הכתובות וזו שנטלה משום חוב אין לה לריב שהרי אינה יורשת שתוכל לומר אתם יורשים הכתובות יתר על החלוקה. **ליחוש לאנצויי** - שיכול לומר בנה של זו בעלת חוב אתם למה תירשו את אבא יותר ממני שאתם באים ליטול כתובת אמכם יתר על החלוקה אם נטלתי אני כתובת אמי לא מאבי ירשתי אלא מאמי. **מתני'**. **ויתומים מבקשים כתובת אמן** - שכתובת אמם מרובה משל חברתה ואומרים בניה כתובת בנין דכרין נטול וכן אתם והשאר נחלוק. **חולקין בשוה** - כשאר כל ירושה לפי הגולגולת. **אם אמרו יתומים** - בני הכתובה הגדולה. **הרי אנו מעלין על נכסי אבינו** - מעלין דמיהן לקבלם עלינו ביוקר כדי דינר יתר על שוויין כדי שיהיה שם מותר דינר ויטלו כתובת אמם. **היו שם נכסים בראוי** - שראויה ליפול להם ירושה מאבי אביהם אחר מות אביהם ולכשתפול יהיה שם מותר דינר בשתי הירושות. **אינן כבמוחזק** - אינן נחשבין עכשיו להיות כאילו הן מוחזקין בהן כבר ויש כאן מותר דינר. **גמ'**. **מרובים** - בשעת מיתה ואילו שמאום באותה שעה היה שם מותר דינר. **ונתמעטו** - שהוזלו קודם ששמאו בב"ד. **כבר זכו בהם** - יורשי כתובה הגדולה לזכות בכתובת אמם משעת מיתה שהיה שם מותר דינר. **זילו פייסינהו** - ליורשי כתובה הגדולה. **סילוא דלא מבע דמא** - קוץ שאינו מוציא דם בנוקבו בבשר כלומר שמתא ונדוי.

דף צא.ב.

זכו בהן - יורשי כתובה הקטנה לחלוק הכל בשוה הואיל ובשעת מיתה לא הוה בהו מותר. **מסקי ביה** - נושים בו. **שקל** - לוקח אלפא זוזי. **אי שויא לך** - ההיא חדא לקבלה בחוב שלך ותניח לי את זו. **ואיסתלק** - מתרוייהו. **היינו מתני'** - ממתני' מצינן למיגמר האי דינא דלא מצי טעין ליה האי לוקח הכי שהיה מעלה על דמיה. **אית להו פסידא** - לבני כתובה הקטנה בהעלותן של אלו. **וטירפא בכמה כתבינן** - הרי לוקח זה מכרה לנושה באלף זוז לפצותו מחובו וחוזר לב"ד לכתוב לו שטר טירפא על זה שמכרה לו באחריות והרי טרפוא ממנו בדמי אלף זוז שהיה מחויב בכמה כתבינן ליה טירפא באלפא כשיעור החוב או בה' מאה שהרי כך קנאה ממנו. **קטיני דארעא** - שדות קטנות. **מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן** - משום כבוד אביהן אלא שאין לבית דין לכופן על כך דלאו מצות עשה מפורשת היא כסוכה וכלולב אלא מצוה בעלמא דרבנן. **בדין קא טריף** - שנכסי הלוח נשתעבדו לו. **דלא אמרו**

ליה - כשפרעו את הראשונים. **דמי קטינא** - כשאר מכר ולא כפריעת החוב. **דזבנה לכתובתה דאימיה** - שהיתה נשואה לאחר ומכר כתובתה בחיי בעלה. **בטובת הנאה** - בדבר מועט מפני שהוא ספק שמא תמות וירשנה בעלה או אפילו ימות בעלה בחייה שמא ימות הבן בחייה ולא תבא הזכות לידו ואין ללוקח בה כלום דלא היה זה שלוחו. **א"ל אי אתיא אימא וקא מערערא לא מפצינא לך** - והמעות לא אחזיר לך דשלא באחריות אני מוכר לך. **אתא איהו וקא מערער** - לומר אני תחת אמי עומד ואטלנו ואף המעות לא אחזיר דשלא באחריות סבירת וקבילת. **אחריות דנפשיה** - אם יבא הוא ויערער דין הוא שיחזיר לו מעותיו ונהי נמי דחוזר במכירת הקרקע דאין אדם מקנה דבר שלא זכה בו כדתני' (ב"מ דף טז) מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום והא לא דמיא לגוזל שדה ומכרה וחזר ולקחה מבעלים הראשונים דקי"ל בה (שם בבא מציעא טו) מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו דהתם לקחה דוקא דטרח אבתרה וזבנה כי היכי דליקום בהימנותיה עם לוקח אבל נפלה זו בירושה אמרינן התם ירושה ממילא הוה ולא טרח למיקם בהימנותיה וחוזר במכירתו ומחזיר המעות לשון אחר דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה שדה שייחד אביו לאמו לכתובתה ומת ונפלו נכסים לפני זה וכל זמן שלא עמדה בדין אם מכרה זה המכר קיים ואינו יכול לחזור שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתתבענו ועל שדה זו שעבודה מוטל והיא יכולה לטורפה מיד הלוקח ומשום דא"ל האי אי אתיא אמי ומערערא לא מפצינא לך ותפסיד מעותיך לא מכרה אלא בדבר מועט. **שלא באחריות** - כל מי שיטרפנה מידך אפי' בדין לא אחזיר לך המעות. **ומכרה לראובן** - בעלים הראשונים. **באחריות** - שכל מי שיטרפנה בדין יפצנה לו.

דף צבא

ואתא בעל חוב דראובן - שהיה שטרו קודם למכירה ראשונה שמכרה ראובן לשמעון ואילו בא ומצאה ביד שמעון הכי נמי הוה טריף לה. **דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה** - כשם שאילו מכרה שמעון זה לאיש אחר באחריות ובא בעל חוב דראובן וטורפה היה שמעון מפצהו ועל ראובן לא יוכל לחזור שהרי שלא באחריות לקחה הימנו כך כשמכרה לראובן עצמו יפצה לו. **נהי דאחריות דעלמא** - כל העוררים עליה שלא מחמת ראובן קיבל עליה שמעון.

אחריות דנפשיה - ערעור הבא לו מחמת עצמו. **כבעל חוב דעלמא דמי** - המעורר עליה שלא מחמת ראובן אלא מחמת מי שמכר לו לראובן תחלה וכשם שאם לקחה ראובן מלוי ומכרה לשמעון שאינו אחיו שלא באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות ובא בעל חוב דלוי הקודם לשטר מכירה ראשונה וטורפה מראובן צריך שמעון לפצותו שהרי באחריות מכרה והוא לקחה שלא באחריות אף כשירשה ראובן מיעקב ומכרה ובא בעל חוב דיעקב יפצנו שמעון ולא אמרי' דראובן כרעיה דאבוב הוא ואחריות דראובן לא קיבל עליה שמעון. **וזקפן עליו במלוה** - שלא נתן לו שמעון דמי השדה אלא כתב לו שטר חוב עליהם. **ופייסיה בזוזי** - במעות דמי השדה שהיה חייב ליתמי פייס את הנושה בשביל ראובן שבאחריות מכרה לו. **מטלטלי שביק אבון גבך** - והיה בעל חוב של אבינו מסולק ממנו שאין לנו קרקע והמעות לא היה לך ליתן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ועתה גם אתה אין לך לחזור עלינו על האחריות לפי שאין לנו קרקע מאבינו. **מגבי להו ארעא** - כשתבעוהו היתומים יפרע להן קרקע בדמי המעות והדר גבי מנייהו בשביל אחריות אביהם ולא מצו למימר לא ירשנו קרקע זה מאבינו אלא לקחנוהו במעות דאמר להו ע"י שעבוד חוב אביכם באה לכם והרי היא לכם כירושת קרקע שלקח אביכם בחייו. **ב"ח** - של אביהם. **חוזר וגובה אותה מהם** - כאילו נפלה להם ממש בירושה. **כל שדותיו** - בשטר אחד דבשני שטרות אין גובין מלוי אלא א"כ לקח משמעון אותה שלקח מראובן באחרונה דמצי א"ל הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו כשלקח את זו ואין זו בשעבודך דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. **רצה מזה גובה רצה מזה גובה** - וכדמסיים ואזיל דזבן לוי משמעון בינונית ששעבוד בעל חוב עליה ולא שבק בינונית משל ראובן אצל שמעון הלכך רצה לגבות משמעות עידית גובה דאמר ליה אתה לקחת כל השדות ונכנסת תחת ראובן להשתעבד לחובי וכל זמן שאמצא משל ראובן אצלך כלום לא אטריח את לוי שהניח לי מקום לגבות רצה מלוי גובה כגון אם לא ימצא אצל שמעון משל ראובן אלא זיבורית גובה בינונית מלוי דא"ל לקחת את שעבודי בינונית שדיני מוטל עליה ואע"ג דאילו לקחה לוי לבינונית זו מראובן והניח אצלו זיבורית לא היה יכול בעל חוב דראובן לחזור על לוי כדתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית התם הוא דראובן בעל חובו הוא ואמור רבנן מפני תקון העולם כל זמן שיש אצל בעל חובו כדי חובו לא יטרוף לקוחות

אבל כאן שמעון לאו בעל חובו הוא ואף עליו מכח טירפא הוא בא.

דף צ.ב.

דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה - אם יש לו עליו שום גלגול דברים לחשוב חוב כנגד חוב או אישתבע לי דלא פרעתיך. **לאו בעל דברים דידי את** - איני טורף ממך כלום. **דמפקת מיניה עלי הדר** - מה שאתה מוציא ממנו יחזור עלי. **ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי** - מכרה ראובן לשמעון לא מצי אמר ליה בעל חוב לראובן לאו בעל דברים דידי את.

דף צ.ג.א.

עסיקין - עוררין. **עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו** - אם לא נתן מעות. **אין יכול לחזור בו** - שהקרקע נקנה בחזקה כי א"ל חזק וקני ויש שמחזיקין מיד ונותנין מעות לאחר זמן ומשהחזיק בה נתחייב המעות. **חייתא** - שק קטן. **דקיטרי** - מלא קשרים. **סברת וקבילת** - בדמי חתיכות כסף כלומר נתרצית לאבד מעותיך מספק. **אפי' באחריות נמי** - מכרה לו אינו יכול לחזור בו מחמת עסיקין ולא אמרינן סוף סוף עליה הדר ואטרוחי דיניי למה לך. **דא"ל אחוי טירפך** - שטר טירפא מב"ד שכתבו לך שיצאה השדה מידך בדין ותחזור עלי לטרוף. **ואשלם לך** - וכל זמן שלא יצתה מידך לא אשלם שהרבה עוררין שאין זוכין בדין. **מתני'** **של זו מנה ושל זו מאתים כו'** - ושלשתן נחתמו ביום אחד דאי בתלתא יומי הקודמת בשטר קודמת בגיבוי. **חולקות בשוה** - שהרי כח שלשתן שוה בשעבוד מנה דבכולהו איכא מנה. **היו שם מאתים** - אין לבעלת מנה שעבוד אלא במנה ראשון אבל במנה שני אין שעבוד לשטרה של מנה. **נוטלת חמשים** - בגמרא פריך עלה. **שלוש של זהב** - שלשה דינרי זהב וכל דינר זהב עשרים וחמשה דינרי כסף כדאמר בהזהב (ב"מ דף מה) **ושל מאתים כחה שוה במאתים לבעלת שלש מאות שהרי מאתים משועבדים לשטרה. היו שם שלש מאות** - מנה ראשון משועבד לכולן והשני לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות והשלישי לבעלת שלש מאות לבדה. **של מנה נוטלת חמשים** - בגמ' פריך עלה. **ושל מאתים מנה** - בגמ' מפרש לה. **ששה של זהב** - הם מאה וחמשים זוז. **שהטילו לכיס** - מעות לקנות סחורה לשכר. **כך הן חולקין** - כל אחד ואחד נוטל בשכר וההפסד לפי מעותיו. **גמ'** **תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה** - דהיינו שליש של מנה

שהרי אין לה חלק במנה שני. **דין ודברים אין לי עמך במנה** - כשתבואי לדין לא אריב עמך במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי הלכך היא ובעלת שלש מאות חולקות אותו. **תימא לה** - בעלת שלש מאות לבעלת מאתים היא סליקת נפשיך ממנה ואין לך לחלק אלא במנה שני. **מדין ודברים סליקת נפשאי** - לא נתתי חלקי במתנה ומה שגבתה לא בשליחותי גבתה שתאמר לי נטלה זו חלקך אני סילקתי עצמי מלריב עמה ומלמעט חלקה במנה וגבר ידה לגבות חצי המנה בשעבוד שטרה עכשיו אני באה לחלוק עמך בנותר שלא סילקתי עצמי מלריב עמך ושעבודי ושעבודך שוים. **ע"ה הוא דאית לה** - דהא כיון דאוקימנא בכותבת בעלת מאתים כו' אין לה לחלוק מעתה אלא במאה וחמשים אבל במנה שלישי אין לה כלום. **אמר שמואל** - סיפא בכותבת בעלת שלש מאות כו' ובעלת מאתים לא כתבה כלום הלכך מנה ראשון חולקות בעלת מאתים ובעלת מנה ומנה שני חולקות בעלת מאתים ובעלת שלש מאות ומנה שלישי כולה לבעלת שלש מאות. **רבינא אמר** - לא תוקמה בכותבת אלא בשתי תפיסות שתפסו מטלטלין לכתובתן ולא נמצאו להן מאתים בפעם אחת אלא בשתי פעמים. **דנפלו להן ע"ה בחד זימנא** - ובאו לדון עליהם אמרינן להו חולקות בשוה שהרי שעבוד שלשתן על מנה. **ומאה ועשרים וחמשה בחד זימנא** - בעלת מנה כבר גבתה כ"ה ובאת לריב על ע"ה הלכך ע"ה משועבדים לכולנה וחולקין אותן הרי ביד כל אחת חמשים והמותר אין לבעלת מנה חלק בו היינו דקאמר של מאתים ושל שלש מאות שלשה שלשה של זהב. **סיפא בשתי תפיסות כו' ומאתים ועשרים וחמשה בחד זימנא** - ע"ה מינייהו יד כולן שוין בו ובעלת מאתים שלא גבתה בתפיסה ראשונה אלא עשרים וחמשה באה לריב על שניה על קע"ה ופלגי ע"ה בין שלשתן ונמצא ביד כל אחת חמשים ומאה בין בעלת מאתים ובעלת שלש מאות וחצי מאה שנשאר כולה לבעלת שלש מאות נמצאת של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה ושל שלש מאות ק"נ שהן ששה דינרי זהב. **אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו** - שאין זה דומה לשלשה שהטילו לכיס דהתם שבח מעות שהשביחו מעותיהן שקלי הלכך כל אחד יטול לפי מעותיו אבל הכא טעמא משום שיעבודא הוא וכל נכסיו אחראין לכתובתה הלכך שלש המנים משועבדין לבעלת מנה כשאר חברותיה עד שתגבה כל כתובתה לפיכך חולקות בשוה.

דף צ.ג.ב

השכר לאמצע - חולקין בשוה. **שור לחרישה** - שלקחו בהן שור לחרוש וחורשין בו ואין חלקו של זה מועיל בלא חלקו של זה כלום הלכך חולקין בשוה אבל שור לחרישה והשביח בבשר ושחטוהו. **זה נוטל לפי מעותיו כו'** - שהרי מתחלק לאבריו והא דנקט ראשית מקחן לחרישה רבותא אשמועינן דאע"ג דמעיקרא אדעתא דלמיפלג בשוה נחות לשותפות השתא דשבח בבשר ושחטוהו והוא מתחלק לאבריו יטול איש לפי מעותיו. **לקח זה בשלו** - שוורים בריאים במאתים. **וזה בשלו** - שוורים כחושים במנה. **זה נוטל לפי מעותיו** - דשור כחוש אין עבודתו דומה לשל בריא. **ליפלוג בדידיה** - אף כשהטילו לכיס מעות ולקחו בהמה אחת יחלוקו ולימא זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו כו'. **פחתו פחתו ממש כו'** - וקתני כך הן חולקין לפי המעות ותיובתא דשמואל. **זוזי חדתי** - שמטילין זוזים ישנים ונתנו ונשאו בהם עד שנעשו חדשים ויוצאין הם בהוצאה הלכך חולקים לפי המעות דכל חד מאי דיהיב שקיל אבל אם הותירו יותר על החשבון השכר לאמצע. **איסתרי דצוניתא** - שנפסלה המטבע ואין יוצאת בהוצאה ומי שיש לו מכה בפיסת רגלו מתחת קושר מהם שם דמעליא ליה חלודה דידהו וצורתא דידהו כדאמרינן במסכת שבת (דף סה) יוצאין בסלע שעל הצינית ומפרש מאי צינית בת ארעא דכיון דישנו בעין נוטל כל אחד כחשבון שהטיל אבל אם פחתו מאה או חמשים זוז זה מפסיד מחצה וזה מחצה שהשכר וההפסד לאמצע. **מתני'** **הראשונה נשבעת לשניה** - אם שניה טוענת הואיל ואת באת ליטול תחלה השבעי לי שלא גבית - משל בעלי כלום דלמא לא משתייר לי נכסים כשיעור כתובתי ואף שלישית תאמר כן לשניה ורביעית לשלישית אבל הרביעית נפרעת שלא בשבועה וכגון שהיתומים גדולים וקסבר האי תנא כי אמרו רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ביתומים קטנים אמרו ולא בגדולים. **אף היא לא תפרע כו'** - ובגמ' מפרש פלוגתייהו במאי. **היו כולן יוצאות ביום אחד** - כלומר יוצאות לפנינו ומלמדות שכולן נכתבו ביום אחד. **כל הקודמת לחברתה שעה אחת** - בכתובתה. **זכתה** - אם השעות מפורשות בתוכן כגון באחת כתוב ביום פלוני בשעה שלישית ובשניה בשעה רביעית וכן בכולן. **גמ'.**

דף צ.ד.א

כגון שנמצאת אחת - מן השלש שדות שגבו ג' נשים ראשונות. שדה שאינה שלו - שנודע שגזלה וסוף שיבואו בעלים ויטלוה ממנה וכשבאה רביעית לגבות כתובתה משדה רביעית באה זו ועומדת לאמר למחר יבא הנגזל ויטול שדה מידי ונמצאתי קרחת רצוני שתשבעי שלא גבית כתובתיך בחיי הבעל. ובבעל חוב מאוחר שקדם וגבה קמיפלגי ת"ק סבר מה שגבה לא גבה - הלכך למה תשבע אם יבא הנגזל ויטרוף מזו תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שגבתה דהויא לה רביעית בעל חוב מאוחר. ובן ננס סבר מה שגבה גבה - ואין השלישית חוזרת עליה לפיכך יכולה להשביעה. דכולי עלמא מה שגבה לא גבה - ושבועה דבן ננס טעמא מאי דקסבר חיישינן שמא תכסיף הרביעית הזאת את השדה שהיא גובה דכי חזיא דלא משבעינן לה ידעא דהדרא שלישית עילוה כשיטלו מה שבידה ולא חיישא הך רביעית לאשבוחי לארעא אלא שמטה ואכלה ות"ק לא חייש לשמא תכסיף. דאביי קשישא איכא בנייהו - והיתומים באים להשביעה ולא בנמצאת שדה שאינה שלו מיירי. יתומים שאמרו - הבא ליפרע מהם לא יפרע אלא בשבועה אף בגדולים אמרו. תרי אחי ותרי שותפי - או תרי שותפי. ואזל חד מינייהו בהדיה לדינא - בדבר השותפות ויצא השותף חייב. לא מצי - שותף חבירו למימר לבעל הדין. אנת לאו בעל דברים דידי את - בדין זה שנתחייב חברי אני אדין עמך בחלקי. ואילו ראשונה לשלישית לא קתני - דתשבע לפי שנשבעה. ולא אמרן - שיחזיר וידון. אלא דלא הוה - האי שותף במתא כשבא חבירו לדין. ב' שטרות - מכר שדה אחת לשני בני אדם ביום אחד. שודא דדייני - לפי ראות עיני הדיינין יטילו הזכות והחובה. שודא - לשון השלכה כמו ירה בים דמתרגם שדי בימא (שמות טו). כרבי מאיר דאמר - לענין גט עדי חתימה עיקר כריתות וכן לענין השטרות ואלו שניהם נחתמו ביום אחד ובמקום שאין כותבין שעות גלו דעתייהו דאין מקפידין על הקודם לחבירו ואפילו זה שחרית וזה במנחה אין זה גובה יותר מזה הלכך מאי שודא דדייני איכא למימר אין אדם יכול ליפות כחו של זה משל זה.

דף צדב.

ושמואל דאמר כרבי אלעזר דאמר - אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם שמא ימותו עדי מסירה או ילכו למדינת הים אלמא עדי מסירה

עיקר והכא יש לומר שמא האחד היה חביב עליו יותר וקדם ומסרו לו ואת השני הטעה וכי לא ידעינן נימא שודא דדייני לפי מה שהם רואים מי מהם היה רגיל אצלו יותר דשודא עדיפא מחלוקה. **דכולי עלמא כר' אלעזר** - דקיימא לן כוותיה בגטין ואיכא למימר שודא ואיכא למימר חלוקה ובהא פליגי. **חולקין** - אלמא חלוקה עדיפא. **ר"מ היא** - וליכא למימר שודא בחתימתו. **כתב לאחד** - השטר ולא מסר לו עד שכתב שטר שני לאחר עליה ומסר לו. **ואי ר"מ כו'** - אלא לאו רבי אלעזר ואיכא למימר שודא ואיכא למימר חלוקה וקתני חולקין אלמא חלוקה עדיפא. **תנאי היא** - איכא למ"ד שודא עדיף ואיכא למ"ד חלוקה עדיפא. **וחכ"א כו'** - בשלהי פ"ק דגטין הולך מנה לפלוני והלך וביקשו ולא מצאו שמת יחזרו למשלח מת המשלח יחזרו ליורשים כו' עד וחכ"א יחלוקו יורשי משלח ויורשי מי שנשתלחו לו וכאן אמרו מה שירצה שלישי יעשה דהיינו שליח יעשה אלמא שודא עדיפא. **אמיה דרמי בר חמא כו'** - ולא נודע למי מסרה תחלה שטר מתנה. **אטו בירושלים יתבינן כו'** - וכיון דלא הקפידו בני מקום לכתוב שעות גילו מנהגם שאין הולכים אחר הקודם לבו ביום ושניהם שוים. **אלא מר מאי טעמא עבד הכי** - ולא אמר יחלוקו. **שודא דדייני** - כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ולי נראה שזה היה חביב לה יותר וקדמה ומסרה לו תחלה. **א"ל אנא נמי** - תיהוי דידי שודא דדייני וכיון שפסקתי אני הדין שוב אין לך כח להוציא מידו שהרי יצא מב"ד זכאי בשודא דדייני. **אנא דיינא** - על פי ראש גלותא והישיבה. **לאו בתורת הכי אתית לה** - לא אמרת טעם שלך משום שודא דדייני אלא משום דקדים בחתימה כרבי מאיר ובזו טעית דהא לאו בירושלים יתבינן. **הנהו תרי שטרי** - של מכר שיצאו על שדה אחת.

דף צה.א

טירפא - לטרופ לקוחות מר"ח אייר שהרי מכרה לו באחריות. **יכלי למימר** - לקוחות. **את בר חד בניסן את** - ושטרך קודם ושלא כדין נטלה ממך. **מאי תקנתיה** - דהאי. **נכתבו הרשאה להדדי** - יבקש מאת חברו בר חמשה בניסן וימסור לו שטרו ויכתוב לו הרשאה עליו לטרופ לקוחות ואם יאמרו לו בר חד בניסן את אומר להם אני בא לטרופ בשביל מעות של חמשה בניסן שהרי לשנינו מכרה באחריות ואני בא בהרשאה עליכם מכחו ואם יאמרו לו הוא קדם ואת בר כ"ט בניסן היית אומר להם אני בא מחמת עצמי. **מתני'** **ומכר**

את שדהו - המשועבד לכתובות. **הראשונה** - שנשא תחלה. **השניה מוציאה** - כשימות בעלה. **וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב** - מפרש בגמ'. **גמ'**. **בשקנו מידה** - ואמר' בהכותב לאשתו דהיכא דקנו מידו מגופה של קרקע קנו מידו. **מקחו בטל** - משמע לגמרי ואפ' בחיי הבעל ובבבא בתרא מוקמינן לה באחת מאותן שלש שדות או ייחדה לה לכתובתה או כתב לה בתוך הכתובה או שהכניסה לו שום משלה. **כתב לראשון** - שטר מכר על שדה אחת. **ולא חתמה לו** - לא הודית באותו מכר וכתב שטר אחר ללוקח שני על שדה אחרת וחתמה לו. **אבדה כתובתה** - אם אין שם בני חורין שהרי הראשון אומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו. **יכולה היא שתאמר כו'** - מן השני תגבה. **ורבי** - דסתמינהו למשניות הכא בכתובות סתם לן כר"מ ובמס' גיטין סתם לן מקחו בטל כר' יהודה. **אמר רב פפא** - מתנלי' כשהיתה גרושה ואחר כך כתבה לו ללוקח כן. **רב אשי אמר** - אפ' ביושבת תחתיו ותרוייהו סתמי כר"מ ומתנלי' דגיטין דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה להכי מקחו בטל דעד כאן לא קאמר ר"מ בבריית' איבדה כתובתה אלא בשני לקוחות והא חזינן דבראשון לא עשתה נחת רוח לבעלה הלכך לא מצית למימר כי חתמה לשני נחת רוח עשיתי לבעלי. **ומתניתין** - דהכא דאשמעינן מינה חתימתה קיימת. **בדכתב** - הבעל לאחר קודם לזה ולא חתמה לו ולזה חתמה. **אישתדוף בני חרי** - לאחר שלקחו הלקוחות. **אישתדוף** - נתקלקלו. **מראשון מיהא תגבי** - שהרי נתקלקל זכותה במקום שהניח לה לגבות והוה ליה כאשתדוף. **ועוד תניא** - דמראשון לא תגבה. **הכי גרסינן התם איהו דאפסיד אנפשיה** - וכולה רבא קאמר לה לא תימא מאי איבדה כתובתה משני דאף מראשון איבדה אפ"ה לא נפשוט מינה אישתדוף בני חרי לא טריף ממשעבדי דהתם היא דאבדה כתובתה והא דקתני אין לו על לוקח ראשון כלום חד טעמא הוא האי דלא הדר גבי מהראשון משום דאפסיד נפשיה בידיה שכתב לשני דין ודברים אין לי עמך ולא דמי לאשתדוף.

דף צה.ב

והא מעשים בכל יום - דדיינין דנין דכיון דאשתדוף בני חרי טריף ממשעבדי. **פרדיסא** - כרם. **לעשר שנים** - שיאכלנה עשר שנים ותחזור לבעלים בלא מעות דכתב ליה במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דין בלא כסף. **וקש** - הזקין. **איהו אפסיד אנפשיה** - לוקח שלקח שדה מיד זה שמשכן כרם זה

באחריות לאוכלו י' שנים. **עביד דקיש** - והדר מלוה על הלקוחות. **נכסי ליד** - אמר לפנויה נכסי ליד ואחריך לפלוני. **כי האי תנא** - כר"ש דאמר מכירתו מכירה. **ואמר אביי נכסי ליד כו'** - לקמן מוקמי להא שמעתא בתרייתא באומר לנשואה. **הבעל מוציא מיד הלוקח** - אם בא לדון עמו יכול הוא לזכות בדין שהוא לוקח ראשון. **ואחריך** - יכול להוציא מיד הבעל דכי אמר אביי אין לאחריך במקום הבעל כלום שנתן לה כשהיא פנויה וניסת אבל באומר לנשואה ה"ק לה אחריך ליקני בעל לא ליקני. **ולוקח מיד אחריך** - כר"ש דאמר דמכירת הראשון מכירה. **ומוקמינן לה בידא דלוקח** - אין ב"ד נזקקין [בפעם הזאת אם בא להוציאן מיד הלוקח שאין הפעם הזאת דומה לראשונה מתחלה שנכנס להם לוקח זה מכח מכירת האשה ומיד האשה יכול הבעל לטעון אני לקחתי ראשון אבל בזו שהוציאן מיד אחריך שאין הבעל זוכה אצלו בדין אין בית דין נזקקין] לבעל כדקאמר טעמיה לקמיה. **וכן בעל חוב ושני לקוחות** - ראובן נושה בשמעון מנה ולו שתי שדות ומכרן לשנים זו בחמשים וזו בחמשים וכתב ב"ח ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך ב"ח נוטל מיד הראשון וכאן אין לומר הנחתי מקום שתגבה הימנו שהרי חובו כנגד שתייהן ולוקח ראשון מוציא מיד השני וב"ח חוזר ומוציא אף זו מן הראשון ולוקח שני מב"ח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה. **וכן אשה בעלת חוב** - שהיה לה חוב כתובתה על בעלה ומכר שתי שדותיו לשנים ואין בשניהם אלא כדי כתובתה וכתבה לשני דין ודברים אין לי עמך האשה מוציאה מיד לוקח ראשון והוא מן השני והאשה מן הראשון והשני מן האשה ולוקח ראשון מיד השני וחוזרין חלילה. **הדרן עלך מי שהיה נשוי. מתני'. אלמנה ניזונת. אין חייבין בקבורתה** - אם מתה שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן לקבורה שהרי בעלה תחת כתובתה חייב בקבורתה עכשיו שאינו יורשה היא תקבור עצמה. **גמ'. אנשי גליל** - היו כותבין את תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי. **כאנשי יהודה** - היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן ליד כתובתיך לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה. **הניזונת תנן** - והכי קתני אלמנה הניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם כל זמן שהם רוצים לזונה.

דף צו.א

אי אמרת בשלמא הניזונת תנן - וסתם לן תנא כאנשי יהודה. **שפיר** - איכא

לאוקמי להא דשמואל בשאינה ניזונת. **אלא אי אמרת ניזונת** - תנן - וסתם לן כאנשי גליל וליכא אלמנה שאינה ניזונת אמאי מציאתה לעצמה. **ניהוו** - יורשים כבעל. **תיהוי להו איבה** - דעל כרחם זנים אותה אבל מעשה ידיה שתקנו לבעלה תחת מזונות הוי ליורשים. **כל מלאכות** - השנויות בפרק אע"פ (לעיל כתובות נט) טוחנת ואופה כו'. **חוץ ממזיגת הכוס כו'** - שהן מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר כדאמרי' נמי בהא מסכתא כתובות (דף ד) שאין נדה עושה אותן לבעלה. **חוץ מהתרת מנעל** - שהרואה אומר עבד כנעני הוא. **מנח תפילין לית לן בה** - שאין דרך עבדים להניח תפילין. **למס מרעהו חסד** - הממיס עצמו מרעהו ממנו חסדים ואית דמפקא לה מדכתיב לעיל מיניה ותושיה נדחה ממני וסמך ליה למס מרעהו חסד. **מה שתפסה תפסה** - ולא מפקינן מינה ואע"ג דפסקינן הלכתא בפרק מציאת האשה (לעיל כתובות סט) ממקרקעי ולא ממטלטלי הואיל ותפסה תפסה. **דסקיא** - שק של עור שקורין טשינ"א. **עשירה** - היכולת בידה להמתין הלכך אי נמי לא תבעה לאו מחילה היא עד שלש שנים אבל ענייה מדלא תבעתן מחלתן. **צנועה** - בושה לבא לב"ד הלכך בשתי שנים לאו מחילה היא. **אלא למפרע** - אותן שתי שנים שעברו איבדה. **נתננו** - דמי מזונות לשנה הבאה.

דף צו.ב

נכסי - הבעל. **בחזקת יתמי** - והיא המוציאה מהם ועליה להביא עדים שהודו יתומים בפניהם שלא קבלה וכל זמן שלא תביא עדים לא תגבה. **בחזקת אלמנה קיימי** - שהרי נשתעבדו בתנאי ב"ד. **נשאת** - והיא באה לתבוע מזונות של שנים שעברו. **עליה להביא ראיה** - דמשניסת אין הנכסים ברשותה. **וכותבת אלו למזונות** - בשטרות המכירה שהיא כותבת ללקוחות כותבת את המכור למזונות וכשהיא מוכרת לגבוי כתובה תפרש בתוך השטר לכתובה מכרתי. **וכך כחה יפה** - כדבעינן לפרושי. **מאי לאו בהא פליגי דר' יהודה דאמר הפירוש יפה לה סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי** - ואי לא פירשה מה לכתובה ומה למזונות סוף כשתבא לתבוע יאמרו לה מה שמכרת לכתובה מכרת וקבלת כתובתך ואם תאמר להם א"כ תנו לי מזונות שאכלתי הם יאמרו נתננו לך מטלטלין תמיד במזונותיך והם נאמנים. **ורבי יוסי סבר נכסי בחזקת אלמנה קיימי** - והיא תחזיק בהם לצורך מזונותיה וכתובתה ועליהם להביא ראיה לפיכך הסתם יפה לה מפני לקוחות שלקחו שדות מבעלה שאם

יכלו כל נכסי היתומים תחשוב כל מה שמכרה למזונות ועל הלקוחות שלקחו מבעלה תחזור על כתובתה שאם תפרש לכתובה מכרתי לא תוכל שוב לנתקן למזונות ועל הלקוחות לא תחזור על מזונותיה דתנן (גיטין דף מח) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משעובדים. **דלא ליקרו לה רעבתנותא** - הרואה שמוכרת כל קרקעות אלו סבור שמוכרתן למזונות מוציא עליה שם רעבתנותא ושוב אין אדם נושאה. **דאי לא תימא הכי** - דטעמא דר' יהודה לאו משום נכסי בחזקת יתמי הוא. **הא דבעי ר' יוחנן** - על מי להביא ראיה נהי דמתניתא דפלוגתא דר"י ורבי יוסי לא שמיע ליה מתני' מיהא שמיע ליה שהמשנה נשנית תמיד בבית המדרש. **תפשוט ליה ממתניתין** - דעל אלמנה להביא ראיה דמתניתין נמי מצרכה לה לפרושי כר' יהודה. **דעצה טובה קא משמע לן** - דלא ליקרו לה רעבתנותא. **אי נמי דכולי עלמא** - היכא דאמרו יתומים נתננו על אלמנה להביא ראיה ואפי' הכי לר' יוסי הסתם יפה לה לטריפת לקוחות שבחיי בעלה לכתובה כמו שפירשתי וכדתני אביי קשישא.

דף צזא

אם נטלן במתנה לא כך כחו יפה - שיוכל לטרוף לקוחות על החוב ולא יוכל לטרוף על המתנה אף זו על המזונות לא תוכל לטרוף לקוחות ועל הכתובה תטרוף אותם ואם מפני היתומים שלא יאמרו הכל לכתובה מכרת ונתקבלת כתובתיך יכולה היא להעמיד עדים שיראו את הנמכר למזונות ואם תצטרך לכך יבאו ויעידו ואת הנמכר לכתובה לא תודיע מפני הלקוחות. **מוכרת לשנים עשר חודש** - כדי מזונות של שנה תמכור יחד. **והלוקח** - לא ימסור לה כל המעות אלא דמי מזונות של חדש בחדש שאם תינשא יחזיר מה שבידו ליורשים. **מהו שתחזור ותטרוף** - אותם הקרקעות עצמן. **ארמלתא דזבין** - שדה יתומים למזונות או לכתובה וקבלה עליה אחריות. **אחריות איתמי** - אחריות הלקוחות חוזר על היתומים שהרי עליהן היה החוב. **טרפא** - והם יחזרו על היתומים. **מוכרת והולכת** - למזונות. **עד** - שלא יותר קרקע ליורשים אלא שיעור כתובתה. **וסמך לה** - ואותו השאר יהא סמך לה לגבות משם כתובתה. **זבין ולא איצטריכו ליה זוזי** - מכר שדהו ואנו יודעים שהיה חפץ לקנות שדה פלוני או פרגמטיא פלונית באותן מעות. **ולא איצטריכו ליה זוזי** - שחזרו בהן המוכרים. **בצורתא** - יוקר הבא בשערים פתאום. **זבנינהו לאפדנייהו** - לקנות חטין. **דארבי בעקולי הו קיימי** - שעל ידי שגדל הנהר

הוצרכו הספינות ללכת עקלקלות ואילו ידעו המוכרים כן לא היו מוכרים בתיהם ומשעת מכירה הוה ליה טעות אבל היכא דמכירה לאו בטעות הואי כגון חזרו בהן מוכרי החיטין לאחר שמכרו אלו בתיהם או שבאו חיטין ממקום אחר שעדיין לא נעקרו ממקומם לא הדרי. **אי הכי היינו ודאי דאמר ליה כו' נמצאת מכשילן** - דאי בעי לזבוני קרקע לא ימצאו קונים. **ואמר לי אין בצורתא בנהרדעא משכח שכיח** - וחיישינן לדלמא אתו ארבי דקיימי בעקולי והדרי זבינייהו שמע מינה טעמא משום מקח טעות הוי דאי בדאתו חטין ממקום קרוב או שבאו לאלו לבדם דטעמא משום זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הוה מידי דלא שכיח הוא וליכא מכשול. **מתני' בין מן הארוסין** - שאין לה מזונות ומוכרת לכתובה. **בין מן הנשואין** - שהיא מוכרת למזונות מוכרת שלא בבית דין. **רבי שמעון אומר מן הנשואין** - שהיא מוכרת למזונות. **מוכרת שלא בבית דין** - שאי אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיזדקקו לה בית דין אבל מן האירוסין שאין מכירתה אלא לכתובה לא תמכור אלא בבית דין. **גמ'.**

דף צז.ב

אלא מן האירוסין מאי טעמא - לא אטרחהו רבנן [לבא] לבית דין ככל שאר מוציאי שטר חוב. **משום חינא** - שיהו בעליהן לחן בעיניהן ולא ימנעו הנשים מלינשא לאנשים. **גרושה נמי בעיא חן** - תקנתא דמשום חינא שהרי תקנת חכמים היא ולא מאהבת האיש הלכך מה לי אהובה מה לי שנואה. **ר"ש היא** - דלית ליה חינא דגבי אלמנה מן האירוסין נמי משום דלכתובה קא מזבנה אמר לא תמכור אלא בב"ד. **דלא נפיש חן דידה** - שלא היתה לה חיבת ביאה ולא ירע בעיני הנשים אם הוטרחה זו. **אימא תבעי חן** - ואפ"ל לרבי שמעון. **הא נמי תנינא** - בסיפא דמילתיה דרבי שמעון. **לאו לאתויי גרושה** - מן הנשואין דאי מן האירוסין הא אשמעינן אלמנה וכ"ש גרושה. **מגורשת ואינה מגורשת** - ומן האירוסין ולא לאשמעינן דלא תמכור לכתובתה אלא בב"ד דהא מאלמנה שמעינן לה אלא אגב אורחיה אשמעינן דמגורשת ואינה מגורשת כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לה ספק קרוב לו ברה"ר אין לה מזונות מן היתומים אם מת. **כדרבי זירא** - דאמר בעלה חייב במזונותיה בחייו [ואשמעינן מתני' דדוקא בחייו] משום דמעוכבת בשבילו להנשא אבל לאחר מיתה לא דלמא גרושין הוו ואין לה מזונות דמספיקא לא מפקי' ממונא.

יורשיה יורשי כתובתה - גרסינן ולא גרסינן ויורשי. **מאי חן איכא** - הרי הנטרחים לבית דין אנשים הן. **שירשתה בתה או אחותה** - דמשום דידה בעינן תקנתא שלא תמשך מלהנשא. **מתני'**. **לא תמכור את השאר כו'** - ר"ש קאמר לה דאמר אין מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות וזו מכיון שגבתה מקצתה אין לה מזונות והכי מוקי לה בגמרא כרבי שמעון. **וחכמים אומרים מוכרת היא** - לכתובתה אפילו לפרקים ואף על פי כן מוכרת בינתיים למזונות שלא בב"ד. **וכותבת** - בשטר המכירה. **למזונות מכרתי** - משום עצה טובה כדאמר לעיל. **וגרושה לא תמכור** - לכתובתה. **אלא בב"ד** - למ"ד טעמא משום אינו רוצה שתתבזה כו' הא לא איכפת ליה ודברי הכל היא ולמאן דאוקי טעמא משום חינא הא ר"ש היא. **גמ'**. **מתני' מני** - ת"ק דמתני'. **מכרה כתובתה** - כולה אין לה מזונות דברי ר"מ אבל מכרה מקצתה יש לה מזונות. **לא אמרינן מקצת כסף** - מוהר הבתולות שיש לה עדיין עליהם הרי הוא ככולו ויתן לה מזונות. **פרט לבוגרת** - ולא אמרינן מקצת בתולים ככל הבתולים. **בתוליה** - אי הוה כתיב והוא אשה בתולה יקח. **בבתוליה** - במקום בתולים הקפיד הכתוב אבל נבעלה שלא כדרכה והיא נערה כשרה לכה"ג.

דף צח.א

בתוליה קיימין - לענין בעילה שלא נבעלה אפילו שלא כדרכה. **דתפסה כסא דכספא** - ולא היה בו שיעור כתובתה. **צריכה שבועה** - שלא גבתה יותר. **ששמה לעצמה** - לקחה שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה. **לא עשתה ולא כלום** - ואם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרין ונוטלין אותה. **מאן שם ליך** - ממי קבלת מכירה זו לא מבית דין ולא מיתומין לפיכך לא יצא הקרקע מרשות היתומין אבל היכא דשמת לאחרני נפק מרשות היורשין שהרי נתנו לה חכמים רשות למכור. **כיסתא** - מספוא לשון אחר כסיתא גרס עצי אלמוגים שקורין קורא"ל. **מתני'**. **שזה מאתים במנה נתקבלה כתובתה** - דאמרינן לה את אפסדת. **מכרה בטל** - שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא שכל המכר טעות שהרי בבת אחת היה. **לעולם מכרה קיים** - והיא תחזיר את הדינר ליורשין דמה הפסידתן. **עד שיהא** - באונאה כדי שאילו לא היתה האונאה היה משתייר בשדה בת תשעה קבין או האונאה עצמה תשעה קבין והוא הדין אם נשאר ליתומים שם לבד האונאה ט' קבין דכיון דיש ליתומים קרקע שם כשיעור שדה יאמרו לה אין רצוננו למכור

קרקע הראוי לנו אבל אם אין האונאה ראויה להצטרף לכדי שדה לא הפסידתן כלום. **ובגנה בת חצי קב** - שזה שיעור גנה. **וכדברי ר' עקיבא** - - ששמענו ממנו במקום אחר בבית רובע הוא שיעור גנה. **גמ'.**

דף צח.ב.

כאן שנה רבי - במשנתנו למדנו רבי. **הכל לבעל המעות** - השולח שלוחו לשוק לסחורה ולקח בזול הכל לבעל המעות ולא מצי למימר אנא ארווחי. **כדתניא** - דאיכא פלוגתא דתנאי בהא מילתא ומסקנא שמעינן דבדבר שאין לו קצבה אית ליה לר' יוסי הכל לבעל המעות וסתם לן רבי במתני' דהכא כר' יוסי דמתניתין נמי דבר שאין לו קצבה הוא דכל קרקע נמכר באומד זה בפחות וזה ביוקר. **הוסיפו לו אחת יתירה** - בתוספתא דמסכת דמאי היא. **שיש לו קצבה** - כגון קטנית הנמכר בחנות במדה מלא כלי בפרוטה אם הוסיפו אחת יתירה חולקין דמתנה הואי יש לומר לשליח נתנה ויש לומר לבעל מעות נתנה. **דבר שאין לו קצבה** - כגון טלית וחלוק וירק הנמכרים באומד פעמים מוותר למכור בזול ופעמים בצמצום הכל לבעל מעות שאין כאן מתנה אלא מכר. **אמר ליה זבין לי ליתכא** - אמר לשלוחו מכור משדותי בית חצי כור. **וליתכא מיהא קני** - לוקח ואם בא בעל הבית לחזור אינו חוזר. **תן להם חתיכה** - חתיכה מבשר שיש לי בכלי. **והוא אמר להם טלו שתים** - שתים כל אחד מכם. **והם נטלו שלש שלש** - ולבסוף נמצא בשר של הקדש. **כולן מעלו** - בעל הבית מעל שהאחת היתה מדעתו והשליח מעל בשניה והאורחין בשלישית. **אחת מדעת בעל הבית** - והרי עשה בה שליחותו. **מאי לאו דזבין שוה מנה ודינר במנה ודינר** - שלא היה במנה ודינר שום טעות. **ומאי במנה** - דקתני. **במנה שלה** - כלומר בשביל מנה שהיה לה להתקבל מכרה שוה מנה ודינר ובשויו. **ומאי אפילו היא אומרת** - פשיטא דעל כרחך של יתומים הוא. **דינר מקרקעי** - אחזיר ואקנה מן הלוקח שוה הדינר ואחזירנו להם. **בדאזיל** - ומשום הכי מכרה בטל דטעתה שמכרה שוה מנה ודינר במנה.

דף צט.א.

הא מדסיפא כו' - דתרתני בדאזיל למה לי לאשמועינן. **דאזיל בדיתמי** - שלא היה לה עוד עליהם כלום שהרי באחרון טעתה. **אבל בדידה** - כגון

שטעתה אצל אחד מן הראשונים שהיה הטעות עליה שהרי יש לה עוד לגבות ולמכור מהן מכרה קיים דאין אונאה בקרקעות וכ"ש שאין כאן שתות שיעור אונאה. **נתקבלה כתובתה** - ולא אמרינן מכרה בטל. **התם הוא דאיסתלקא לה** - במכירה ראשונה מהאי ביתא לגמרי וליכא למיגזר מידי אבל הכא דבמכירה ראשונה לא איסתלקא לה אימא אם טעתה במנה ראשון נמי יהא מכרה בטל. **אטו מנה אחרון** - דלא נייתי למימר מכרה קיים קא משמע לן דאפ"ה דוקא דטעתה במנה אחרון אבל במנה ראשון מכרה קיים. **דאי לא מצטרכי לך זוזי** - ותתחרט במכירתך לא היית יכול לחזור אם מכרתיה. **דינר של זהב** - שוה כ"ה דינרין כסף כדאמר' בהזהב (ב"מ מד) והם ששה סלעים. **והביא לו בשלש סלעים חלוק** - דהוי דומיא דזבין לי כורא וזבין ליתכא שהרי צוהו למכור כל הדינר בחלוק. **אמאי מעל** - אע"ג דליכא למימר הכא טעמא דאפושי שטרי מיהו אי בעלמא מעביר על דבריו הוי על כרחין לא עשה שליחותו. **שוה שש** - דהוה ליה עשה שליחותו דחלוק בת שש אמר ליה. **אטלית** - שהסלעים האחרונים מדעתו הוציאם ולא מדעת בעל הבית. **רע בדמים** - שקנאו בדמים מועטים והוא צוהו לקנותו בשש וא"ת מאי אכפת ליה. **דא"ל אי אייתית לי בשית כל שכן** - דמרווחנא טפי דהוי שוה תרתי סרי סלעים גדולים שהלוקח הרבה ביחד מוזלי גביה טפי. **דיקא נמי** - דרע דקאמר ר' יהודה רע בדמים קאמר ובדאייתי ליה שוה שש וטעמא כדאמרן מדקתני מודה בקטנית דהתם לא מצי למימר כל שכן דאי מיייתית בדינר זהב היה שוה יותר מכפלים דהווי מוזלי גבך טפי.

דף צט.ב

שהקטנית בסלע - היא קטנית בפרוטה לפי חשבון פרוטות בסלע דמשום דזבין טפי לא מוזלי גביה כדמסיים ואזיל באתרא דמזבני בכני. **כנא כנא בפרוטה** - אם אתה חפץ יותר שלח עוד וקח ואם רישא חלוק רע ממש קאמר שאינה שוה אלא שלש ודכוותה גבי קטנית דא"ל הבא לי בסלע פולין והביא לו בחצי סלע כשוה חצי סלע ובחצי סלע אחר הביא לו מין אחר אמאי מעל בעל הבית לימא ליה לשוה סלע הייתי צריך פולין. **בשומא** - באומד. **של כולן מכרן קיים** - והא הכא דלזבוני בארבע מאה שדרוה ומכרה לראשון במנה דהיינו זבין לי כורא וזבין ליה ליתכא. **בקטיני** - לא היו שדות הללו יחד ואין ראויין לאדם אחד דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שלית. **פשיטא אמר** -

לשלוחו מכור לי בית כור משדותי ולאחד ולא לשנים. **האמר לאחד ולא לשנים** - ואפילו אם תמצא לומר זבין לי כורא וזבין ליה ליתכא מכרו קיים הכא בטל דגלי דעתיה דקפיד באפושי שטרי. **אמר לאחד סתמא** - ולא פירש ולא לשנים מי הוי גלוי דעתא או לא. **לאחד ואפי' לשנים** - דלאו אורחייהו דאינשי דקפדי והאי נמי לא קפיד אלא אורחא לאישתעויי הכי ואי הוה קפיד הוה מפרש ליה ולא לשנים. **ואע"ג דטעה שליח** - ומכר בזול נימא נמי דמקחו קיים. **והאמר מר אין אונאה לקרקעות** - גרסינן ומשנה היא בפרק הזהב. **תורם כדעת בעל הבית** - כפי מה שהוא מכיר בו אם עין יפה אחד מארבעים ואם עין רעה אחד מששים. **פיחת עשרה** - שתתם אחד מארבעים. **תרומתו תרומה** - דאמר ליה בהכי אמדתיך. **הוסיף עשרה** - אחד מששים. **ואילו גבי בעל הבית תניא כו'** - והכא תניא פיחת עשרה תרומתו תרומה אבל טפי לא. **ת"ש היתה כתובתה כו'** - ואי אפושי שטרי קפידא היא נהי נמי דיתומין לא גלו דעתייהו אנן מיהא דיד יתומין בעינן למיהוי אית לן למימר מכרן בטל. **מתני' אגרת בקורת** - הכרזה ולשון בקורת שמבקרין אותה בני אדם ע"י הכרזה. **גמ' שליח כמאן** - שליח דטעה כמאן דיינינן ליה כאלמנה דיינינן ליה שבטעות כל דהו בטל כדתנן שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל או כדיינין הוא ועד דטעה בשתות.

דף ק.א

לאו לדידהו - לאו לצורך עצמן מוכרים. **בית דין מעמידין להן אפוטרופוס** - לכל אחד ואחד מן הקטנים. **ובוררין להם** - כל אפוטרופוס לתינוק שלו. **אי דלא טעו** - למה ימחו. **ברוחות** - טוב לי ליטול חלקי במזרח שיש לי אצלה שדה שנפלה לי מבית אבי אמי. **והחזיר רבי את המעשה** - דנראה בעיניו טעם הגון מה ששנינו במשנתנו א"כ מה כח ב"ד יפה. **לימא בהא פליגי** - רב דימי ורב ספרא רב דימי סבר דין הטועה בדבר המשנה שלא עשה כמשנה חוזר ולא אמרי' מה שעשה עשוי וישלם מביתו אלא בטועה בשיקול הדעת כמו שמפורש בסנהדרין והאי נמי דבר משנה הוא שאע"פ שנחלקו חכמים על רבן שמעון הרי נתן טעם לדבריו ורב ספרא שאינו שונה עשה והחזיר סבר אם עשה לא היה יכול לחזור. **אחריותא איתמי** - אם נמצאת השדה גזולה או משועבדת לאחר וטרפה מן הלוקח בחובו חוזר הלוקח על היתומים שהאלמנה שליח של יתומים היתה. **וכן בי דינא דזבין** - שדה יתומים למזון

האשה והבנות אחריות איתמי.

דף ק.ב.

כל דזבין מבי דינא אדעתא דנפיק ליה קלא זבין - לפי שהן מוכרים בהכרזה ובטוח הלוקח שאילו היו עליה עסיקין היו יוצאין ומערערין הלכך שלא באחריות הוא לוקח קמ"ל. **וחוזרין** - ואין אומרין מה שעשה עשוי וישלם מביתו אלא הדרי זביני. **נעשו** - בתמיהה הא ודאי טעו בדבר השנוי במשנה. **שום ההקדש** - גזבר המוכר קרקע של הקדש. **ששים יום** - מושכים ימי הכרזה. **שמא יגנבו** - כשנאספין לראותם כדי ללוקחם. **[השטרות** - שמוכרין שט"ח של יתומים לאחרים]. **בשעה שמכריזין** - כדמפרש שיש שעה שאין פנאי להמתין משך ימי הכרזה כגון לכרגא ולמזוני ולקבורה. **לכרגא** - לפרוע למלך כסף גולגולת היתומים. **משום דקרו להו כו'** - גנאי וחרפה היא להם כשקונים נכסים שבית דין מוכרין לפי שמחמת דוחק שהנושה לוחץ את היתומים או את הלוח לוקחים הלקוחות בזול ומבזין אותן וקורין להן אוכלי שדות הכרזה. **לאלתר** - סמוך למיתת אביהן שלא ירקבו. **דמקרב שוקא** - יומא דשוקא. **איצצא** - טעם הקרוב להחמיץ איגרו"ם בלע"ז. **זוזא חריפא** - ממהר לבא לפי שהכל צריכין לכך ומביאין מעות ואין מקיפין להן באשראי. **לסיכרא** - שם מקום. **מהו לאמטויי** - שיש לחוש שלא תטבע הספינה. **מתני'**. **השניה** - שניה לעריות שהן מדברי סופרים המפורש ביבמות בפ' ב' (דף כא). **אין להן כתובה** - ממאנת משום דמעצמה יוצאה שניה קנסא דרבנן הוא כדאמרין ביבמות בפרק יש מותרות (דף פה) מפני שהיא מרגילתו לנושאה שאינה מפסדת כלום בנשואין שאינה נפסלת בהן וולדה כשר איילונית משום דמקח טעות הוא. **ולא פירות** - דין פירות והוא פירקונה שתקנו חכמים תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל אין לה ואם נשבית אינו חייב לפדותה דתנאי כתובה ככתובה וכיון דאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה [ואית דאמרי כלומר אף לא פירות אם אכלן אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל ואע"ג דקיימא לן בפרקין דלעיל כתובות (דף מז) תקנו פירקונה תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל כדתנן לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך חייב לפדותה והאי לא קרינן בה ואותבינך לי לאינתו אפי' הכי לא ישלם פירות דתנאי כתובה ככתובה כי היכי דקנסוה רבנן דלא גביא נכסי צאן ברזל שהכניסה לו משלה בתורת כתובה קנסוה נמי דלא תגבה מיניה פירות שאכל בתנאי

כתובה של פירי שהוא תנאי בית דין שאינו כתוב בשטר הכתובה ואף דין פירות] וכן מזונות נמי תנאי כתובה ניהו ולקמן בפרק בתרא כתובות (דף קז) אמרינן כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחתיו שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא שאם הלך למדינת הים ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה אינו משלם. **ולא בלאות** - שחקי בגדים שהביאה לו בשומא ולבשן הוא אינו מחזירן לה ביציאתה. **אלמנה** - לכהן גדול - יש לה כתובה מפני שהיא פסולה וולדה פסול על ידי נשואין לפיכך אינה מרגילתו אלא הוא מרגילה ומשדלה לינשא לו לפיכך קנסו אותו ליתן כתובה. **גמ' רב תני קטנה היוצאה בגט אין לה כתובה** - קסבר אין נישואי קטנה אלא כמפותה בעלמא. **לא פסלה מן האחין** - שמותרת לקרוביו כאנוסה וכמפותה דתנן (יבמות דף צז) נושא אדם אנוסת אביו כו'. **ולא פסלה מן הכהונה** - משום גרושה שאין אלו גירושין אלא עקירת נשואים הראשונים דאמרה אי אפשי בקדושי אמי. **ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים** - לאחר מיאונה דעקרתיהו לנשואין ואינה בכלל שאר תקנות שגזרו חכמים לכל שאר הנשואות שצריכות להמתין אחר יציאתן מבעליהן שלשה חדשים.

דף קא.א

יוצאה בגט צריכה להמתין - ואע"ג דליכא לספוקי קטנה במעוברת לא חילקו חכמים בתקנתן בנשואות. **אליבא דר"א כ"ע לא פליגי** - כלומר הא דאמרת שמואל דאמר כר' יהושע ולא כרבי אליעזר שפיר קאמרת דמודה שמואל דלרבי אליעזר אין כתובה לשום קטנה דהשתא ירושתה ומציאתה דמדידה לדידיה קאמר דלא מיתוקמא בה תקנתא דרבנן כ"ש כתובתה דמדידה לדידה שהרי כשתקנו חכמים נשואין ליתומה ע"י אמה ואחיה להנאתה ולטובתה תקנו כדאמרינן ביבמות בפ' חרש שנשא את הפקחת כדי שלא יהו נוהגים בה הפקר שאין קטנה יודעת לשמור עצמה מלהתפתות. **כי פליגי אליבא דרבי יהושע** - כלומר הא דאמרת דרב כר"א ולא כרבי יהושע ליתא דרב אפילו לר' יהושע אמרה. **ע"כ לא קאמר ר' יהושע** - דמעשיה קיימין אלא מדידה לדידיה כגון ירושתה ומעשה ידיה ומציאתה שיהו לבעל כי היכי דלא לימנעו מלישא אותה וחכמים גזרו שתנשא כדי שלא ינהגו בה הפקר. **אבל מדידה לדידה** - כגון כתובה ותנאי כתובה. **צאן ברזל** - צאן שהוא קשה ומתקיים לה כברזל לפי שקיבל עליו אחריות. **נכסי מלוג** -

שהכניסה לו ולא שמאום בכתובה והקרן לאשה ופירות לבעל. **נכסי צאן ברזל** - הנישומין בכתובתה ודא נדוניא דהנעלת ליה מבית אבוה והוא מקבל עליו אחריות להחזירן לה כשתצא ממנו. **אבל** - בלאות דנכסי צאן ברזל אית לה. **אי דאיתנהו** - קיימין. **אידי ואידי אית לה** - שאין לנו לקונסה. **ואי דליתנהו** - קיימין. **אידי ואידי** - בין נכסי מלוג בין דצאן ברזל לית לה שיכול לומר שלי הוצאתי שהרי ברשות ב"ד נשאתיה וכשאוציאנה אחזור מה שקבלתי עלי בכתובה ובנכסי מלוג נמי אע"פ שלא ברשות הוציאם מיהו יכול לומר אין לי להחזירן עד שאגרשנה שמא תמות בחיי ואירשנה. **אי דאיתנהו אידי ואידי שקלא** - שהרי הוא מוציאה מדעת. **ואי דליתנהו** - ומפני שלא היה לו להעלות בדעתו שמא תמצא אילונית אתה פוטרו אם באת לחלוק בהן. **איפכא מבעי ליה נכסי מלוג דברשותה קיימי** - שלא היה לו לבלותן וללובשן. **אית לה** - אי סבירא לך עיילא ליה גלימא קרנא הוי. **נכסי צאן ברזל** - שהוא קבל עליו אחריותן ברשות הוציאן. **אשניה** - שהם נשואי עבירה וטעמא דידה משום קנסא וכגון דליתנהו. **וקנסו רבנן כו'** - כלומר מדינא איפכא מיבעי ליה אלא חכמים הפכו את הדבר לעקור מהן תורת נשואין קנסו אותה ממה שהיה ראוי לגבות משלו ומאי ניהו מנה מאתים ומזונות ובלאות דנכסי מלוג שהוציא שלא ברשות. **ולדידיה בדידה** - ואותו קנסו במה שהיה ראוי לו משלה בלאות דנכסי צאן ברזל שהוציא ברשות. **ש"מ מדרב כהנא** - דאמר שניה אין לה בלאות דנכסי מלוג וטעמא משום דקנסו רבנן לדידה בדידיה הא אשה כשרה גובה אותן ממנו ואע"ג דלא איתנהו. **עיילא ליה גלימא** - בנכסי מלוג שלא שמוה עליו בנדונייתה. **קרנא הוי** - וקיים לאשה לימכר וליקח בו קרקע והוא אוכל פירות ולא אמרינן לבישתה הן הן פירותיה ונכסי בה וניזיל. **והאמר רב נחמן** - בהאשה. **אבל תוספת יש לה** - דמתנה בעלמא יהיב לה בחיבת ביאה. **[נשים שאמרו בהן חכמים** - לשון אין להן כתובה יש להן תוספת] נשים שאמרו חכמים לשון יוצאות שלא בכתובה כל תורת גיבוי הפקיעו מהן. **עוברת על דת** - בפ' המדיר (לעיל כתובות עב). **וחברותיה** - נמצאו עליה נדרים או מומין והמקללת יולדיו בפניו. **והיוצאת משום שם רע** - שזינתה. **מה שבפניה** - בנכסי מלוג קאמר.

דף קא.ב.

בלאותיה קיימין - בלאות שהן קיימין לא הפסידה. **זו דברי רבי מנחם** - הא

סתמא דתני תנא קמיה דר"נ הפסידה ר' מנחם אמרה דסתימתאה הוא הרבה משמועותיו נשנו סתם במשנה ובברייתא. **אשה ואינה אשה** - פעמים היא כאשתו פעמים אינה כאשתו. **אלמנה** - לכ"ג. **בחזקת שהיא כן** - שהודיעתו שהיא אלמנה. **הא סתמא** - הוה ליה לא הכיר בה. **אין לה** - תיובתא דרב הונא. **בחזקת שאינה כן** - שהטעתו ואמרה לו לא נתקדשתי לאדם מעולם. **אבל סתמא** - שלא התנה עמה ומיהו לא הכיר בה יש לה. **כנסה בידוע** - שהיא אלמנה. **מדקא מפליג באיילונית** - דאם מתחלה נשאה לשם איילונית יש לה. **כי קתני לה לאלמנה** - וקאמר יש לה כתובה. **אפלוגתא דאיילונית קאי** - לאחר שחילק באיילונית ופירש הכיר בה יש לה כתובה שנאה לאלמנה אצלה וקאמר אף אלמנה נמי שהכיר בה ונשאה לשם אלמנה יש לה כתובה. **הדרן עלך אלמנה ניזונת. מתני' הנושא את האשה. לזון את בתה** - שהיה לה מאיש אחר. **נשאת** - האם לאחר שגירשה הראשון. **לכשתבא אצלי** - כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה. **בנותיהן נזונות מנכסים בני חורין** - ולא ממשועבדים דתנן (גיטין דף מח) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים. **והיא נזונת** - אותה הבת. **שהיא כבעלת חוב** - שיש לה עליהן שטר מזונות. **כל זמן שאת עמי** - ולא אם אמות או תמותי או אגרשיך. **גמ' אי דאמר להו** - לשומעין. **אתם עדיי** - שאני מודה לו. **מאי טעמא דר"ל דפטר** - הא אנן תנן בסנהדרין (דף כט) עד שיאמרו בפנינו הודה לו אלמא הודה בפני עדים חייב. **אי לא אמר להו** - לשומעין אתם עדיי. **מאי טעמא דרבי יוחנן** - הא קיימא לן התם בסנהדרין וצריך שיאמר אתם עדיי. **ה"ג לעולם דלא אמר להו אתם עדיי והכא במאי עסקינן בשטרא** - שמסר לו שטר בפנינו וכתוב בו אני חייב לך מנה ואע"פ שכתב ידו הוא הואיל ולא חתם פטור והא דתנן (לעיל כתובות דף כא) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין כגון שחתם בו אני פלוני לויתי מנה מפלוני כדמוכח בפרק האשה שנתארמלה (שם כתובות דף כ"א) דאמר אביי לכתוב חתימת ידיה אחספא אבל אמגילתא לא מאי טעמא דלמא משכח ליה כו' ותנן הוציא עליו כתב ידו כו' אלמא בחתימת ידיה קמיירי אבל הכא הכי כתב ליה חייב אני לך מנה ולא חתם בו. **אלימא מלתא דשטרא** - הואיל ובפני עדים מסר לו. **מאי לאו כי האי גוונא** - [מה עדות יש לה לאחר זמן בדבר זה לאו כי האי גוונא] שמוסר לה שטר בפני עדים וכתוב בו פלוני קבל עליו כך ואין שם לא קנין ולא חתימה דאי הוה שטר חתום בידה מאי למימרא.

דף קב.א

לא בשטרי פסיקתא - החתן והכלה פוסקין תנאים שביניהם בשני עדים והעדים חותמים עדות גמורה וא"ת א"כ מאי למימרא איצטריך כגון דליכא קנין אלא דברים ואשמעינן כדרב גידל דלא בעי קנין. **לברר לו כהן** - שלא יתננו לכהן אחר. **אי הכי** - דטעמא משום שיעבודא דאורייתא הוא והוה ליה כמעיד עדים וחותמים אמאי אין בנו פדוי. **שמא יאמרו פודין** - את הבכור בשטרי חוב שיש לו על אחר ומסרו לכהן בפדיונו דאתי למימר מה לי האי שטרא ומה לי האי שטרא ואנן תנן במסכת בכורות אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות וילפינן לה התם מקראי בפרק יש בכור לנחלה. **לאחר חיתום שטרות** - תחת חתימת העדים כתוב פלוני ערב והוא מודה בדבר. **גובה מנכסים בני חורין** - המלוה מן הערב ולא מנכסים משועבדים כיון דלאחר חיתום השטר הוא הויא לה כמלוה על פה. **אליבא דבן ננס כולי עלמא לא פליגי** - כלומר בהא שפיר קאמרת דר' יוחנן כרבי ישמעאל ולא כבן ננס דמודה רבי יוחנן דלבן ננס פטור דהשתא ומה ערב דשיעבודא דאורייתא הוא דכתיב אנכי אערבנו (בראשית מג) כי ליכא עדים פטור כ"ש כה"ג.

דף קב.ב

כי פליגי כו' - כלומר הא דמוקמת ריש לקיש כבן ננס ולא כר' ישמעאל ליתא דאמר לך ר"ל אנא אפילו לרבי ישמעאל קא פליגנא אדרבי יוחנן. **ערב** - שיעבודא דאורייתא. **אבל הכא** - פלוני חייב ליכא שיעבודא דאורייתא. **דקא מטי הנאה לידיה** - כסף קדושיה לאביה. **אבי הבן** - אביו של חתן. **ניתנו ליכתב** - נתנו חכמים כתיבה לדבר אם באו להחתים עדים בדברים הללו שהן בלא קנין. **לא ניתנו ליכתב** - דלא ליטרוף ממשעבדי וכיון דליכא קנין לא משתעבדי נכסי. **שטרי אירוסין ממש** - שטר שמקדש בו את האשה הרי את מקודשת לי כותב בשטר ומוסר לה ואשמעינן דצריך לכתוב על פיה כדרב פפא ורב שרביא דאמרי כתבו שלא מדעתה אינה מקודשת. **שהיא כבעלת חוב** - ואי לא דנקיטא שטר מי טרפא ממשעבדי. **מאי פסקא** - בתמיה וכי דבר פסוק הוא לחכמים שקונין לבת האשה ולא לבנות ששנו סתם במשנה בנותיהן ניזונות מבני חורין והיא ניזונת ממשועבדים. **מי לא**

עסקינן כו' - וכי אי אפשר שיהו אף הבנות בשעת קנין כגון דגרשה ואהדרה וכתב לה התנאים הללו ואפילו הכי תנן סתמא בנותיהן ניזונות מבני חורין ולא ממשועבדים. **בתנאי ב"ד** - בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי כו'. **מיגרע גרעי** - בתמיה. **צרי אתפסינהו** - לפני מותו מסר להם צרורות כספים למזונותיהן. **זאת אומרת הבת אצל האם** - דקתני למקום שאמה ולא קתני לבית אחיה למדנו שכן הוא הדין שתגדל הבת אצל אמה ובת הניזונת מן הבנים זין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלם. **דלמא בקטנה עסקינן** - ומשום הכי לא קתני בת אצל אחין. **משום מעשה שהיה** - [ואיכא למיחש נמי שמא] יהרגוה בשביל לירש עישור נכסים שלה אבל גדולה דלא חיישינן לרציחה אימא לך דתשב אצל האחין. **אם כן** - דיש חילוק בין גדולה לקטנה. **ניתני מוליך לה מזונות למקום שהיא** - דמשמע לגדולה במקום שהיא ולקטנה במקום שהיא.

דף קגא.

מאי למקום שאמה - דקתני מילתא פסיקתא ש"מ כל בת אצל האם. - דאוגר ליה ריחיא לחבריה לטחינה - לא התנה שוכר לתת מעות למשכיר אלא שיטחון לו למזונות ביתו בשכרו. **לסוף איעתר** - משכיר. **זבין ריחיא וחמרא** - לטחון בה מזונות ביתו. **אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות** - ולא אמרינן שניהם יתנו לה מזונות ואע"פ שלא פסק לה דמים מתחלה אלא מזונות חייבוהו לתת דמיהם כשיש לה מזונות ממקום אחר הכא נמי אע"פ שלא פסק אלא טחינה עכשיו שאינו צריך יתן דמים. **טחון וזבין** - באותה שלקחת. **טחון ואותיב** - למזונותיך באותה שאצלי. **ולא אמרן** - דלא יהיב דמי. **אלא דלית ליה טחינא לריחיא** - שאין שוכר מוצא לטחון בשכר כל שעה לפיכך אומר לו אני יושב בטל אטחון לך ולא אתן דמים. **אבל** - כל זמן שמוצא לטחון טחון בשכר ונותן לזה דמים. **מדת סדום** - זה נהנה וזה לא חסר לא היו עושין טובה. **מתני!** **אי אפשר לזוז מבית בעלי** - לצאת מבית בעלי. **גמ!** **ולא בבקתי** - בית צר כעין צריך כדאמרינן במסכת שבת (דף עז) בקתא בי עקתא אם היה מדור שלו צר לא קבל עליו להוציא את בנו ולהושיבה. **בנכסים מועטין** - שהבנות זוכות בהן כדתנן (לקמן כתובות דף קח) הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. **וקדמו** - קודם שיבואו לב"ד ומכרום. **שיפצה** - חזקה בדקיה. **מאי** - מי אמרינן לא מפקינן לה כל ימים

שיכול להתקיים או דלמא אמרי' לה לאו כל כמינך. **ברכת הבית ברובה** - בני אדם שעוזרין זה את זה משתכרין ומזל דרבים עדיף. **וליתבו לה** - לפי מה שנתמעטה ברכת הבית ביציאתה. **לשון חכמים** - יש ללמוד ממנה ברכה ועושר ורפואה. **אם היה פקח** - זה שלוקח פירות הרבה ואין לו שהות למושכם אלא נתן מעות. **שוכר את מקומו** - דהוי לה כי חצירו וחצירו קונה לו הרי אתה למד מכאן סחורה שלא יוכל המוכר לחזור הרי לך עושר למוד מלשון חכמים. **לא ילעוס כו'** - למדת שהחטים הלעוסין יפה למכה. **נר יהא דלוק במקומו** - אצל השולחן כמו בחיי דכל ע"ש היה בא לביתו משנפטר כדלקמן. **יוסף חפני** - דמן חיפא. **את אביך** - כל אתין רבויין. **וי"ו יתירה** - דואת אמך. **ה"מ** - דחייב בכבוד אשת אביו בחיי אביו. **בי שמשי** - ערב שבת ונראה בעיני לפי שבין השמשות שלו שגור בפי כל והכל חרידים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך קרו ליה בי שמשי. **שלא להוציא לעז כו'** - לומר לא צדיקים היו שלא היה להן רשות לבא לביתם כמו רבי. **סבור מינה בהדין עלמא** - שהיה מצוה שיתעסקו בקבורתו. **דקדים ערסייהו לערסי'** - הם נקברו תחלה. **והאי דאמר הכי** - שנזקק להודיע שימותו וישרתוהו. **דלא לימרו** - אינשי עלייהו כשימותו מילתא דאיסורא הוה בהו שלא זכו להתעסק בו ואיגלאי מילתא דהאי דלא שכיבו בשני דרבי זכותיה דרבי אגנא עלייהו. **עיירות** - גדולות על הכפרים וכרכין גדולים מהם.

דף קג.ב

והושיבו ישיבה - לעסוק בתורה. **לאחר שלשים יום** - של פטירתו מיד ולא תהיו עסוקין בהספד. **שמעון בני חכם** - הוא ולקמן פריך מאי קאמר. **חנינא בר חמא ישב בראש** - הישיבה. **סבור מינה משום טורח** - דבני כפרים דסמיכו לעיירות ואתו למספדיה כיון דחזו דקא אספדוהו בכרכין וקא אתו כולי עלמא מעיירות ומכפרים אמרי משום יקרא הוא דקאמר. **יומא דאשכבתיה** - יום פטירתו. **צריכא למימר** - דר"ג דבכור הוי נשיאה. **לך ולמטלעתך** - פסח היה כדאמרינן בעלמא (סוכה דף נג) לוי אחוי קידה ואטלע. **מאי קשיא ליה** - לר"ש ברבי דאמר צריכא למימר אמאי צריכא הא קרא כתיב. **ההוא ממלא מקום אבותיו הוה** - כלומר אין באחיו חשוב ממנו אבל כאן הרי אחיו חכם ממנו. **יתיב רבי חנינא אבראי** - חוץ לבית המדרש שלא היה נכפף לר' אפס. **וקאתא** - לבבל. **כלילא שרי** - לצאת בה בשבת מאי

טעמא מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא בפרק במה אשה יוצאה (שבת דף נט). **מיכף הוה כייף ליה** - קודם שיגלה ממקומו אבל לר' חנינא לא כייף. **והא הוה ר' חייא** - ולמנייה רבי ראש ישיבה. **קברו של רבי** - ארונו של רבי הורדתי עליו דמעות. **בערב שבת סימן יפה** - שיכנס למנוחה מיד. **במוצאי יוהכ"פ** - נמחלו עוונותיו וסימן יפה לו. **לא אפגריה** - לא אבטלו ממצות. **שדיינא** - זרענא. **ומגדלנא נישבי** - מקלע אני מכמורת ודומה לו אין פורסין נשבין ליונים (ב"ב דף כג). **וציידנא טביי** - צביים. **ואריכנא מגילתא** - ומתקן אני קלפים אריכנא לשון תיקון כדאמר במסכת סוכה (דף מד) אריך או לא אריך כלומר מתוקן או אינו מתוקן ובס' עזרא (סימן ד) נמי כתיב וערות מלכא לא אריך לנא למחזא. **לא תהא כדבר הזה בישראל** - כלומר שלא אומר כדבר זה לעולם. **נהוג נשיאותך ברמים** - שתהא יושב בין הגדולים. **זרוק מרה** - אימה שתהא אימתך עליהם. **בצינעא** - מכבד כל אחד ואחד. **בפרהסיא** - מטיל עליהם אימה להודיע נשיאותו. **רבי מוטל** - בחליו בצפורי ומקום קברו מוכן לו בבית שערים.

דף קד.א

דמדליא - דאמרינן במסכת מגילה (דף ו) למה נקרא שמה צפורי שיושבת בראש ההר כציפור. **דעל כמה זימנין לבית הכסא** - דחולי מעיים הוה ליה. **וחלץ תפילין ומנח להו** - וקא מצער לחלוץ ולהניח. **פתח ואמר** - הספד. **אראלים ומצוקים** - מלאכים וצדיקים מצוקי ארץ. **ולא נהניתי בעולם הזה** - [אפילו] לפי טורח שיגעתי באצבע קטנה שלי. **יבואו צדיקים ויצאו לקראתו ויבא בשלום** - ואחר כך ינחו צדיקים על משכבותם. **הולך נכחו** - בדרך ישרה. **מתני'** כל זמן שהיא בבית אביה - והיורשים זנוה שם. **גובה כתובתה** - כשתרצה. **שתעשה טובה** - מנכסי יתומים נותנת לחם ומלח לשכניה. **וחכמים אומרים** - לא הוזכרו עשרים וחמש לענין הטובה שתעשה ולא אפסדוה רבנן כתובה וכשהוזכרו עשרים וחמש לענין המחילה הוזכרו דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה הלכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה אלא מפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה אבל בבית אביה מששתקה כ"ה שנים מחילה היא. **מתה יורשיה מזכירין כתובתה כו'** - כלומר צריכה למחות על כתובתה בתוך כ"ה שנים. **גמ'** ענייה שבישראל - שכתובתה מועטת איבדה לרבי מאיר בטובה

שעושה בכ"ה שנים. **ומרתא בת בייתוס** - שהיתה עשירה וכתובתה מרובה תפסיד כתובתה בטובה של כ"ה שנים. **לפום גמלא שיחנא** - המשווי לפי הגמל אף כאן לפי עושרה טובתה. **מהו שתשלש** - לר"מ דטעמא משום טובה. **שתשלש** - שנחשוב טובתה לחשבון כתובתה לפי חשבון השנים להפסיד לכל שנה אחת מעשרים וחמש בכתובתה אם לא שהתה כ"ה שנים אלא חציין או שלישית או רביעית תשלש לשון חלוקה לפי חשבון הוא כדתנן (מכות דף ה) משלשין בממון ואין משלשין במכות. **כל מדת חכמים כן** - העמידוה יתד ולא תמוט. **אבל שטר כתובה יוצא** - בבית דין מתחת ידה. **גובה כתובתה לעולם** - שאילו מחלתה היתה מוסרת להם שטר הכתובה. **שלא בהזכרה** - אם שתק עשרים וחמש שנים ולא מיחה על חובו לא הפסיד בכך. **אלמנה בת אחולי היא** - שנהנית מהן כל השנים הללו וכתובתה אינה מלוה ולא חיסרה בה ממון. **לעולם דלא נקיט** - הלכך דווקא בעל חוב הא אלמנה דלא נקטא שטרא אחילת' ודקשיא לך במאי גביא כשחייב מודה. **שונין** - בעלי ברייתא. **גרושה הרי היא כבעל חוב** - לגבות לעולם שלא בהזכרה דוודאי לא מחלה. **כשחייב מודה** - שלא נתקבלה כתובתה. **בר קזא** - שם חכם.

דף קד.ב.

הרי היא כבתחלה - ומונה כ"ה שנים משעת תביעה. **והלכה כדברי מי** - כדברי ר' מאיר או כדברי חכמים. **לא שנו** - דבכ"ה שנים מחלה. **אלא מנה מאתים** - שהם שם כתובה. **אבל תוספת יש לה** - דמתנה היא ולא כתובה. **תנאי כתובה** - תוספת. **אישתיקן קאמרת או אשקיין קאמרת** - האי דמתמהת ואמרת אמר רב הכי משום דלא סבירא לך הוא ולאשתיקן קאמרת או משום דחביבה עלך ולאשקיין קאמרת דאי אמרה רב משקית לי חמרא דשפיר אמר. **אינתת אחוה הואי** - ומת בלא בנים וירשו רב חייא אחיו. **לא כתובה ולא מזוני** - דאלמנה בבית אביה אינה גובה אלא עד כ"ה שנים כרבנן. **בכתפאי אמטאי לה** - מזונותיה מיום ליום. **הא נמי משום כיסופא** - מחמת הכבוד הזה שעשית לה. **אדרכתא** - פסק דין לגבות נכסיו בכל אשר תמצא. **אמרה ליה** - לרבא. **ליהדר לי פירי** - דארעא דשיעור כתובתאי דאכל מיומא דאיכתיבא לי אדרכתא עלייהו שמאותו היום הם ברשותי דהכי אמר רבה בפ' המפקיד (ב"מ דף לה) גבי שומת ב"ד לוקח מאימתי אכיל פירי אמר רבה מכי מטי אדרכתא לידיה אביי אמר משנחתמה רבא אמר מכי שלמו יומי

אכרזתא. **אישתמודענא** - הכרנו שהנכסים הללו שכתבנו אדרכתא זו עליהם של מת היו ששיעבוד כתובתה של זו עליהם. **לאו שפיר כתיבא** - שנכתבה על כל שדות של זה ושדות שלו אינן משועבדות לכתובתיך אלא אותן שירש מבעליך. **תיזיל אדרכתא** - דלא שפיר כתיבא. **אשקול** - פירי מיום שמצאתי שדה משדות המת והראתי אדרכתא שבידי לבית דין ושמאווה והכריזו עליה ל' יום כמשפט דאפילו לרבא דמרע כח הלוקח טפי בפרק המפקיד (שם בבא מציעא דף לה) מודה דמכי שלמו יומי אכרזתא אכיל לוקח פירי. **אבל היכא** - דאדרכתא בטעות כתיבא לא זכית בה עד דמטיא ארעא לידך שהרי מכח אדרכתא שמאווה בית דין והכריזו. **והא מר הוא דאמר** - בפרק שנים אוחזין (שם בבא מציעא דף טו). **אחריות טעות סופר הוא** - שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים שלא הלוח זה מעות אלא באחריות שיעבוד נכסיו והסופר טעה הכא נמי ב"ד צוו לסופר לכתוב אדרכתא הוגנת והוא טעה דלא כתב אישתמודענא והכל יודעים שלא נכתבה אלא על נכסי המת. **בהא רבה בר שילא** - שצוה לכתוב ליך אדרכתא טעה וסבור שתגבה מנכסים שלו. **דאזלה ומשבחה להו** - לשדה ששמו לה ב"ד. **ודבעלה מכספי** - שלא ישביחם היורש שהוא בטוח שיחזור ויקח את שלו מידה ויאמר לה טלי שלי המשועבד ליך. **ואתי לאפוקי לעז על בית דין** - שלא עיינו בתקנתא של זו. - הדרן עלך הנושא. **מתני'**. **שני דייני גזירות** - מפרש בגמרא. **חנן אומר שני דברים** - שלא היו חכמים מודים לו.

דף קה.א

תשבע בסוף - כשישמעו בו שמת ותבא לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום. **ולא תשבע בתחלה** - בשעת גיבוי מזונות. **גמ'**. **אדמון בן גדאי. גוזרין גזירות** - קנסות. **קיטמה נטיעה גרסינן** - בב"ק גבי בהמה שנכנסה לרשות הניזק והזיקה קטמה נטיעת אילן כמה שמין אותה. **שתי כסף** - שתי מעות. **בתי דינין** - של עשרים ושלושה. **בתי כנסיות** - להתפלל. **בתי מדרשות** - למשנה ולתלמוד. **בתי סופרים** - ללמוד תינוקות. **נוטלין שכרן** - ומתפרנסין הימנו לפי שלא היו עסוקין במלאכתן. **ברשיעי עסקינן** - שנוטלין שכר לדון יותר מכדי חייהן. **לא ספקו** - למזונות. **אע"פ שלא רצו** - ליטול. **איסתירא** - סלע. **בתורת שוחדא** - שלא תחייבני אם זכאי אני. **בתורת אגרא** - שכר טורח. **הנוטל שכר לדון** - משנה היא במס' בכורות (דף כט). **אגר**

דינא - לא אומר לכם הדין כי אם בשכר כך וכך. **אגר בטילא** - שהיה בטל ממלאכתו. **דהוה תהי באמברי דחמרא** - מריח באוצרות יין אי זה ראוי להתקיים והקרוב להתקלקל ימכרוהו מיד ושכר זה היה מצוי לו בכל יום. **כי הא** - דבטילא דמוכח שרי. **הבן לי גברא דדלי** - מיא משקה שדותי. **בחריקאי** - במקומי חריקאי אומר אני שהוא לשון פגום כמו קרנים חרוקות דשחיטת חולין (נט) כלו' שאני מסתלק ונפגם מקומי.

דף קה.ב

אינו נפטר מן העולם - והכי קאמר ק"ו שיסמא את עיניו כשיהא טפש בסופו וישב לדון. **שאינו צריך כלום** - שהוא עשיר ואין צריך להחניף. **דשאל שאלתא** - דרגיל לישאל מבני עירו בהמות וכלים. **מאי טעמא דשוחדא** - למה אסור ליטלו לזכות את הזכאי. **אין אדם רואה חובה לעצמו** - אין דעתו מתקרב לצד החובה לחייב את עצמו ואפילו מתכוין לדין אמת. **שהוא חד** - הנותן והמקבל נעשים לב אחד. **בני מחוזא** - עירו של רבא. **מינייהו** - מקצתם אוהבים אותי אותם שזכיתי. **אם מרחם** - אם אוהבים נעשו כולם אוהביי. **במברא** - גשר. **יהיב ליה ידא** - לסומכו. **כנתא דפירי** - סל פירות מפרדס של רבי ישמעאל. **זוזא** - זוג. **בהדי דאזיל ואתי** - בכל אשר הולך ובא היה לבו לזכותו של אותו אריס ובאין לו פתחי זכיות ואומר בלבו הלואי ויטעון כך וכך ויזכה בדין. **ראשית הגז** - בכל שנה שגוזז אותן חייב ליתן לכהן אחד מששים. **גילדני דבי גילי** - דגים קטנים. **וכי אלישע אוכל ביכורים היה** - והלא לא כהן היה שהרי מצינו בדברי הימים שנתייחס אביו על שבת גד דכתי' ויעני ושפט בבשן ומצינו במסכת פסחים באלו דברים (דף סח) דשפט דהאי קרא הוא אביו של אלישע. **שמע מינה קריביה הוא** - להכי פסול ליה לדינא.

דף קו.א

האי עשה והאי עשה - מצות הדיינים עשה ושפטתם צדק. **עשה דכבוד תורה** - דיניה דהאי גברא דהוא עשה דאיכא כבוד תורה דרב ענן בהדיה עדיף. **סדר אליהו רבה** - שלמד חוץ לתיבה סדר אליהו זוטא שלמד בתוך התיבה. **הוה ריתחא** - כעס של מקום ובא רעב לעולם. **דכי מיפטרי** - תלמידיו ממנו לעמוד מבית המדרש. **הו פיישי גביה** - אוכלי שלחנו תרי אלפים ומאתים דכתיב עשרים לחם ולחם בכורים הא עשרים וחד וכרמל הרי עשרים ותרתין

וכל אחד לפני מאה איש הרי תרי אלפין ומאתים. **בתליסר אמוראי** - השומעין מפיו ומשמיעין לרבים זה מכאן וזה מכאן ומלפנים ומלאחור ומתחלקין למקומות הרבה שהיה העם רב. **וכסי ליה ליומא** - מאפיל את החמה והיה ניכר בא"י. **מגיהי ספרים** - של כל אדם ואדם שאסור להשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה וראו בית דין שהיו מתעצלין בדבר והפקירו תרומת הלשכה לכך. **בית אבטינס ובית גרמו** - במסכת יומא (דף לח). **בדבבי** - בפרכות שכנגד הפתחים דלצניעותא עבידי ואינן תחת בנין אבל כל צורך בנין כגון פרכות המבדילות בין היכל לקדשי הקדשים שהיו במקדש שני במקום אמה טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון ואנשי הגולה עשו את ההיכל גבוה מאד ולא יכול בנין בעובי אמה להתקיים בגובה כזה ולהרחיבו לא יכלו לפי שמקצרים את ההיכל או את קדשי הקדשים ועשו שתי פרכות וביניהם אמה כדאמרינן במסכת יומא (דף נא) ואותן פרכות נעשו מקדשי בדק הבית. ז' **שערים** - לעזרה. **שתים בדביר** - תחת אמה טרקסין. **ושתים כנגדן בעליה** - להבדיל בין עליית היכל לעליית קדשי הקדשים וגם הן במקום אמה טרקסין. **המגדלות בניהן לפרה** - בחצרות הבנויות בסלעים בירושלים ותחתיהם חלל מפני קבר התהום כדתנן במס' פרה (פ"ג משנה ב) ומייתנין לה בפרק הישן תחת המטה (סוכה דף כא) ובאין נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם בניהם לצורכי פרה אדומה לעסוק בשריפתה ומילוי מימיה ולהזות כל שבעה על כהן השורפה כדאמרינן במסכת יומא (דף ד) ומעלה זו עשו לה להתעסק בה תינוקות שלא נטמאו מימיהם מפני שזלזלו בה לעשותה בטבול יום כדתנן מטמאין היו הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרינן במעורבי שמש היתה נעשית. **נשים יקרות** - עשירות. **מפרנסות** - בלבוש וכסות.

דף קוב.

כלי שרת - שמשרתין בהן במזבח החיצון שהוא בנין של אבנים. **וככלותם** - לחזק את בדק הבית בימי יהואש ופסוק זה בדברי הימים. **שגבו** - לצורך בדק הבית והותירו שאין צריכין לכולו עושין מן המותר כלי שרת. **מאי הוי** - הא לא לקדושת קרבן גבו. **כסף שיש לו שיריים** - כסף הקופות שהוא נתרם מן הלשכה ושיריים נשארים בלשכה. **זה תרומת הלשכה** - כסף שבקופות. **ואימא שיריים גופייהו** - משיריים הנותרים בלשכה כלי שרת באין ולא מן

התרומה עצמה. **העולה עולה ראשונה** - מנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה והוינן בה מאי תלמודא ואמר רבא העולה משמע העולה האמורה ראשון בסדרי קרבנות והיא עולת הבקר שנא' ואמרת להם זה האשה כו' וה"א יתירא קא דריש וה"נ את שאר הכסף בכסף שיש לו שאר. **מזבח הזהב** - כלי הוא ולא בנין שאינו מחובר לאדמה ויכולין לטלטלו לפיכך נידון ככלי. **ולבונה** - של לחם הפנים. **מותר נסכים** - פליגי בה במס' מנחות בפרק שתי מדות (דף צ) רבי חייא ב"ר יוסף אמר בירוצי מדות שהמספקין סלתות שקבלו מעות הקדש לספק סלתות כל ימות השנה מודדין להקדש במדה מבורצת טפופה ולא מחוקה והמקריבן מוחק המדה והם מותר נסכים ומוכרים אותן ור' יוחנן אמר כאותה ששנינו המקבל עליו לספק [כל ימות השנה להקדש] סלתות מארבע סאין בסלע ועמדו משלש שנתייקרו מספק מארבע והמקבל לספק משלש והוזלו ועמדו מד' מספק ד' וזו היא ששנינו מותר נסכים לקיץ המזבח. **מזבח העולה** - שהוא בנין בא מקדשי בדק הבית. **חוץ לחומת העזרה** - כגון עזרת נשים והחיל וחומת העיר ומגדלותיה באים משיריים הנותרים בלשכה כשתרמוה בקופות. **תנאי היא** - דאיכא למאן דאמר כלי שרת מתרומת הלשכה באין. **מותר תרומה** - הנשאר בקופות בר"ח ניסן שמכאן ואילך אין לוקחין קרבנות צבור אלא מתרומה חדשה כדאמרינן בר"ה (דף ז) קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש. **ציפוי לבית קדשי הקדשים** - מחפין בהם הרצפה והכתלים. **מותר ריוח פירות** - ולקמן מפרש מאי ניהו. **לקיץ המזבח** - כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין בשר למזבח ועורות לכהנים. **וזה וזה** - ר' עקיבא ור' חנינא. **לא היו מודין** - שיהא שום מותר בפירות. **והשכר מקיצין בהן** - והקרן לכלי שרת כדקאמר רבי ישמעאל. **מאי זה וזה לא היו מודים** - מאי פירושא דלא היו מודים כדתנן דפליג ר"ע אדרבי ישמעאל ולא הודה לו שיהו משתכרין בשל הקדש.

דף קז.א

פוסקין מזונות - ב"ד יורדין לנכסי מי שהלך למדינת הים ופוסקין מזונות לאשתו. **בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי** - דפוסקין דלמאי ניחוש לה אי לצררי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עיכבה משלהם כלום ואי לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה משמת אינה

משועבדת לו מעשה ידיה וא"ת והרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן אף הוא לא היה יכול לומר לה אלא א"כ היא מתרצה. **צררי** - צרורות כספים נתן בידה למזונות. **חיישי שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך** - וקבלה עליה. **איכא בנייהו גדולה** - הראויה להתפיסה מעות ולא ספקה מזונות במעשה ידיה שהן שני בצורת או שאינה בעלת מלאכה לצררי איכא למיחש לצאי מעשה ידיך במזונותיך ליכא למיחש דכיון דלא ספקה לא קבלה עליה. **אי נמי קטנה** - ובעלת מלאכה והשנים כתקון. **וספקה** - לרב זביד פוסקין דלא עביד איניש דמתפיס צררי לקטנה לרב פפא אין פוסקין דאיכא למימר צאי מעשה ידיך למזונותיך אמר לה. **ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות** - אתפסתיה צררי. **נאמן** - ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה ב"ד. **לאחר שמועה** - לאחר ששמעו בו שמת בא. **ולא דבר אחר** - מפרש לקמיה. **במשרה אשתו ע"י שלישי** - העמיד אפוטרופוס לזונה ועכשיו משך האפוטרופוס את ידו דהשתא ודאי לצררי ליכא למיחש ולא לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך. **אי הכי** - דהשרה אותה ע"י שלישי אפי' בניו ובנותיו נמי דהא גלי דעתיה דניחא ליה שיהו נזונין משלו.

דף קז.ב

צדקה - אין ב"ד פוסקין צדקה לעניים מנכסיו בזמן ששאר בני העיר פוסקין עליהן צדקה. **תכשיט** - בשמים להתקשט בהן אשתו. **שלשה חדשים הראשונים** - שאינה יכולה לא להנשא ולא להתייבם ניזונת משל בעלה. **עמד בדין** - ואמרה לו כנוס או חלוץ. **רצתה ניזונת כו'** - שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותינשא וכשם שנאמנת לינשא כך נאמנת ליטול כתובתה כדאמרין במסכת יבמות מספר כתובתה נלמד לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. **מתפרנסת והולכת כו'** - כתובתה לא גביא שמא לא גירשה ובגירושין לא האמינוה אבל מזוני יהבינן לה ובפרעון כתובה ממה נפשך אם גירשה הרי נטלתן בכתובתה ואם לאו הרי הוא חייב במזונותיה. **איהי היא דאפסדה אנפשה** - שאמרה גרשני וגרושה אין לה מזונות וכי - תימא כיון דשמעה שמת תגבה כתובתה יחד אין הכי נמי והאי דקאמר מתפרנסת והולכת אם אינה רוצה ליטול כתובתה דסבורה שמא לא מת ונוח לה ליטול לשם מזונות שאם יבא בעלה תהא כל כתובתה קיימת ומתפרנסת עד כדי כתובתה ותו לא יהבינן לה. **מאני דקוניא** - כלי חרס שמחפין עליהם עופרת שקורין

פלומבלי"ר בלע"ז. **ירוקי אסירי** - לענין חמץ בפסח וגיעולי עובדי כוכבים ויין נסך. **חיורי שרו** - לפי שהעופרת מחליק את החרס ואינו מניחו לבלוע אבל הירוקים מעורב צריך שקורין אלו"ם בתוך העופרת והוא עז ומחלחל את החרס ובולע והכי אמרי' במסכת ע"ז (דף לג) דמצרפי ובלעי. **קרטופנא** - ביקועי קיריויני"ש בלע"ז. **מתני'**. **חנן אומר איבד את מעותיו** - שלא אמרתי לך הלוני ואני אפרע אבל אם הלוח את האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו הוא תובעה והיא תובעת הבעל וישלם כדאמר לעיל בממאנת ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה טעמא דמיאנה הא לא מיאנה משלם. **גמ'.**

דף קח.א

שוקל לו את שקלו - שוקל בשבילו שקל שהוא חייב לכל שנה לקרבנות צבור. **ופורע לו את חובו** - אם חייב ממון לנושה מותר לזה שיפרענו בשבילו. **ומחזיר לו אבידתו** - אם ראה חמורו תועה מותר להשיבו. **במקום שנוטלין שכר** - על טורח השבתה. **תפול** - הניית השכר להקדש שהרי שניהן מודרין בהנאה זה מזה. **מצוה קא עביד** - כלומר מצוה בעלמא קא עביד ואינו מהנהו לזה שאם לא שקל עליו לא הפסיד כלום שיש לו חלק בקרבנות. **דתנן תורמין** - את הלשכה בשלש קופות. **על האבוד** - אף על מי ששלח שקלו ואבד. **ועל הגבוי** - שעדיין לא הגיע כאן. **ועל העתיד לגבות** - ואפילו לא נגבה לאחר מכאן יש לו חלק בתרומה ובקרבנות אלא שחיסר מצוה נמצא שכר המצוה על הנותן. **משתרשי ליה** - מרויחו. **חנן היא דאמר איבד מעותיו** - זה שפרנס את אשת חבירו ונתכוון לשם הלואה שישלם לו בעלה איבד מעותיו ואין יכול לומר לו את חובך פרעתי שלם לי והוא הדין נמי לכל חוב שעליו ועמד חברו ופרעו וזה לא אמר לו הלויני אינו חייב לו כלום וכיון דאילו פרעיה לשם הלואה לאו הלואה היא כי פרעיה נמי לשם מחילה לאו מידי יהיב ליה. **אפילו תימא רבנן** - דאמרי חייב אע"פ שלא אמר לו הלויני וגבי שאר חוב נמי חייב לשלם וכי מחיל אסור במודר הנאה והכא דקתני פורע לו את חובו בשלוה זה תחלה הלואה מן המלוה על מנת שלא לפרוע עד שירצה לא יוכל הנושה ללחצו הלכך לאו מידי יהיב ליה.

דף קח.ב

כיסופא מי לית ליה - דקא מיכסיף מן המלוה תמיד הלכך אי רבנן היא

דאמרי דלענין חוב לוח ע"מ לפרוע ופרע חברו בשבילו חייב לשלם וגבי מודר הנאה מחילה היא ואסיר כי לוח ע"מ שלא לפרוע נמי הנאה היא ומחילה מחיל גביה ואסיר אלא חנן היא ובין בחוב העומד לפרוע בין בעומד שלא לפרוע לית ליה גביה מידי ולא מחילה היא ואע"ג דסלקיה מפרעון ומכיסופא. **מתני' נכסים מועטין** - מפרש בבבא בתרא שאין בהן פרנסת שנים עשר חדש לזכרים ולנקבות. **הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים** - תקנת חכמים היא. **הפסדתי** - בתמיה. **גמ' מאי קאמר** - אם בשביל שאני זכר הפסדתי משמע אם בשביל שאני זכר וכחי יפה הפסדתי ומהו יפוי כחו. **מתני' והודה לו בקנקנים** - רקים בלא שמן. **גמ' בטוענו מדה** - לא תבע ממנו קנקנים אלא שמן הפקדתי אצלך ומאי כדי שמן דקתני מתני' מדה מלא עשרה כדי שמן דהוי ליה טענו חטים והודה לו בשעורים. **בבורך** - בור שלפני הבד. **קנקנים לא טעין ליה** - וכי הודה לו בקנקנים לא הודאה היא. **כדים מלאים** - כדים ושמן משמע. **עשרה כדי שמן** - ולא אמר מלאים. **יש בלשון הזה לשון קנקנים** - כיון דלא אמר ליה מלא עשרה אין זה טוענו מדה אלא עשרה כדים מלאים והוה ליה טענו חטים ושעורים. **אלא טעמא כו'** - לשון קושיא הוא לאותובי למאן דאמר פטור דדוקיא דמתני' כרב נחמן מדקתני הטוען את חברו כדי שמן ולא קתני כדים מלאים שמן שמעינן מינה דמשום דאין בלשון הזה לשון קנקנים פטרי רבנן הא אם תבעו שניהם חייב. **נעשה כמי שתבעו רימון בקליפתו** - לא דמו כדים ושמן לחטים ושעורים דכולי חדא מילתא הוא וממין הטענה הוא. **שמן** - בלא קנקנים מנטר בבור. **אלא הכא במאי עסקי' כו'** - אלא לא תימא כמו שטענו רימון אלא ר' חייא מוקי למתניתין כגון שהודה במקצת קנקנים ומקצתם כפר דבקנקנים גופייהו איכא כפירה והודאה ואי יש בלשון התביעה לשון קנקנים מיחייב עלייהו שבועה ושבועה דשמן דקא מחייב אדמון משום גלגול היא דקסבר יש בלשון התביעה לשון קנקנים. **מתני' ופשט לו את הרגל** - לשון בזיון הוא ואמר נואש שאינו חש לדבריו טול טיט שעל גבי רגלי ואני שמעתי תלה אותי על עץ ואין לי מה ליתן. **גמ'.**

דף קטא.

במה דברים אמורים - אברייתא קאי. **איפכא מיבעי ליה** - אם באת לכוף את האב איפכא מסתברא טפי לפי שהגדולה תנאה תנאי. **אפיל בברייתא** -

כשפסקה היא לעצמה. **הכי גרסינן** - א"ר זירא אמר רבה בר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלכה כיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כיוצא בו מאי קאמר כו'. **כיוצא בו דחנן** - רבן יוחנן בן זכאי כיוצא בו דאדמון רבן גמליאל. **אין הלכה כיוצא בו** - שלא ראה את דבריו אלא בשלשה שהיה לו לראות את דבריו בכולם. **מתני'**. **העורר על השדה כו'** - ראובן מערער על שדה שביד שמעון ואומר לוי שמכרה לך גזלה ממני. **והוא חתום** - על שטר המכירה שכתב לוי לשמעון כשמכרה לו. **אדמון אומר** - יכול הוא שיאמר מה שלא ערערתי בשעה שלקחת מלוי וחתמתי בתוך השטר עד לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין. **איבד את זכותו** - דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה. **עשאה** - המוחזק בה סימן לאחר שלא מכר לראובן זה העורר עליה אלא לאיש אחר היה מוכר שדה מצד זו ומצר לו ארבעת מצרי השדה וכתב לו במצרים מצר פלוני שדה שלי ועשה שדה זו סימן מצר ללוקח ובשמו של מוכר וזה חתם על אותו שטר ולא ערער. **איבד את זכותו** - אפילו לאדמון דאין לומר כאן השני נוח לי. **גמ' אבל דיין** - שהובא שטר המכירה בבית דין לקיימו כמשפט קיום שטרות שהעדים באין ומעידין על כתב ידם והדיינין כותבין שטרא דנן נפקא לקדמנא ואסהידו סהדי אחתימות ידיהו ואישרנוהי וקיימנוהי. **לא איבד זכותו** - שלא ידע מה כתוב בו שיערער עליו. **דתני רבי חייא אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ קראוהו** - שהרי על דברי השטר הם באים להעיד.

דף קטב.

אבל הדיינים חותמין - בקיום אע"פ שלא קראוהו שהרי אינן מעידין אלא ששטר זה בא לפנינו והעדים הכירו שהיא חתימתן. **לא שנו אלא לאחר** - דוקא נקט מתני' סימן לאחר אבל עשאה המוחזק בה סימן לעצמו של ראובן זה העורר עליה שהיה שמעון מוכר שדה שבצדה לראובן זה העורר עליו וכשמצר לו סימני המצרים כתב על שדה זו מיצר פלוני שלי ולא מיחה ראובן. **אי לאו דעבדי הכי** - אם לא שתקתי. **למיסר מודעא** - לומר לעדים בסתר הוו יודעין שעל שדה זו שאצל זו שאני לוקח אני מערער ומה ששתקתי למה שכתבה במצריה בשמו שאם אני מוחה לא ימכור לי זאת. **חברך חברא אית ליה** - ויודיעוהו ושוב לא ימכור לי. **תלם אחד** - מענית המחרישה על פני כל השדה שמכר הודיתי לו בין שדה זו שאני עורר ובין אותה שמכר ועל אותו

תלם כתב מצר פלוני שלי וחתמתי על השטר ולא מחיתי. **הב ליה מיהת תלם אחד** - לאחר שהביא אפוטרופוס של יתומים ראה שהיתה של אביהם וגזלה הימנו ולא היה למחזיק זכות בה אלא לפי שעשאה אביהן סימן בשמו של מחזיק א"ל אביי לאפוטרופוס זיל הב ליה למחזיק מיהת תלם אחד. **הוה** - על אותו תלם. **ריכבא דדקלא** - שורת דקלים מורכבין זה על גב זה. **חזרתי ולקחתי הימנו** - לאחר שעשיתי סימן בשמו. **נאמן** - דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה הימנו אין לזה זכות באותו תלם אלא על פיו של זה שעשאה סימן לאחר והרי חזר ואמר לקחתי. **מתני'**. **ואבדה דרך שדהו** - שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו. **ילך לו בקצרה** - על כרחם יטול לו דרך לשדהו אבל דרך קצרה יברור לו שלא ירבה ליטול. **גמ'**. **שפיר קאמר אדמון** - דקס"ד כשארבעת השדות שסביבותיו של אדם אחד הן דממה נפשך אורחיה גביה הוא. **ארבעה בני אדם** - דכל חד וחד מדחי ליה דרכך לאו גבאי הוא. **וארבעה דאתו מכח חד** - שלקחיה מאיש אחד אחר שהלך זה. **אי שתקת שתקת** - ואזיל גבך כשתקנה הדרך ממני. **ההוא דאמר** - בשעת מיתתו. **היינו מתני'** - דאזלא גבי כל חד וחד ומצי מדחי לה כרבנן. **כל חד וחד מצי מדחי ליה** - של מזרח אומר לו בצפון דרך שלך ואין לך אצלי כלום וכן כל אחד ואחד. **הכא דקלא גביהו הוא** - שהרי כל הנכסים היו יחד בשעת צוואה ועל כולם הטיל הדקל ולא פירש איזהו. **ושבך תרי פלגי דדקלא** - שהיה לו בשותפות ושאר דקלים הרבה היו לו והיתומים היו נותנין לה אותן שני חצאין שיש טורח בהן - יותר. **קרו אינשי כו'** - ועל כרחיה ידה על התחתונה שהנכסים בחזקת היתומים וזו אינה באה עליהם אלא מכח הצוואה.

דף קיא.

מתני'. **והלה הוציא שמכר לו שדה** - הלוח הוציא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר ההלואה ואומר שטרך מזוייף או פרוע שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה שהיה לך לגבות את חובך. **זה היה פקח שמכר לו את השדה** - לפי שהיה זה מבריא מטלטליו ולא היה לו מהיכן ימשכנו על חובו ועכשיו יטול את הקרקע. **גמ'**. **באתרא שהלוקח יהיב זוזי והדר כתבי שטר מכירה כולי עלמא לא פליגי** - שהיה למוכר לעכב בחובו המעות שקיבל ולא יכתוב לו השטר וכיון שכתבו הוכיח שאין לו עליו חוב. **למיסר מודעא** -

ואיני מוכר לו אלא שאוכל למשכנו. **חברא אית ליה** - ויודיעהו ולא יקח עוד השדה. **מתני'**. **שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה** - ראובן על שמעון ושמעון על ראובן שטר שהוציא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר. **אדמון אומר** - יכול שמעון לומר לראובן. **אילו חייב הייתי לך** - כדברי שטרך כיצד אתה לזה ממני אחרי כן היה לך לתבוע את חובך ממני. **זה גובה וזה גובה** - אפילו החוב שוה אין אומרים יעכב זה מלוה של חברו בשביל מלוה שהלוהו אלא ב"ד יורדין לנכסי כל אחד ומגבין לשכנגדו את חובו. **גמ'**. **הפוכי מטרתא למה לי** - הנושא שני מרצופין של עור ומשאן שוה מה יתרון לו להפוך של ימין לשמאל ושל שמאל לימין. **בשלו הן שמין** - מה שאמרו חכמים בעל חוב בבינונית בקרקעות הלוה שמין שאם יש ללוה שדה שהיא בינונית לכל אדם ואצלו היא עידית ששאר שדותיו גרועות הימנה אין ב"ח גובה הימנה. **ורב ששת סבר בשל כל אדם הן שמין** - וסוף סוף כי הדר אתי האי למיגבי בינונית שהיתה שלו שקיל. **ולרב נחמן** - נהי נמי דבשלו הן שמין מאי חזית כו'. **סוף סוף כי אתו למיגבי בהדי הדדי אתו** - שהרי שניהן הוציאו שטרותיהן בבית דין. **מר סבר בשלו הן שמין** - ולא הפוכי מטרתא הוא דממה נפשך איכא רווחא לבעל זיבורית דאי חבריה קדים ברישא וגבי איכא גביה עידית ובינונית וזיבורית ומגבי להאיך בינונית ואי איהו קדים וגבי בינונית הויא גביה עידית ומגבי לחבריה זיבורית. **ומר סבר בשל עולם הן שמין** - וכיון דבהדדי אתו למיגבי יהבי בית דין בינונית לבעל זיבורית ברישא והדר גבי לה מיניה הלכך הפוכי מטרתא הוא. **תנן זה גובה וזה גובה** - נהי נמי דאית להו לרבנן ששניהם השטרות כשרים יעמוד זה בשלו וזה בשלו אלמא ש"מ בשלו הן שמין ולא הפוכי הוא. **כגון שלוה זה לעשר** - שלא יוכל הנושה לתובעו עד עשר שנים דאיכא רווחא דהמתנה. **אילימא ראשון לעשר** - ושני בא אצלו לסוף שנה ולוה לחמש. **בהא לימא אדמון כו' הא לא מטא זמניה** - ונוח היה לו לזה שהלוהו ויתבענו לסוף חמש ועדיין יהא חובו מעוכב בידו עד השלמת עשר משיהא פורע לו בחובו. **אי דמטא זמניה** - אם שלמו חמשת השנים כשבא המלוה ללוות מן הלוה. **מ"ט דרבנן** - דמכשרי שטרו של מלוה ראשון הרי הגיע זמנו והיה לו לתובעו ולא ללוות דעבד ליה לאיש מלוה. **לא צריכא דאתא** - לגביה ולוה הימנו ביומא דמשלם חמש. **ביתמי עסקינן** - שמת אחד מהן והיתומים באים ותובעים ואין להם קרקע שיהא שכנגדם גובה שטרו מהן דלא משעבדי מטלטלי דיתמי לבעל חוב. **ה"ג** -

ולוקמה דאית להו ליתמי זיבורית ואית ליה לדידיה עידיית ובינונית דאי נמי בשל כל אדם הן שמין אין נפרעים כו'. **מתני'**. ג' **ארצות לנשואין** - שלש ארצות הן בארץ ישראל חלוקות לענין נשואי אשה שאם נשא אשה באחת מהן אינו יכול לכופה לילך אחריו מארץ אל ארץ. **אין מוציאין** - מזו לזו לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך - כרך גדול מעיר והוא מקום שווקים ומכל סביביו באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו.

דף קיב.

אבל לא מעיר לכרך - בגמ' מפרש טעמא. **שהנוה היפה בודק** - את הגוף למי שבא מנוה רע ומתוך כך חלאים באים עליו. **גמ'**. **ישיבת כרכין קשה** - שהכל מתיישבין שם ודוחקין ומקרבים הבתים זו לזו ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים לבתים ואוירן יפה. **שנוי וסת** - אפילו לטובה. **במרום הרים כרמו** - שאין בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה בראש ההר וכל זבלים שהוא מוציא לו נופל וזב לכרמים שתחתיו. **מתני'**. **הכל מעלין** - את כל בני ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים. **אחד האנשים ואחד הנשים** - אף האשה כופה את בעלה לעלות ולדור שם ואם לאו יוציא ויתן כתובה כדקתני בברייתא בגמ' בהדיא. **מעות קפוטקיא** - גדולות ושוקלות יותר משל א"י. **גמ'**. **לאתויי עבדים** - היה לו עבד עברי ילך העבד אחריו על כרחו. **ואיידי דתנא כו'** - דאילו משום מנוה הרע לנוה היפה לא איצטריך כיון דאשמעינן דמעלין מנוה היפה לנוה הרע כל שכן דאין מוציאין אפילו מן הרע ליפה. **לעלות** - מחוצה לארץ לארץ וכן משאר גבולין לירושלים. **לצאת** - מירושלים לגבולין או מארץ לחוצה לארץ. **מקולי כתובה שנו כאן** - כאן הקלו בכתובה וזו אחת מקולי כתובה. **קסבר כתובה דאורייתא** - הילכך בתר שיעבוד אזלינן כדין כל שטרי חוב. **כתוב בו כסף סתם** - מאה כסף ולא פירש אם סלעין אם דינרין אם פונדיונין. **מה שירצה לזה מגבהו** - ואפילו איסרין. **ואימא נסכא** - חתיכות כסף היה לכך לא פירש. **ואימא פריטי** - ותאמר שיתן לו נחשת או כסף שוה מאה פרוטות. **וכי מי אמר לו לדור כן** - אלא מפני שהיה צריך לברוח ולצאת מארץ ישראל אל מלך מואב ואל אכיש. **דבעי ר' זירא למיסק** - ורב יהודה מוחה בידו להכי הוה משתמיט מיניה.

דף קיא.א.

בכלי שרת כתיב - קרא דלעיל מיניה כתיב כי כה אמר ה' אל העמודים ועל הים ועל המכונות וגו'. **שלא יעלו בחומה** - יחד ביד חזקה. **אם תעירו ואם תעוררו** - שתי שבועות בכל אחת. **שלא יגלו את הקץ** - נביאים שביניהם. **ושלא ירחקו את הקץ** - בעונם ל"א שלא ידחקו גרסינן לשון דוחק שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי. **ושלא יגלו את הסוד** - אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד טעמי התורה. **מתיר את בשרכם** - לשון הפקר. **ובל יאמר שכן חליתי** - כלומר אל יתרעם לומר צר לי כי כולם נשואי עון. **אתה על אדמה טמאה תמות** - מקרא הוא בנבואת עמוס. **ארונו בא** - לקוברו בא"י. **כך אסור לצאת מבבל** - לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה תמיד. **דנפק מפומבדיתא לבי כובי** - לגור שם. **א"י קולטתן** - כדמפרש. **אילימא ליוחסין** - שנושאים נשים מא"י והא בבל מיוחס טפי דאמר מר בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע"א). **כל הארצות** - הרי הן אצל בבל. **כעיסה** - המעורבת שאין ניכר בה מה בתוכה כך כל המשפחות ספק. **אלא לענין קבורה** - של בבל מוליכין ארונותיהם ליקבר בא"י ושל שאר ארצות הרחוקים מא"י וקרובים לבבל קוברים בבבל שיש שם זכות תורה. **וקרו ליה** - לימות המשיח. **לעם עליה** - על א"י. **ההוא בנפלים כתיב** - ולעולם בא"י. **אינן חיים** - בתמיה. **ע"י גלגול** - מתגלגלים העצמות עד א"י וחיון שם. **מחילות נעשה להם בקרקע** - ועומדים על רגליהם והולכים במחילות עד א"י ושם מבצבצין ויוצאים. **דברים בגו** - יש כאן דברים מסותרים בדבר זה וצריך לתת להם לב. **שצדיק גמור היה** - ולא היה צריך לזכות א"י. **שלחו ליה אחוהי לרבה** - רבה בר נחמני בפומבדיתא היה והיה לו אחים בא"י ושלחו אגרת זו כדי שיעלה אצלם. **אילפא מוסיף בה דברים** - עוד שלחו לו כן. **מעשה באחד שהיה מצטער על אשה אחת** - שנתן בה עיניו והיא בח"ל. **ואע"פ שחכם אתה** - יפה לך לעלות כאן ללמוד מפי רב שאין דומה הלומד מעצמו כו'. **וא"ת אין לך רב** - כאן שיוכל ללמדך.

דף קיא.ב

שאין בה סמיכה - כמו במטות או בקתדראות יש סמיכה בספסלין וכסאות אין סמיכה. **אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור** - מספקא ליה אי חוששין לזרע האב אי לא הלכך אפי' היא בת חמורה נקבה אין מרביעין עליה חמור שמא חוששין לזרע האב ונמצא מרביע כלאים ורבנן פליגי ליה ואמרי אין

חוששין לזרע האב ואם בת סוסיא היא מרביעין עליה סוס ואם בת חמורה היא מרביעין עליה חמור הכי איתא בפרק אותו ואת בנו. **רפאים בל יקומו** - מרפה עצמו מדברי תורה. **וארץ רפאים תפיל** - וארץ לרפאים תפיל. **מצאתי להם תקנה** - יהנו לתלמידי חכמים מנכסיהם. **העושה פרקמטיא** - מתעסק בממון ת"ח כדי להגיע לידם שכר והם פנויין לעסוק בתורה ע"י אלו וכתוב חיים כולכם היום ע"י דיבוקן של תלמידי חכמים יזכו לחיות. **גלוסקאות וכלי מילת** - דרוש פסת בר לשון פיסת היד שהיא רחבה וחטה רחבה לא משכחת אלא פת אפויה וכלי מילת דרוש פסת ל' כתונת פסים. **שתתמר** - לשון תומר דקל. **קינן בלפת** - ניקב בו עד שעשה לידתו בתוכו ואעפ"כ שקלו את המותר ששים ליטריין. **נפשח** - נבדל אחד מהן מן הקלח. **והיינו עולים בסולם** - ללקט עליו העליונים. **ודם ענב תשתה** - מתוך הענבה תשתהו ולא תצטרך לדורכו. **חומר** - כור והוא שלשים סאין. **גרבי** - סאה. **אין לך כל אילן סרק** - שלא יעשה פרי. **אין בו יין** - אין בו ליחלוח בפרי. **סותה** - לשון הסתה שהיין מסית את השכור. **רמוז לי בעיניך** - ותתרגם לשון שחוק ומחוך חוך לי בעינים שלך וטוב לי מיין כשתראני פנים צהובות ושוחקות. **ואחוי לי שיניך** - אף זו לשון שחוק שהשוחק שיניו נגלין. **איפגר** - לשון בטול. **דלית** - כרם המודל על גבי כלונסות טריליא"ה בלע"ז. **הוה עבדא טפי** - שהרי ראית שבכל יום היין מתמעט מן האשכולות וזהו עונש הבטול. **קדמתי בנשף** - קודם עמוד השחר.

דף קיב.א

והוה כמבי מיכסי עד אקרא דתולבנקי - כשתצרף כל המקומות ישתער לכך. **נקטו בידיה** - מצאן קטנות נאחזות בידו אחת. **קטפי** - אשכולות כדמתרגמינן (ויקרא כה) לא תבצור לא תקטוף. **לשנה** - לסוף שנה. **בברכותיה** - כשהשנה מבורכת. **בישיבתה של צוען** - כלומר כדמפרש ואזיל ומצוען אתה למד לארץ ישראל כדמפרש ואזיל. **אני ראיתי בבקעת בית שאן** - שהיא משאר ארצות. **בית סאה עושה שבעים כורים** - וכיון דבשאר ארצות יש שבעים כורים כל שכן בארץ מצרים שאין לך מעולה בכל הארצות כמצרים שהרי נמשלה לגן ה' ואין במצרים מדינה מעולה כצוען. **דמרבו בה מלכי** - מצרים שנאמר כי היו בצוען שריו על מלכי ישראל הכתוב מדבר לגנאי שמרדו בהקב"ה וסמכו על מלכי מצרים ותמיד היו שריהם ושלוחיהם מצויין בצוען שלוחים למלך מצרים מביאין תשורה. **מבונה** - בנויה בכל טוב

מבונה לשון פרי כדכתיב (בראשית ל) ואבנה גם אנכי ממנה. **לבנו הקטן** - לכנען. **לבנו גדול** - למצרים. **על אחת משבעה** - הרי שבע פעמים שבעים כורים הרי ד' מאות ותשעים ובמקום שאינו טרשים כחברון יש להוסיף עד חמש מאות ובברכותיה כתיב מאה שערים על אחת שבשאר שנים נתברך למאה מאה פעמים חמש מאות הרי חמשת ריבוא. **סאה קמח** - הוא אבק דק היוצא מן הנפה והחטין טחונין ברחיים של גריסין ואינן טחונין דקין והנפה מוציאה הקמח וקולטת פסולת ומחזיר מה שבנפה לריחים. **סובין** - שהמכתשת מוציאה כשלותתין חטין לסולת כותשין אותן במכתשת. **מורסין** - הן סובין היוצאין באחרונה. **קיבוריא** - קמח שאינו יפה שעושים ממנו פת קבור וקורין שאנדי"ר. **יאה משבחיתו בה בארעכון** - יפה אתם משבחין אותה. **בית סאה הניח לי אבא** - בארץ ישראל. **א"ל ההוא בר אמוראה** - אחד מבני האמורי אמר ליהודי תחלת ביאתו לארץ. **הך תאלתא דקיימא אגודא דירדנא** - דקל פלוני העומד על שפת הירדן. **כמה גדרייתו מינה** - כמה תמרים אתם גודרים הימנו לקיטת תמרים קרויה גדירה בלשון [משנה וגוזרא בלשון] ארמי. **אין עורו מחזיק את בשרו** - שהעור כוץ וגומד לאחר הפשטו. **אינה מחזקת פירותיה** - עושה פירותיה מרובין עד אין מקום להצניען. **פלטי לי מחדא** - נצלתי מאחת מהן מן הקללות האמורות במקרא. **נקט במצרא** - יש מקום שאין גשר ומשליכין עץ על רוחב הנהר משפה לשפה ואינו רחב לילך עליו כי אם אוחז בידיו בחבל המתוח למעלה הימנו קשור שני ראשיו בשתי יתידות אחת מכאן ואחת מכאן בשני עברי הנהר. **עמא פזיזא** - עם בהול. **דקדמיתו פומייכו לאודנייכו** - מתחלתכם הייתם בהולים שהקדמתם נעשה לנשמע ועודכם בבהלתכם כבתחלה למהר לעשות דבר בלא עתו. **כיפי** - אלמוגים לישנא אחרינא כיפי דעכו סלעים. **מתקן מתקליה** - משוה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים.

דף קיב.ב

קיימי משמשא לטולא - כשהשמש הגיע למקום שהן יושבין וגורסין וחמה מקדרת עליהן עומדין משם לישב בצל ובימי הצנה עומדין מן הצל ויושבין בחמה כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל. **כי רצו עבדיך** - את אבניה ואת עפרה יחוננו. **קטיגוריא** - הרבה מסטינים ומלמדים חובה יעמדו

עליהם. **צירוף אחר צירוף** - גזירות על גזירות. **ועוד בה עשיריה** - כשתשעה החלקים יהיו אבודין ולא נותר כי אם העשירית אף היא תשוב והיתה לבער. **בזוי ובזוי דבזוי** - שוללים אחר שוללים. **כי עץ נשא פריו** - מדכתיב תאנה וגפן נתנו חילם הרי עץ פרי אמור מה תלמוד לומר כי עץ נשא פריו אף אילני סרק ישאו פרי. **הדרן עלך שני דייני גזירות**. -